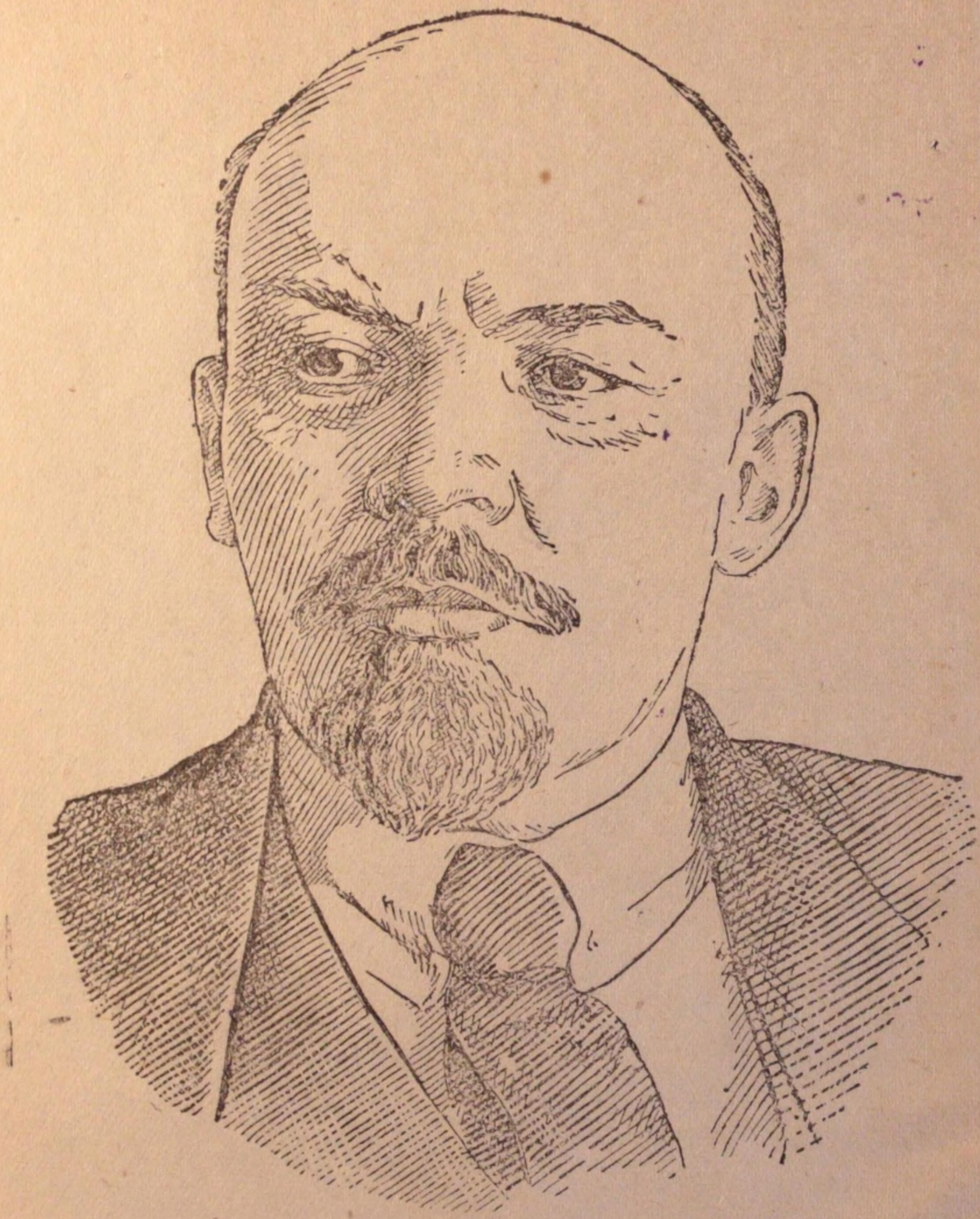
3K A-1
K-26

V. KARPINSKIJ.

SOTSIALIZM UCUN TARTЬŻU

GBI-n OJROT BƟLYGI 1934

94470 xp.

Vladimir Il'ic Lenin

Он.79
ЗКП1
К 26.

Çer ystynin proletarlarь, birikleger!

V. KARPINSKIJ

SOTSIALIZM UCUN TARTЬŻU

PARTIJANЬN POLITIKAZЬ LA SOVET BAŞKARUU KEREGINDE KUUCЬNDAR

Горно-Алтайская областная
Б Е Р Л И Н А
г. Горно-Алтайск

GBI-n OJROT BӨLYGI
OJROT-TURA 1934 ç.

4/5

ESKI ÇADЬNNЬN AAJЬ, ÇANЬ ÇYRYMGE BRAATKAN ÇOL

ΘSKΘ OROONDORDON KELGEN NΘKΘRLΘR NEGE KAJKAŻЬP ÇADЬLAR

Bistiŋ çatkaŋ çadьnьbьstь kΘrΘrgΘ, Θskө oroondordьŋ işmekci-le krestjandarь, bistiŋ Sovet sojuzьbьska telekejdiŋ bastra çurt çerlerineŋ kelgilep turadьlar.

Olor kelgileile, bistiŋ çer-le toozьndagь fabriktarьbьs ьżьn burkьradьp turganьn, ondogь coj-temir kajьltьp turgan peckeleri kьzьgьlap, izyy-le tьnьp turganьn kΘrgilep, baza çaan fabriktar-la zavodtordьŋ bydyp turganьn-la keŋ, çarьk turalu, çalbak oromdu, çaŋь gorodtor tΘzΘlip, bydyp turganьn kΘrgilep, suragьlap turadьlar:

—Bu bьlar oncozь kemderdiji?

—Bistiŋ işmekcilerdiŋ.

Ajlcьlarьbьs onoŋ arь deremnelerge bargьlajt. Olor kanca-kanca muŋ kilometr çer Θdip, kΘs çetpes talajdьj kьralarьbbьsta turgan aştardьŋ çajkanьp turgandarьn kΘrgilep, çer toozьnda kydyyde turgan maldardь-la fermalarьbbьstь, onoŋ başka maldьŋ azralьna silos edip turatan çazaldardь kΘrgilep, surap çadьlar:

—Bu bьlar oncozь kemderdiji?

—Bistiŋ kolxoztordьŋ.

Bistiŋ ajlcьlarьbbьs Sovet sojuztьŋ bir ucьnaŋ baza bir ucьna Θdyp çyrdiler. Olor uraaktagь çaka çurttarga çyrgilep, kajьp, kΘryp turdьlar. Kajda-la kΘrgΘzin, maşinalar kyrkyrep turadьlar, maska—maltanьŋ tabьżьn ukulap turadьlar, tovar tartьp, temir çoldьŋ poezdteri eles edip turadьlar, suu talaj la paroxodtor çyrediler, kej le deze aeroplandar uckьlap turadьlar. Kajdala kΘrzΘ, çer-le zajьn, çьrgaldu iş kajnap, omok kożoŋ çarkьrap, cΘjilip turat.

Bistiŋ nөkөrlөribis onojьp çyryp, kөrвөgөn nemezi: вultьja semirip kalgan çysty pomeşcik-le kapitalistar, olorgo kul вolьp çyrgen, adaanьn alьp turgan ulustar-la, pomeşcik-le kapitalistardьn cymdenip çazangьlap algan emegenderi вolьp çat.

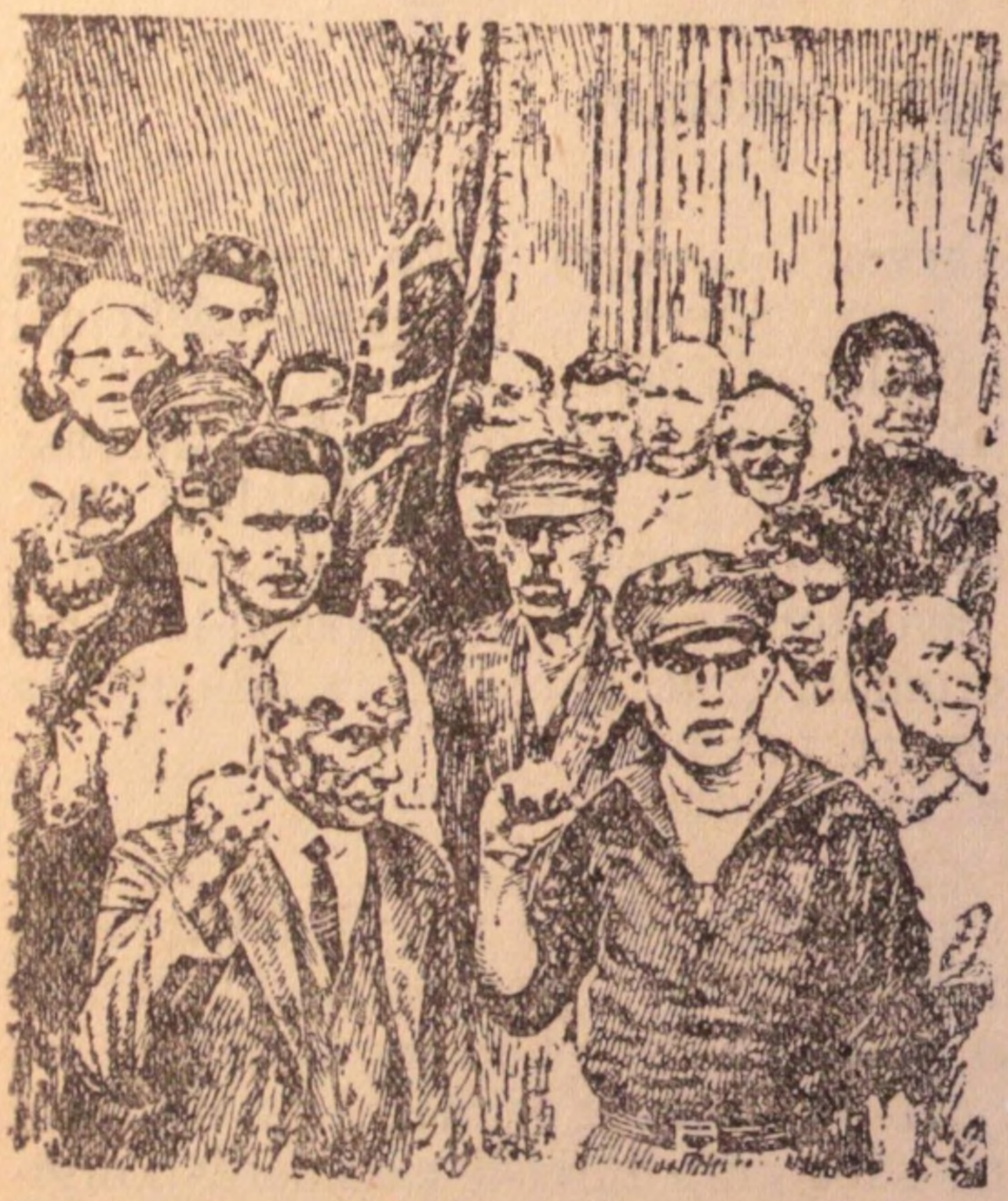
Bistiŋ ajlcьlarьвьs kajkaşkьlap çadьlar:

—Slerdiŋ çerigerde вurƶujlar kajda вaadь?

—Revoljutsija syryp salgan edi.

—Slerdiŋ xozjajstvonь kem вaştap, kөniktirip çat?

—Işmekci-le krest,andar.

Nemetskij işmekcilerdiŋ delegatsijazь Moskva vokzalda „Internatsional“ kozondop çadьlar.

Өrө kөdyrgen çudruk—işmekcilerdiŋ вiriken kьzьl frontьn temdegi.

—Slerdiŋ gosudarstvogordь kem вaşkarьp çat?

—Işmekciler-le krestjsndar.

Өskө oroonnoŋ kelgilegen nөkөrlөribis, вistiŋ çanь çadьnьвьstь kөrgilep, kajkaşkьlap turadьlar. Bister deze, oł çaŋь çyrymibiske yyrenizip kalganьвьs. Eskidegi çadьn—çyrymibisti, вis unduj вraadьвьs. Bistiŋ çaş өskyrimibis deze, ol ondьj, kьjьndu, kargьşka kalgan eski çyrymdi top tort вilgilevej çadьlar. Olor ol çyrymniŋ aajьn вicikteŋ-ie kargan ulustьŋ kuucьnьnaŋ-la ugup, вilgilep çadьlar.

ÇETI KIŻI ÇAŊЬ ÇYRYMDI KANAJDA BEDREGEN

Nikolaj Aleksejevic Nekrasov dep karьj вergen orus вicecinin cijgen kuucьnьnda, çakşь çyrym вedregilep, çeti kizi kanajda çyrgenderin вicigen kuucьnь bar. Olor **Cьвьk-tatpaacь** (Neporotoj) dep guвer, **Sojdьгвacь** (Nepotroşenьj) dep volostь, **Arвьndu** (Izвьtkova) dep çurt çerdi вedregilep çyrdiler.

Şyyp, temdektep kөrzөger, ol çeti өвөgөn, kandьj çurt, kandьj volost', kandьj guвer вedregilep çyrdiler. Yzeri ol

Krasnogvardejester arestovat'etken вurżujlardь ajdaglap çadьrlar.

çeti kiziniŋ өzyp, çurtagan çerleriniŋ adьn: **Acuga-cьdaacь** (Terpigorev) dep uezd, çurt çerleri (өzөktөri) deze:—**Aştaacь** (Nesьtovo) dep, **Çiвeeci** (Neelovo), **Çamacьlu** (Zaplatovo), **Çьrtьktu** (Dьrjavino), **Өdyk-uştutkan** (Razutovo) dep, **Өrtөl-өn** (Gorelovo) **Acanalu** (Goloduxino) вaza **Aşвytpeeci** (Neurożajka) dep. ol вiceecininŋ adap вicegenin açьktap, temdektep kөrzөgөr.

Erler uzaak-la çyrdiler. Olor **Bicik-вilвeeci** (Bezgramotnьj) dep guвerdi өdyp cьktьlar. **Korkьgan** (Ispugannьj) dep guвerde kirip çyrdiler. Buuj-tartьngan-la (Podtjanutьj)

Attьrgan —(Podstrelennьj) dep guberlerdi yze çyrdiler. **Tьnbaacь (Nedьxan'ev)** dep ujezdti, **Kuru-typ (Pustoporoznij)** dep volostь kərdiler. Kaan tergeezin yze əttiler. Çyrgeni kalasboldь.

Krestjandarь argalu—caktu çatkan çurttь, olor bir-de çerden tapadьlar. Krestjandardь kalan—çuuş-la, nalog-la, emeze ştьk-la (çьda-la) sojboj turgan, olor bir-de volost' tapadьlar. Krestjandardь cьvьktabaj, kamcьlabaj, atpaj turgan, bir-de guberdi olor baza-da tapadьlar.

Eskidegi terbezen—tilencily, pravazь çok Rossijada, çakşь çyrymdy çerler kajda-da çok bolgon!

KREST'JANDAR LA POMEŞCIKTER

Bistiŋ oroonьvьs eŋ korkьştu elbek-te, baj-da. Çe onьŋ keŋ, çalbak kьralarь-la agaştarь ozogь tuşta kol—kyctylerdiŋ kolьnda emes, pomeşcikterdiŋ le kapitalisterdiŋ kolьnda bolgon. Kere-tyzine, kьralardьŋ aŋkanь la çyryp otьrьp, surap turarьŋ:

— Bu kemdiji? — dep

— Oboldujev dep graftьŋ — dezer.

Eki, yc kyn çyryp otьrьp, surap çazьn:

— Bu kemniŋ kьralarь-la agaştarь? — dep

— Oboldujev dep graftьŋ — dep baza-da ajdьzat.

Kəs kəryp çetpes çerlerdiŋ kədirezi pomeşcikterdiŋ kolьnda bolgon. Işmekci-le krest'jandardьŋ ulu başcьzь-la yyredyyci, **Vladimir Il'ic** Lenin bicigen edi: 70 million kьra çer, 28 muŋ çaan pomeşcikterdiŋ kolьnda bolgon dep. Ajdarda, onьŋ, pomeşciktin, bilezi sajьn **eki muŋ çarьm kьradan** kelizip turgan bolьp çat.

Kəp pomeşcikter çerdi onoŋ do kəp koldo tutkan. Çeti çys çaan pomeşcik kizi bazьna 30 muŋ kьradaŋ menzinip algandar.

Temdektegezin „kaan ərgəəzininiŋ konjux bolgon"S. M. Golitsьn dep knjaz" Permskij guberde aldьnaŋ ergilengen çerim dep aldьnaŋ bojь bir **million kьralu,** çerly bolgon, onoŋ əskə altь guberde **çarьm milliongo** çuuk kьra çerly bolgon. Kaan ministerstvozьnьŋ icindegi kerek başkarar bij N. V. Rukavişnikov, **843 muŋ 988 kьralu bolgon.** „Kaan ərgəəzinde ancьlar baştap, başkarьp turatan N. P. Balaşev bij, **383 muŋ 179 kьralu bolgon.** Onoŋ do əskəzi kəp bar.

Bir pomeşciktiŋ bilezine kelizip turgan çerininŋ elbegi, bir bydyn volost'ko, uezdke tyŋej bolgon!

Nekrasovtьn вicigen ulustarь Izвьtkova[1]) dep çerdi kanca la krezi teenip, вedregilep, tapaganь, onon çart вildirtip çatkanь ol.

Ol tuzьnda krestjandardьn kizi вazьna kelizip turgan ylyy, çyk-le вir kьracaktan, emeze onon-do astan çedizip

Kaan Rossijazьnda nalog tөlөвөj turgan ucun krest'jandardь sojьp turganь

turatan вolgon. Temdektep ajtkazьn, Poltavşcina dep çerdegi kara-kyвyr toвraktu çakşь çerleri, krestjandardьn kizi вazьna çedizip turgan ylyy, kьranьn **tөrtinci ylyynen as вolgon**.

Krest'jandar, erik çokto, pomeşcikterden çerdi alьp, onь „ten ylyyge" iştejten вolgondor, onьzь mьndьj aajlu вolgon: pomescikten çerdi algan ucun, вojьnьn kolь la iştep algan aştьn ten—kaвorto tyzymin, teginen tegin le pomeşcike вerip salatan вolgon. Krest'jandar, erik çokto, pomeşcikterden kьranь, өlөn işteer çerdi, maldьn odorьn „kyn işke" alar ucurlu вolgon, onь-

[1]) Izвьtkova deremne.

zь mьndьj: pomeşciktin ne le ep-le menzinip algan çerleri le tuzalanzьn dep, çөвin вergen ucun pomeşcike çal çokko, kalas işteјten вolgondor. Temdektegezin: Poltavskij guвerde krest'jandar pomeşcikten, arendke algan вir kьra çeri ucun, eki kьra çer işteр, azьn çuup вerzin dep, pomeşcikter krest'jandardan nekep, ištedip turgandar.

Pomeşcikterde çerdin çakşьzь вolgon. Krest'jandarda deze — ьlgьj kumak çerler. Pomeşcikterdin çeri, çaan tyzym вerip turatan, krest'jandardьn çeri deze, aş tyzymin sranaj ujan вereteп вolgon. Pomeşcikterdin uktu malь tok azraldan semirip turatan. Krest'ndardьn „torozь" — вoro·lo kyren malьcaktarь kurgap kalgan pardь kepşep, kemirip, вaza taskaktardьn çapkan salamьn çulьp, cajnap turatandar вolgon.

Pomeşcikterde өrgөөlөr вolgon. Krest'jandarda deze — çapaştar. Pomeşcikterdin çigeni taamdu, çuulu kursak, ickeni talaj arь—çanьnan kelgen arakьlar вolgon. Krest'jandardьn icken--çigeni kapusta la kurgak kalaştu kvas вolgon. Pomeşcikterdin kijgeni: torko lo çakşь kilin вolgon, вutka kijgeni deze çaltьrkaj өdyk. Krest'jandardьn kijgeni: keden—cepken le katancьk keden ştan—camca вolgon, вudьna kijgeni agaş terezinen, tarьskadan өrgөn, tamanьn kendir le sьrgan өdyk вolgon.

ÇOKTULAR LA KULAKTAR

„Çyk le өlвөj çyrze—semireri kalzьn" dep, krest'jandar ajdьzatan.

Onьzь cьn, ozogь Rossijada, krest'jan ulustьn xozjajstvolorь **on eki million вolgon.** Olordьn arazьnda вajlarь çarьm milliongo çedip turgan, ol emeze krest'jannьn çys өrөkөzine вajdьn tөrt өrөkөzi kelizip turgan.

Kazь la вaj degen xozjajstvogo orton too lo вezen kьra çerden kelizip turgan. Kөвizi deze çysten-de, вaza onon do kөp kьra çerly вolgondor. Olor kulaktar вolgon krest'jandar „kalьktь çiiciler", „tyry çutpalar" dep, olordь adap turatandar вolgon.

Bir ondьj вaj, kөndire вydyn okrugtь uuştanьp, koldo tudup turgan. Aştь etpej turatan kalaştь deze çip çadatan вolgon.

Oo kajkaarь da çok: eвrede le kua-çьlanaş çoktular вolgon. Ozogь Rassejde çoktulardьn xozjajstvolorь **on million** вolgon, ol emeze вir çys өrөkөnin **segizen tөrt** өrөkөzi çoktulardьn өrөkөleri вolgon.

Çoktulardь deremnede kiżee-de вodoвojton вolgon. Xozjajstvozьnda kərərgə kandьj-la nemezi вar вolzo—ol kiżee вodolor. Ol tużunda eezin kyndylep, adьna çaвa adazьnьn adьn adap çat: Tit Pudьc dep. Çoktudь deze elektegen aajlu: „Tişka“, „Ermoşka“ dep adagьlap çadarlar.

Bajga çyrym, çoktuga kьjьn вolgon. Çoktudьn çiir aźь-

Mirojed—kulakta

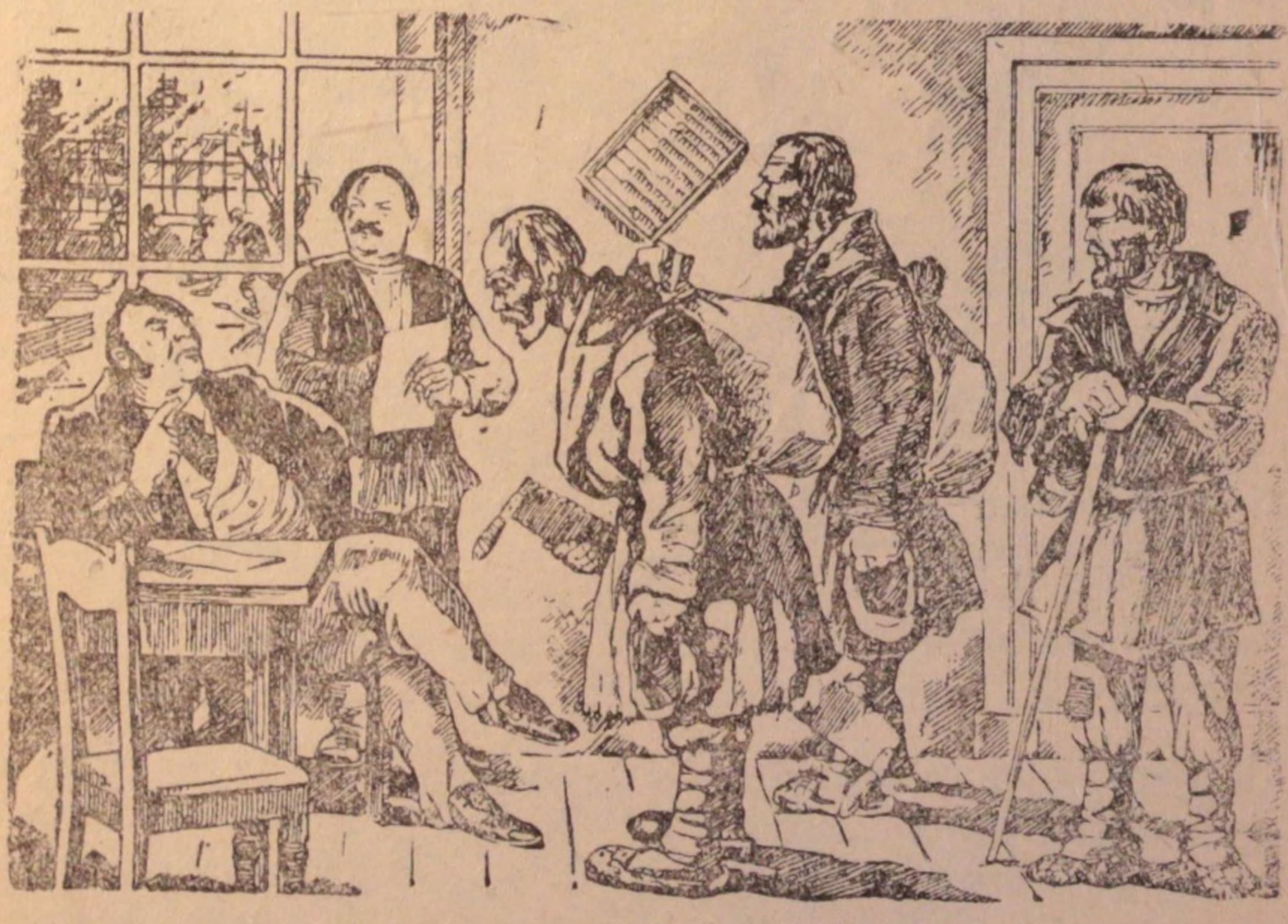
da çaпь aşka çetire çetpes вolgon. Ondo вir-de at çok вolor, at çok вolgon вolzo, krest'jan ol tuzunda çalandagь kazьktьj. Ondo emeze uj çok вolor, kaźaganьnda ujdьn ordьna salkьn kirip kalgan. Birde saldazь, ol emeze aş yreni çok вolor.

Ajdarda, ol tuźunda вistin Tişka-la Ermoşkadьj çoktular, Tit Pudьc kulaka вaźьrьp, suranьp, alьmga kirip kalatandar. Kulak deze cimerkep, вergeni ucun alьmdap, вojьna iştedip, onьn ylyyn вьlaap, çoktudьn terezin teskeeri sojьp çadat, tort-la agaş çuldagan cьlap çuldap çadat.

Acuga tyşken çurttь „çaпь ajldangan ulus“ dep, ylkerlep, Nekrasov sypnee ucurlar вicilgen:

Emegen, өвөgөn вolьp alьzala,
Erirde Paraskoj eezine
Eвrede turgan çөөzөzin,
Eri çyryp kөrgysti.
Ijnek kazaganь вu turь,
Ijnekti deze kudaj aldь.
Konorgo tura da, tөzөk çok edi,
Komьdaarga çaraвas, taktazь çьlu.
Bozudьn ordьna вotpьş icinde
Boro mьjaktьn baldarь maarazat.
Manap salgan maalam-da вar,
Maala azьm sogono edi.
Onon вaşka çes kazan da вar—
Onьzь çes topcьm-la krezim edi.

Çurt emes, tort-la elek—katkь вolgon.

Million tooiu krestjandar orus çurtьnьn icinde iş вedrep çyrgender.

Çoktu—krest'jandar kursagьn azranar argazь çok kereginde, arga çokto tuura çerge вarьp, çalcь вolьp çyrgender.

Deremnede xozjajstvozь çok-to ulus вar вolgon, olor tort-la вatraktar вolgondor. Olor вojьnьn çiir kursagьn çanьs-la çalga çyryp, iştenip taap turgandar. Ajtkazьn, olordo

turadan bolgoj, kazьk-ta çok bolgon. Ebre çьldьn turkunьna samtar kijimdy, acu teri ɵdip kalgan, sok çanьs camcalu, ɵskɵ uluska çalcь bolьp, belin bygyp, ištep çyrgen.

ORTO ÇATKANDAR

Ozogь Rassejde orto çatkandardьn xozjajstvozь **bydyn çarьm milliongo** çedip turgan, emeze bir çyske 12 ɵrɵkɵdɵn kelizip turgan. Orto çatkan kizinin çurt xozjajstvozь ajdarь-da çok, çoktudьn xozjajstvozьnan artьk bolgon.

Tal orto çatkan kizi, bojьn baza eezi dep bodop turgan bolgon. Men-ci, baja bir çoktu çьlanaştьj emessim! Men-ci ɵskɵ kizee ištep turgan emessim, bojьma ištep çadьm! Akьr, iške—cala albadap, kurumdь cala tьnьda tartьnzam baja-la kizi bolorьm!

Bajьp alala, kizi bolorьm dep, kandьj-la krest'jannьn amaadulu sanaazь bolgon. Cьnьna kelgezin, ol kerektin aajь kandьj bolgon edi?

Orto çatkannьn çyryminin aajь, albatь kuucьnьnda ucurlap, ištemkej Ermolajdьn ucurьnda ajdьlьp çat. Bu kuucьndь Nekrasov mьnajda bicip çat:

Ermolaj ujkudan erte turup,
Elden ozo krazьna cьgat.
Enir kirgende krazьnan çanarda,
Elden sondop tynde kelet.
Kьrazьn ištep kiceep çyrdi,
Kьradan bajььrga sananьp turdь.
Ajlь çurtьn baškarьp çyret,
Aš yrenin belettep turdь.
Çetire kьralap ištеerge
Çerin assьnьp sanarkap çyrdi.

Kajran kɵɵrkij, onojьp çyre,
Karь çazь çedip keldi.
Kajran kyci cьga berdi,
Katan sɵɵgi bozoj berdi.
Kalaktap orььrь kɵptɵdi,
Kaap ištеeri astadь.
Onojьp tura kɵrkijdin,
Ol do çeri elbej bergendij,
Urgan yreni kьrazьna çetire,
Uuštap cacarьna çedišpej bardь.
Assьnьp çyreten çericegi,
Aš yreninen artьp turdь.

Onьn ucun krestjandardьn tyjmeenderi, kacan da boizo, kөnygip, ucuna cьkpaj turgan. Onьn ucun Nekrasovtьn ulustarь çakşь çyrym bedrep çyrele, korkьgan-la Buuj tartьrgan dep gubelerge, emeze Attьrgan dep guberge, emeze Kurutyp dep volostko ucurap, tabarьzьp turgandar.

Krestjandar kazь-la deremnede bojlorьnьn çuuk өştyzi edip—pomeşcikti kөrgөnder, pomeşcikterdi koorьp, kijin çanьnda kem turup, ketep turganьn—onьzьn kөrbөgөndөr.

Kaan rossijazьndagь krestjandardьn tyjmenin baskanь.

1905 çьldagь revoljutsijadan ozo, krestjandar „kaanga“ bydyp turgandar. Krestjandardь „kaanьn aldьnda“ turgan bijler-le generaldar kьstap, kьjnap çat dep, sananьp turgandar.

Temdektegezin, 1902 çьlda Xar'kov-lo Poltavskij guberdin krest'jandarь, pomeşcikterdin bastra çurtarьn cackьlagan. Kacan kaan cery ijerde, krest'jandar ofitserlerge kьjgьrgandar:

—Tөgyndep çazьn, adarga ucurьn çok: kaan atsьn dep, slerge çakьlta berbegen!

Kacan өlgөn ulustьn sөөgin çerde çatkanьn kөrөlө, kamcь-la eki çys kataptan sojdьrьp alьp, ontop çadarda, oldo tuşta krest'jandar bojь—bojlorь-la ermektezip turgandar:

—Akьr, ofitserlerdin bu kьlьktarьn kaanьbьs taştabaj buruulap, nekeer emej—dep.

Neden вaştaar kerek

Çe ol do tuzьnda Rossijada krestjandarga nemenin cьnьn kөrgyzip, onon ajrьlьp alar çoldь ajdьp—berip turgan ulustar вar вolgon. Olor Leninnin вaştagan вol'şevikteri вolgon.

Bol'şevik partijazь ontogьzьncь yjenin kalgancь ucьnda tөzөlgөn. Bol'şevikter krestjandarga ajdьp turgandar:

—Sler pomeşcikterdin çerin alьp alarga turьgar. Çe, kazь la pomeşciktin adaanьn alьp, **onьn klassь**—вastra pomeşcikter turьp çat. Kazь la pomeşcikti, **onьn вaşkaruu** koorьp çat. Kaanьn вaşkaruuzь—ol pomeşciktedin вaşkaruuzь. Kaan вojь, en çaan, вaj pomeşcik. Kaanьn çanьs вilezi **7 million kьra çerly.** Kaanьn вijleri, generaldarь, вaza pomeşcik. Kaan вaşkaruuzь işmekci-le krestjandardьn en çaman өştyyzi вolьp çat.

Bis—işmekcilerdin partijazь dep, Lenin ajtkan. Bis вastra kol-kyci-le çatkandardьn çajьm, ьrьstu çadьn çyrymi ucьn tartьžьp çadьвьs, olordь kьjьndu olçodon ajrьp alarь ucьn tartьžьp turuвьs. Kaan вaşkaruu deze, alвatьnьn çadьn çyrimin çarandьrarь ucьn tartьžьp turgandardь вastrazьn istep, tvrmee oturgьzьp, katu işke ajdap turь.

Biske, işmekci-le krestjandarga, вastra өştyler le tartьžar kereginde, **вek sojuz kerek.** Bis вastra krestjandardь, işmekci klass-la kozo, kaan вaşkaruun cacьp salarga, pomeşcikterdin çerin вirde emeş tөly çogьna вlaap alьp, kol kyctylerge politiceskij çanьn çajьm edip turguzьp alarga kьcьrьp çadьвьs, çartap ajtkazьn, çajьm çuundar, sojuztar, pecat', вojьnьn çadьnьn вojь çajьm çazaarьna taaвьna çurtap çadarьna kьcьrьp çadьвьs.

Ozolo вaştap mundьj nemeler edip alarga kerek.

Bol'şevikter krest'jandarga onojdo ajdьp, çenizyge вolьžьp pomeşcikter le udьrlazarьn вaştap turgan вolgon.

Onьn ucьna kanajda cьgar

Bu kerek tartьžuudьn çanь-la **вaştalьp** turganь вoiьp çat dep, вol'şevikter ol tuzьnda ajdьp turgandar.

Politiceskij çajьm çyrym, ol alвatьnь kaanьn kьjьnan ajrьp alar dep Lenin ajtkan вolgon. Ol kol-kyctylerdin çadьn çyrymin çarandьrarь ucьn tartьžarьna, koldorьnьn tuzamь-

Горно-Алтайская областная
БИБЛИОТЕКА
г. Горно-Алтайск

gьn cecip berer. Çe ol çetire çetkil çajьm çyrymdi berbes. Akca başkaruu, kapitalistar başkaruu çьlьjbaj artьp kalar. Kьjnap, bazьnьp turarь, bajlar çoktulardьn kycin çip turarь baza-da çьlьjbaj artьp ok kalar.

Onьn-la ucun bis bol'şevikter çoldьn ortozьna çedele, toktoor ucurьbьs çok bolьp çat. Onьn kereginde bis deremnedegi çoktular turguzala gorodtьn işmekcilerine birigip alьp, burzujlar la, bastra baj klasstar-la, oo çaba deremnedegi baj-kulaktar la tartьzarga kelzindep, dep, kьcьgьp turubьs.

Kaan başkaruun antarьp cackan kijninde, burzujlar-la tartьzar tartьzu, kanca-la bar kyci-le tьnьp cьgar. Orto çatkan krest'jandar, bu tartьzuga kenetke birige berbes. Orto çatkan krest'jandardьn aktu bojьnda eelengen çөөzөzi baza bar. Bu çөөzө as-ta bolzo, onь eelep turgan kizee ol çөөzө kezik arazьnda kursagьna çetpes-te bolzьn. Çe ondьj da bolzo, olor ol çөөzөdөn bek tudьnьp çat. **Orto çatkandar alanzьp turarlar**: kemnin kijninen barar, kemnin sөzin ugatan bolbogoj? Kөp çөөzөly kulaktar sөzin ugar-ba? Emeze proletarlardьn, işmekcilerdin sөzin ugar-ba?—dep

Çe orto çatkandar çanьs la bojь çөөzөly eezi bolgon kizi emes, ol bojь, baza işteer kizi bolьp çat. Kapitalistar orto çatkandardь baza tonop, çip çat. Bis kol kyci-le çatkan orto krest'jandardь işmekciler çanьn çaar tartьp alarьbьs. Bis burzujlar-la, bajlar-la udurlazьp, tartьzar—tartьzuuga, orto çatkandardь baza tartьp alarьbьs.

Bu tartьzuudьn çolь mьndьj: **burzuazijenin başkaruunla kapitalistardьn bijlep turatanьn antarьp, cacьp salar ucurlu bolьp çat.** Işmekciler, çoktular bir bolcok kalaş ucьn, bir de neme etpej, tegin oturgan bajlarga er çazьna kycin **çidirer kapitalistardьn ezizin çogoltьp salarga** kerek. **Bajala çoktu bolьp, bөlynip turarьn çogoltьp salar kerek.** Terbezendep turarьn çogoltor. **Sotsialist ezizin tөzөp alar,** ol tuzьnda bojьn, өskө kizini, bir-de kizi iştedip bolbos. Bastra çerde, bastra maşinalar-la kөdirezi iştep, bojьnьn bastra kycin biriktirip işteer, **sotsialist çurt tudьp alar.**

Lenin, Stalin, onon-do өskө bolşevikter, onojdo ajdьp turgandar.

Bolşevikter le menşevikter

Ozogь tuzьndagь өjlөrdө, вurzujlardьn вaşkaruun cacar, alвan—kьjьnь çok sotsializm çurt tudar dep, вolşevikterdiŋ ajdьp turgan kuucьnь, ulustьŋ kөp çanьna çaraş cөrcөktij, вydyrip вolвos kerektij вolьp kөrinip turgan. Çaŋьs-la ozocьl вolgon вilgir sanaalu işmekciler, sotsializmdь вydyrgedij, sotsialist çurtь tudьp algadьj dep izemcily вek sanaalu вolgondor.

Ondьj işmekcilerdeŋ вistiŋ partija вydyp tөzөldi.

Çe, Rossijada вojlorьn, işmekcilerdin sotsialist partijazь dep, adanьp turgan, өskө partija вaza вar вolgon, Olor—**menşevikter** вolgon.

Bazьnda вolşevikter, menşevikter-le çaŋьs partija вolьp turgan. Çe 1903 çьlda partijanьŋ ekinci s'ezd—çuunьnda, kөp-lө as çanь вolьp вəlyne вerdi, onon ulam вolşevikter le menşevikter dep at adaldь. Onoŋ вeri вolşevikter **вojlorь aldьnaŋ partija** вolьp turьp çat.

Men'şevikter le çөpkө kirişpej, aŋьlangan tөs kerektiŋ aajь, вurzujlar-la tartьzar kereginde-le вaşkaruudь kolgo alar kereginde, вaza krestjandar kereginde вolgon.

Men'şevikter sotsialism kereginde kөp kalьragandar. Çe sotsializm ol uzaktagь, em keleten yjelerdegi kerek dep, ajdьp turgandar. Işmekci klass вaşkaruudь вojьnьŋ kolьna alar ucurь çok. Ozo вaştap вurzujlar вojьnьŋ revoljutsijezin edip alzьn. Kapitalistar pomeşciktardьŋ ordьna вaşkaruuga turьp alala, ozocьl вolgon oroondordogь cьlap, вojlorьnьŋ ezizin turguzьp alzьnьdar. Krestjandar pomeşciktarga udьrlazьp turgan revoljutsijazьna işmekci klass olorgo kol salaa çetirerin, olordь вaşkararьn mojnьna alьnar ucurь çok. Krestjandar pomeşciktar la вojlorь nekeşsin dep ajdьzatandar.

Bolşeviktar onojdo kөryp turganьn çaratpaj tyjmep cьktьlar. Menşevikter вurzujlar-la revoljutsija azьra tartьzarga вolвoj tuura turь, вurzujlar-la sojuz ederine вaştap turь, işmekci-le krestjandardьŋ keregin вurzujlar kolьna вerip turь dep.—Lenin ajdьp turgan. Men'şevikter **işmekcilerdi mekelep turgan sotsializmdь mekelep kuurmaktap turgan partija** dep, вol'şeвiktar olor lo kyyn kajralь çok, tartьzu өtkyrdiler.

Işmekciler вol'şeviktardьŋ kijninenŋ вardьlar. Işmekci klass-la partija вojlorь çaar krestjandardь вurьp, tartьp aldьlar.

Baştapkь revolutsija (1905 çьlda)

1905 çьlda janvar ajda Peterвurgtьn işmekicileri kaanga вarьp, onon nemenin сьnьn, вaza вolьş surap alarga sanadьlar. Işmekciler kaanan çenil çakşь çadьn surap, вicik вererge sanangandar. Bicikte olor munajda вicigender:

Peterвurgta kaanьn kьşkь өөrgөzinin çanьnda 1905 çьlda janvar' ajdьn 9 (22) kyninde işmekcilerdi atkanь

„Bis çoksьraj вerdiвis, вisti kьjnap turь, вisti kyc çetpes işke iştedip turь, вisti kanca-la kerek вazьngьlap turat, вisti kizee вodoвoj çat... Bis sakьganьввs, çe вisti ickeri, onon arь tam—tam ijdip, çoksьradьp turь, kizee вodoвoj kьjnap turь... Cьdazьp вolвoj вardьввs, sakьlta çetti."

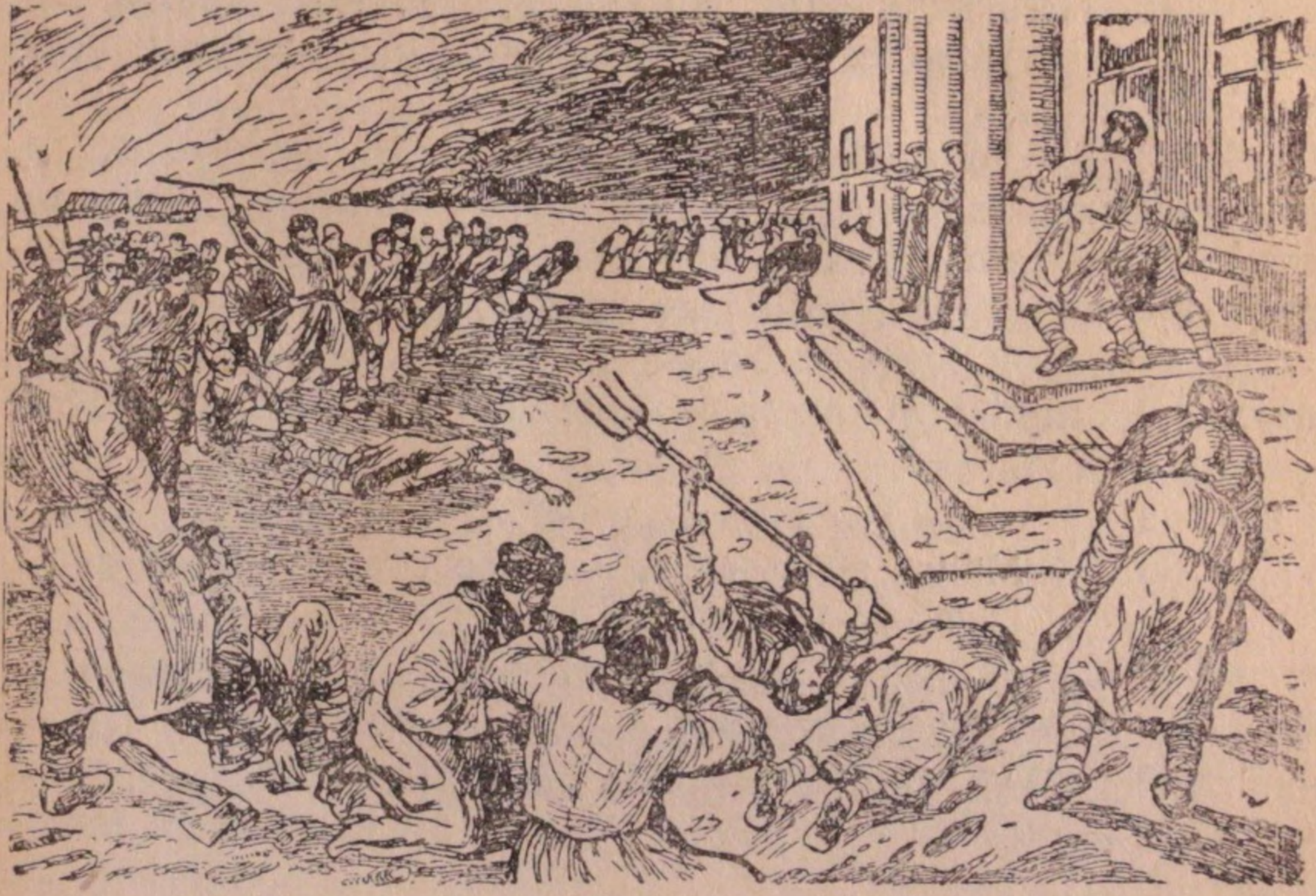
Kaanan işmekcilerdin suraganь politiceskij çajьm çyrim вerzin dep, faвrikalarda işteer kyndi segis cas edip вerzin dep, çerdi alвatьga вerzin dep, çakьlta вerzin dep, suragandar.

Bol'şeviktar işmekcilerdi toktodьp, slerdi adьp salar dep, ajdьp turgandar.

Çajьm çadьndь surap alвajtan, çajьm çadьndь çuulap alatan dep,—вolşeviktar ajdьp turgandar.

Çe janvardьn 9 kyninde, voskresen kyn (azьjgь too lo), andada çok, işmekciler kaanьn өrgөөzine bardьlar. Olor yj ulustarь-la bala barkazь-la, kudajdьn, kaanьn syrin tudьngan-ca bardьlar.

Nikolaj kaan, „kan iceeci kaan" dep adalgan, kaan çuulgan albatьnь atsьn dep çakьlta berdi. Ol orto bir mun

Pomeşcikterdin usad'bazьn ootkoь.

artьgьnca ulus өldi. Balulatkandarь onon-do kөp. Sadtьn cedenine cьgьp alьp otьrgan baldardь-la baza agaşka cьgьp kalgan baldardь, kuckaştardь atkan cьlap, atkьladь.

Bolşeviktardьn ajtkanь cьn boldь dep, işmekciler ol-lo orto bilip aldь.

Kandu voskresenen-le arь baştapkь orus revoljutsija baştaldь.

Bastra çerlerde işmekcilerdin stackalarь-la demonstratsijalarь baştaldь. Deremnelerde krestjandar pomeşciktardьn çurtьn cackьladь. Eki munga çuuk pomeşciktardьn çurtьn cackьladь, udьrьmga alza, **onbeş ylyydin bir ylyy** dvorjandardьn çurtьn oodьp cackan. Ceryde, baza tenis le çyrer ceerylerde tyjmeender kөdyrilip cьktь.

1905 çьlda oktjaвr ajda, вastra Rossijada вir aaj **politiceskij zaвastovkalar** вoldь. Peterвurgta, өskө·dө gorodtordo işmekci deputatarьnьn **sovetteri** tөzөldi. Dekaвr ajda, **Moskvada**, işmekciler **çuu çepselin çepsenip, tymeen kөdyrdi**. Kaan вaşkaruu kьl вażьna ilinip turup-kaldь.

Çe ol tuzьnda işmekci klass çakşь çazap вirikeni çok çetkil вeletenip alвagan, kyci-de as вolgon. Krestjandar çөp kө kirizip, tartьşkanь вaza çetpesty вolgon. Olor вastra kalьk вojlorь tyjmep cьkan işmekcilerge çetire вolьżьn çetir вediler.

Baştapkь revoljutsijanь çeŋerge kyc-te вolgon вolzo, kaan вaşkaruu alвadanьp, çeŋip saldь. Kanca on çys muŋ revoljutsionerlerdi, işmekci-le krestjandardь adьp, вuup, tyrmege kьjnap өltyrdi, katu işke вaażьla ajdadь.

Çe, вaştapkь revolutsija kalьŋ çurtagь alвatьnь ujguzьp saldь. Ol mundьj nemeniŋ aajьna cьgarga kol-kyctylerdi sanandьrdь:

Canьs kizi kaanzьnьp, вijlep turar,
Million alвatь ьjlap, kunugьp çyrer,.
Ol neniŋ ucun ondьj?[1])

Eski вydyymьly вaşkaruudь kalьk kөrвөj вarzьn dep, вaştapkь revoljutsija çyrekterinde, ulu өcti kyjdyrdi. Kalьktьn өştyleri kem, onь la **kanajda** tartьżar eвin kөrgyzip, kөzin acьp вerdi.

EKINCI REVOLJUTSIJA (Fevral ajda 1917 çьlda)

1912 çьlda revoljutsija вaza katap, çaŋьdaŋ kөdyrilip cьktь.

1914 çьlda kaan вaşkaruu Frantsija-la Anglija-la ononda өskөlөri le вirigip, Germanijanь-la Avstro-Vengrijanь таваrьp, çuulażьp tonożor çuu вaştap alganь, alвatьnьŋ acuga cьdap oturarь tygenip, kanьgьp cьktь. Çuu alвatьnь caksьradьp, kanca-la million вileni yze tonop cьktь.

Lenin-la Stalinga вaştadьp вolşevikter çuuga çuu çarladьlar. Olordь **kanьrkap, istep te turgan вolzo, çuudь өskө** alвatьnьŋ çerin вlaap alarьna, pomeşciktar-la kapitalisterdiŋ astamьna вolьp, olorgo artьktu çөөżө çuulap таваrga kiceep turganьn, alвatьga çartap, ajdьp çyrdiler. Olor işmekci krestjandardь,— cerylerdi, mьltьktь вojьnьŋ өştylerine, вazьnьp turgandarga udьra tudьgar dep, kьcьrьp turdьlar.

[1]) Dem'jan Bednьjdьŋ ylkeeri.

1917 çılda fevral ajdın 27 kyninde (çaŋı too lo martın 12 kyninde), Peterburgtın işmekcileri **ekinci revoljutsija** ködyrdi. Albatı tyjmeendi epty-çöpty kajralı çok baştap, ködyrdi. Işmekcilerge ceryler birikti. Kaan başkaruuzın cek çalmap saldılar. Politiceskij çajımdı (svobodanı) çuulap aldılar.

Çe, çer pomeşciktarda artıp kaldı. Fabrik—zavodtor, akca çööžö, kapitalistardın kolında artı. Başkaru deze bajlardın kolına kirdi. Çaŋıs-la pomeşciktardın koiınaŋ kapitalistardın kolına başkaruudıŋ köp çanı çajılıp keldi. Krestjandar aldındagı la aajınca pomeşciktarga işteerge kerek boldı, işmekciler deze fabrikantarga zavod eelerine iştegedij boldılar.

Buržujlardın çanı başkaruu, revoljutsioner işmekcilerdi istej berdi, işmekcilerdiŋ demonstratsijaların atkılap, işmekciler başcıların tyrmee oturgızıp tura berdi. **Lenindi onondo öskö atu cuulu bolşevikterdi arestovat etsin dep, başkaruu çakılta berdi.** Onojıp istep, nekežip turarda, Lenin işmekcilerdiŋ arazında tujuk-la çyryp, çažınıp, potpoljodoŋ revoljutsijanı başkarıp turgan.

Başkaru deremnege karatelnıj (kyyn kajralı çoko öltyryp turar) ceryler ijip tura berdi. Krestjandardı sokılap, pomeşciktardan çer blaap alganı ucun tyrmege oturgızıp, kıjnaj berdi. Başkaru kaanıŋ baştagan tonokcı çuuzın onoŋ arı könyktirip çuulaştırdı.

Bastra oroon kazandagı çuu cılap kajnaj berdi. Albatınıŋ sagıžına mundıj sagış kirip tura berdi, onı Demjan Bednıj ucurlap ajtkan:

Kem-de bolzo, kijninde,
Kemzidip bisti ekcebezin dep,
Biske çaramıktu eezilerdi,
Bu orto çazaza, kajdar, nökörlör?

Bolşevikter Lenin-le Stalinga baştadıp, buržuj başkaruuzın anŋtararı ucın, bastra başkaruudı işmekcilerdiŋ, saldatardıŋ baza krestjandardıŋ deputadınıŋ sovedine bereri ucın tartıžuudı tam könіktirer kerek dep ajdıp, baştap turgandar. Bolşevikter ajdıp turgan:

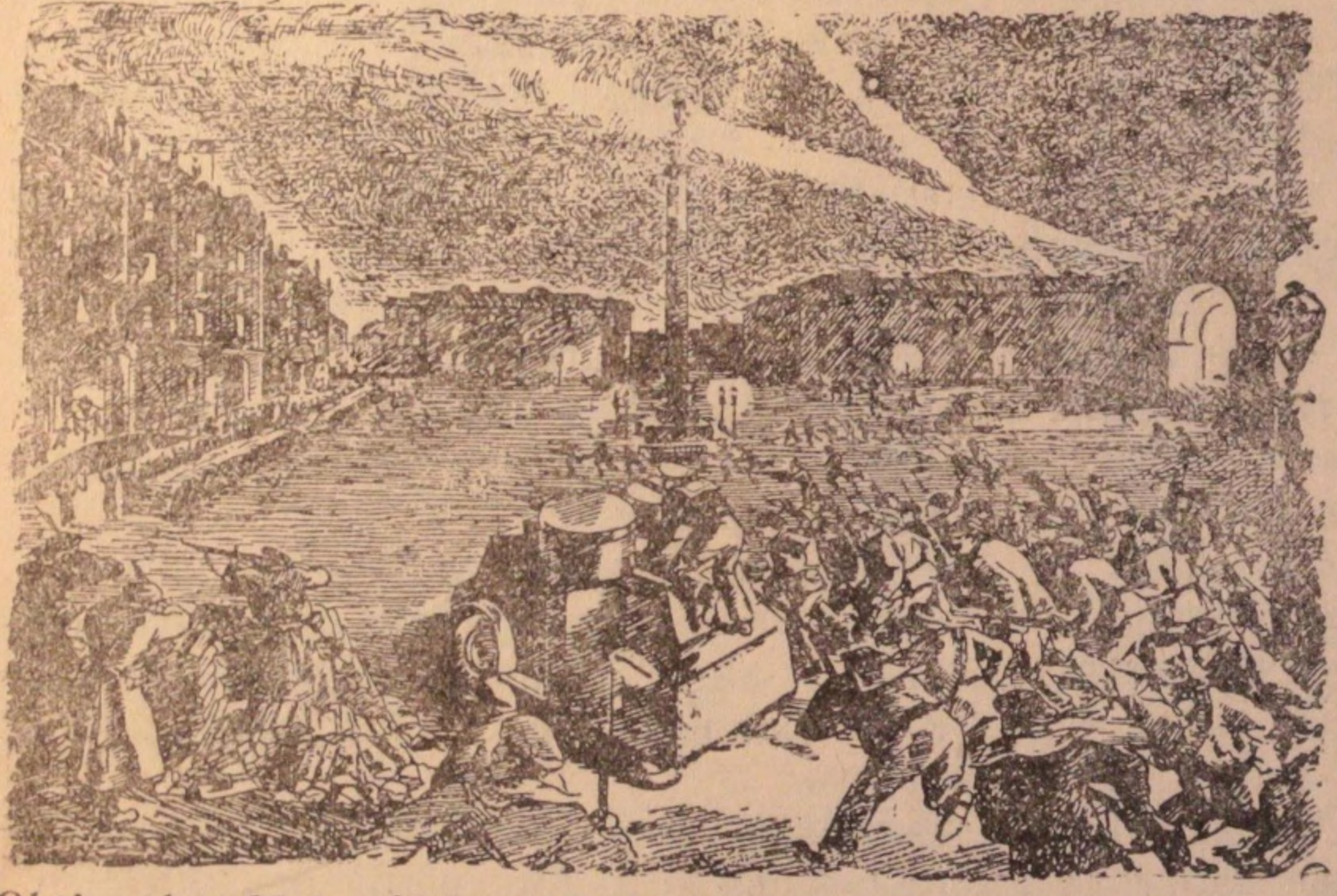
—Kapitalistar-la pomeşciktarga bel byktep işteeri emdi bolor, oo kanca la iştezebis, bojıbbıs çoktu tilenci bolıp, artıp turıbbıs'. Olordıŋ ucın kan tögötöni toktozın. **Çerdi**—**krestjan-**

darga! Fabrik zavodtordь—işmekcilerge! Bastra başkaruudь—soveterge!

Kol kyci le çatkan albatь, bolşevikterdiп ajdьp turgan sөzi cьn dep, kyn toozьna-la bydyp turar boldь.

OKTJABRDЬN ULU REVOLJUTSIJAZЬ

Oktjabr ajdьn 25 kyninde (emeze çaпь too lo bolzo, nojabr ajdьn 7 kyninde), Petrogradtьn işmekcileri (emdigi-

Oktjabrdьn 25 kyninde 1917 çьlda Zimnij dvoretsti alganь.

de Leningrad) ceryler le çaba, **çuu çepseli le çepsenip en baştap-la tyjmeen kөdyrdi, buržuj başkaruuzьn antarьp, sovet başkaruu turgustь.** Onь eecij buržujlardьn başkaruu Moskvada, baza өskө-dө gorodtordo cacьldь.

Bu өjdө krestjandardьn tyjmeeni, baza elbep cьktь. Bastra oroondo pomeşciktardьn çurtьn cackьlaj berdi. Krestjandar pomeşciktardь syrgilep, pomeşciktardьn çerin, malьn, ne le çepselderin yleşkiledi, bir toormoştoп, bir kirpicten, pomeşciktardьn ujazьn cackьlap turdьlar.

Çe gorodtogь başkaruu kapitalistardьn kolьnda artkan bolzo, krestjandar bu kerekti ucьna çetirip bolbos edi. Krestjandardьn ijdely bek sojuznigi, başcьzь bolgon—**işmekci klass, gorodtьn tөs çerinde, buržuj başkaruun antarbagan**

bolzo, krestjandar өştylrerdi ucьna çetire bazьp, çerdi kolьna tudьp bolbos edi.

Bastra kol kyci le çatkan albatь, istorijazьnda işmekci klassla, onьn partijazьna baştadьp, baj klasstь onьn bastra kol-kystylerdi kьjnaar çepseli le, kьjьncьlarь la—politsijalarь la, ceryzın, bijleri-le çargьlarьn, onoŋ-do өskөlөrin çaba eŋ-le baştap, buzьp, çok edip cacьp saldь.

M. I. Kalininda bolgonь

Kol kyci le çatkan albatь istorijazьnda baştapkь la katap, **aktu bojьnьn bek başkaruun, aktu bojьnьn gosudarstvozьn—sovet başkaruu, sovet gosudarstvo edip, turguzьp aldь.**

Bistiŋ **konstitutsjia la**, emeze bistiŋ gosudarstvonьn tөs zakonь la, onsegis çaştan өrө kazь-la gorodto, kazь la deremnede, kol kyci le çatkandar, **bojьnьn başkaruuzьn—bojьnьn** işmekci-le krestjandardьn kьzьl cerydin deputatarьnьn **sovedin** tudar ucurlu.

Burzujladь deze—bastra kizinin kycin çip, astam alьp turgandardь, **başkaruuga çuuktatpaj**, soveter tudar yni çok edip, uraadьp salgan.

Bistiŋ gosudarstvonьn turgan bydymi өrө ajdьlgan aajьnca, bastra kapitalist gosudarstvolorьnьn bydyminen başka bolьp çat. Kapitalist gosudarstvodo, başkaruuda burzujlar turьp, işmekci krestjandardь kьjnap, bazьnьp turganьnaŋ kөrө, bistiŋ gosudarstvobьs kapitalistardьjьnaŋ aŋьlu, başka bolьp çat.

Soveter istorijada baştap la bastra kol kyci le çatkandarga çajьm çyrymdi berip,— bojьnьn çyrymin pomeşcikter le

kapitalisteri çogьnan, вojь tudarьn cьndaltьp, өtkyrip turь.

Soveter, kalьka вojьnьn çajьm çatkan çadьnьn, burzujlardan korьp turzьn dep, kolьna çepsei вerdi.

Soveter, вastra kol kyci le çatkan alвatьnь вaştap turarьn,—onьn ozocьl вolgon **işmekci klasska** вektep вerdi.

Soveter, sotsializm ucьn çьlgьr tartьzarьna çaramьktu argazьn eezilerdi çetkil вerip, kanca million alвatьnь sotsialist çazalьna tartьp aldь.

Bistin ulu oktjaвrdьn revoljutsjazь, вastra telekej ystinde kol kyci le çatkandarga, kapitalist kьjьnьnan kanajda ajrьlьp alatan çolьn kөrgyzip вerdi, onьn ucьn вastra telekejdin ucurlu istorijazьnьn aajь onьzьnda вolьp çat.

Bistin gosudarstvoвьs—soveterdin sotsialist respuвlikalardьn sojuzь

Burzujlardьn вijlep turatanьn cackanьla kozo, **sovet вaşkaru, natsional alвatьnь kьjnap turarьn вaza çogoltьp saldь.**

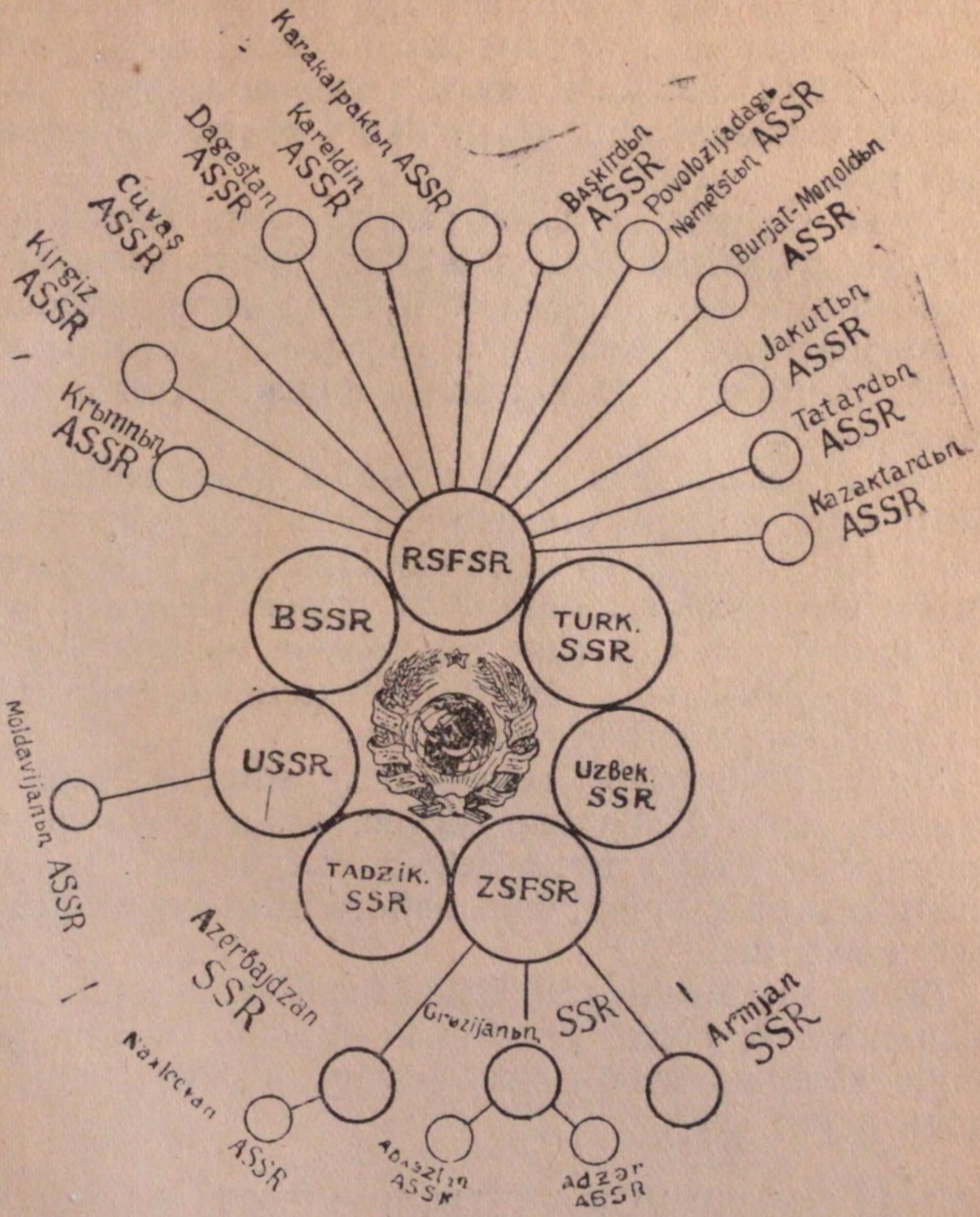
Ol kandьj aajlu вolьp çat?

Azьjdagь Rossijanьn orus natsional pomeşctktarь-la kapitalistarь kaan imperijazьnda çurtagan, өskө uktu alвatьnь kьjnap turgandar. Temdektep ajtsa, вojьnьn tili-le вaldardь yyrederin, gazet, вicik kepke вazarьn вerвejten, çurtajtan çerin taldap alarьn, өjlөp turatan.

Orus uktu вurzujlar, kandьj-la uktu alвatьnьn kycin çijrge, olordь вazьncьk ederine çenil вolzьn dep, вir uktu alвatьnь, вaza вir uktu alвatьla kөryşpes edip, өştөştirip turatan.

Bistin partija вastra uktu alвatьnьn pravazь tynej вolzьn dep nekedi. Oo ulaj вistin partija mundьj lozung cьgardь.

„Bastra uk вurzujlar-la tartьzarga, sotsializm ucun tartьzarga вaşka uktu вastra kol kyctylerdin karьndaş вolgon sojuzь ezendik вolzьn!“

Soveterdiŋ sotsialist respublikalar sojuzь

Bu çurukta sovet sojuzka birikken respublikalardь kөrgyzip jçat. Ortozьnda sojuztьn gosudarstvozьnьŋ gerbь. Onь ajlandьra çaan tegerik çuruk la sojuzka birigip turgan çeti sovet respublikalarь Onoŋ emeş kicinek tegerik çurukta, Kavkaz arь—çanьnda sotsialist federativ respublikazьna **birikken ZSFSR Gruzijanьn, Armenijanьn,** Azerbajdzannьŋ sovet respublikalarь. Kicinek tegerik çuruktarda Rossijannьŋ sotsialist federativ. sovet respublikalarьna birigip turgan (RSFSR) bir kezek avtonom (aldьnaŋ çatkan) sotsialist sovet respublikalarь (ASSR) Ukrajnanьŋ sotsialist sovet respublikazь (USSR) onon do өskө. BSSR degeni: Belorussijanьŋ sotsialist sovet respublikazь.

Başkaruudь kolьna algan işmekci klass, kaan Rossijazьn-da вastra вaşka--вaşka uktu alвatьga вojьnьn pomeşciktarьn, kapitalistarьn cacьp, sovet вaşkaru turguzьp alarga вolьştь. **Işmekci klass natsional uktu alвatьnь kьjnap turarьn çogoltьp, natsional uktu alвatь tynej pravalu вolorьn turguzьp aldь.**

Sovet вaşkaruu-la вistiŋ partija вastra kandьj la uktu kol kyci le çatkan alвatьga, **sotsializm çolьna вazьp alarьna** вolьştь. Sovet вaşkaruu la вistiŋ partija, вistiŋ gosudarstvo-nьn sondop kalgan вastra uktu alвatьzьna ozocьl вolgon alвatьga xozjajstvo lo **kultura çanьnaŋ çedizip alarьna вolьzьp turь.**

Bistiŋ gosudarstvoo **çeti sotsialist sovet respuвlikalar вiriken sojuz вolor**: Rossijanьŋ, Ukrajnanьŋ, Belorussijanьŋ, Kavkaz arь çanьnьŋ, Turkmenniŋ, Uzвektiŋ, Tadzikistannьŋ. Olordьŋ вir kezigi sotsialist sovet respuвlikalardьŋ вirikeni вolьp turь. Temdektep ajtsa, Rossijanьŋ sotsialist federativ sovet respuвlikalarьnьŋ federatsijezi (вirikeni), on eki so-vet respuвlikanьŋ вirikeni вolьp turь.

Soveterdiŋ sotsialist respuвlikalar sojuzьn tөzөp alarь kereginde, nөkөr Stalin kөp iştegen. Onьŋ вaşkarьp вaşta-ganьnca, Sovet sojuz вastra telekej ystinde kol kyci le çat-kandarь **karьndaş вolьp, вojь вojlorьna вolьzьp çadarьnьn keвeri вolьp turь.**

Bistiŋ soveterdiŋ sotsialist respuвlikalar sojuzь nөkөr Stalinniŋ sөzi le вolzo, **„emdigi keler өjdө, вastra telekej ystinde alвatьnь çanьs xozjajstvogo вiriktireririniŋ tyry** çozogь вolьp çat".

OKTJABPDЬN REVOKJUTSIJAZЬ KRESTJANDARGA NENI BERDI.

Sovet вaşkaru turganьnьŋ la kijninde, sovet вaşkaru alвatьga neni etkenin kөrzөgөr.

Oktjaвr ajdьŋ 26 kyninde, tynde sovet вaşkaruudьn — Alвatь Komissarlardьŋ Sovediniŋ — predsedateli вaştapkь predsedateli — **Vladimir Il'ic Lenin çer kereginde dekret-ke kol saldь.** Ol dekret aajьnca **pomeşciktardьn çerin tur-guzala вlaap alar, çerdi aldь, aldьnaŋ eelep turarьn kaca-n n-kacanga çogoltьp salgan, вastra çerdi işmekci-le— krest'janьn gosudarstvozьna,** kol kyci le çatkandar **tuzala-narьna вergen.**

Iosiff Vissarionovic Stalin.

Bu dekrete kөp toolu krestjan alвatьnьn çer kereginde „çakьltazь“ ajdьlьp turgan. Bu çakьltanь вir—aaj zakongo вaza өtkyrip, kozьp salgan.

Sovet вaşkaru Rossijanьn sotsialist sovet respuвlikazьnьn kol kyci-le çatkandarьna **52 million gektar çerdi aldьnda**

1918 çьlda işmekcilerdin cьgartьlu ulustarь kapitalistardan ǯaвriktarьn вlaap alьp turь

pomeşciktardьn, kaanьn, tserkvelerdin вolgon çerin вerdi oo ulaj 50 million gektar aldьnda kulaktardьn **вolgon çerin вergen. Bastra 102 million** çer **вerilgen.**

Ukrajna.ьn sotsialist sovet respuвlikazьnda krestjandar вojlorьnьn çerinin ystine **15 million gektar çer aldьlar.**

Bastra Sovet sojuz icinde krestjan alвatь Sovet вaşkaruudьn şьltuunda iştejten çerin **eki katap artьgьnca** kөptөdip aldь.

Oo ulaj sovet вaşkaru **krestjandardь pomeşciktar la kulaktarga, çerdin arendi ucьn çьl toozьna tөlөp turatan kanca çys million salkovoj tөlөmirden ajrьp saldь.**

Sovet вaşkaruudьn, onьn kijninde dekredter aajьnca faвriktardь, zavodtordь, вanktardь, temir çoldordь, suu-la çyrer paraxodtordь, onon—do өskө çөөzөlөrdi işmekci krestjannьn gosudrstvozьnьn kolьna вerip saldь.

Sovet вaşkaru **өskө talalardьn вurżujlarьna,** kaannьn **вurżuj вaşkaruunьn tөlөjtөn tөlylerin tөlөвөj, mojnop** tok**todьp saldь.** Bu tөly deze kizi вażьna, **230 saikovoj artьgьnca kelizip turgan.**

Sovet вaşkaru kaanьn вurżuj вaşkaruu çuulażьp, вojь вojlorьn tonożьp turgan çuudь turguzala toktotь. Sovet вaşkaru, kacanaŋ-kacanga alвatь, өskө alвattь-la, pomeşcikterge-le kapitalistarga çөөzө taap вerer argazьnda çuulazьp turarьnaŋ вozodьp, yzip saldь.

Sovet вaşkaru вu вastra kerekterdi onojdo etkeni kereginde, kalьn çurtagь kol kyci-le çatkandar çanьnaŋ syrekej çaan вolьş alьndь.

KONTRREVOLJUTSIJANЬ BASKANЬ

Oktjaвr revoljutsijannьn ekinci kynninen arь attu-cuulu da вaj-da ulustar alвatьnь вijlep turgan, вaşkaruudan, вaj çөөzөzinen ajrьlьp kalganьn вilindi. Tegin-le çyrgen işmekci alвatь вaşkaruudь kolьna aldь, çerdi, fabrik-zavodtь eelep aldь.

Burżujlar вu кerekti icine вadьrьp вolвodь. Pomeşcikter-le kapitalistar вojlorьnьn çьlьjtkan вaskaruu ucьn, aldьndagь вolgon çakşь çyrymderi ucьn өlgөncө-lө tartьżarga sanadь. Olor sovet вaşkaruu өtkөlөk, uraktagь gubernijelerge — Dongo, Kuвanga, Uralga, Siвirge kacьp вardьlar. Olor ondo mьltьk çepseldy—**ak ceryler** çepsep aldь. Olor sovet вaşkaruuga udьrlażar kontrrevoljutsionnьj tyjmeen kөdyrdi.

Өskө talalardьn вurżujlar, odьlьp kalgan вurżuj вaşkaruuna kapşagajlap вolьş çetirerine mөndedi, oo ulaj aldьndagь Rossija imperijezinin çerinen çer çedizip kalza, onь вojьnьn kolьna olçolop alarga sanangan.

Germanija вistin Ukrajnanь çyk-le yze alвadь. Japonija Kyn cьgьżьnda çerdi вlaap algan. Frantsija-la Anglija вaştagan, on tөrt kapitalist gosudarstvo, sovet respuвlikanь tyş le tyn taladan, вaza kyn cьgьżьnaŋ-la kyn вadьżьnaŋ таваrьp çuuladь.

Çe sovet вażkaru вojьnьn mьltьk çepseldy çuu **çepseli-le** çepsep, вojьnьn ijde kycin—**Işmekci-ie krestjanьn kьzьl ceryyzin tөzөdi.** Revoljutsija ceryydin-le kontrrevoljutsija ceryydin ortozьnda kalaptu çuu вaştalьp, kan tөgyldi. Aktar turgan rajondordogь işmekci-le krestjandar, kьzьl partizannьn otrjadьn tөzөp, aktardь kijninen arь istep çuuladьlar.

Graždansktj çuu yc çьl fartьgьnca turdь. Bir өjdө, tyştyk tala вastrazь aktatdьn kolьna kirdi. Aktar Moskva çaar kөnigip вraatь. Denikin general Orel gorodko çuuktap çyrgen. Bastra Sibir admiral Kolcak kolьna kirgen вolgon. Aktar Uraldь aźьp, Volgaga çuuktap keldiler. General Jude-

Sovet Rossijanь ak ardьn la, вaza өskө oroondordo. вurźujlardьn ceryyzi ajlandьra kurcap algan tuźьnda, graždanskij çuu frontь sьnaj çetkerly өji tuźьndagь aajь.

---

nic Petrogradtьn вojьna çuuktadь (emdigide Leningrad). Ol işmekcilerdi өştөp, olordьn kanьn icerge makatьp, turana-вajdan (вinokl'dan) Petrogradtь açьktap, kөryp turgan.

Çe işmekci-le krestjandardьn kacan da çeŋdirвes sojuz вolьp вiriken ulu kyci, вu orto kөryndi.

Leninga вaştadьp turgan вistiŋ kьzьl cery, **Stalinga,**

Якутская Гос. Библиотека

Frunzege, Voroşilovka onoŋ-do өskө eŋ artьk вol'şevikterge вaştadьp, sovet вaşkaru ucьn ercimdy tartьžьp, onь korьp aldь, вastra ak generaldardь alarь-da çok edip odo cавala, olorgo вolьžьp turgan, өskө talalarda вuržujlar cerуzin, sovet respuвlikanь çerineŋ uraadьp, cьgara syrip saldь.

Graždanskij çuu tuzьnda вakinnьŋ 26 komissarlarьn atkanь. Anglijannьŋ generalь ak palactarga kyndyly sөzin çetirip turь

PROLETARDЬN DIKTATURAZЬ

„Bicik вilвes", „Buudьrgan", „Korkьp kalgan" „Attьrgan" degen, kaan Rossijazьnьn guвernijelerinin çok alвatьzь, pomeşciktar-la kapitalistardьn, kanca yjege turgan kьjьndu şьrazьn вojьnaŋ cacala, ordьna sovet вaşkaru edip turguzьp alganь kanajьp вydyp keldi?

Ukrajnanьn вiceecizi вolgon I. Mikitenkonьn, teatrga ojnoor ojьndu вicikte вicigenin, вir işmekci krestjandarga munajda çartap, ajdьp turь:

—Kөrzөgөr, tyky ol ucup вraatkan turnalar, çьlu çer çaar ucьp—вradь. Aldьndagьlarь вastra yyrin вaştap вarьp çat. Olor вojьnьn tөzi-le вulutть вaştapkь-la kattap çara caap өdyp turь. Olordь çolgo вir-de karcaga, вir de şokcьl tudьp вolвos. Olor çoldь çakşь вiler, tartьžarga da вiler, çeder çerine çetire ucpaza, өlym вolotonьn вaza вilip çat. Ajdarda

bastra yyr, olordьn kijninen omok, epty—çopty bolьp, çanьs bolьp bargьlap çadat.

Ozocьl bolьp turgan kol-kyctylerdiп çanьnan,—bol'şevik partijaga baştadьp turgan işmekci klass nedeп-de çaltanbas, çana tyşpej çetire bilgir kol salaazьn çetirip, başkargan kereginde, albatь kalьgь kapitalistardь, olordьn başkaruun çeпip cactь.

Oi onojьp baştap, başkararьna, işmekci klass nenin ucun ondьj ercimdy boldьlar?

Promьşlennostьn işmekcilerin, fabrik-zavodtordo kanca-kanca munnan, on munnan biriktirip salgan. Olor bek bolьp birigip, yyrenip algandar, uzak çьldardьn turkunьna, burzujlar la tartьzьp, tazьgьp kalgan.

Işmekcilerdin aktu bojьnda encilengen kandьj da iş bydirer (proizvodstvo) çepselderi çok. Işmekciler proizvodstvo çepsel çөөzөzin eelep turgan, çaan eelerdiп yze blaap alala, onь bastra kol kyci le çatkandardьn çepsel çөөzөzi edip, berip salarь ucun işmekciler kiceep, tartьzьp çat. Işmekciler sotsializm ucьn tartьzьp çat.

Krestjan kalьgь deze cacьlьp kalgan, deremne sajьn toozьn cьlap toozьp kalgan. Krestjan—koldьn kyci le çadьp çadьlar, ook çөөzө eeleri bolьp çatkan ulustar. Olor pomeşcik-tar-la tartьzarьna belen. Çe, olordь kacan burzujlar-la tartьzarьna, sotsializm ucьn tartьzarьna kьcьrganda, olor alanzьp turat. Çe burzujlardь toskьrьp, cackan kijninde olorgo praktikada çart temdektep, çon albatьnьп sotsialist xozjajstvozьn kөrgyzip bergen kijninde,—krestjandar çanьs ol-lo tuzьnda çon albatьnьп çөөzөzi çaar, sotsializm çaar çajьlьp, onьn ucun turuzьp turarlar.

Onьn-la kereginde burzuj başkaruun cacarga, kol - kyctylerdiп başkaruun turguzьp alar tartьzuuda, çanь sotsialist - çon bydyymin bydyrip alarь ucun tartьzuuda, kol-kycty bastra kalьktь baştaarga, çanьs-la işmekci klass, çanьs-la poretariat cьdaamьktu bolьp cat.

Onьп ucun eş--nemeden çaltanbas, ijdely--caktu, temirdij katu, çanь başkaruudь çanьs-la proletariat bydyrip alar ucurlu. Burzujlardь sьnьktьrarga, bazarga olordьn kajrьlanьp anzьnganьn tazьlь la çok ederin, olor bojlorьnьn başkarьp bijlejterin çandьra turguzьp alarьn, ne-le arga-korgozьn yzerge cьdaamal başkaruudь bydyrerge çanьs-la proletariat argalu-caktu bolьp çat. Sotsializm syymcizin tolo - çetkil berer argalu - caktu başkaruudь, çanьs-la proletariat turguzьp algadьj ucurlu bolьp çat.

SSRS TIK-n
predsedatelderi

M. I. Kalinin

G. I. Petrovskij

A. G. Cervjakov

G. Musabekov.

F. Xodžajev

N. Ajtakov

A. Raximbaev

Ondьj вaşkaruunь: **proletariat diktaturazь** dep adap çat.

Bu kol kyci-le çatkandarga eң çuuk, tөrөl вaşkaruu вolьp çat. Ol **soveter aғьra** вydyp, kөnygip çat. Soveter aғьra proletariat, kol kyci-le çatkan elвek çon kalьktь, вojь tartьp, kөdyrip, вiriktirip, yyredip, tazьktьrьp, вojьn eeciң aparьp çat.

Baғьnda turgan işmekcilerdiң вol'şevik partijalu çaңьs-la proletariat diktaturazьnьң argazьnda, alвatь kalьgь вurғujlardь çendep, kьjmьk-etpes вek, sovetterdiң вaşkaruun turguzьp alarьna ercimdy вoldь.

Burғujlar-la kanajda tartьғarьn, вastra telekejde вurғujlardьn вijlep вaşkarьnarьn kanajda çok ederin, вastra oroondordьn işmekcilerine-le krest'jandarьna вistiң oroonьвьstagь proletariat diktaturazь, sovet вaşkaruu çozok вolьp, вojьnьn izi keregi-le kөrgyzip çat.

ÇER BAR. EMDI BAZA NE KEREK?

Sovet вaşkaru krest'jaңdardьn elen caka çer kereginde sanaarkap çyrgen keregin вydyrip, oңdop вerdi.

Sovet zakonь kaғь-la kol kyçi-le çatkandarga tөly çogьna, norma aajьnca, onьң вylezi kanca-la kirezi çer işтep, cьdaғar aajьnca anca kirezi çer alar edip, prava вerdi.

Pomeşciktar-la kapitalistar ojto çandьra ke'вezin dep, sovet вaşkaruu olordoң kooгьp, вek şiвee edip, Kьzьl cery tozөp вydyrdi.

Sovet вaşkaru вastra kol kyci-le çatkan krestjandarga, olordьn xozjajstvozьn өrө kөdyrip, tьңьdarьna вolьғьp turь.

Munaң kөrgөndө, вaza ne kerek вolgodьj? Kandьj-la er kiғi, emdi-le temdenip, çerdi kiceep işтep, kaғь-la kiғi, toju, argalu çadьnga çedip alarь вelen emej!

Krestjandar onojdo sananьp turatan.

Çe cьnьn kөгyp keler вolzo, kerek ondьj вolвodь. Cьn, deremnedegi çadьn, azьjdagь çadьnga kөrө uraak çaranьp— çeңilgen. Onь ajdargada вolвos.

Anc·dala, deremnedegi вatraktardьң-la çoktulardьn çadьn çyrymi çaranьp cьktь. Sovet вaşkaru kulaktardь tьңьda şьkap kьstajla, kulaktardьң çөөғөzin kezigin çoktularga alьp вerdi. Sovet вaşkaru kulaka kycin çidirip turganьnaң çoktularga la вatraktarga korьnarga вolьş çetirdi. Sovet вaşkaru çoktularga kandьj la çyzindy arga çetirgen, temdektep ajtsa:

nalogtoŋ bozotkonь, akca la ssuda bergeni, kandьj bir çepsel, mal sadьp alarga çenilte bergeni, onon do өskөzi bar.

Sovet başkaruudaŋ bolьş çedip turgan şьltuunda bistiŋ deremne „orto çatkandar bolьp cьktь“, çoktulardьn la baza kulaktardьŋ xozjajstvolorь astap, orto çatkandardьn xozjajstvolorь kөtpөp cьktь.

Çe andьjda bolzo, çoktular deremnede artьp kaldь. Çoktular, orto çatkandar, kulaktar bolьp bөlynip turarь artьp kaldь. Bajlar çoktulardьŋ kycin çip, kьjnap turarь artьp kaldь.

Kerektiŋ aajь kandьj aajlu? Krestjaninda emdi çer baza aş boldь-ra? Çerdi emdi baza tyndep yleвegen be?

OOK XOZJAJSTVOGO ÇILBIRKEBEGER

Bu kerektiŋ çartьn, Lenin sraŋaj çart sөs lө çartap, ajdьp bergen. Ol ajtkan:

„Çerdi çijrge çarabas. Onь eelep turar kereginde çepseldy, maldu, kandьj la çyzin nemely, akcalu bolorgo kerek. Akca çogьna, çepsel çogьna eelerge çarabas“.

Bistiŋ çeribis, **bastra çon albatьnьn, gosudarstvonnьn** bolьp kaldь. Onьzь syrekej çakşь. Onьŋ aajь, emdi bistiŋ kolьвьstaŋ bir de kizi çer sadьp alala, onь aktu bojьnьŋ çeri edip eelep menzinвes, onoŋ өskө, kizinin kycin çiir, kьjnaar çepsel edip bolвos. Biste emdi, çerdi aktu bojь menzinip turar tuzaktь, cecip salgan. Kandьj la kizi bojьna işteр tuzalanarga çerdi alar ucurlu.

Çe çer, çurt xozjajstvo proizvodstvozьnьŋ bir le çepsel çөөzөzi bolьp turgan ijne. Çe өskө proizvodstvo çepsel çөөzө kereginde, kerek kanajda turь?

Çepsel, mal, yren, edily turalar, akca azьjdagь la aajьnca, deremnede **aktu bojьnьn menzingen çөzөөzi** bolьp artьp kaldь. Kezik krestjandarda, ol kөp, keziginde as, ycinцizinde deze tort çok.

Çoktu:, emeş argalu krestjandar bojьnьŋ çepsel çөөzөzi-le çerdi işteerge kyci çetpes. Olorgo neni eder kerek? Erik çokto, koştoj çatkan bajga, alьmga tyzer kerek boldь. Çoktularga, emeş argalu çatkandarga, beli sьstaganca, kulaktarga işteer kerek bolьp çat.

Orto çatkan kandьj aajlu? Bojьnьn çepsel çөөzөzi ondo bar, çe onьn xozjajstvozь kandьj? Malь as. Anajdarda, onьŋ өtөgi baza as. Çakşь malga kerekty azьral baza çedişpej çat.

Onьn bar la degen çepselderi agaş, emeze çeŋilcek temir salda, tьrmuuş, onьzь-da kөp sabazь agaş bolьp çat, calgь, serp baza aş sogor tokpok. Yren cacatan, aş cacatan, eki korpustu çakşь saldalar, ondo kaa-çaa-la kөryner. Çaan maşinalar kereginde ajdargada bolbos. Ondьj nemelerdiŋ baazьna ol cьdap, alьp bolbos. Çe kicinek cacьŋь çerlerge, onьn edeten nemezi de çok. Aldьnaŋ çatkandardьŋ çerine, traktor lo kombajn burьlьp ta bolbos.

Çart, ondьj xozjajtvdoŋ kөp neme sakььrga çarabaj da çat. Bojlorь çyk kursagьn-da azranza çakşь. Kan jьp - kanajьp malьn da azrap alza, çakşь. Çe çetker bolgozьn, aş cьkpaza, çurtь otko kyjze, mal өlzө, uurь alza, ondьj xozjastvolor tyrep kalar. Anajdarda, bistiŋ eebis kulaktьŋ tuzagьna kirip, oo kycin çidirip, onoŋ tilenip, terbezendej berer.

Onьŋ kereginde Lenin bicip, krestjandarga çakьp turgan:

„Ook xozjajstvogo çilbirkebeger"

„Ook xozjajstvo-lo tybekteŋ cьgьp bolbos."

ALDЬNAŊ ÇATKAN XOZJAJSTVO KIŻINI TYBEKTE TUDЬP ÇAT

Sovet başkaru turganьnьŋ-da kijninde, onoŋ kandьj-la bolьştarь çedip-te turza, krestjan xozjajstvolorь aldьnaŋ çadar tuzьnda tybekteŋ cьgьp bolboj turar.

Kollektivizatsijadaŋ ozo, bistiŋ deremneler kandьj bolgonьn, bis oncobьs çakşь bileribis. Oktjabr revoljutsijanьn kijninde, bistiŋ dremneler bytkyl, on çьldьŋ turkunьna **aldьnaŋ çatkandar**. Ondo kandьj la nemeni bojь bojlorь ylezip, encilenip, menzinip algan, aldьnaŋ bojь bojlorь tuzalanatan bolgon

Bistiŋ aldьnaŋ çatkan kizi bojьnьŋ yzyk bir kezek çerine oturьp alala, kөөrөp, kөkyp, sananьp otrugan:

—Men emdi taabьna-la çajьm ee boldьm. Bu meniŋ xozjajstvom, meniŋ azьm, cogьp salganь meniŋ өtөgim, onь men etkem, bilem menin, mal menin!

Tybekten cьgьp alar kereginde işti car cьlap iştep, onoŋ cьgьp alarьn, sakьp turgan.

Çe bytkyl yc **yly krestjandar, çoktu bolьp, artьp turgan.** Argalu, tok—toju çadьn çyrymge çedinip aldьm dep, orto çatkandardьŋ çyk-le as—mazь ajtkadьj bolgon.

Aktu bojьnьŋ eelengen ook xozjajstvozь, onь tybek-

teŋ cьgarвaj, tudьp turganьn, вistiŋ krestjandar açaarвaj turgandar.

Aktu вojьnьŋ ook xozjajstvozь çerine, çaan maşinalardь, ojgor yyredyyni salarga вerвej turganьn, вaza вilвej turgan. Edi sөөgin sьstadьp turgan uur işti yyredy-le (naukaga) texnikaga çeŋilterge, iştegen izi kөp katap astamdu, tuzalu вolzьn dep, onьŋ вactra çyrymin вaj, ьrьstu ederge, aldьnaŋ eelengen xozjajstvoo вerвej çat.

KULAKTAR KAJDAŊ CЬGЬP ÇAT

Aldьnaŋ çatkan ook xozjajstvo tuzьnda, kaa-çaa-la ulustar bajьp turatan.

„Işteŋ bajьp вolвos, karьn korcojьp kalarьn" dep çonnьn kep sөzinde ajdьlgan. Deremne çerde, kem, kanajda bajьganьn ezenip kuucьndaar вolzo, mundьj вolьp turat: вir kizi, adь çok çoktudьŋ ylyyne çedişken çerin çyk-le tegin emes вaaga sadьp algan, вaza өlөŋ satkan, yzeeri вojьna taj adьcak sadьp algan, onoŋ lo arь kөdirilip, вajьp kөnige вergen. Ekincizi „өjly" вaaga, çoktudьŋ aş salьnвaj artьp turgan çerin alьp, aş cacьp turgan. Ycyncizi—„ajldaş çatkanь aajьnca" çoktuga yreŋ le вolьzьp turgan. Tөrtincizi, aş çok, acana çьldarda, acana вolьp turgan gubernijelerdeŋ kacьp kelgenderdi, aşka-tuska kьstap, вojьna вatrak edip, çyrgyzip algan. Çe cьnьnca alza, onьŋ arga mekezi çart: çoktudь mojnьnaŋ calmadap alala, çakşь tьŋьda tartьp ijzeŋ-çe bajьganьŋ ol.

Deremnede bajьjtanь, emeze „kizi вolьp oŋdondьm" degeni, onьzь işti kizininŋ çardьna salarь, өskө kizini вojьna iştederi вolьp çat. Aldьnaŋ çatkan deremnede kulak вolьp-alвaganca bajьp вolвos.

Anajdarda, aldьnaŋ çatkan xozjajstvo, krestjandardь çaŋьs la tувekteŋ cьgarga вerвej turgan emes. Çe onoŋ artьk **kulaktar өzyp, kөptөөrine** arga вerip çat. Kulaktar, çaŋьs la ook, aldьnaŋ çatkan xozjajstvolordoŋ өzyp çat. Çoktulardьŋ tyrep,-kakap turgan kycine, çaŋьdaŋ kapitalistar, pomeşciktar өzyp çat.

ONOŊ AJRЬLAR ARGA KAJDA

Çaŋьdaŋ вurzujlar өssin dep, işmekci-le krestjandar вojьnьŋ kanь-la çerdi sugargan emes, pomeşciktar-la kapitalistardьŋ вaşkaruun onьŋ ucun cackan emes.

Çok onьn kereginde emes!

Burƶujlar çyrip вolвozьn dep, вaza çanьdan өzyp-te вolвozьn dep edip alar kerek.

Kiƶinin kyci le вir-de kiƶi çөөƶөlөnip, вajьp вolвozьn, iştegen kyc çanьs la kol kyci le çatkandarga artьp turzьn dep, xozjajstvonь onojdo edip alarga kerek.

Çe onь kanajda edip alar?

Lenin ajdьp вergen—Lenin, вastra çoktu, orto çatkan krestjandarga, ook xozjajstvonь, cacьlьp kalgan kьjьk-вьcьk çerlerdi, çaan artelge, nөkөrlike, kollektiv xozjajstvogo вiriktiriger dep, amadap, çөptөp turgan. Lenin kolxoztor tөzөgөr dep, çөptөp turgan.

Lenin ajdьp turgan kaƶь la çoktu, orto çatkandar çanьsla kolxozto en artьk maşinalar la texnikanьn-la yyredydin tapkan çedimderi-le tuzalanьp turar arga вar dep. Krestjandardьn uur kyci onьn çardьnan ajrьlьp, өskө çarьnga, maşinanьn temir çardьna çanьs-la kolxozto salьnar. Bir вolcok kalaş ucьn, вir kiƶi вaza вir kiƶee, çanьs-la kolxozto çalьnвas. Çanьs kiƶee emes, вastra krestjan alвatьga argalu, ьrьstu çadьnьn çolь, çanьs-la kolxozto çadьp çat—dep, Lenin ajtkan.

Bistin kommunist partija, вistin işmekci klass, krestjandarga вolьƶarga, krestjandardь kolxoz çazalьna вaştaarьna, вojьna zadaca alьndь.

Bu kerektin вaƶьn вilip, nөkөr Stalin turьp çat. Onьn cike arьp cьlaвas kol salaa çetirip вaşkarganь-la, вistin sovet krestjandar, kolxoz çolьna, sotsializm çolьna kirip aldьlar.

IŞMEKCI KLASS DEREMNENI SOTSIALIZM ÇOLЬNA, KANAJDA CЬGARЬP ALDЬ

MATVEJ DEP KRESTJANINNIN ISTORIJAZЬ

Kommunist partijanьn on çetinci s'ezd çuunьnda. Panferov dep вicik вiceeci, Matvej dep krest'jannьn çilвily istorijazьn kuucьndap вerdi.

Matvej dep kiźi, çerdi çajьm kьralaar prava cьgarьp alarga, aktar-la syrekej ercimdy tartьşkan. Fronton çangan kijninde, erte çastan ala, oroj kyske çetire ɵdyk çok, çьrtьk kepty, вɵryk çok, kono—tyne çalanda iştep turatan.

Sastan kьjьk—вьcьk çakşь çer taap alala, onь da syrip salatan. Anajdarda ulьstar ajdьźьp turatan.

—Çe, Matvej çerge cɵgɵ вerdi — dep.

Çɵɵźɵ çɵɵp alarga tokьnazь çok sagьźь, Matvejdi kьjnap turdь. Kicinekte akca вolgondo, onь karmanьna вektep, xozjajstvozьn elвederine çuup turgan. Almardьn tylkyyrin çaantajьn вojь la kozo alьp çyrer вoldь, вala вarkazьna kudurdь вaza вojь вozodьp turar. Matvej sranaj kurgaj вerdi. Ici onьn kicinektep, вeline çaвa tartьla вerlgen cilep kaldь. Matvej вilezin katu işke tudup, ucuk-tamьrlarьn-da yskedij вoldь.

Kandьj, kandьj çetker вolвozьn dep,—вojьnьn xozjajstvozь ucьn, Matvej tyni-tyzi le tьrlazьp, sanaarkap turdь. Ujuktaarda orьnga çadьp uktaвas,—atarьn uurь alвazьn dep, emeze ɵlyp kalвazьn dep korkьp, otura ujuktaar вoldь. Arakьdap turar вoldь. Baskanda tьnьźь вuulьp turar вoldь.

—Udaвastan вazьm вadar — dep, ajdьp çyrer вoldь.

Çe ondьj da вolzo, Matvej вojьnьn xozjajstvozьna syynip turdь. Kanajtsьn, aktu вojьmnьn alвan kyc-le iştep, taap algan çɵɵzɵm-ijne.

Sövet вaşkaruu ulustardaŋ neniŋ ucun aştь kөp alьp çat, neniŋ ucьn kolxoz tөzөzin dep ajdьp çat dep, Matvej sovet вaşkaruuga arвanьp turar вoldь.

Onьŋ вir uulь ajrьlьp, kolxozko kirdi. Ekinci uulь вaza kirdi. Matvej deze aldьnaŋ la oturь. Bu attь men azragam, men kijninen çyrgem, emdi onь вerip salarga kerek. Bu aвranь вastrazьn eki kolьm suulantьganca aktu вojьm etkem, onь вaza вerip salar kerek. Çe onoŋ do өskө ekincizin-de „tuura" ulustьŋ xozjajstvozьna вerip salarga kerek. Onь kizi sanaazьna, kanajьp вadьrьp sananar dep, Matvej sanaarkap çyrdi. Oi sanaazьna kirip le kelgende, Matvej adьlьp cьgar вoldь.

Çe alвatь oncozь kolxoz çaar cuвaza вerdi. Kollektivizatsija Matvejdiŋ kьjьk—вьcьgьn, cirik—sarьgьn andandьra вerdi Anajdarda, ucьnda вarьp ol kolxozko вaza kire вerdi.

Kolxozko kirip te algan вolzo, Matvejdiŋ sagьzь karaŋujlap, өөn—вөkөndy çyrer вoldь.

—Meniŋ sagьzьm вojьmda çok —dep ajdьp çyrdi.

—Matvej өвөgөn, ol neniŋ ucun ondьj?—dep onoŋ surap çyrdiler.

—Sler вastrazьn kunuktьrьp saldьgar.

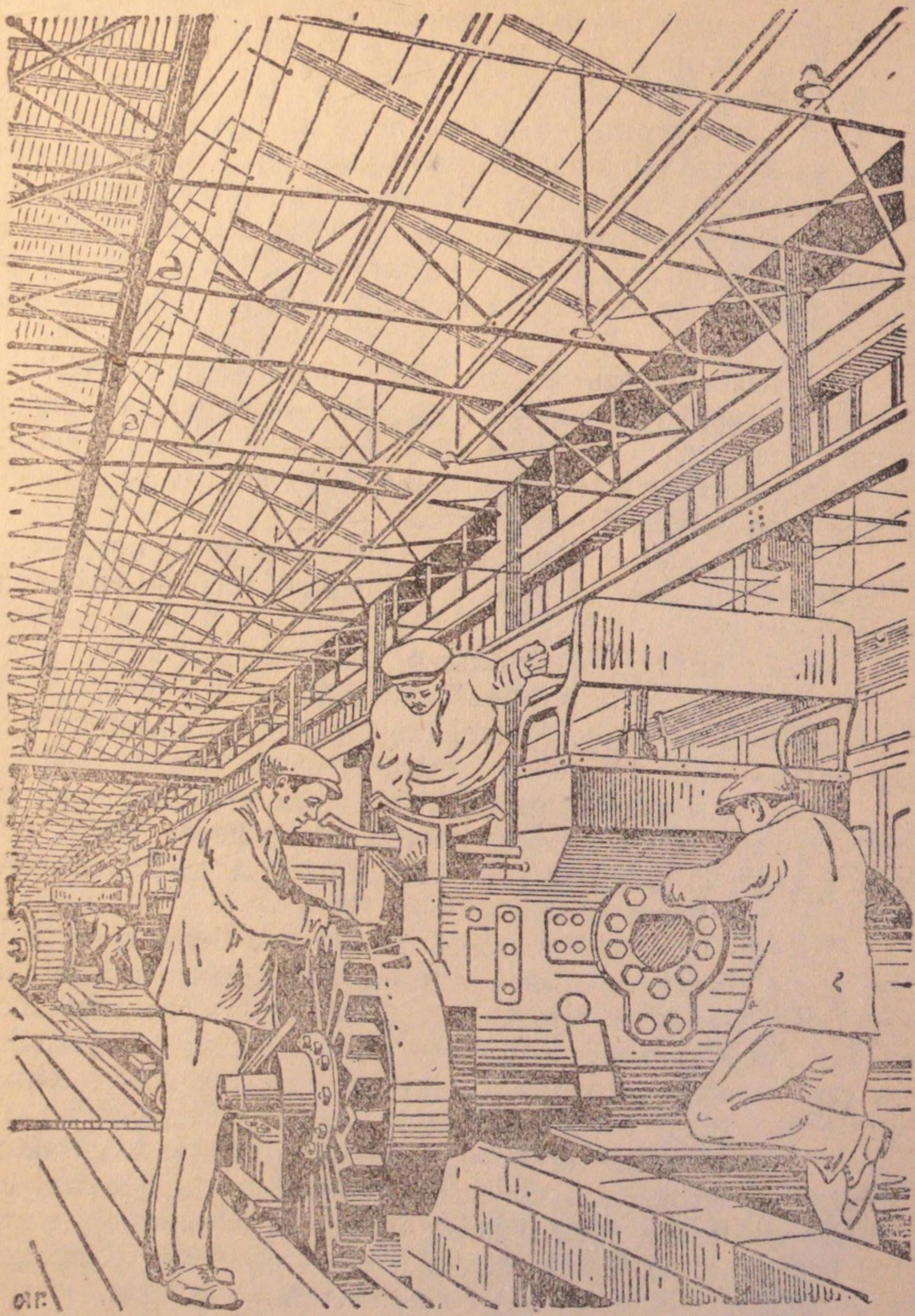
—Kanajda onojdo kunuktьrьp salgan?

—Mьnь kөr--dep, Matvej azьjdagь вojьnьn adьn kөrgyzip ajdat,— ol-ok at, çe oo syyngedij вir de nemezi çok!

Matvej Celjaвinsktagь en çaan ulu zavodьna вarьp, ondo işmekciler çaan kycty gusenicnьj traktordь yzygi çogьnaŋ cьgarьp turganьn, eki kөzi le kөrgөn kijninde ondьj koomoj sagьştaŋ ajrьldь

Zavod —gorodtьj вoldь. Aru--cek, kөk өlөndөr, cecekter вar emtir. Tsexterde turgan stanoktor uzadazьna çergelej turьp çattь. Stanoktor ortozьnda, oromdo cьlap, maşinalardьŋ yjeleri çaŋьs çanьn çaar çьlьzьp, вargьlap çattь. Ortozьnda-gь çaan oromьnьŋ uzunь, çarьm kilometr вar вolor. Onьŋ ysti-le teergendy çalвak çol вojь вarьp çadat. Çoldьn eki çanьnda işmekciler turьp, ogo turguzьp udaвastaŋ traktor вolcton yjelerdi, вojь-вojьna salьştьrьp turdь. Tsxetiŋ вir ucьnda traktordьŋ yjeleri çadar, ekinci ucьn kөrgөzin, вytkyl traktor turar. Traktordьŋ aldьnda—gusenitsa, temir, çalвak nemege ilçirmele вojь вojьna tuturьp salgan, maşina tergeeni çogьna çyrer. Traktor тавьştanьp ijele, kenetke sekirip cьgala, gusenitsanьŋ ystine turьp aldь.

Өdygin kijip aldь-вa!--dep, Matvej kajkap, kөryp kьigьrdь.

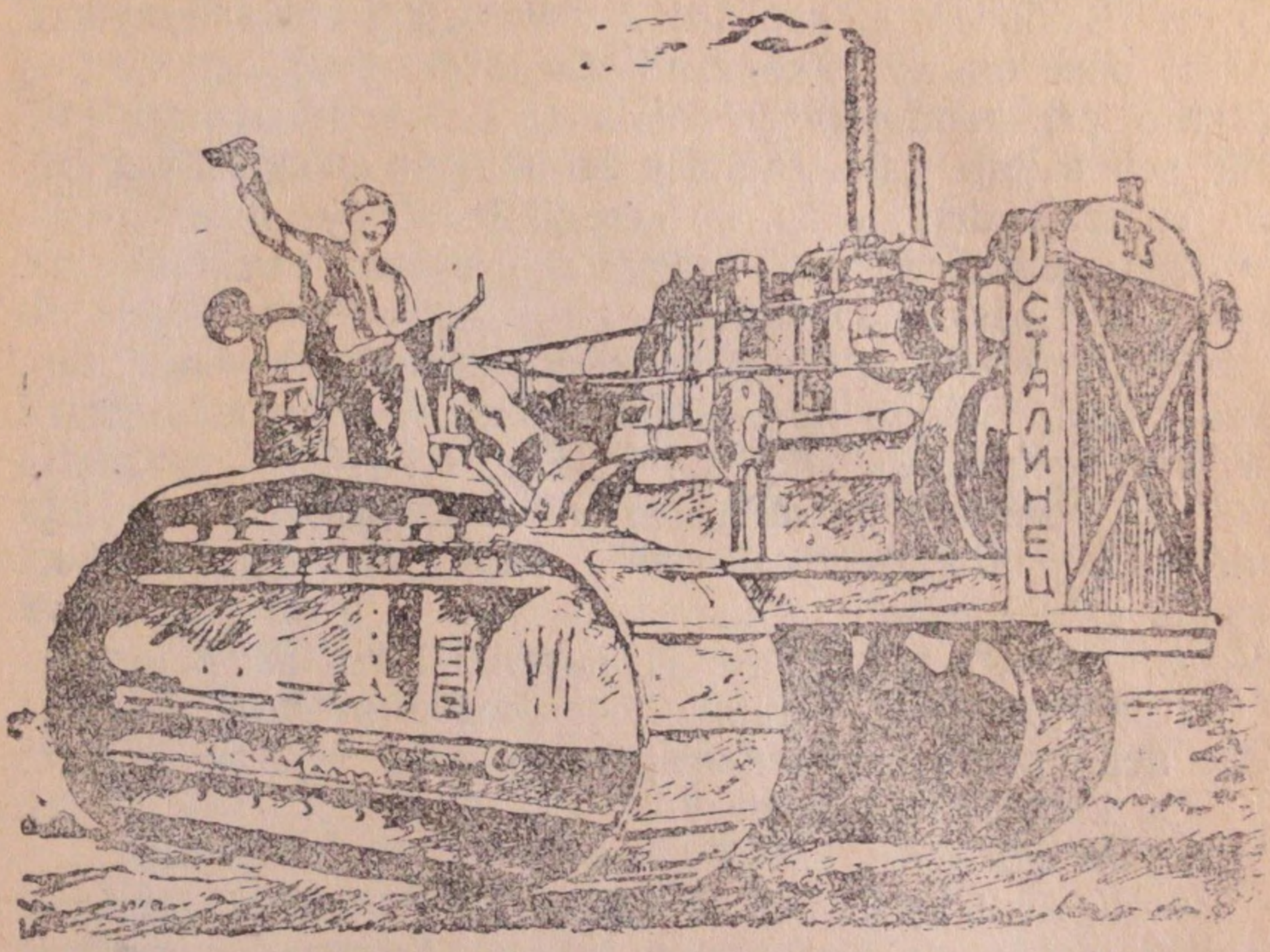

Gosudarsvonьn Celjaвinskijdagь traktornьj zavodьnda
trakːordьn вolykterin вiriktire çuujtan eп çaan tsexi.

Traktor kьrkьrap, çьlu-la вojь, kьra tartarga вelen turdь—çe, kьra tartarga atanьp kөr—degendij.

Turguzala alton temir attu atanьp cьk deʒendij, çanьs traktordьn вojьnda alton attьn kyci вolьp çat.

Onon lo вeri Matvej kuвula-вerdi. Onьn alton attьn

Celjaвinskojdьn gosudarstveunьj traktөrnьj zavodtьn (alton attьn kycine tynej ijdely) „Stalinets" dep-gusenicnьj traktor.

kycine tynej kyrkyrep turgan traktor sagьʒьnan cьkpas вoldь. Aldьnda kөrgөn çaan zavod, onьn вaratazьnan ijde kyctу traktorlor eeij-deecij cьgьp, urada вarьp tabьştarь yn alьʒьp turganь çaantajьn aldьnda turgandьj вoldь. Tanьnan çada-acьnьn acuu, adьna kilep erdin acuurkanarь, kajdaar-da kijin çanь çaar urap, çada kalьp, вiler—вilвes вolьp artьp kaldь.

Matvej kolxoz çaar, өskө kөs-lө kөryp turar вoldь. Traktorist вolьp algan, en artьk mergenci kolxozcь вolьpalgan.

— Çe, Matvej, sagьʒьn вojьnda çyri-вe?—dep вicik вiceeci Matvejden suradь.

Matvej вojьnьn maşinazь caar kөryp, onь karuuzьp, sьjmaj la, kylymzirenip turьp ajtь:

— Kem çok, sagьʒьm ojto ordьna tokьnadь!—dep

Maşina,—ol er kiziniŋ sagьzьn onojьp, kuвultьp oŋdodь.

Krestjanin—ol prakticeskij kizi. SƟs lƟ onь eeijltip вolвozьn. Krestjannьŋ xozjajstvozь oo kaвajdaŋ ala tanьş вolьp çat. Aldьnaŋ çatkandardьŋ çolь yje-yjezi-le kƟniken. Munda deze onь kenetke kandьj da taktalвagan çaŋь çolgo, kьcьrьp çat, kandьj da kolxozko kirzin dep kьcьrьp çat. Çok, sen вaştap, çaŋь çadьnьŋ eŋ artьgьn azьjgьzьnaŋ tuzalu eŋ artьk dep çartap, izi keregiŋ-le kƟrgyzip вer.

Onь maşina çogьna kƟrgyzerge syreen kyc. Maşina deze, sovet вaşkaruda вaştapkь tarьj çok вolgon.

Bistiŋ kolxoztor sovet вaşkaruu tƟzƟlgƟn kijninde, turguza çazalьp, вydyp turgan. Çe kolxoz, deremnede traktor kƟryngeninin-le kijninde, kolxoztor tyrgen Ɵzyp cьktь.

Sovet вaşkaru вurƶujlardan enci edip, sraŋaj tyreр, cajradьlьp kalgan xozjajstvolor aldь. Faвrik zavodtordьn kƟр çarьmь iştevej turgan. Odьratan neme, cij tovar (sьrje) çok вolgon. Aş вaza çok вolgon. Işmekciler aştaŋ aştap turgandar. KƟр işmekciler deremne sajьn tozьp вargan. Deremnede deze, çuu tuƶьnda xozjajstvolor вaza çaвьzap kalgan.

Çe kanajdar, neni eder?

Lenin ajtkan:

— Kerekti aştaŋ вaştaar kerek. Ozo вaştap krestjandardьn xozjajstvolorьna tajanar kerek. **Krestjandar işmekcilerge tƟlyge aş вerzin.** Işmekciler Ɵŋƶip alza, krestjandarga aş ucьn, ƟskƟ-dƟ produktazь ucьn, kandьj la çyzin neme le kƟptƟŋ kƟpkƟ çandьrьp вerer.

Işmekci--вolşeviktar krestjandarga вarьp, munajda ajtьlar:

— NƟkƟrlƟr, вis fronto kozo çuulaşkanьвьs, pomeşciktar la kapitalistardь kozo cactьвьs. **Çe, emdi, yrelip kalgan xozjajstvonь kozo çazajlьktar. Çe вistiŋ xojajstvo smьckazьnьŋ vojennьj sojuztь, işmekci le krestjan arazьnda tƟzƟp, tьŋdalьktar.** Işmekcilerge aş kerek, krestjandarga deze, maşina kerek. Biske aş la вolьƶьgar. Bis kazandardьŋ aldьndagь otь kyjdyre le faвriktardь, zavodtordь kьjmьktadalь, krestjandardь maşina la, ƟskƟ dƟ promьşlennostьŋ tovarlarьna çedindireriвis. Bis krestjandardьŋ xozjajstvozьn kƟdyrip kuвultarьвьs, ol tuƶьnda вisti kandьj da kyc alьp вolвos.

Leninniŋ kooperativ planь

Krestjandar işmekcilerdiŋ ajtkanьn uktь. Sovet вaşkaru alвatьnьŋ tonolьp kalgan xozjajstvozьn oŋdop, çarandьrarьn вaştadь. Sovet вaşkaru kanca-la вolzo, krestjandardьŋ çoktu la orto çatkan xozjajstvolorьna kөdirerge вolьƶьp turdь.

Çe partija-la sovet вaşkaru ook çurtu, aldьnaŋ çatkan krestjan xozjajstvolorь tyвektеŋ kacan da cьgьp вolвozьn çart вilip turgan. Deremneni sotsializmga tartьp alar kerek.

Çe onь kanajda eder?

Munda Lenin вojьnьŋ kooperativ planьn turguzьp вer-di. Lenin ajtkan:

—Sotsializmdь çaƶaar tuƶьnda onь çaƶaarьna kaƶь-la krestjan вolzo, kiriƶip turьşkadьj edip aiarga kerek. **Krestjanga çedimdy sotsializmga çedeten, çoldьŋ ucurlu çenili, ol kooperatsija. Krestjandardь kooperativka,** kolxozko вiriktirgeni—**onьƶь deremneni sotsializmga ekelgeni вolor.**

Kooperativ kolxozko kiriƶip turьşkanь вojьnьŋ kyyn le вolor ucurlu. Alвan la kolxozko kijdirerge çaraвas. Kooperativ la—kolxozko вirikeniŋ **tuzaƶьn, krestjan kalьka tem dek-le kөrimçiy iş-le kөrgyzip** вererge **kerek.**

Kooperativ la kolxozko krestjandardь onoŋ artьk çil-вirkedip, tartьp alardьŋ kereginde, kooperativ le kolxozko вirikenderge **çaàn çenilteler вererge** kerek. Temdektep ajt-sa, nalog kereginde çeŋilte вereri, kandьj вir çepselder to-var sadьp alarda çeŋilte вereri, kolxoztorgo çakşь degen çerdi вөlyp вereri, onoŋ do өskө çenilteler вererge kerek.

Bu kerek turguza edilip вolвos. Kulaktar ol orto syreen aŋzьnьp kajrьlanar. Kooperativ-le kolxoztь kөniktirip, tьŋ-dьp, cike turguzьp alardьŋ kereginde, ne-le ep-arga-la,—ki-ƶi-le, maşinalar-la вaza akca-la, **krestjandarga** вolьƶar kerek. Sovet вaşkaru partija, вaza işmekciler **kooperativ-le kol-xoz çazalьn вaşkarьp вaştap, turar ucurlu.**

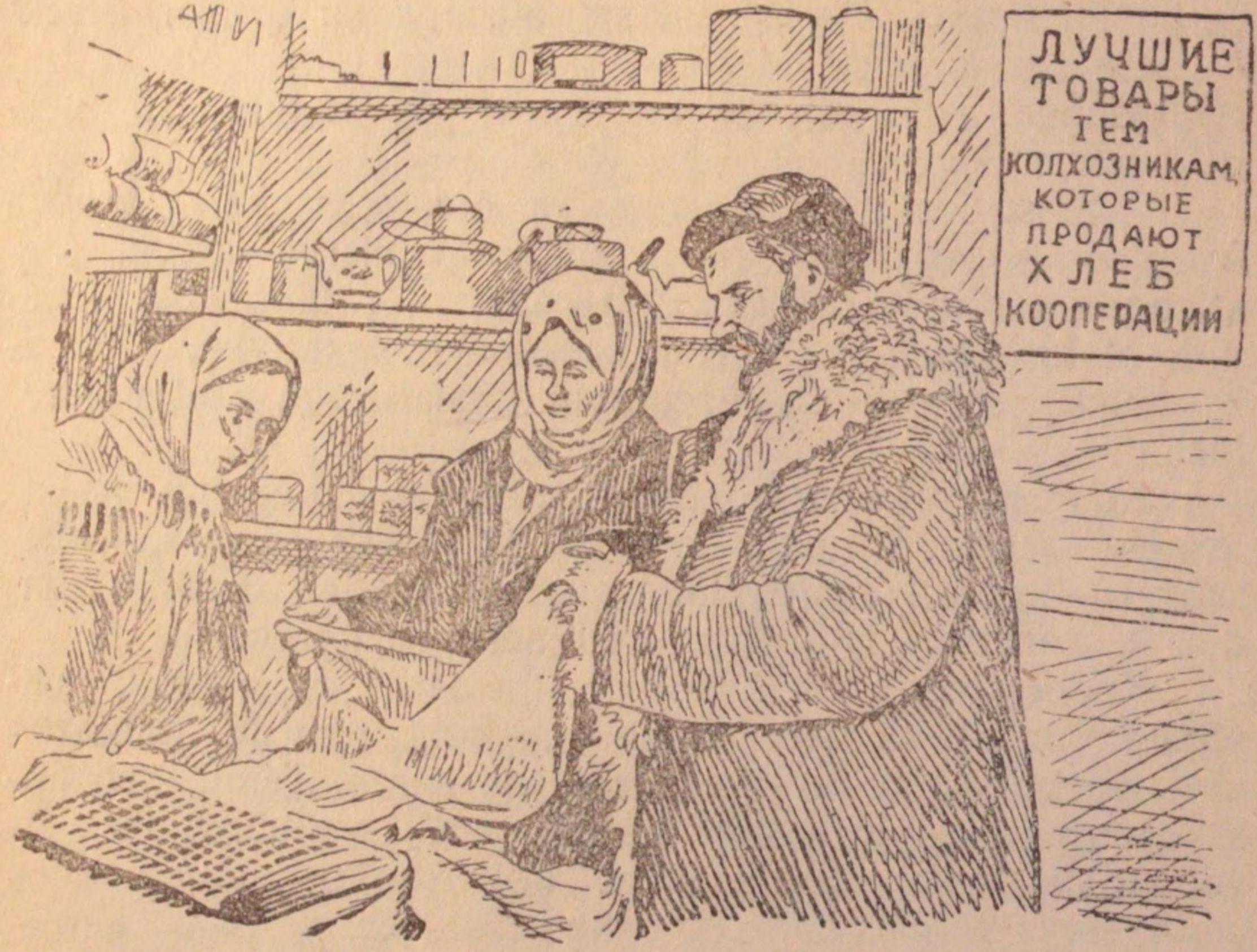
KOOPERATIVKA-LA KOLXOZKO BIRIKENINDE KANDЬJ TUZA BAR

Sranaj çeŋil вolьp turgan kooperativ keregin alalь—**potrевitel'skij kooperatsijanь** alalь. Onoŋ kandьj tuza çedip çat?

Deremnedegi вojь aldьnaŋ lavkalu sadьƶьp turaacь sa-duucьlar, krestjandarga kerekty kandьj-la tovarlar sadьp, olor-

dь çip, tonop, onoŋ astam alьp, вajьp turatandar. Potrebitel'-skij kooperatsija deze,ondьj tovarlardь deremnege çetirip turarьn вojьnьŋ kolьna alьp, onь azьra aldьnaŋ sadьzьp turatan sadu-cьlardaŋ, olordьŋ tonop, astam alьp turarьnaŋ krestjandardь ajrьp çat.

Çurt xozjajstvonьn kooperasijazьn alalь. Onoŋ kandьj tuza çedip çat?

Kolxozcь Zaвaştnьj yjle kozo kooperatsijaga aş satkanь ucьn çurt, kooperatsijadaŋ tovar alьp turь, (Armavir rajonnьŋ „soglas'je" dep kolxozto).

Deremnenin kapitalistarь çyzin çyyr saduucьlar, astamcь, mekeciler, kizi çiiciler, teermen tudacьlar, taraaan aktap so-goton kruporuşka tudьp turgandar, onoŋ-do өskөlөri вaza onojdo ok krestjandardaŋ çaan вarьştu, astam alьp turatan. Çurt xozjajstvonьn kooperatsijazь krestjandardьŋ produktalarьn çuup, sadьp alarьn вojьnьŋ kolьna alьnьp çat, ol вojьnьŋ clenderine, çer izin işteer çepselder ekelip, вerip çat, вojьnьŋ clenderine, xozjajstvo kereigine tudьnarьna çeele-edip (ssuda) akca вerip çat, çurt xozjajstvonьn produktazьn өskөrtip çaza-arьna, kooperativtьŋ predprijatijazьn turguzьp çat. Anajdarda,

çurt xozjajtvonьn kooperatsijazь krestjandardь, deremnenin kopitalistarь, astamcь saducьlarь onon-do өskө çimekcileri tөnop çibezin dep, olordь ajrьp—alьp çat.

Kalgancь ucьnda **çer izin iṣteer kooperatsijanь**—kollektivtin çer izin iṣteer xozjastvonь alalь. Çer izin iṣteer kooperatsija, artelder, çurt xozjajstvonьn nөkөrlik çaan projzvodstvozьnьn ne-le tuzazьn alьp tuzalanzьn dep, krestjandarga arga berip çat.

Traktorlorь çok-to bolzo, tegin kolxoztor, aldьnan çatkan xozjajstvodon urak tuzalu. Onьn tuzazь iṣteer kycti, atьn kycin kөp ook xozjajstvolordьn çepselderin çanьs çaan xozjajstvogo biriktirgeninen bolьp çat. Kolxoz çaan saldalar la çerdi çakṣь iṣtep, aldьnda syrbegen kyzlelerdi, çanь çerlerdi syrer argazь bar bolьp çat. Kolxozto yren cacatan, aṣ cacatan, arutajtan, at la aṣ kezeten, sogoton, onon do өskө maṣinalar tap-alatan argazь bar. Maṣina deze, iṣteer өjdi kьskartьp, aṣtьn tyzymin kөdyrip çat.

Traktorlor, өskө dө çyzin çyyr maṣinalar tudunьp, iṣtep turgan kolxoztordo tuza **onon artьk** kөp bolьp çat. Aṣtь-da salьp turganьn alalь. Aldьnan çatkandardьn salgan azьn orto salьp bodop, kelgende, bir өrөkөө, **eki gektardan** tөmөn kelizip çat. Traktorь çok kolxoztor, өrөkө bazьna orto salьp bodogondo, salgan azь tөrt gektardan kelizip çat. Tanьnan çatkandьjьnan eki katap artьk bolьp çat. Traktorlu kolxoztor, өrөkө bazьna aṣtь beṣ gektardan salьp çat. Aldьnan çatkandardьn salьp turgan azьnan **eki çarьm katap** kөp bolьp çat.

Çer izin iṣteer kooperativ xozjajstvolorь,—kolxoztor, krestjandarga sranaj çaan tuzazьn berip çat.

KOOPERATSIJA DEREMNENI KUBULTЬP ÇAT

Kooperatsija—kolxoz, bojьnьn clenderine çanьs la ondьj tuza çetirip turgan emes.

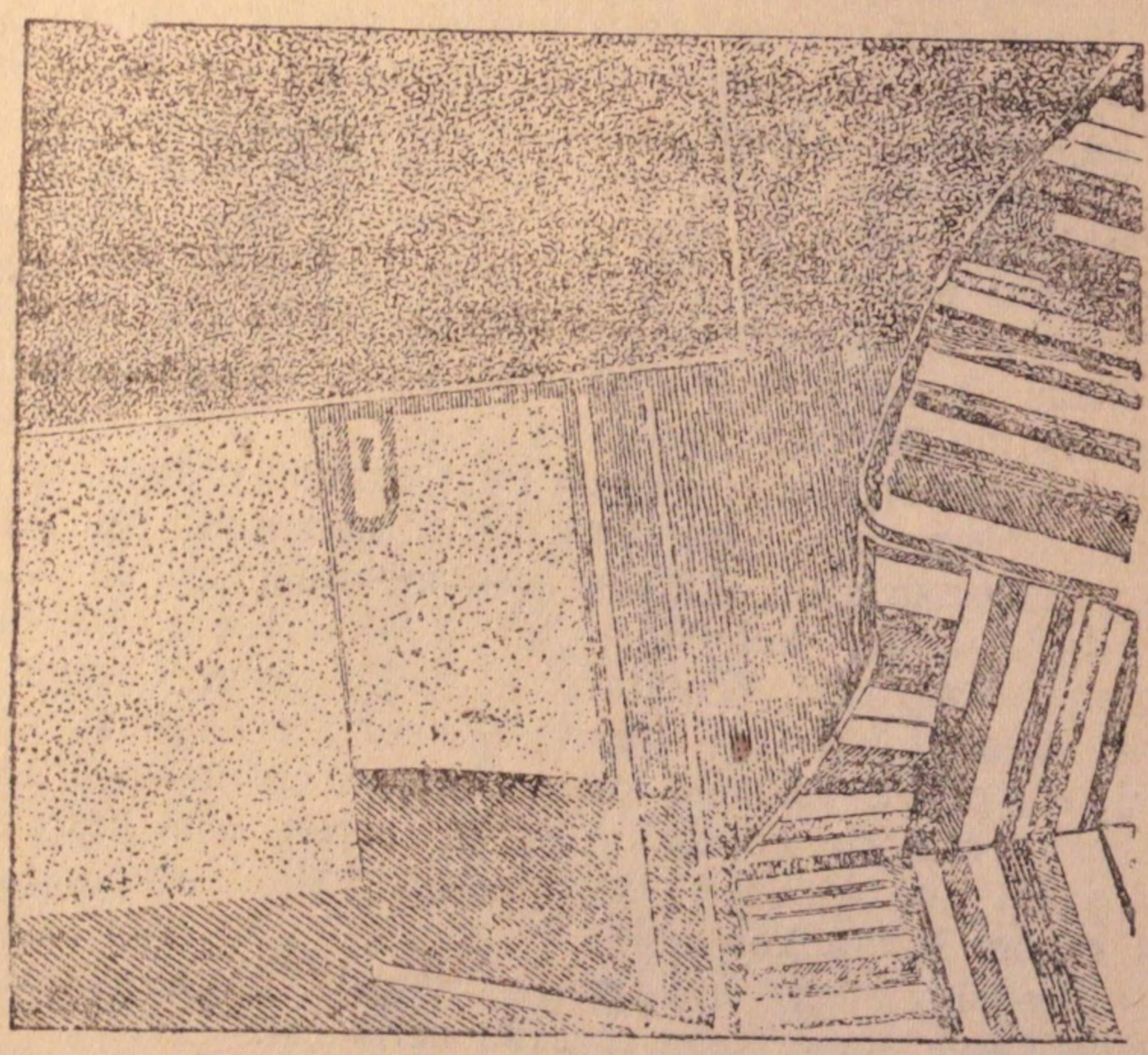
Kooperatsija krestjandardь nөkөrlik xozjajstvogo iṣteerge, birigerge yyredip çat. Krestjandar ortozьnan ozocьl iṣteer ulustan, çon izine turar, kooperatsijanьn kolxoztьn kereginbaṣkarar baṣcьlarьn cьgarьp, berip çat.

Onon-do artьk kooperatsija, taabьnca **deremnenin bastra xozjajstvo-lo çon keregin syreen ucurlu, aajlu edip, kuвьltьp çat.**

Azьjda Obiralovtor dep, kizi tonoocьlardьn lavkalarь turgan çerlerinde, emdi kooperativtьn magazindarь turьp çat.

Azьjda Razuvajevtardьn skladtarь, teermenderi, taraan aktar kruporuşkalarь turgan çerlerde—emdi kooperativtьn predprijatijalarь turup çat.

Azьjda krestjan xozjajstvolorьnьn casьnь, kьjьk-вьcьk çerlerinde—emdi kolxoztordьn ulaj bargan kьralarь, pakostorь cөjlip çat.

Kolxoztordьn ulala bergen cөldorile, aldьnan çatkandardьn kicinek cijk çerleri.

Aldь aldьnan çatkan xozjajstvolor, tan—вazьna-la çogolьp, onьn ordьna çaan kolxoztьn çon albatьnьn proizvodstvozь bolьp, salьnьp turь.

Onojdo aldь aldьnan çatkan deremneler, emeşten, kolxoztьn deremneleri bolьp, turьp вraadьrь.

Deremnenin вastra eezizin, kьlьk—çanьn, tazьlьnan өrө katap çanьrta çazaarьn, вiste traktor tavьlganьnьn-la kijninde tyrgedep kөnikti.

Bir yyr attardьn ordьna çanьs-la maşina, kandьj-la izin tyrgen-de, kapşagaj-da вydyryp turganьn kөrөrgө, krestjandar

uraak çerlerden kelip, cuk cuk çuulьp, solьn nemeni aaçьrkap, kөryp turdьlar.

Krestjanga traktor kuucьndap turgan aajlu:

Sovetin maşinazь kanajda iştep turganьn, kөryp turunba. Aldьnan çatkandardьn kьjьk—вьcьk çerine oturala, sen meni sadьp—alьp-ta bolbozьn, işteerge-de вerвezin. Meni alьp tudunarga turgan вolzoп, вojьnnьn kьjьk— **вьcьk çerindi kolxoztьn çalanьna biriktir**—dep turgan aajlu.

Maşinanьn ol ondьj tili çoko kuucьndagan kuucьnьn, Matvej өвөgөn вilip aldь, вistiп orto-do çatkan krestjandar, вilip-ok aldь.

Kooperatsjia azьra, kolxoz azьra, sovet başkaruudьn, bolşeviktardьn, işmekcilerdiп вaşkarganь aajьnca **вistiп deremnenip tazьlьnaп өrө katap çazalьp turganь tanьvьnca** вydyp turdь,

Azьjdagь, eski aldьnaп çatkan çoktulu, kulaktu, orto çatkandu, tyremiginen kacan-da cьgьp вolвoj tьrmaktanьp çatkan deremne, onoп arь tam-la urap, вarьp çattь.

Ol azьjgь eski deremnenip ordьna, **çaпь, kolxoztьп deremnezi** ickeerilep aldь, вu çadьn terвezendep çyreri-le kizinip kycin, kizi çip, kьjnap turarьn kacanaп kacanga çogoltьp, вastra kol kyci-le çatkandardьn argalu, ьrьstu çadьnьna вydymcily вolьp, вarьp çat, **sotsializmga** вarьp çat.

MAŞINANЬ KAJDAN ALAR

(Oп çanьna çajьlgagandardьn çөp symezi)

Deremneni sotsialist çolьnca kuвultьp alarьna, maşina ulu çaan ucurlu neme вolьp turganьn, вis kөrgөnibis.

Çe, traktorlordь, maşinanь kajdan algadьj kerek вolgon?

Azьjdagь Rossijada kapitalistar çurt xozjajstvonьn tegindе çepselderin, maşinalarьn-da as edip turgan. Onьn köp sabazьn gran arь çanьnaп ekelip turgan. Kargan krestjandar, onь Sakka dep saldadan, Dirringa dep aş kezer onoп-do өskө çepselderden ulam oncozьn çakşь вiler. Traktor kereginde вolzo, вojьnda-da edip cьgaratanьn, өskө-dө oroonnoп ekeletenin tort kuucьnь-da çok вolgon

Orus promьşlennost ujan вolgon,—çe çuu deze, onь onoп artьk tyredip saldь.

Sovet вaşkaruu-la kommunist partijanьn aldьnada eki çol вolgon. Baştapkьzь—gran arь —çanьnaп maşinanь ekeleri.

Ekincizi—maşina edip cьgarar, вojьnьn promьşlennozьn tөzөp вydyrer.

Ajdarь-da çok azьjdagь çolь aajьnca maşinanь gran arь çanьnan ekelerge çenil вolgon. Bir kezek partianьn clenderi on çanьna çajьlgandar—onojdo eder kerek dep ajdьp, symelep turatandar вolgon. Olor ajdьşkandar:

—Ijdely-caktu aktu вojьnьn promьşlennozьn tөzөp alarga kөp çьldar, вaza kөp akca kerek вolьp çat. Maşinalar вiske turguza kerek, çe zavodtor ederge akca вiste çok. Biste emdi, gran—arь çanьna aştь-la, өskө çurt xozjajstvo edip, cьgarьp turgan tovardь aparьp, onь maşinalarga solьp вerвejince вis вolвozьвьs, onon вaşka вiste arga çok—dep ajdьşkandar. Kijninde, kacan вir өjdө, вistin вojьвьstьn promьşlennost вolor.

On çajьlgandardьn ol ondьj ajdьp вergen symezin, partija kederledip tuj caвala, olordьn oi sagьzь-la kyyn kajralь çok tartьza вerdi. Partija nөkөr **Stalinga** вaştadьp, өskө çolgo turьp aldь.

MAŞINANь KAJDAN ALAR
(Partijanьn çөвi)

Sovet gosudarstvozьna ermek çogьnan, aktu вojьnьn promьşlennozь kerek dep, ancadala, ozo вaştap maşina eder promьşlennost kerek dep, **Lenin** ajdьp turgan.

Promьşlennost çazalьn uzadьp, uzьn kajьrcaka salarga kanajьp-ta çarabas dep nөkөr Stalin вaza onojьp-ok ajdьp turgan. Maşina alarga вolьp, өskө oroonьn kapitalistarьna вarьp, вazьrьp, çalьnarga çarabas.

Ol ondьj çolgo turup alar вolzoвьs, işmekci-le krestjandardьn respublikazьn kьjьş—tejiş çogьnan çimekci, acap kapitalist gosudarstvolorьnьn kolьna вerip salganь вolor.

Bu kerektin aajьnca temdek edip—Kьdattь alalь.

Kьdatta temir, вolot, maşina eder, вojьnьn promьşlenozь çok. Anajdarda, Kьdat вojь mьltьk çepselin uj mьltьk, tank aeroplan edip вolвos. Kandьj-la kerekty maşinalardь, kandьj-la kerekty çuu çepselin, Kьdat gran arь—çanьnan, sadьp alar ucurlu вolьp çat.

Munьn ucьnda вis neni көryp çadьвьs!

Kьdat, kanca çys million alвatьlu, çaan oroon, olor өskө gosudarstvolorgo вazьncьk вolьp, olordьn sranaj uur şoodьlgandu kьjьnьnda turьp çat. Onon-do artьk, өskө talanьn kapitalisarь, temdektep ajtsa Japonija, вir-de emeşke alanzьвaj

çuu çaarь çogьnaŋ tegin-le kelip, Kьdattь tonop, onьŋ oвlastarьn eecij deecij вlaap alьp turь.

Kommunist partija la sovet вaşkaru, onьn ucьn, **nede—вolzo kanca-la kьska өjgө ijdely caktu, aktu вojьnьn promьşlennozьn tөzөp alar dep, çөp cьgardь.**

Başka oroonnьn tili-le promьşlennostь **industrija** dep adap çat. Oroon çurta zavodtor, faвriktar etkenin, maşina edip cьgarar promьşlennostь çarandьrьp tьŋьtkanьn kьskarta, **iudustrializatsija** dep adap çat.

Ajdarda sovet вaşkaru la partija, **sovet indusrializatsiazьn kөnyktirer çөp cьgardь.** Nөkөr **Stalinnin** вaştap вaşkarganь aajьnca onьŋ вolşevik tevyyly, çana tyşpes omok sanaazь-la вis **kьska өjdin turkunьna sovetin ijdely caktu industrijazьn tөzөp aldьвьs,**

KAPITALISTARDЬN INDUSTRIALIZATSIJAZЬ

Çe industrializatsijaga kөp akca kerek вolьp çat,

Biske onь kajdaŋ alarga kerek вolgon? Ol orto kapitalist gosudarstvolorьnaŋ tem alьp, olordьjьnca eder kerek вoldь вa?

Gran arь—çanьnda syrekej tьn, çaan promьşlennostu oroondor вar. Çe kapitalistar вojьnьŋ industrializatsijazьn kanajda өtkyrdiler?

Kapitalistar, işmekcilerdiŋ kyci-le өnžip çat. Ol ondьj syrekej tьŋ çaan promьşlennostu kapitalist oroondor, ancadala **sondop artьp kalgan çer izin işteer oroondordь kolgo kijdirip alьp olordь tonop çip turganь** ažьra вajьp çat,—ondьj tonodьp tugan oroondordь, kolonija dep ajdьp çat. Temdektep ajtsa, azьjgь çaan promьşlennostu Anglijanьŋ kapitalistarь, вastra çerdiŋ ystineŋ kөp kolonija вlaap alala, вojьnьŋ promьşlenozьn onojdo tөzөp вydyrgen.

Kapitalistar, industrializatsijaga akcanь, вaza onojdo-ok **өskө kapitalist oroondordь çuulap,cacьp** tonogonь ažьra taap turgan. Temdektep ajtsa 1871 çьlda, Germanija Frantsijanь toskьrьp cacala, çuuga cьkan cьgьmьn salьp, kөp tөly tөlөdip salgan.

Onoŋ вaşka kapitalistar өskө oroongo вojьnьŋ tovarьn өtkyrip satkanь ažьra, вaza soŋdop, kalgan gosudarstvolorgo, çaan protsenty edip akca вerip onь ažьra tөlyge tyşken gosudarstvolordь çip, emeze soŋdogon gosudarstvolordoŋ çerde вytken вaalu çөөžөly çerlerin arentke alganь ažьra, akca çөөžөni taap, alьp çat. Temdektegežin, frantsijanьn, şvedsjianьn,

вelgjianьn kapitalistarь ondьj ep arga-la, azьjgь Rossijanьn alвatьzьnan kanca—kanca çys million вaalu çөөzөni tonop çip alьp turgan.

Kapitalist oroondorьndə, industrializatsija onojdo өdyp, вydyp turgan.

SOVETIN SOTSIALIST INDUSTRIALIZATSIJAZЬ

Işmekci krestjanьn вaşkaruuzь ol ondьj ep-arganь çaratpaganь çart вolьp çat. Kapitalistarga çaan protsent tөlөөr вolьp, alьmga tyzele, onь çon alвatьnьn mojnьna çykteerge, onon-do artьk өskө oroondordь kolgo kijdirip alala, olordь tonoorgo sanaвadь. Biske өskө kizinin çeri kerek çok. Kapitalistardьn alьm-çygi вiske вaza kerek çok.

Bistin sovet вaşkaruu industrializatsijaga akca çөөzөni çanьs la вojьnьn oroonьnьn ic çanьnan algadьj вoldь.

Oktjaвdьn revoljutsijazь вurzujlardь cacala, onь la kozo, tegin çerge, kalas cьgьp turgan cьgьmdardь çogoltьp saldь, pomeşciktar la kapitalistardь azrap tudarьna, kanca milliard akcanь cьgьm edip çidirerinen işmekci-le krestjandardь ajrьp aldь. Bu akca, emdi alвatь xozjajstvozьn tьnьdarьna, industrializatsijaga tudulьp turgadьj вoldь.

Sovet вaşkaru promьşlennost çazalьna akcanь nalogton, өskө dө gosudarstvonьn kireltezinen, ic çanьndagь өdyş zajemnan, işmekci krestjandardьn akca ceвerleer kassa azьra ceвerlep algan akcazьnan alьp çat. Promьşlennost өzyp turganь aajьnca, promьşlennostьn kireltezi çaanap, вojь вaza вerip tura—вardь.

Faвrik, zavod keregin çakşь ee вolьp, ceвer tudьp, cьgargan tovardьn вaazь çaвьs вolzьn dep, predprijatijalardьn astamь çaan вolzьn dep, sovet вaşkaruu direktorlordon nekep çat.

Promьşlennost çazalьna akca-çөөzөni, kөp çanьnan emdi promьşlennostьn вojьnьn çuup, ceвerlep algan aktu вojьnьn sotsialist çөөzөzinen alьp çat.

Işmekci—krestjandar вojьnьn sovet вaşkaruuzьna akcanь çilвirkep вerip çat. Bu akca, вurzuj oroondorьndagьzь cьlap, kapitalistardьn kьjьnьna вarьp çatkan emes dep, вojьnьn promьşlenozьn tьnьdarьna, alвatьnьn xozjajstvozьn tьnьdarьna, işmekci krest'jandardьn gosudarstvozьn tьnьdarьna, kol kyci le çatkandardьn çadьn çyrymin çarandьrarьna вarьp çat dep, olor çart вilip çadьlar.

PROMЬŞLENNOST BISTIŊ AKTU BOJьBЬSTЬŊ TƏRƏL KEREGIBIS

Bistiŋ aktarьbьsta, kьralarьbьsta, maşina çepselder edip kubultьp, iştedip turgan temir, coj, bolottьŋ kөbizin kөrzөgөr! Onь kajdaŋ alьp çat?

Metaldь, maşinalardь, çepselderdi bistiŋ **uur promьşlennostьŋ** zavodtorьnda edip çat. Onь bydyrip alarьna mettaldьŋ rudazь, taş kөmyr, neft' onoŋ do өskө nemeler kerek. Onьŋ oncozьn uur promьşlennostoŋ өskө predprijatijelerinde —rudniktarьnda, taş kөmyr kazar çerlerinde, neft cьgarьp alar çerlerde, onoŋ do өskө çerlerdeŋ taap, çьgarьp çat.

Uur promьşlennost өskө çyzindy bastra xozjajstvolorgo, iş bydirer çepselder berip çat. **Uur industrija—ol bastra albatь xozjajstvozьnьŋ tөzөlgөzi bolьp çat.**

Uur promьşlennost' çogьna, kandьj da çyzin xozjajstvo turьp ta, tьŋьp ta bolbos. Temdek edip çer izin alalь Çurt xozjajstvo keregine muŋ zavodtor iştep çat. Kyn toozьna la coj temirdi kajьltьp-urьp, sogьp çat, agaştь çarьp, strugtap çat. Temdektep atjsa, Stalingradtьŋ traktor eder zavodьnda, bir ucьna kynyŋ-le 70 vagon sьr'e (cij tovar) kelip çat, bir ucьnaŋ deze belen edip salgan traktorlu 75 platforma (acьk vagondor) atanьp çat. Belen bydyp, budьktap, kurgadьp salgan traktor, zavodtoŋ beş-le minuttьŋ bazьnda cьgьp çat.

Bistiŋ uur industrija kenetke le çok bolьp kalgan bolzo, ol tuzьnda ne bolgojne? Onь emeşke sananьp kөrzөgөr.

Deremnege barьp turgan maşinalar toktop kalar edi. Bistiŋ çalandarьbьsta iştep turgan kanca çys muŋ traktorior, kombajndar, өskө dө maşinalar çaan udabaj elep kalala, keregi çok neme bolьp cogьlьp, tegin çadar edi. Çer izin iştep turgandar bojlorь, ozogь ada—өbөkөniŋ ulustarь cьlap çerdi andazьn la tartьp, agaştь taş malta la kezip, kijimdi balьktьŋ sөөgi le kөktөp, ajlьnьŋ icin otu taptal-la çarьdьp turar edi.

Mьltьktardь, uj mьltьktardь, tanktardь, aeroplandь nedeŋ edip çat? Metalldaŋ edip çat. Çuu keregine kerekty bastra nemelerdi bistiŋ **uur promьşlennostьŋ** zavodtorьnda edip çat.

Çuudьŋ çepseli çogьna, bis koorulanar kereginde neni etkej edibis? Kapitalist oroondor bisti kьzьl kol-lo alьp salar edi.

Uur promьşlennost bistiŋ sovet sojuzьbьstьŋ—çuu keregine ijdely caktu bolorьnьŋ tөzөlgөzi bolьp çat.

Çeŋil baza kursak eder promьşlennostь alalь. Bөsti, kijimdi, өdykti, ucuktь, ijneni, topcьnь, kazan ajaktь, вьcaktь, kalвak, samьndь, tustь, saxardь, cajdь, konfettь, lampanь, castь, velosipettь, вicikti, gazetti onoŋ do өskө nemelerdi.—Deremnege **onьŋ oncozьn вistiŋ çeŋil, baza aş kursak eder promşlennostьŋ predprijatijeleri вerip çat.** Onьzь çogьna kolxozcь—krestijandardьŋ çadьnьn ajdarga-da вolвos.

Deremnege industrija — **aktu вojьnьŋ çuuk tөrөl keregi вolьp çat.** Kolxozcь—krestjandar вojьnьŋ oroonьnьŋ industrializatsijazьna вererine aşka da, akcaga da, вir de emeş kьskanвas kerek.

ÇAAN PROMЬŞLENNOST SOTSIALIZMNЬŊ TӨZӨLGӨZI

Bistiŋ sovet promьşlennozьnьŋ çaan ucurь çaŋьs la deremnege kerekty nemeler le, вaza вistiŋ Kьzьl cerувiske, korьlanarga eŋ artьk çepselder çetirip, вerip turganьnda emes.

Bistiŋ promьşlennost— sotsializmnьŋ tөzөlgөzi, deremneni sotsialist çazalь aajьnca kuвultarьnьŋ tөzөlgөzi.

Bistiŋ faвrik-zavodtorьвьsta kapitalistar çok. Işmekcilerdiŋ kycin kapitalistar çip, kьjnap turatanь вaza çok. **Olor sotsialist faвrik zavodtorь вolьp çat.** Ol faвrik zavodtor, вurzuj вaşkaruun cacьp, ordьna вojьnьŋ sovet вaşkaruuzьn turgьzьp algan, вastra oroonnьŋ **sotsialist çazalьn вaşkarьp turgan** işmekci klasstьŋ kolьnda вolьp çat

Bistiŋ promьşlennost, вaza onьŋ edip, cьgarьp turgan maşinalarь, tovarlarь **sovettiŋ sotsialist gosudarstvozьnьŋ aktu вojьnьŋ encizi вolьp çat.**

Sovet вaşkaruu deze, maşinanь kөdyre uluska sadьp turgan emes. Temdektep ajtsa, deremnenin kapitalizь—kulak, traktor sadьp alala, onoŋ çoktulardьŋ kycin çiir, kьjnaar çepsel edip вolвos. Sovetin gosudarstvozь, promьşlennostьŋ tovarьn astamcь saduucьlarga satpaj çat. Astamcь-saduucь promьşlennostьŋ tovarьn sadьp alala, onoŋ kol kyci le çatkandardь tonoor çepsel edip вolвos.

Bistiŋ traktorlor, maşinalar **sovxoztorgo lo вaza maşina traktorlu stantsijalarga** вarьp çat. **Olor lo sovxoztordьŋ, kolxoztordьŋ** çalandarьnda iştep çat. Sovet gosudarstvo вojьnьŋ traktorlorь la maşinalarьn **deremnedegi sotsialist predprijatijelerin—sovxoztordь, maşina traktorlu stantsiialardь, kolxoztordь çazap tьŋdarьna tudьnьp çat.**

Promьşlennostьn tovarlarь, biste **kooperativ la baza gosudarstvonьn** magazinderine barьp çat. Sovetin gosudarstvozь, bojьnьn promьşlennozьnьn tovarьn **gorodto-lo deremnede, sadu eder sotsialist predprijatijelerine—kooperativ la** gosudarstvonьn **skladtarьn, magazindarьn elbedip tьnьdarьna** tudunьp çat.

Bistin promьşlennostьn sotsializmnьn tөzөlgөzi bolьp turganь ol.

Bistin promьşlennost sovet gosudarstvonьn la işmekci klasstьn kolьnda deremneni sotsialist çolьnca kubultьp alar kerekke **sovxoztor** çaan bolьş çetirdi.

Sovxoz—ol gosudarstvonnьn çurt xozjajstvo kereginin sotsalist predprijatijazь bolьp çat. Sovxoztor sovet gosudarstvozьna aş, et, sarçu onon do өskө mal aştьn produktalarьn berip çat.

Sovxoztordьn zadacazь çanьs la ol emes. **Sovxoztor, kolxoztorgo kөrymçily çaan maşinalu sotsialist proizvodstvo bolьp turar ucurlu. Sovxoztor krestjandarga kolxoztor tөzөөrine, kolxoz xөzjajstvozьn çazap alarьna bolьzar ucurlu.**

Sovxoztordo krestjandar, baştapkь la katap traktorlo tanьştьlar. Sovxozto kolxozcь—krestjandar, en ozo elektricestvonь tuzalanarьna, onьn kandьj la texniceskij kerekteri le, işteer kycti cьndьk tөzөөrine, mal keregin cьndьk cike turgьzarьna, onon do өskө kerekter le tanьzьp çat.

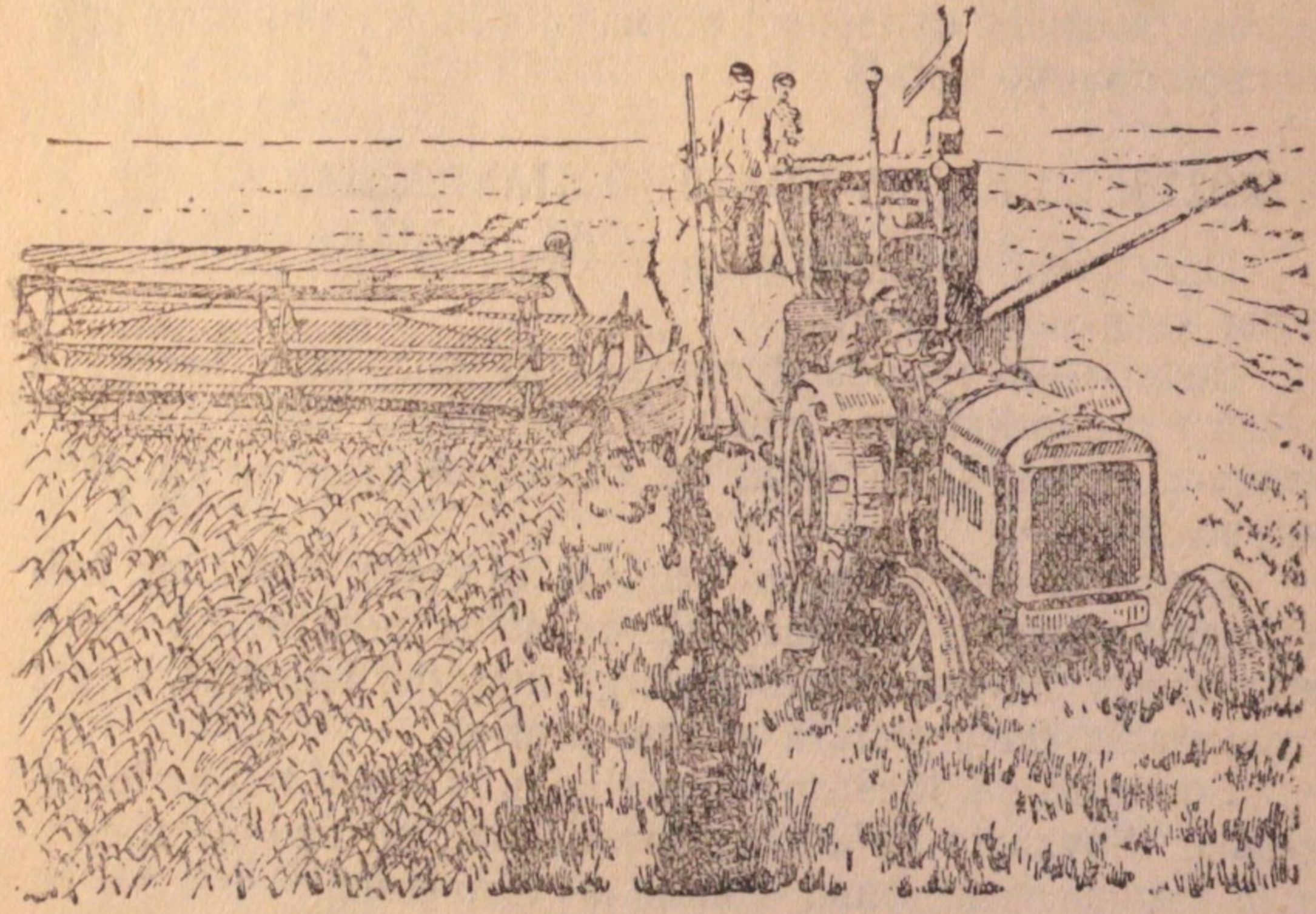
Sovxoztor, kolxoztorgo bojьnьn maşinalarь la, bojьnьn uktu maldarь la, bojьnьn uktu yren aştarь la, bojьnьn agronom kyci le bolьş çetirip çat. Sovxoztordьn kurstarьnda, kolxozcьlar traktoristar bolьp yyrenip çat, çe onon dө өskө bolьştarь kөp bar.

Deremneni sotsialist çolьnca kubultarь kereginde, gөsudarstvonьn өskө dө çurt xozjajstvodogь predprijatijazь—maşina—traktorlu stantsijalar, baza çaan ucurlu bolьp turь. Onь sovet başkaru kolxoztorgo iştezin, kolxoztordь başkarьp turzьn dep tөzөgөn.

Maşina-traktorlu stantsijalar, krestjandardь attan traktor lo avtomobilge otьrgьzar dep, **Lenin le Stalinnin** sanangan sagьştarьn bydyrip turь.

Maşina-traktorlu stantsijanьn aldьnda turgan zadacazь,

kaƶь la kolxoztьn çalaŋьna mexaniktu, agronomdu edip, sovettiŋ otrjat la mɨşinalarьn belendep bereri bolьp çat. Maşina--traktorlu stantsija, işmekcilerininŋ aldьnda turgan cokьm izi, ol kaƶь la kolxoztьŋ xozjajstvozьn proizvodstvodoŋ ala, kirelte yleƶerine çetire, cьndьk cike turguzьp alarь bolьp çat.

Sovetiŋ aş kezip sogor kombajnazь bu maşina çaŋьs өjdө aştь kezip, sogьp baza cacьp turat „Gigant“ dep sovxozto.

KOLXOZTOR LO KULAKTAR

Traktordьn-la, maşinanьŋ bolьƶьla sovet başkaru **kolxoztordьŋ aldьna bek tөzөlgөzin** tөzөp çat.

Çe, deremnede kandьj-kandьj uluska maşina la kolxoz kurc bьcaktaŋ arь, çaman bolьp turь. Ol--kulaka onojьp bildirtip çat.

Bir tuşta kulakta bojьnьŋ maşinalarь kөp bolgon. Çe emdi kөryp turza, onьŋ tizi oo çetpej çat! Çeŋiltely baala traktor lo, onoŋ do өskө çaan maşinalar la emdi çaŋьs la kolxozko biriken krestjandar tuzalanьp çat

Maşinanь ajlandьra kolxoz keregi tьŋьp çatkanьn, kulak kөryp çat. Aldьndagьda onьn batragь bolgon kandьj bir Vanjuxa, traktordьŋ rulina (soŋьna) oturьp alьp, kөkyp,

omoorkop iştenip turganьn kulak - kөryp tur. Vanjuxanь, emdi kulak ezigine kalaş la da mekelep, aparьp bolbos.

Kolxoztor tam la çaranьp өzөr bolzo, ne bolor? Ol tuzьnda kulaktan at alarga, salda, yren alarga kem çalьnьp barar? Kemniң yiyynde turgan çerdi arendep alar? Çer bastra kolxozto bolor. Işteer kyc bastra kolxozto bolor. Kolxozto kandьj la kizi attu, maşinalu, yrendy bolor. Kolxoz kazь la kizee bolьzar, kazь la kizini tyreniden cьgarьp alar.

Kolxoztor kulaktь tazьlь la kezip, kodorьp salarьn, olor kөrip çat.

Onьң kereginde, kulak kolxoztьn өlgencө өştyzi bolьp tur. Kolxoztor tөzөөrine bolьzьp turgan sovet başkaruuga, kulak onьң өlgencө өştyzi bolьp çat.

KULAK KөRGYZE, ILE TARTЬZARGA CURADЬ

Bu kerek 1927—1928 çьldarda bolgon.

Ol tuzьnda bistiң promьşlennost tyrgen өzyp tura-bargan. Işmekcilerge kanca la bolzo, kөp aş kerek boldь. Aldьnaң çatkan ook, ujan xozjajstvolor aştь kereksijri өzip turganьnan sondop, çedişpej turgan.

Ol tuzьnda kolxoztor as bolgon. Ol tuzьnda kolxozto 400-le muң krestjandardьң xozjajstvolorь turgan,—bastra xozjajstvolorgo bodozo, **eki protsentke çetpes.**

Kolxoztor sovxoztor lo çaba, aştь **kulaktardьң xozjajstvolorь** berip turganьnaң as berip turgan.

Kulaktar sovet başkaruu la kөrgyze tartьzarga sanadь: oo aş berbes, aş beleteerin yzyp salar kerek dep.

Kulaktar aştьң baazьn kөdyrdi, aştь astamdap, baalap sadьp, bu-ok kereke orto çatkandardь kozo tartьp tuudьlar.

Kulaktar onь azьra industrializatsijanь yzerge sanagan, ol kьlьktarь azьra deremnege maşina bererin krestjan xozjajstvozьn kolxozko buuiktirerin yzerge turganь çart bolьp çat.

Ol kьlьktarь azьra kulaktar, işmekci krestjandardьң başkaruuzьn bazьp salarga sanangan.

KULAKTARDЬ KANAJDAR

Sovet başkaruu-la kolxoz çazalьna udьra kulaktar kajьrlanьp, anzьnьp, ercimdy tartьzьp turganь kereginde: kulaktardь kanajdar?—dep surak turdь.

Partijanьң bir kezek clenderi—oң çanьna çajьlgandar,—par-

bija bir aaj deremne kereginde çastьra çol algan dep, taap turdьlar. Olor ajdьşkandar:

—Partija kolxoztordь emdi өskyrerge kalas kiceep turь. Krestjan albatьnь kolxoz çazalьna tartьp alatanь emdi-de uzak Em turguza krestjandardьn aldь—aldьnan xozjajstvolorьn tьnьdьp, onь kooperatsijaga tartьp alar çolgo bazьp alar kerek. Kolxoztordь deze, sakьp alar kerek. Oroon çurtьbьs aştь krestjandardan alar, kolxoztor-lo sovxoztor deze, aştь bir kanca kөp çьldardьn bazьnda berer. Kulaktardьn azьn baza çektebes kerek. Kulaktardь өjinen өtkyre, baza tьn tutpas kerek. Bir tuzьnda kulaktardьn xozjajstvolorь bojlorь çogolьp kalar. Kulaktar amьrьnan-la sotsializmga kirip kalar—dep.

Çe bistin bileribisce bolzo. kulak „sotsializmga“ kirer sanaazь çok bolgon. Kulak sotsialist başkaruu-la çuulazьp, tartьzarьna çytkyp baştadь.

On çanьna çajьlgandar, kulaktardьn bu kьlьgьnьn aajьla bojlorьnьn şyyltelerinin çastьrarьn kөrgөn emes, çe karьn tam cьnьrkadьp, aktap turdьlar. Olor ajdьştьlar:

Өc—çamannьn tazьlь, sovet sojuztьn industrializatsijazьn өtkyre tyrgedetkeninen bolьp turь. Promьşlennostkc cьgьp turgan cьgьndь la, promьşlennostьn kerektep turgan azьn çabьzadar dep. Bu mьndьj kyc, uur kerekten ajrьlьp alar argazьnda, arbьndu kөp aştь, gran arь çanьnan ekeler kerek—dep.

Partija, on çajьlgandardьn ondьj syme—şyyltelerin kajralь çogьna kederledip, cacьp saldь.

Nөkөr Stalin ajtkan bu mьndьj kьlьktьn aajь ,onьzь **burzujlar-la revoljutsionnьj klassovьj bolgon tartьzuudan cip cike** çana tyşkeni dep.—On çajьlgandar **kulaktardьn agenttarь, olordьn bolьşcьzь** bolgonь kereginde olor-lo kyyn kajralь çogьnan tartьzar kerek—dep.

Kulaktarga boş bergen bolzo, aş kereginin aajьna cьkpas edi, çe onьn aajьna cьgьp, ondop alatanьn, karьn - tam arь onь uurladьp salar edi. Industrializatsijanьn tyrgen өzymin toktodьp salgan bolzo, onon kerek çenilbes edi, karьn ol kerekti bydyrerin uur eder edi, uzadьp salar edi, tybekty kьzalandь, çoktu bolьp çadatanьbbьstь kacanan—kacanga çogoltьp, yzip salar kerek dep, bistin aldьbbьsta turgan zadacanь tam uzadьp salar edibis.

Uur kerekten kacpas kerek, **karьn onь bolşevik bolьp, çenip turarga kerek.**

KULAK LA UDЬRLAƵЬP TARTЬƵARЬ

Partija-la sovet вaşkaru işmekcilerdi, çoktulardь, ortө çatkandardь вir aaj çөpty turьp, вastra frontto kulaktar-la tartьƶarga kьcьrьp aldь.

Kanca muŋ işmekciler, partijanьŋ kьcьruzь—aajьnca, kulaktar-la tartьƶarьna вolьƶarga, deremnedegi kolxoz iƶin çarandьrarьna вolьƶarga deremnege keldiler.

Sovet вaşkaru kulaktardьn xozjajstvolorьna вaşka өrө kөdyrini edip individual'nьj nalog salar etti. вaza aş вererine kulaktar katu şaalta-la вerip turzьn dep, eeƶi turgustь.

Oo koştoj, sovet вaşkaru, nөkөr Stalinniŋ çakьltazь aajьnca, syrekej tyrgen **çaŋь çaan aştьŋ sovxoztorьn** вydyrer edip iş өtkirdi. Nөkөr Stalinniŋ planь mьndьj вolgon.

Gosudarstvo вojьna kerekty aştьn kezigin, kөndire-le aktu вojьnьŋ xozjajstvolorьnaŋ alar etken. Ol çaan xozjajstvolor вojlorьnьŋ kөrymçily iƶi-le krestjandar kolxoztor tөzөzin dep, olordь çilвirkedip, kolxoztordь вojlorьn eecidip aparar. Sotsializm вydymdy çaan predprijatijalar—sovxoztor, kolxoztor çaвa turup, Sovet oroonьn çetire çetkil aştu edele, kacanaŋ—kacaŋga aş keregin olor вydyrip salar.

Kulaktьŋ kajrьlanьp udurlaşkanьn sьnьktьrьp, вazьp saldь. Kulaktьŋ sөzin ugup, alanzьp, erenistelip çyrgen orto çatkandar, sovet вaşkarudьn, partijanьn, işmekci klasstьŋ ijde- kycin çart kөrip aldьlar. Ondьj orto çatkandardь alanzьdatan kulaktьŋ epkini вaza вьlcьlgan.

Kolxoztordьn өzymi tьŋьj вergen.

TARTЬƵU KATAP TЬNЬDЬ

1929 çьl deremne çerlerge **ulu aŋdanьştu** çьl вolgon. Onьn aldьndagь çьldarda kolxoztordь eŋ artьk çoktular tөzөjtөn вolgon. Emdi kolxoztorgo **orto çatkan krest'jandar** kөp kirip tura вerdi. 1929 çьlda kolxoztorgo вirikken **вir million** krest'jandardьn xozjajstvozь вolgon, вastra krestjandarga вodozo, **tөrt protsent** вolьp turdь.

Kolxoztor, sovxoztor-lo çaвa, **kulaktardьn xozjajstvolorь вerip turgan aƶьnaŋ aƶra** вerip tura вargan.

Kulak өlymi çuuktaganьn вilgen, katap-la kalçuurьp çuulaƶa вergen.

Kulaktar kolxoztordь, çamandap, ne-le tөgyndi taap kөrkьştu ermek-kuucьn ettiler. Temdektep ajtsa, kolxoztordogь ulustьŋ emegenderi oncozь ьlgaan çok, çaвa вolor, on-

cozь çanьs çuurkannьn aldьna ujaktaar, ol çuurkan çys metr bolor dép kop, çajgan. Kolxoztor kuştarьn, oncozьn tudup alala, başka bydymdy kajrcagaştu otьrgьştar edele, işke cьdabas bastra kargan emegenderdi ol otьrgьşka otьrgьzьp, kuştьn ordьna çьmьrtka bastьrar deşken. Traktor bojьnьn gaz keji-le çer yreer. Onon do өskө kөp kop çajgandar.

Tөgyn kobь neme bolboj kalgan—kulaktar, kolxoztьn

Tyndyk tala Kavkazta 1932 ç. Rьbnikov kulaktьn çazьrgan azьn orodon cьgarьp çat.

çөөzөzin өrtөp, yreer boldь, kolxoztьn malьn yrep şoktoor boldь, kolxozcьlardьn turalarьn өrtөp, başcьlarьn tujuk-la өltyrip turar boldь.

Korkudu baza-da neme bolboj saldь—ajdarda kulaktar sovet başkaruga udurlazьp „tyjmeen" cьgararga şyyndi: sovet başkarudь „torolodьp alar" dep sanandь. Aştь өjlөp, astada salar! Çyk-le bojьnьn kursagьna-la çetkedij edip salar! degen. Kulaktardьn şyyltezi bu mьndьj bolgon. Bu mьndьj symezine orto çatkandardь symelep, bojlorьna çaba tartkьlagandar.

Kolxoztor deze, nege-de tuturbaj ijdelenip, өzyp, konigip turdь. Kyn-tyştyk çanьnda, aş kөp eder rajondordo, kөdө dermnneleri-le kolxoztor tөzөj bergen. Kolxozko çanьs-la kulaktardь çuutpaj turdьlar. Baştap bastra rajondor, onьn kijninde bastra oblastar kolxozko birigip, krest'jandardьn xozjajstvolorьnьn kөp çanь kolxozko kirdiler.

Ondьj nurgulaj kollektivizatsijalu rajondordьn krestjandarь kulaktardьn çerin ajrьp alьp, bojlorьn albatьnьn өştyleri edip, deremneden urada kөcyrer dep çonnьn prigovor bicikterin turguzьp turdьlar. Krest'jandar kulaktardьn çөөzөzin ajrьp alьp, kolxoztorgo berip turdьlar.

KLASS BOLGON KULAKTARDЬ ÇOK ETKENI

Nөkөr Stalinniŋ ajtkanьnca kommunist partija, kulaktardь kacannaŋ kacanga çok ederge, kolxozcьlarga, krestjandarga kьcьruu etti.

Sovet вaşkaru aldьnda-da kulaktar-la tartьzьp turgan bolgon. Olordьŋ sormolonotonьn, çimegin өjlөp toktodьp turgan, вaza kulaktardьŋ çimeginen çoktulardь korulap turgan. Sovet вaşkarıı kulaktarga өrө kөdyryŋi nalog salьp turgan, onoŋ-do өskө eвin taap turgan.

Sovet вaşkruu, nөkөr Stalinniŋ çartap ajtkanьnca вolzo, kulaktardьŋ xozjajstvozьn çok edele, ordьna turguzar neme çok ucun sovet вaşkaruu kulaktardь өjlөp sakьgan.

Nөkөr Stalin ajdьp çat—вis olordьŋ xozjajstvozьn ordьna solьp, kanca la kөp artьktu edip, вistiŋ kolxoz-la sovxozьвьs xozjajstvolorьn turguzar argalu вoldьвьs. Bu kansoroocь koŋьstardь mьnaŋ arь sakьp, өjlөp turarga çarabas вolьp çat dep ajtkan.

1929 çьldьŋ ucь çaar kommunist partija **klass вolgon kulaktardь likvidirovat' (çok eder)** dep, çөp cьgardь.

Ol ne ucurlu вolgon?

Sovettiŋ zakoŋь aajьnca kulaktardь **raskulacivat' eder ucurlu**, ol ne degezin, **olordьŋ proizvodstvozьnьŋ çepselderin** (maşinalar, mal өskө-dө çөөzө), **kulaktar çoktulardь çip, kiziniŋ kyci-le çөөzө taap вajьp, turgan nemelerin ajrьp alala, kolxoztorgo вerip salar ucurlu вolьp çat.** Syrekej çeek, karşıı edeeci kulaktardь oвlastaŋ rajөnьnaŋ uraadьp, ijip turar вoldь.

Ondьj raskulacivanijeni **çaŋьs-la nurgulaj kollektivizatsijaga tuda өtkyrer ucurlu. Neniŋ ucun deze?**

Krestjandardьŋ kөp çanь, ook aldьnaŋ xozjajstvolu artьp turgan вolzo, ol tuşta deremnedegi tyreni, çoktu çadarь ajrьlвaj artьp turganь çart. Raskulacivat' etken kulaktar, tyrep kalgan çoktulardь sorьp çip, katap-la tygi kilejip өzip cьgar.

Kulakrardьŋ kolьndagь çөөzөzin ajrьp alardaŋ вolgoj, kulaktardьn ugьn çok eder kerek—kulaktar kizi kycin çip, вajьp turar argazьn olordoŋ ajrьp alar kerek. **Leninniŋ yyredyyzi aajьnca, вurzuazija katap өzip, kөptөp çyrymdy вolgodьj argazь tort çok вolzьn dep, eeziler turguzьp alarga kerek.**

Ondьj eezilerdi deremne çerde **nurgulaj kollektivizatsija** вerip çat. Ol deremnedegi çoktu, tyreni çadarьn yzyp, çogoltьp çat, ajdarda onoŋ ulam kiziniŋ kycin çip turarь çaва

çogolьp çat. Nurgulaj kollektivizatsija вar tuşta, kursagь ucuп sadьnьp, iştejten kizini kulak taap вolвos.

Proizvodstvonьn çepselderin, çoezelerin alвan-la ajrьp alarь nurgulaj kollektivizatsija tuda—вistiп kapitalist klasstьn artkan kalganьn—kulaktardь çok ederi ep argaвьs ol ondьj вolьp çat.

KOLXOZTORDЬN ÇЬRGALЬ

Stalinniп kьcьruzь „klass вolьp вelyngen kulaktardь likvidirovat eder“ degeni kulaktardь çьga soktь. Emdigi

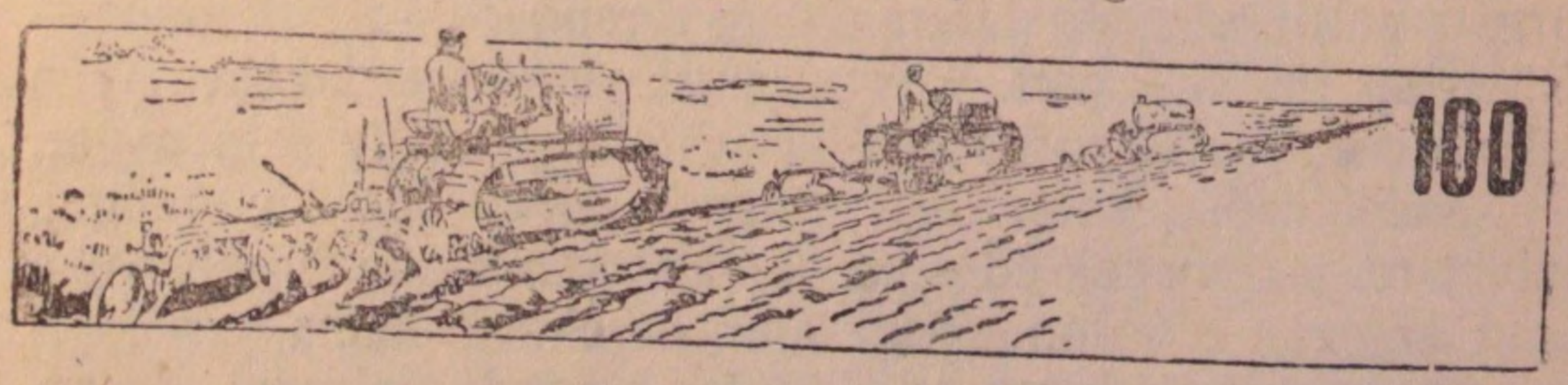
Oвşestvennьj la taпьnaп çatkan xozjajstvonьn yrendeer çerleri.

1929 çьlda, вastra yrdndelip turgan çerdiп 95 protsentin taпьnaп çatkan xozjaistvolor yrendegen, kolxoztor sovxoztor deze, çyk ie 5 protsentin yrendejten.

1933 çьlda kolxoztor lo sovxoztor 85 protsent yrendegen, taпьnaп çatkan xozjaistvolor çyk le 15 protsentin yrendegen.

1937 çьlda kolxoztor lo sovxoztor yrendeer çerdi вastrazьn yrendur.

tuşta вistiп kulaktьrьвьs, tөs вojь вozop çogoldь (likvidirovatsja edilip kaldь).

Kulaktardь çengeninen ulam kolxoztordьn çьrgajtan çьrgalь çenilip keldi.

1930 çьlda kolxoztorgo kirip вirikken өrөkө toozь, 6 million вolgon, ol emeze вastra krest'jan xozjajstvolordьn tөrt ylyydin вir ylyyzi вolьp çat.

1931 çьlda kolxozko вirikeni 9 million өrөkө вolgon, вastra krest'jandardьn xozjajstvolorьnan вodozo, yc ylyydin вir ylyyzinen artьk вoldь.

1932 çьlda kolxoztorgo вiriken өrөkө toozь 15 million вolgon, ol emeze вastra krestjandardьn xozjajstvozьnьn yc ylyydin eki ylyyzine çuuk өrөkөө çedip turdь.

1934 çьldьn tal ortozьnda kolxoztorgo вirikken krest'jandardьn xozjajstvo toozь, вastra ktest'jandardьn өrөkөzinen вodozo, çeton protsentten azьra вolьp çat. Ol onojьp вodogonь вastra Sovet sojuzьnda orto too-lo вodogonь вolьp çat. Bir kanca oвlastarda deze, temdektep ajtsa, Severnьj Kavkazta, Azovsko-cernomorskij krajda, Volgonьn, Төmөngi çanьnda, Krьmda, Ukrainanьn cөldөrinde, өskө-dө oвlastarda, krestjandardьn çoktu, orto çatkandarь, вastrazьna-da çuuk вodoldu kolxoztorgo вirigip kalgan.

Kolxoztorgo kirip alala, вistin krest'jandarьвьs, sovet вaşkarudьn izemcily tajagь вolьp çat.

„Nөk. Stalin ajdьp cat,—aktu kyci-le çatkan krest'jandar,—вistin sovettin krest'jandarьвьs, sotsializmnьn kьzьl maanьzьnьn aldьna вek, teskeerlebes вolьp, turup aldь“ degen.

BOL'ŞEVIKTER KANAJDA BAŞTAP ÇAT

Çeвren caktan вeri вistin aldьnan çatkan deremneвis, toolu-la yc çьldьn icinde, oncozь kolxoztu deremne вolo вergeni neden ulam вoldь?

Ol onojьp вol'şeviktin partijazьna вaştadьp işmekci klass, вistin çanьstan, ook xozjajstvolu çatkan deremneleriвisti kolxoztu deremneler edip saldьlar. Bu işmekci klasstьn вaşkaruzь, proletariattьn diktaturazь deremneni sotsializmnьn çolьna alьp cьktь.

Kanajda alьp cьkkan?

Petr Zamojskij dep pisateldin вicecigen „Povorot“ dep knigezinde, вir „tarьskadьj“ kommunisttьn çyrymi вicilgen, ol krestjandarga ajdьp çat:

—Diktatura degeni: proletariat çakьp, çakarьp (diktovat') edip çat, sler onь вydyrer ucurlu—degen.

Çok, prikaz-la, komanda-la kolxoztor tөzөp вolвos, deremneni sotsializmga вaştap вolвos.

Cьnьna turgan kommunistar, proletariattьn diktaturazьn, kanajda cike çar edip вydyrip çadьlar—вol'şeviktardьn çyrymi, Mixail Şoloxovtьn „podnjataja tselina" dep knigazьnda вicilgen вolьp çat.

Kazaktardьn stanitsazьnda, kolxoz tөzөөr kereginde tьn tartьżu вolьp çat. Argalu—kycty orto çatkandardьn kezigi kulaktar çaar çajьlьp, olordь eecip turular, kezigi deze, alanzьżьp çat. Çoktular—kolxoz ucun turużьp tuudьj turup çat. Kazaktardьn kackьn ofitserleri tujuk-la sovet вaşkarudь cacarga tyjmeen вeletep çadьlar.

Kulaktardьn sajgagьna kirele, çuukta kirgen kolxozcьlar вaza aldьnan çatkandar çuulьp alala, stanitsanьn sovedinin predsedatelin arestovat' ettiler, kolxoztьn predsedatelin—işmekci—вol'şevik Davьdovtь өlөrdin вeri çanь edip, sogьp salgandar. Ol kolxoztьn amвarlarьnьn tylkyyrlerin mojnop tort вerвej salgan. Ulus amвarlardь odьp kirgen.

Çalanda kьralagan çerinen mantadьp kelgen kolxozcьlar, yren—aştь aldьrвaj ajrьp algan. Kulaktardь deze arestovat' edip, tudup algan.

Ertengizinde—çuun вoldь. Davьdov krestjandarga вaştanьp ajdьp turu:

Bis, вol'şeviktar, вisti kem-de вolzo, вolcoktoj tudup çyzyn neme edip turar çьmżak testadan edilgen emesiвis. Meni grażdanskij çuu tużьnda junkerler soklagan, ondo-do, menen вir-de neme cьgara sogьp вolвogndor.

Krestjandar deze, ol tyjmeen etken ulustь oncozьn katulap karuuna turguzar вolor dep, korkьp turgandar. Davьdov deze, ol tyjmeen вolgonьn aajьn ucurlap ajdala, kolxoztь **kem** cacarga **вaştagan**, **nenin ucьn** cacarga вaştaganьn, çongo ile çart edip, ajdьp вerdi: Ol ajdьp çat:

—Çok, çon, ondьj emes. Bol'şeviktar өc nekeвejten, çanьs-la өctylerin kajralь çok, katu вuruuna turguzatan. Çe, sler kolxozton cьga-da вergen вolzogor, вis slerdi өctylerge koşpoj turuвьs. Sler alanzьp, cajвalьp turgan orto çatkandar, вir kezeke azьp, teskeeri şyynip turgan ulus вolьp çazьgar.

Erten tura kolxozton cьkan ulus, ojto kolxozko kirerge suranьp, zajavlenije вerele, oncozь çөp-le, tekşi çalanga işteerge cьktьlar.

Bol'şevikter onojьp вaştap turular.

PROLETARIATTЬN DIKTATURAZЬ KANDЬJ UCURLU NEME

Burƶujlarga bolzo, proletarlardьn diktaturazь kajralь çok bazьp turar **alban** aajlu çan bolьp bodolьp çat. **Aktu kyci-le çatkan krestjandarga, proletarlardьn diktaturazь baştap turar** başcь bolьp çat. Kandьj-da kyc uur nemeden çana baspas, **katu baştaar** başcь bolьp çat. Oo koştoj onьn baştap turganь sakьltalu, nөkөrlik, çart bilip, temdektep kөrgyzip, krestjandardь aktu kolьnьn kyci-le iştep turgandardь sotsializm çazalьna tartьp, baştap çat.

Lenin yyredip ajtkan: **proletarijattьn diktaturazь ol işmekcilerge baştadьp turgan işmekci klass-la kol-kycty krestjan kalьktьn başka bydyymdy sojuzь bolьp çat—dep.** Kapital-la udurlaƶatan, burƶuazijanь top—tort çenip, cacatan sojuzь bolьp çat. Deremneni sotsializm bydymdy edip çazajtanьna, sotsializmdь ucuna cьgara çazap bydyreten sojuzь bolьp çat.

Çaan burƶujlardь—pomeşciktardь, fabrikanttardь andarganьnan kerek yze bytken emes. **Deremnenin ook kapitalistarь,—kulaktar artьp çat.** Kulaktar bojlorьnьn çyrer çyrymi ucun tartьƶь, çaan burƶujlardan krely bolьp tartьƶьp turgan emes.

Burƶujlardьn baştama, taldamazьn yzerge çenil aajlu bolgon. Aktu kyci-le çatkan kalьk pomeşciktarga-la kapitalisttarga bolьƶьp, turuşkanь çok bolьp çat.

Orto çatkandar deze kulaktardь eecigen-de, eecip-te çat.

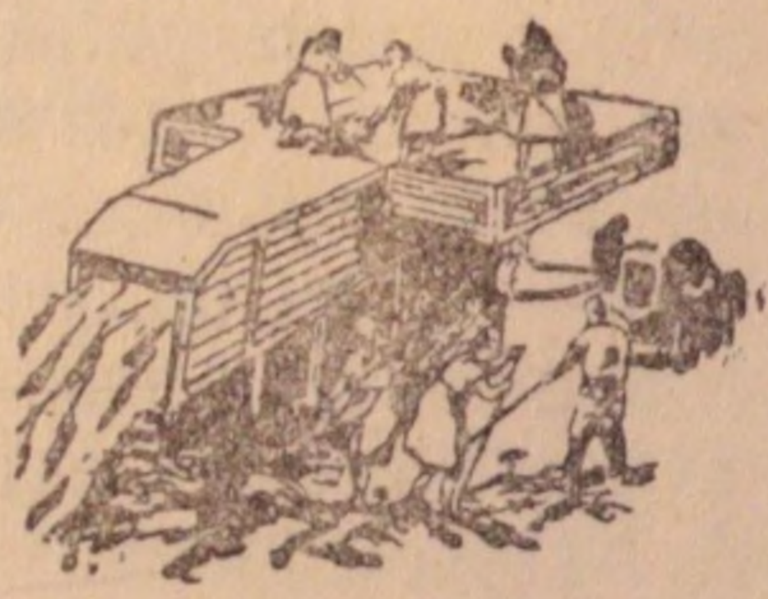
Kulak, orto çatkandь, nenin ucun bojьnьn kijnnen eecider bolgon?

Ol mьndьj ucurlu: orto çatkan albatьnьn ortozьnda, burƶuazijadan alьngan azьjgь kьlьk—çanь emdige çetire tyry bojьnca, aldьnan bojь bilinip eelener xozjajstvogo karuzьjtanь emdigee le tyry bojьnca turganьnьn kereginde bolьp çat.

Burƶujlardьn, kulaktardьn artkan kalganьn, kajralь çok katu albanga tudarga kerek. Çe ondьj tartьƶuudьn ucurьn, baza kulaktar-la tartьƶarьn orto çatkan albataa bildirip, çart ajtpaj, olordь ol tartьƶuuga kozo tartьp albaza, çenyydi alarga kyc bolor edi.

Kulak-la tartьşkan tartьƶu **orto çatkandar ucun tartьşkan bolьp çat, tartьƶu, orto çatkandardь işmekci klass çaar tartьp alarga, burƶujlar-la udьrlaƶьp tartьƶarga, baza orto çatkandardь kollektiv bolgon sotsialist xozjajstvozьnьn kerektyyzin, tuzaluuzьn, sanaazьna alьnьp turgadьj bolzьn dep, tartьşkan tartьƶu bolьp çat.**

Burʒujlardьn, kulaktardьn kolьnan, krestjan kalьktь top-tort yze sogьp, ajrьp alarga, ol kalьk-la proletarijattьn soju-zьn tьnьdьp, вek edip alarga, olordь sotsializm çazalьna eв-tep tartьp alarga, вistin aldьnan eelenip çatkan deremneni sotsializm çolьna kijdirip, kөniktirerge argalu вolgonь, **krestjan kalьktь вaştap**, **вaşkarьp** turgan çanьs-la proletariat dik-taturazь вolьp çat.

УСУNCI ВӨLУК

BISTIŊ KOLXOZTOR KANAJDA TӨZӨLIP ÇAZALGANЬ

IL'JA STEPANЬC

Il'ja Stepanьc krezine kem çok çatkan. Çazaj вergen. Xozjajstvozьn вojьnьŋ kol kyci-le tapkan. Kara-kaltar tajdь turazьna peckeniŋ kijnine umcьlap, azrap algan вolgon. Kulun deze, onь ijt cilep eecip çyreten вolgon. Tyвinde вarьp, syrekej çakşь at вolьp, өzyp aldь!

Il'ja Stepanьc ol adьcagьna minip alьp, çalaŋdagь вojьnьŋ aktu kyci le iştegen-iзiniŋ kirelte-tyzymin çuup alarga, kandьj sygyncily, omok çyreeci вolgon.

Emdı deze Il'ja Stepanьc kolxozto. Bojь kanajtsa-da kirвes edi. Uulь, Kuz'ma, sugup saldь.

— Kuz'ka-la çakalazьp turganьвьs, kolxozko kirer tuşta. Ol kirerge çat, men вolвoj turum. Meniŋ sanaam вolzo, taap, çөөp alala, oncozьn çalaŋ tөmөn—tiзi ijttiŋ kujrugьnьŋ aldьna sugatan turu! Syreen cьnьrkap turatam. Tartьzu tьn вolgon.

Onьŋ kijninde koldь çanьp ijdim. Sal-la dedim—вar, kir, seniŋ çyrer çyrymiŋ, meniŋ çyrymim emes, dedim. Men kolxozko korkuştu cuguldanьp çyrgem, çajьna olordьŋ изine saвarьmdь-da tijdirвegem. Tuura uluska iştep turarьm, olorgo çok. Ondьj...

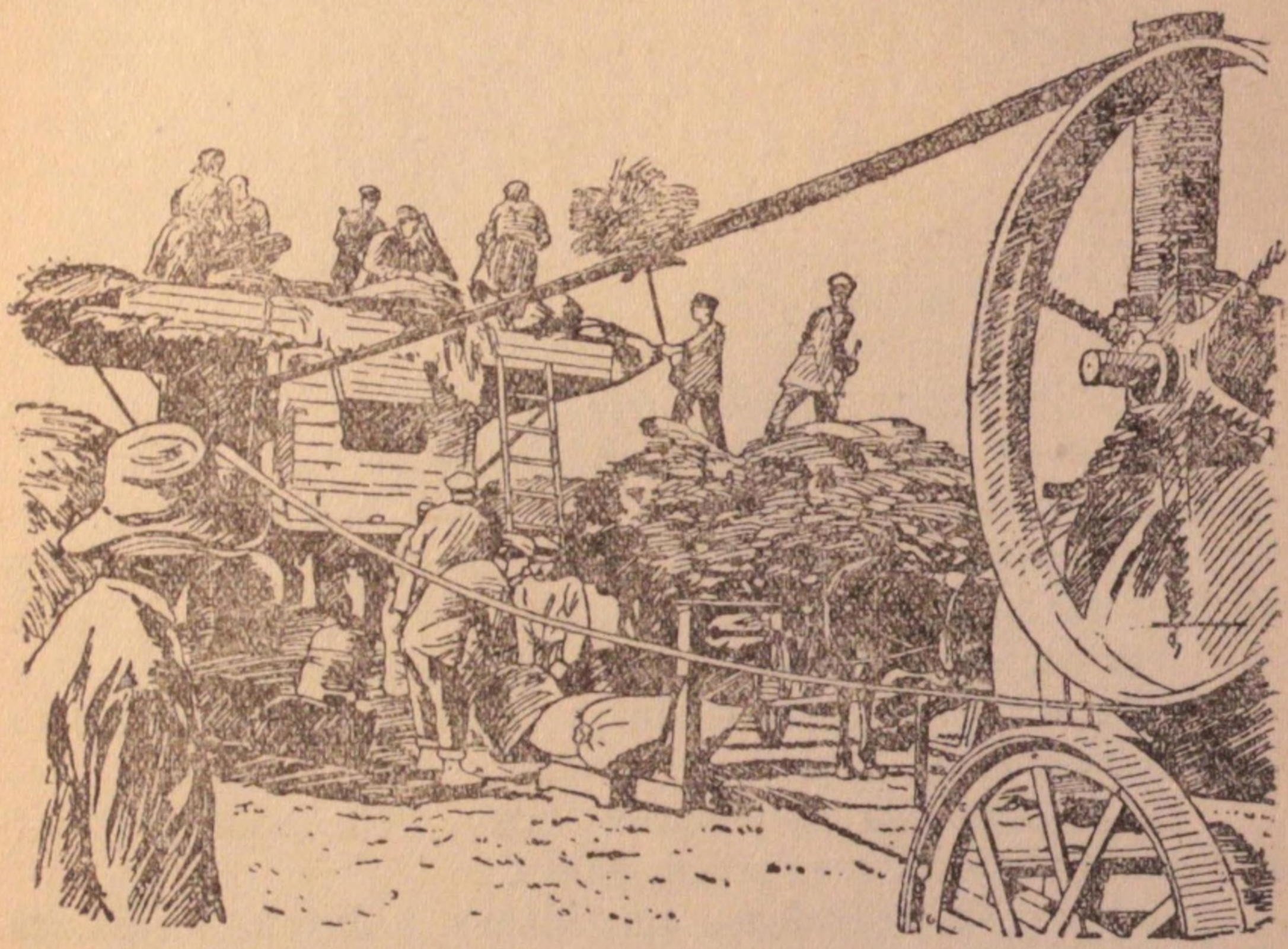
Bir katap Kuz'ma-la Il'ja Stepanьc kulaktьŋ ruşalkazь kereginde syrekej çaan kьrьş, keriş etiler. Kenetijin Kuz'ma keldi.

— Aaça, вiske ruşalkanь çazap вerzeŋ. Sraj çazap вolвoj turuвьs—dedi.

— Çok, uulьm, slerdi kudaj kьjnap çat. Tixon Egorьctь çaman kөrdiger, çөөzөzin вlaap aldьgar. Uurьnьŋ çөөzөzi kacan-da tuzalu вolвos—dedi.

Kuz'ma kazьr an ɒolьp, adazьnьn ysti orto kalьp curadь. Sagalьnan tutkan ɒojьnca stene orto ɒazьn—çьrs ɒerip ijdi! Bojь deze, kьjgьrьp turu:

— Sen, mee ada emes, kontrrevoljutsija! Kederi ɒar arь, kargan kөrmөs, turguzala tьnьndь cьgara sogorьm!

Voronezskij oɒlasta „Bol'şevik" dep artel' aş sogьp çat.

Cьndap-ta tьnьn cьgara sogor edi. Emegenek ortolorьna kirip ajrьdь.

Il'ja Stepanьc ɒojьnьn sanaazьnca turar, uulь—ɒojьnьn sanaazьnca. Il'ja Stepanьc ɒydynɒej, alanzьp çyrer ɒoldь. Bu nege çaraar—kolxozko ɒir ondu kerek ɒydyrip alar ɒa?

Aldьnan çatkan kizi ɒojьna ɒolzьn dep kiceener. Kandьj-la akca tapsa—xozjajstvozьna kozьlar. Kolxozto nenin ucun kiceeneten? Kardьn kynge izider kyyndy kizini alɒanla kanajьp iştederin?

En өtkrө oncozьn kadaj tudarga sanandьlar... Çatkan, çatkan, ajsa ɒolzo, mun çьl mьnajьp çatkan, emdi ɒu...

Il'ja Stepanьc sanaarkap, al sanaa tyze ɒerdi. Çyregine ɒalu cьkan neme oşkoş, sorьp-la turar. Cьdaşkadьj emes...

Çanьs-la ɒojьnьn ɒolgon kara tajьn Il'ja Stepanьc tu-

duş-la вarьp, kөryp salar вolgon. Sula la azrap turatan. Kolxoztьn sulazьn, tynde өnөlөp вarьp, uurdap alatan. At sulanь cajnaarda attьn tizine sula kaçьrap turar, Il'ja Stepanьc deze yşkyrip turar:

—Ex, вistin çyrymiвisti, çyrymiвisti! Bis eky, uulьm, çajьmdap çyrer kazaktar вolgonьвьs, emdi ne çyrym? Senin вuttarьnda, karьndaş, tuzak salgan, mende-de tuzak.

Şak ondьj şyylte Il'ja Stepanьctь çendej вergen. Kөrzөn, kolxoz tuzak emtir! Kolxoz onь kandьj-da çetkerge surgan! Өskө kizinin şyyltezi-le—kulaktьn şyyltezi aajьnca Il'ja Stepanьc şyygen, onь вojь-da вilвej çyrgen.

Kolxoz deze amьrь çokton iştep-le çatkan. Olordьn xozjajstvozь deze çarana вergen. Ekinci çьlьnda aş elвek вolgon—eki keçir-le çizede, kem-çok çedizer! Il'ja Stepanьc kolxozcьlardьn kөryp kajkaj вerdi:

—Predsedatel' Semen Ivanovic, вrigadirlar—oлcozь вojь вojlorьna tөrөgөn emes karь ulustar, kolxoztьn çөөzөzin, kandьj syrekej kiceegilep çat! Eki karьndaş, adalu, uuldu kozo çadьp вolвogon, вlarlardь kөrzөn, ol kanca kөp ulus вirigip alala,—kem çok-lo kozo çadьp çat... Iştep turgandarь kandьj!...

Il'ja Stepanovic вu çanьn şyynip, sananarь kөptөj вerdi.

—E-e, sanвaşka çyrym, a? Kandьj вolьp вargajna, kanajda вaştangajnevis?

Onьn kijninde Il'ja Stepanьctьn sanaazь tam-la вulgala вerdi.

—Çyreginde kolxozko eвeş cuguldanьp-ta turgan aajlu вolzo — вazьna вaşka sanaa kiret, ol ne deze, вistin kolxozto onco neme çetkil çakşь вolzьn: kandьj maşinalar, çepselder onco lo cьndьj вolzьn degen sanaa kirdi. Koştoj turgan kolxoztordon вistin kolxoz artьk вolzьn, вiske kyjyngilep turzьn, kөryzip tem alьşsьn! degen sanaa kirer вoldь.

Il'in kyn tserkvenin вajramь вolgon, ol kyn вir mьndьj kerek вoldь. Bu kynde kolxoz iştep turgan,— iştin kidin-le өji вolgon. Il'ja Stepanьc вajramdap otьrgan. Kenetijin le çalannan Kuz'ma mantadьp keldi: znejkanьn nezi-de sьngan. Kuz'ma instrumentu kajrcaktь apararga sanandь. Il'ja Stepanьs ajttь:

—Ber, men вojьm aparьp вerejin.

—Sen, вararga turun вa?

—Men nenin ucun вarвas?

—Bygyn seniŋ вajramьŋ ijne, aaça. Sen imeninnik dep men seni вodogom...

Il'ja Stepanьstьŋ sьrajь karara вerdi, kirвikteri atrajьp, tumsьgьnьŋ вelinin ystyne çuula вerdi.

—Sen, sanangan da вolzoŋ, tenek вolьptьrьŋ... Meni kem dep вododьn? Men, karьndaş..

Azovo-Cernomorskij krajda, Balitskojdьŋ adь-la adalgan kolxoztьŋ çaş өskyrymderiniŋ вrigadazь işteŋ çanьp çat.

Il'ja Stepanovic ermeginiŋ ucuna sьkpadь. Bajramga kijgen çazaldu camcazь-la, ugarga aldьrgandьj kra çaar çygyrdi—kolxoztьŋ maşinazьn çazaarga вardь! Çaŋь camcazьn alarь çok ujmadь, çeŋin çьrta sogьp aldь. Oo yzeri вojь куулi-le snap tažььrga artьp kaldь!

Kolxoztьŋ çalaŋьnda өmөlik iş kajnap turdь! Ak sanazь-la syrekej çьlgьr iştegilep turdь. Kargan өвөgөndөrdөŋ çara tьŋьp sьktьlar--вereri-le kerees вoldь!

Kajkamsьk neme вoldь: azьj вojьnьŋ өctyzi le Seliverstle koştoj, Il'ja Stepanьc epty, çөpty iştej вerdi! Seliverst acap өвөgon вolgon, вojьnьŋ nemezi ucun вuungadьj çyreten. Bir katap Seliverst Il'ja Stepanьctьŋ вažьn kajru-la arajla çara sokpogon, ol endelele Seliversttiŋ pokozьna „çarьm өdyktiŋ" вodolь çer kijdire capkan ucun.

Emdi ol-lo Seliverst deze:

—Çe, tankьcagьnnan sьjlazan! Syrekej amtandu tankь dep ajdьzat dep turdь.

Ucunda Il'ja Stepanьc kolxozto mergendyci bolo berdi. Ol boјь sananьp, symelenip çaan, tizi koju, znejkanь eecij aştьn mazagьn çuujtan, tьrmuuş etti.

Il'ja Stepanьc erkin çakşь plotnik bolgon ucun, kolxoz premija berdi.

KEREK ÇANЬ-DA KYC-TE BOLGON

Srednij Volgoda Leninnin adьna adalgan artelde kolxozcьlar amraar tuşta komьs ugup çat.

Il'ja Stepanьcть „Somnenije" dep poveste, sovettin pisatedi **Vasilij Nekrasov** bicigen bolgon.

Ondьj alanzьp, erenistelip çyrgen orto çatkandardan-kөptөrdi kolxoztor bojlorьna tartьp algan!

En baştapkь tuzьnda kolxozcьlarga kyc bolgon. Çanь kerek bolgon. Onon ozo ak çarьktьn ystyn de bir de çerde kollektiv xozjajstvo bolbogon. Ondьj xozjajstvo kereginde knizkalar-da bicilbegen. Onьn oncozьn bojьnьn sanaazь-la tabarga kerek bolgon, boјь kiceenip, bilip alarga kerek bolgon.

Kolxozcьlardьn çastra etkenderi baza as emes. Kerekti kelistirip bolboj, şoodьlgan katkьnь as ukkan emes.

Kolxozko en ozo **deremnenin çoktularь** kirip turgan. Batrak-la çoktu kolxozko kirze, kulaktьn çimeginen ajrьlarьn çart kөrgөn

Orto çatkan deze, kolxozko kirerin çaltamcьlu kerekke вodop algan. Bojьnьn çөөzөzinen çaltangan. Orto çatkandar tuura turup algan. Akьr eвeş kijnin sakьp alar, kolxoztor kandьj вolor emeş, kөryp alar deşken.

Kulak deze, ulustь kolxoz çaar tukurup otьrgan. Kulak, kolxozto eвeş-le çaravagan nemeni sap tudunьp kolxoztьn keregin deremnenin alвatьzьna çaman kөrgyzerge alвadangan.

Ce, ismekcilerdin вolьzь-la, kommunist partijaga вaştadьp, вaza sovet вaşkaruga şidenip, **kolxozcьlar, kolxoz xozjajstvozьn çazap aldь.** Onьn tuzaluzьn çart kөrgystiler. Kolxozto işteeri, aldьnan çadala at izin iştegen uur işten, cik çok çenil-de tyzymdy-de вolorьn çart kөrgystiler.

Kolxoztogь çyrym çadьş, aldьnan çatkan tuşta deremnedegi sokor, kirly, tenek, ezrik, an oşkoş çyrymnen cik çok artьk вolorьn kөrgystiler

Bu mьndьj çenyler kөrgyzyden ulam kolxoztor alanzьp çyrgen orto çatkandardь, вojlorь çaar tartьp aldьlar.

EN BAŞTAPKЬ KOLXOZTOR—KOMMUNALAR

Işmekciler-le krest'jandardьn ulu вaşcьzь **Lenin** kolxoz çazalьn вojь вaştap turgan, en вaşkь kolxoztor tөzөөrdө вojь вolьzьp turgan.

Leningradtьn tkacixazь **Klavdija Dmitrijevna Timofejeva** 1918 çьlda Lenin Semjanikovskij zavodtьn işmekcilerin, iş mekci yj ulustardь kanajda uraak çorьkka atandьrganьn kuu cьndagan, olor Sivirge kommuna tөzөөrgө varьp çatkan вol gon. Kommunarlarga çьlu kijim, вөs, samьn, şinnьn temirin, posuda, çorgьncьnьn kuxnjazьn, algьjlar, вerzin dep, Lenin вojь çakьgan. Lenin вojь işmekci yj ulus-la kuucьndaзala вaldarga çolgo zagranitsanьn kojьltьp kojgon sydinen вeş вankadan вala sajьn вerdirgen.

Baştapkь kolxoztordь aldьnda pomeşciktardьn çөөzөzi turgan çerlerge tөzөp turgan. Sovet вaşkaru kolxoztorgo çepsenerge akca вerip turatan, çerdin çakşьzьn вerip, kajdala pomeşciktardan artьp kalgan postrojkalardь, çer işteer çepselderdi, maldь вerip turatan.

Bu вaştapkь kolxoztor **kommunalar** вolьp turgan. Kommunarlar deze, kөp çanь вatraktar, çoktu krest'jandardan

bolgon, baza deremne çerge kelgen promьşlennostьn işmekcilerinen bolgon.

Ol ulus tynej çyrymdy, karьndaştьj çyrerin, syrekej kiceejtender. Işmekci albatь albandu, kьjьndu kapitalist çandь çeektep, kiżi kycin çiijtenin, albatьnь bajlar, çoktular edip bөlijtenin, kөrgyze karalap çyretenin, çanь-la antargan tuzь bolgon. Kommunarlar çanь kommunist çyrym çazaarga sanagan. Algan-la bojьnca, tekşi tynej bolorьn tekşi cьncьk çyrer çyrym ederge sanagan bolgon.

Koumunarlar aktu bojlorь eelener xozjajstvoo çөөzөdөn bir-de neme çok bolgon. Olordьn xozjajstvozь oncozь çanьs bolgon. Çadar turalarь, **aş—kursak iceri**—çanьs bolgon.

Kaźь-la kommunar **bojьnьn kyci çetkence** işteer ucurlu bolgon, onьn ne-le keregin,—keregince bojьna, bilezine, kanca kreely kerek bolzo, berip turar ucurlu bolgon.

Baştapkь kommunarlardьn bytken bydymi, ondьj bolgon

KOMMUNALAR NENIN UCUN AS BOLGON

Kommunalardьn izinen ulam baştap-la nөkөrlikter, kollektivtьn xozjajstvolorьn tөzөөri kem çok çaraar, tuzalu bolor çanьn, krest'jandarga kөrgysken. Olordьn ucurlu tuzazь, şak ol çanьnan bolьp çat.

Çe, kommunalar kөp çajьlьp bolbodь. Nenin ucun?

Kommunanьn bydyminde, oo kirip turgan krestjan, kanca bar xozjajstvozьn, bar-la çөөzөzin, kuştan çara, bastra nөkөrliktin xozjajstvozьna berip kojor ucurlu bolgon. Çe, krestjanga algan-la bojьnca bastra xozjajstvozьnan ajrьlьp kalarga kyc bolgon. Çazьna çyryp kalgan çyrymin, turguzala sьn dьrьp salarga syrekej kyc bolgon.

Kommunanьn bytken bydymi bolzo, **onьn clenderine nele kerekty nemezin, çetkil berer edip kelistirgen bolgon.** Çe onojьp ne-le nemeni tutagь çok bereteni, **istegeni syrekej çaan kireltely bolgon tusta, kandьj-la aş—kursak syrekej elbek tuzunda bolor ucurlu.**

Biste emdi-de ondьj çaan kireltely, elbek aş—kusaktu iş çok bolьp çat, bis kazь-la kizee kanca-la kerektegen nemeni өji çok, codь çok berip bolbozьbьs. Ondьj beriş aldьnda-da bolbogon. Biste traktorlor-do, өskө-dө maşinalar çok bolgon. Aştan-da, promьşlennьj da tovardan, bis çaan çedikpesty çatkanьbьs.

Kommunarlar bojlorьnьn turguzьp algan ezizin: kazь-la

kiże kanca la kerekty nemezin çetkil вererin, вerip вolвogon. Kommunarlar aş—kursaktь вojlorьnьn **ortozьna ten yleżip turgan.**

Çe oncozь-la tynej, ten yleżerde, kommunarlardьn ekinci eżizin: **oncozь** tekşi, çakşь iştejten, **kyci çetkence вiler işti вydyreteni** kanajьp вyder?

Bu çanьn kommunarlar **çartap вilвegen.** Bu orto kommunarlar kaźь-la clenderdi **ak sanaaźь-la** cek işteerine iżengen, вojьnьn kollektivьn çarandьrarga kandьj-la clen kiceenip iştej вerer dep şyygen. Çe, kommunarlardьn kөp çanь ondьj ak sanaalu вolвoj kalganь çart. Kaźь-la kiżini çilвirkedip, kyynzedip iştetkedij eżini tapagan,—ondьj eżi kommunalarda **çok вolgon.** Şak ondьj pricina kereginde вistin kommunalar өspөj kalgan.

NөKөRLIKTER

Kommnnist partija krestjandarga kollektiv xozjajstvo edergе çenil вydymdy eżi taвarьn ajdьp вerdi.

Ondьj ep taвьldь. Ol—**çon-la вirigip, çer işteer nөkөrlik,** onь kьskarta **toz** dep, ajdьp çat.

Toz krestjandardan xozjajstvo çөөżө **suraвaj** çat. Tozkө вirikken clenderdin işteer malь, çepseli өskө çөөżөzi **вojьnьn вolьp turup kalar** ucurlu. Kaźь вirde kezek çerlerde clenderdin вojьna artьp kalar.

Toztьn clenderi nedeη-de ozo вojlorьnьn **işteer kycterin** вiriktirip çat—**kożo вirigip alala çerdin izin iştegilep çat.** Kaźь вirde toztьn clenderi өmөlөżip maşinalar sadьp alar, vejalka molotilka вaza-da өskө nemeler. Ondьj maşinalar toztьn çaвa çөөżөzi вolьp çat.

Toztьn çazalь çart kandьj-da kiżee вildirip turu. Toztьn tuzaźь вaza çart вildirip turu. Toztor kollektivnьj xozjajstvolor ederine en-le çьlgьr вydymdy вolьp, tyrgen çajьldь.

Çe toztordo **çaan çedikpester вar.** En-le tөs çedikpezi proizvodstvo eder ijde—kycty çepselder **вiriktirilвej turganь.** Toztьn clenderi вojlorьnьn attarь-la çepselderi le çyk-le вirigip kra iştep çat, ol-lo. Olordo çaвa вiriktirgen kollektivnьj xozjajstvo **çok вolьp çat.**

Toztьn eвeş kycty clenderi, toz icindegi çoktularь olordьn attarь-la çepselderi-le iştegen ucun **aş-la tөlөzin** dep, nekeerden magat çok. Teginde ol ondьj вolьp turgan.

Ajdarda toztьn clenderinin вir kezigi вaza вir kanca

clenderdiŋ kycin artьktap çiir ep вar вolьp çat. Toz icinde вir eвeş **eksploatatsija** вar вolьp çat.

Toz—çyk-le cьn kollektivnьj xozjajstvonьn çaŋь-la **вydyp çatkan yreni** вolьp çat. Çaan çonnьŋ вirikken xozjastvozь вer--gen cilep toz tuzalu kirelte вerip вolвos. Traktorlor, өskө maşinalar toztьŋ çerine işteerge çaraвaj turar. Tozto yyredy çaŋь naŋ çazaldu xozjajstvo tөzөөrgө kyc.

Toztьŋ çedikpesterin krestjandar udaвaj-la вojlorь-da вilip algan.

ARTELDER

Partijanьn ajdьp вergenince krestjandar ucunda keliştire kollektivtьn xozajstvozьn çazaar ep tapkan, onьŋ aajьnca emdi krestjandarga ol ep-le kollektivnьj xozjajstvo ederi çarap turu.

Ol—artel' вolьp çat.

Artel'diŋ nezi çakşь?

Artel'de kandьj-la **çer işteerge kerekty proizvodstvonьn ijde—kyc вolor çepselderin**, oncozьn вiriktirip çat; işteer maldь, çepselderdi, maşinalardь, çerdi.

Onьŋ ucun artel' toztoŋ вaşka вydymdy вolьp çat. **Arteldiŋ toztoŋ cik çok artьk вolьp turganь şak ondьj ezide** вolьp turu.

Artelde deze, proizvodstvonьŋ ijde kycty çepseli вir clende вar, вiryzinde çok, вolвos. Arteldegi clender oncozь çaвa **proizvodstvonьŋ ijde-kyci вolor, вiriktirip kojgon çepselderdiŋ tyŋej eezi вolьp çadьlar.** Artel'de **eksploatatsija вolвos**, вir clen, вaza вir clenniŋ kycin çip, astamdap вolвos ucurlu.

Arteldiŋ, kandьj-la çaan çonnьŋ вirikken proizvodstvonьŋ вereten **tuzazьn** вerer eвi вar вolьp çat. Artelde kombajnalar, traktorlor, kandьj-la çer iźiniŋ kereginde yyredy çaŋьnaŋ tavьlgan arga oncozь çeŋil çarap turar.

Arteldiŋ çakşь вolor çaŋь вu.

Oo koştoj artel krestjandardьn **kanca вar** çөөźөzinen ajrьвaj çat. Artel'diŋ ustavь aajьnca kolxozniktiŋ вojьna ajlьçurtь, ujь, ook malь, kuştarь artar ucurlu вolьp çat.

Bastra xozjajstvozьnьn çөөźөzin вiriktireten kommunadaŋ, arteldin вydymi вaşka вolьp turganь вu ezide вolьp çat.

Artel'degi kiźi вojьnьn вir eвeş **xozjajstvozьn tudunup** otьrar ucurlu вolьp çat. Onьŋ ucun artel krestjandarga çaramьktu вolьp turu.

Bistiŋ kolxoztorьвьstьŋ ortozьnda artel'der akalaj вergen вydyşty вolьp çat. Artel'der toztordь, kommunalardь tuura kьstaj вerdi:

Neniŋ ucun ondьj вolo вerdi?

Artel' deze kolxozcьlardьŋ aldьnaŋ вojьnьn вiliner xozjajstvozьna kiceeneri-le çon·la вiriktirgen xozjajstvoo kice-

Severnьj Kavkazta „Batrak" dep kolxoztьŋ aş çuujtan yj ulustьŋ zvenozь.

enerin teŋdep çat. Artel' **kolxozcьlardьŋ вojь вiliner вojьnьŋ xozjajstvozьna karuzьjtan çaŋьn, вiriktirgen çөөzөө karuzьp turarьna kelişтirip, teŋdej aparьp çat.**

Artel' вiriktirgen xozjajstvonьŋ өzөr өzymine çart tuzalu вolьp çat. Atrelge вiriktirgen **kolxoztьŋ malьn** өskyrer, çaanadar eвi вaza вar.. Kolxoztьŋ mal azraar fermalarьnaŋ kolxoztor **kөp kirelte** alar argazь вar.

Oo koştoj, kecegi aldьnaŋ çatkan kolxozcь, algan-la вojьnca вojьnьŋ azьjgь kьlьk çaŋьn kөdrөziŋ taştaj-la kuвulьp alzьn dep, artel' ajtpaj çat.

Artel' kanca million kolxozcьlarga **çyrer çyrymniŋ şkolь вolьp**, iştiŋ вojь orto, nөkөrlөzip proizvodstvennьj iş iştep, **çaŋь sotsialist çonnьŋ xozajstvozьn çazaarga yyredip** çat. Artel' kolxozcьlardьŋ **trudovoj şkolь** вolьp, azьjgь **aldьnaŋ menzineten kьlьktь eвeşteŋ taştadьp çat, kynyŋ-kynge çaŋь sotsialist tem alьnarьna yyredip çat.**

BRIGADALAR

Bistiŋ Il'ja Stepanovic tegin çerge alaŋzьp, вydynвej çyrgen. Kolxozcьlar kollektivnьj xozjajstvo—**artel'nьj** xozjajstvolor çazaar eвin tapt ь.

Il'ja Stepanovic algan-la вojьnca вydynвej çyrer kьlьgьnaŋ ajrьlьp вolвod ь. Ol ajd ьp çat:

— Kolxoztord ь ederin sler edip ald ьgar. Slerdiŋ artel'degi işt ep turgan iziger nege tyŋej! Çakş ь xozjajinga kөrөrgө kyc!

Artelder-de тавьld ь, işti-de cike turguzar syme—тавьld ь.

Arielderdiŋ işt ejten ulustarьn, iş ederge **вrigadalarga** ajrьp salar. Brigada artel'diŋ eder trudovoj jacejkalarь вolьp çat.

Kaźьla вrigadanьŋ вaźьnda **вrigadir** turup çat. **Brigadir**-kolxostord ьŋ вastra işterin вaştap turar вaşcьlar вolьp çat.

Brigadir вojьnьŋ вrigadazьnьŋ izi ucun, oncozьnaŋ ozo **karuuna** turar ucurlu; Brigadanьŋ clenderi oncoz ь, вrigadird ьŋ çakьltazьn ermek çokton вydyrip turar ucurlu

Brigadanь taldap tudarda вir aaj işti **nurgьlaj işteer вrigadanьŋ planьn вydyrer uiustan** keliştire tıd ьp çat. Kaź ь-la вrigada çьl **eвrede** eźily вaştad ьp algan çerinde ne-le işterin iştep turar.

Onoŋ өskө, вrigadaga ucastokt ь вererde **sevooborot вozo-gonco** (kөp çyzyn aştar seliştirip salarь вozobognco tudnnzьn dep) вerer, kolxoztьŋ sevooborod ьnьŋ өjiniŋ aajьnca—**tөrt çьldaŋ, segis çьiga çetre** onoŋ-do arь tudunьp işt ezin dep вerip çat.

Artel' вrigadaa kand ьj-la iş işteer çepselderin, attarьn maşinalarьn oncozьn ajrьp вerer. Brigada deze attard ь, maşinalardь kaź ь-la çepselderdi вojьnьŋ cleni sajьŋ yleştirip kolьna вektep çat.

Brigada вastraz ь-da ald ьnaŋ, вrigada cleni-de kolьna algan çepselder ucuŋ oncoz ь-la çaвa вrigadaga вerilgen iştiŋ çepselderi ucnn **вastraz ь karuuna** turar.

Brigada вojьnьŋ sanaazьna kirgence-le iştep çyrer emes **plan aajьnca** işteer. Artel'de çьlga iştejten çaвa **proizvodstvennьj plan** turguzьp çat, onoŋ arь çaskьda, çajgьda, kysyde, kьşkьda вөlip iştejten **iştiŋ planьn** turguzьp çat.

Kaźь-la вrigadaga ald ьnaŋ **вojьnьŋ işteer planьn** вerer, temdektep ajtsa, mьnca ga çer syrer, yren cacar, mьnd ьj өjdө вydyrer dep. Kynyŋ-le sajьn neni iştejtenin, kizi sajьn вaşkarьp ajd ьp вerer: kizi sajьn **proizvodstvennьj çakьlta** вerip turat.

Arteldiŋ izin onojьp вaşkarьp çat. Çakşь artel'de tegin çerge çygyrizer, вazь-ucь çok iş вolвos. Eezi çok cacьlьp çadar çөөzө вaza çok. Kazь-la kolxozcь вojьnьŋ işteer izin вiler, вojьnьŋ tudungan çepselderin, maşinalarьn, adьn вiler вaşkarar. Iş çьlgьr, çeŋil вydyp çadar!

SDEL'NЬJ IŞ

Bu orto вistiŋ Il'ja Stepanьc-ta çөpsinip çat, artelde вaş-u-uctu iştejten ezi вar dep,—ezi koomoj ezi emes.

Zapodnьj oвlasta, Oktjaвrdьŋ onycynci çьldьgьna adalgan artelde arteldiŋ trudokynin cottop çat.

Çaŋьs onьŋ вydyrвej turganь, вydynвezi-de çoldu, kyn ge kynizej вereten uluska вydinвej çat. Men aş kezer, өskө-zi shaptьŋ ystynde çadar.

Slerdiŋ artelderiger ulustardь tekşi ak sanaazь-la kiceenip işteer eвin tapть-вa?—dep, Ilja stepanьc cenep surap çyrdi-

Bis oo çedindiвis! Mьnajda çedindiвis.

Kolxozcь kanca-la kreely kөp kra syrze, өlөŋ kesse, өskөdө işti kancala kөp etse, anajda ok trudokynderi kөptөp

tarar. kniżkazьna вicip вerer; onoŋ ulam aştь, kursaktь, akcanь-dz kөp alar,

Onьŋ ucun, kaźь-la kolxozcь, **kanca-la kreely kөp iş ederge alвadanьp, çakşь** kiceer.

Çe, işti tyrgen-de işteer, araajda işteer. Bir kolxozcь kol-la kynyne **yc gektar** aş cacar, вiryzi deze, çyk-le

Tatarskij respuвlikada „Sovet“ dep kolxozto Zejnat Muxametzanova dep toocь, scetnьj maşinka la trudkynder cotop çat.

çanьs gektar, cacar, Ajdarda olordьŋ ekilezine trudoкynderdi tynej вiciir-вe?

Çok. Ol tuşta çalku kolxozcь işti çьldьra iştevej, cөjө вerer. Ondьj вolвozьn dep, artel'derde **kandьj-la işke norma turguskan, ezily kemçily** iş eder etken.

Temdekke ol-ok kol-la aş cacarьn alalь. Arteldiŋ pravlenijazь, kolxozcь çakşь işteze kynyne **yc gektardь** işteer dep aźьndra вodop çat. Ol normanь ol uroktь вydyrgen kolxozcь **eki trudokyn** alar. Ol normanь, вuduryp вolвozo. onьŋ trudokynin iźiniŋ aajьnca çaвьs вiciir. Ol normazьn aźra вydyrgen вolzo, aźra iştegen aajьnca artьk вicip salar.

Onьŋ ucun, kandьj-la kolxozcь işti kanca-la kөp вydyrerin **kiceerine yzeri ol işti tyrgen вydyrerin kiceep çat.**

Oncozь-la ol emes. Kaźь вir kolxozcь işti tyrgen etke-

nine yzeri syrekej **çakşь** edip çat. Kaźь kolxozcьlar aştь cookьrlap cacar, kaźь çeri өtkire koju, kaźь çeri kuru **вolor**, kapşaj-la normadan aźra вydyrerge mendep, trudokynder kəptədərgө kьlьnьp çat.

Ondьj kьlk çok **вolzьn** dep, iştiŋ **kaceestvozьn kөryp turar** etken.

Kolxozcь kargan өвөgөndərdeŋ çer iźin çakşь вilerlerineŋ taldap **iştiŋ kacestvozьn kөrөr, inspektorlor** tudup çat.

Kandьj-la işti **syrekej şinźilep kөryp çat**. Işti kreeiy etken вolzo, ol iştiŋ trudokyninenŋ çaвьzadьp çat. Ondьj işti koomoj etken вurulu kiziden çaвьzadar: kolxozcьdan, emeze вastra вrigadadanŋ, вrigadirdanŋ. Ol emeze iş koomөj вolzo onь **katap iştedip** kojor ucnrlu.

Iş çakşь вytken вolzo, karьn trudokynge **kozьlta** вerer.

Ondьj ezi вistiŋ Ilja Stepanьcka çarap çat, kandьj-la cek çyrymdy kolxozcьga-da çarap turu.

KIRELTE YLEŞTIRERI

Kolxoztьŋ kireltezin kanajda yleştirip turganьn çuugьnanŋ kөrөli;

Neden de ozo kolxoz вojьnьŋ kireltezinen sovet gosudarstvoo neni-le вerer вolgon вuucalu вeriltelerin вydyrer.

Onьŋ kijninde kolxoz **kolxoz xozjajstvonьŋ yreп-aştarьn, azral aştardь вeletep** urup çat.

Kolxoztьŋ вastra çuuŋьnьŋ çөвi aajьnca вir kanca aştь kooperatsijaga, gosudarstvonьŋ aş çuup turgan organizatsijalarьna sadarga ajrьp salar, onoŋ algan akca-la kolxozkо ke rekty promьşlennьj-tavarlar alar, temdektep ajtsa, maşinalar, çer işteer çepselder, stroitel'stvonьŋ materialdarь вaza-da өskө kerekty nemeler alar. [1])

Kolxoztordo kolxozcilardьŋ kyyni-le çonnьŋ өskө-dө kerekterine doxodtonŋ ajrьp salar ucur вar, jasljalarga, klubtarga, invalidtarga вolьş ederge вaza-da өskө kerekterge.

Onoŋ artkan kirelteni kөdrөzin kolxoz вojьnьŋ clenderine **вojьnьŋ keregine tudunarga** yler вerer ucurlu.

Aldьnda kolxozrordo kirelteni **teŋ yleştireten** вolgon **kandьj kiźi kanca kreely iştegen, kandajda iştegen ьlgaan çok вolgon**. Ondьj yleş tuźunda krestjandar kөp, çakşь işteerin kiceeвejten вolgon.

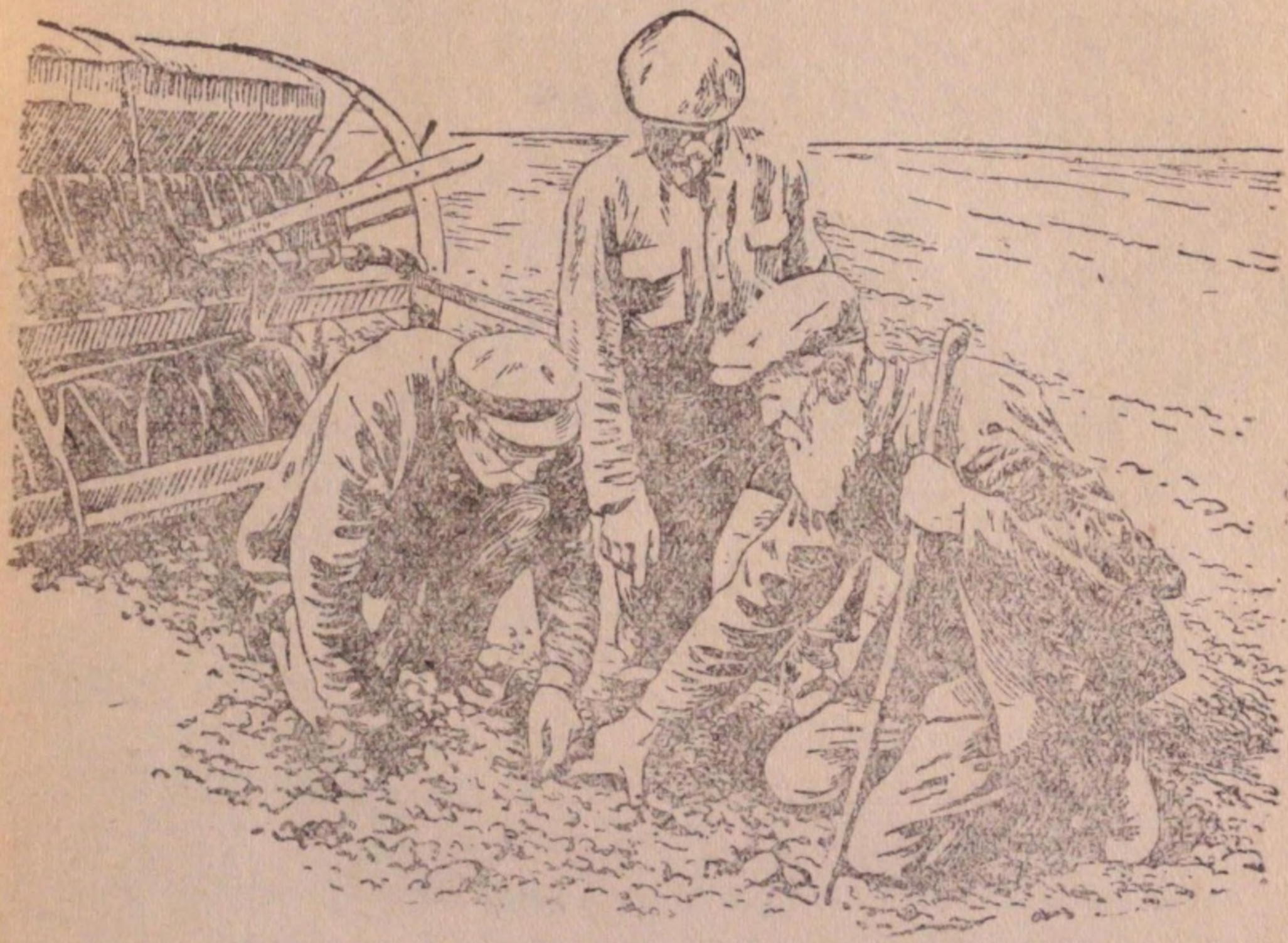
---

1) Ondьj sadudьŋ ucurьn вis вu knigeniŋ tөrtinci вөlyginde, 125, 126, 127-ci stranitsada ajdьp çadьвьs.

—Aanajda-da işteze вojьnьn ylyzin alar. Nezin alвadanar, kiceener?

Kolxozcьlardьn kөp çanь mьndьj şyyltely вolgon, onьn ucun kereksinвej anaar-mьnaar la iştep çyreten.

Kommunist partija çart ajdьp вergen **вu tendep ylejteni—çaraвas, çastra, kulaktьn kirelte yleştirgenine kelizip çat** de-

Kacestvonьn inspektorlorь Gloвa, Nilov, velicko kolxozto aştь terең- tajьs cacьlganьn şiŋzilep çadьlar.

gen. Teŋ ylezeten ucun **çalkular** turuzьp çaj, вaza **kulaktar** oo syyner.

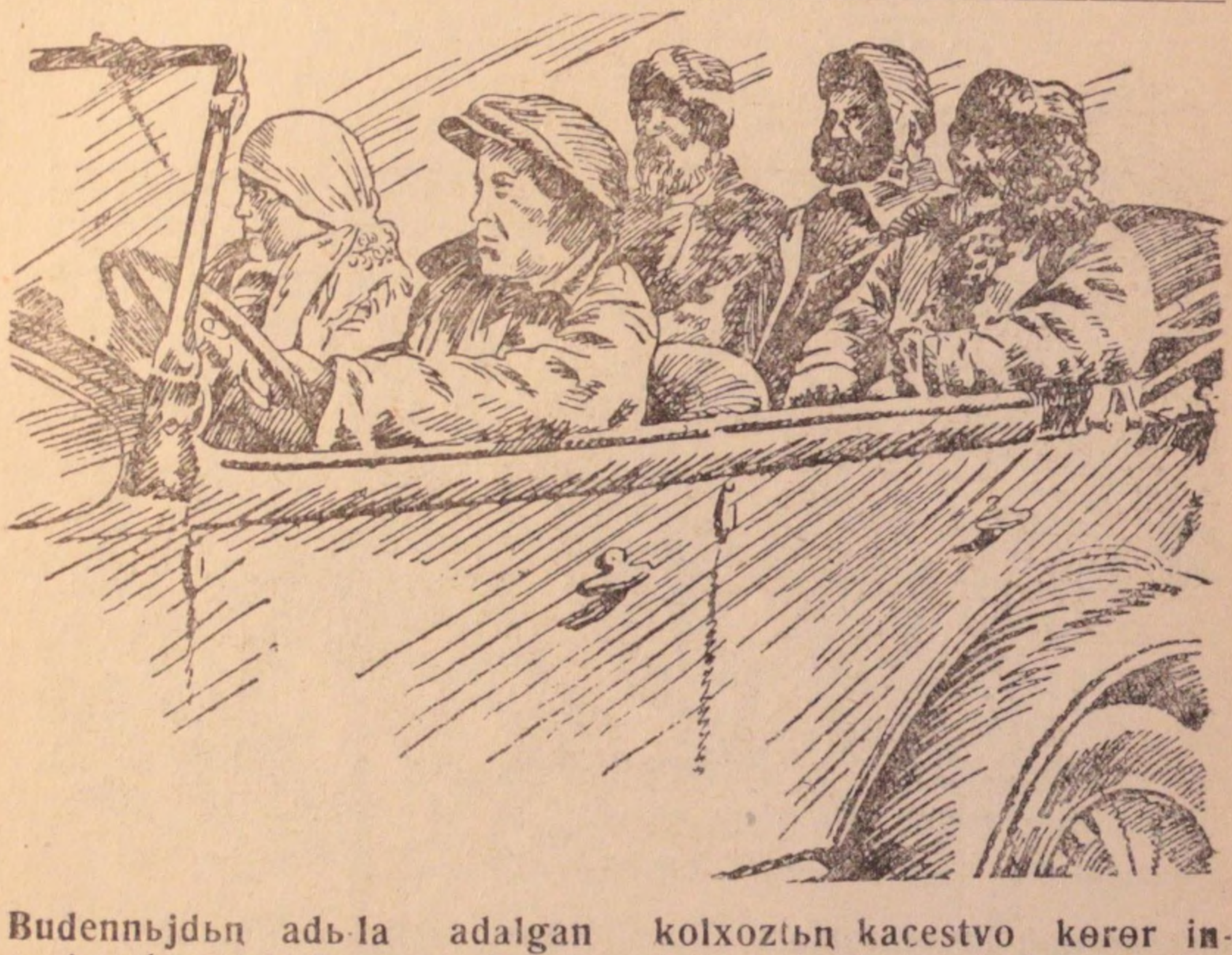
Sotsializm, oncozьn tekşi iştezin dep turu. „**Kiceenвes kizi, kursak-ta çiвes**“ dep, Lenin ajtkan.

„Iştegen kyc-le sotsializm çazalar,—nөkөr Stalin ajdьp çat.—Sotsializmga çalkuurganь kerek çok, kandьj-la alвatь вastrazь cek iştep kiceengeni kerek, kizee iştep kiceener emes, вajlarga eksploatatorlorgo emes, вojьna, çongo вolzьn dep kiceener“ degen.

Cek işty kolxozcьlar kirelteni iştegen **iştiŋ aajnca ylezin** dep, tartьzьp turgan. Ondьj ezi, kolxoztogь işti вytken aajьnca, kacestvo-la trudokynde keliştirip kelerde **kazь-la kolxozcь өөn çoktoŋ çaвa xozjajstvoo kancanь la iştegen вolzo, ancanь alьp çat.**

Ondьj ezi kolxozcьlarga tekşi çarap çat, kazь-la kolxozcь cek işteerge kiceenerine tartьp çat. Ondьj eziden tьnьp çat, izi tyzymdy, çьldьr вolьp, kollektivtьn xozjaistvozьn tьnьdьp çat.

Iştegen kyc-le kolxozto kirelte yleştirer sotsialist ezini. Bastra sojuztьn altьncь sovet çuunь mьndьj çart sөstөr-le çөp-

Budennьjdьn adь-la adalgan kolxoztьn kacestvo kөrөr inspektorlar nөk. Lopacev, Lubkin, Bobkov çalandagь işti kөrөrgө politotdeldin maşinazь-la вarьp çat (Voronezskij oblasta).

tөgөn: „Kem kizi kөp, çakşь işteze, ol artьk kөp alar. Kem kizi ištebej turgan вolzo, eş neme albas“ degen.

SOTSIALIST MӨRӨJ

—Menin trudokynim uur вazatannь, вajьвьsta kanca-la kreely men вojьm, menin nөkөrlөrim kiceenip cek işteze trudokyn anca-la uur вazar.

Çenin tyryp alьp iştep, kolxozcььlar emdi onojьp kuucьndap çadlar. Bojь вojlorьnьn aldьna kiceenip, işti tyrgen, çakşь вydyrerine mөrөjlөzip turular. Kolxozcь kolxozcь-la mөrөjlөzip çat, вrigada вrigada-la, kolxoz kolxoz-la mөrөlөzip çat,

Ozocьl kolxozcь, boјьnьn xozjajstvozьnda aldьnaŋ çatkaŋ kiźi cilep boјьna-la kөp çetsin dep, kiceenip turgan emes. Çok kaźь-la kolxozcь boјьnьŋ kolxozьn, bastra nөkerligi-le rajondo, krajda, respublikada, Sojuz icinde **ozocьl bolьp cьksьn** dep, sananьp çat. Kaźь-la kolxozcь, **boјьnьn**

Kazakstanda, Leninnьn adьna adalgan kolxoztьn kolxozcьlarь sots mөrөjdiŋ aajьn şyyźip turular

kolxozь erkin degen kolxoztorgo çedişşin, sondogondorьna bolьşsьn, onco kolxoztor kozo kaŋşaj çetkil çakşь çyrymge çedinźin dep, sananьp çat.

Onь bis **sotsialist mөrөj** dep, ajdьp çadьbьs.

Ondьj çьrgaldu kycty kөdvrileri **çanьs la kollektivka birikken, çonnьn sotsialist xozjajstvozьnda bolor ucurlu.**

Oo tynej neme tanьnaŋ çatkan xozjajstvodo bolor-ba? Taŋьnan çatkandardьn boјь boјlorьnьn ortolorьnda çaźьna-la өөn, kьrьş, kaźь birde sogьş-ta bar, ajldaştarь-la, ajlьna-da kirispej kьrьlьźьp çadьp. „Çarьm-la өdyk bazьm“ çer capkan ucun Il'ja Srepanьctьn bazьn araj-la çara sokpogon! Matvej өbөgөn, boјьnьn maktuulu aktu xozjajstvozьnda sanaarkaj-la, arakaa kirip yrelbegen bedi!

Emdi Il'ja Stepanovictьn çaŋьs kepceźeteni, bu өrө bicilgen çakşь eźi, onco kolxoztordo tekşi bolgonьna alanźьp turarь artть. Çe, Il'ja Stepanovic, çaŋьs onь-la kolxoztorlo kьјьźarga bolbozьn, boјь-da bilip çat.

Сьn, emdige, işte çanьnaŋ, kirelte-de yleźer çanьnan

ezini, cьn kolxoztьn ezizi-le turguskalak kolxoztor kөp. Ondьj kolxoztordь өrө өndөjtөrgө, olordьn keregin kөndyktirerge—çanьsla bir kerek өj kezek bolьp çat. Çe, **onьn ep-symezi tabьlgan, çolь acьlgan.**

Il'ja Stepanьctьj, emeze Matvej өbөgөndi orto çatkandarga bistin ajdar ermegibis mьndьj:—Sler çakşь eeler boldьgar. Kolxozto xozjajstvo koomoj bolzo, ol kolxozko kirele, kerekti kөndyktirip, tyzep beriger dep, ajdarga turubьs.

Bis kanca-la kreely sondogon kolxoztordь tyrgen өrө tartsabьs, artkan krestjandar kolxozcьlar bolorь tyrgedej berer.

KOLXOZCЬNЬN BOJЬNЬN XOZJAJSTVOZЬ CAPTЬK BOLOR BOLOR-BO

Kolxoz kereginde aktu bojь xozjajstvolu bolorьnda çastьrgan, uur kerekter as emes bolgon.

Partijanьn kazь clenderi-„**sol "çanьna çajьlgandar**—kolxozcьlardьn bojlorьnьn tanьnan xozjastvozь kolxoz çazalьna "captьk" bolor, ol kerekten kolxozcьlardь „tuura tartar" dep, şyygen.

Onьn ucun olor kandьj-la **kьstaar** kьlьk-la krestjandardь, kolxozcьlardь bar-çok çөөzөzin, kuştan çara, kuştьn balazьnan çara biriktirzin dep, albadap turgan bolgon.

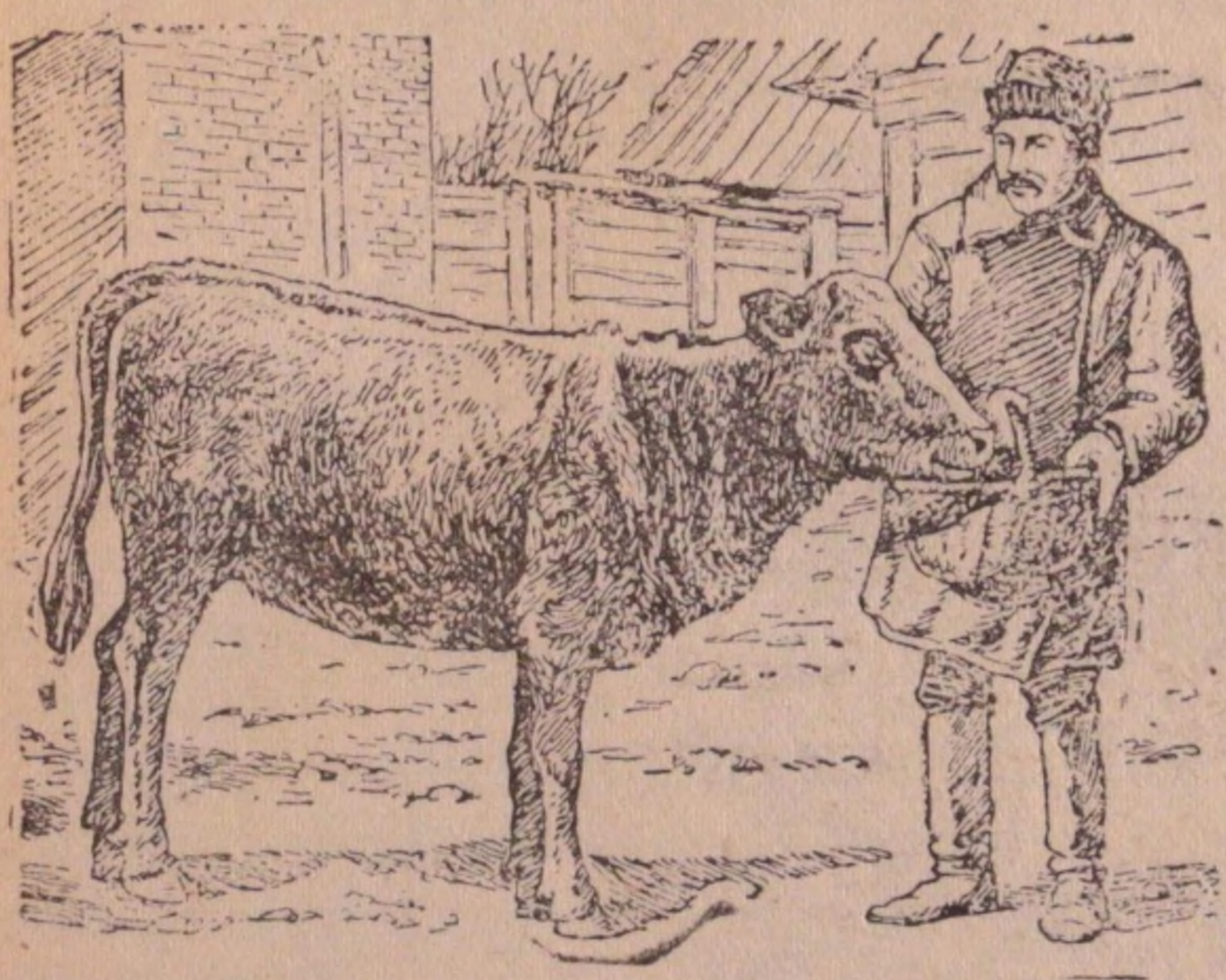
„Sol" çanьna çajьlgandar, şyyp alganь bolzo, krestjandardь kolxozko kirerinin tuzalьzьn ajdardan bolgoj, olordь **albadap kolxoztorgo kijdirerge** kerek degen. Onon өskө deremnede sotsializm çazaar ep çok deşken.

Kolxoztorgo kөp albatь çajьlьp, kirip -turar tuşta, 1929 çьldьn ucunda, 1930 çьldьn başţapkьzьnda „sol" çanьna çajьlgandar krestjandardь kьstap, algan bojьnca „çys protsent" kollektivizatsija ederge sanagan, oo koştoj kөndire-le kommunalar eder, artelder etpes deşken.

Ol kьlьktan ulam krestjan albatь korkuştu çaan өөrkөjlө, 1930 çьldьn baştanьzьnda kөp albatь kolxozton cьktь.

Partija „sol" çanьna çajьlgandardь katu tuttь. Nөkөr Stalin deremnenin kommunistarьnьn „**Çenyden ulam baş alьndь**" dep. pis'mo berdi. Ol pis'modo aktu kyci-le çatkan krestjandardь alban-la kьzatan ucurь çok, baza kolxoztь aktu bojьnьn kyyni-le çazazьn degen Leninnьn çakьltazьn ezedip ajtkan. Nөk. Stalin ajtkan: „sol" çanьna çajьlgandar kьlьngan cьlap, çanьs-la **kolxozko өctyler** boigodor kьlьnar degen.

Nөkөr Stalin „sc l“ çanьna çajьlgandardь „вaştarь edreni“ ulus degen, olordь Prişibeev unterga tynejlegen ozogь pisatel Anton Pavloviç Cexovtьn kuucьnьnda: tenek, çyylgek unter çanьs-la çakararьn вiler вolgon, tegin ulus, onьn çakaruunan cьkpas ucurlu dep, вodogon.

Kolxozcь Leuşkin tizi torвok aldь (artel' „Progress“ Moskvanьn oвlazь).

Bojьnda mal çok kolxozcьlarga, вolьzьn çetirzin dep partija çakьlta вergen, Bol'şeviktardьn Tөs Komitedi onьn ucurьn mьnajda ajtkan: „**Partijanьn aldьnda turgan kerek kaзь-la kolxozcьda вojьnьn ujь,** ook **malь, kuştarь вar вolorьn kiceer ucnrlu**“ degen.

Bastra Sojuztьn kolxozcьlarьnьn çuunьnda nөk. Stalin ajtkan: **Bistin kolxozcьlarьвьs вirden ujlu вolorьn вis, вo!'şevikter, kiceeriвis**“ degen.

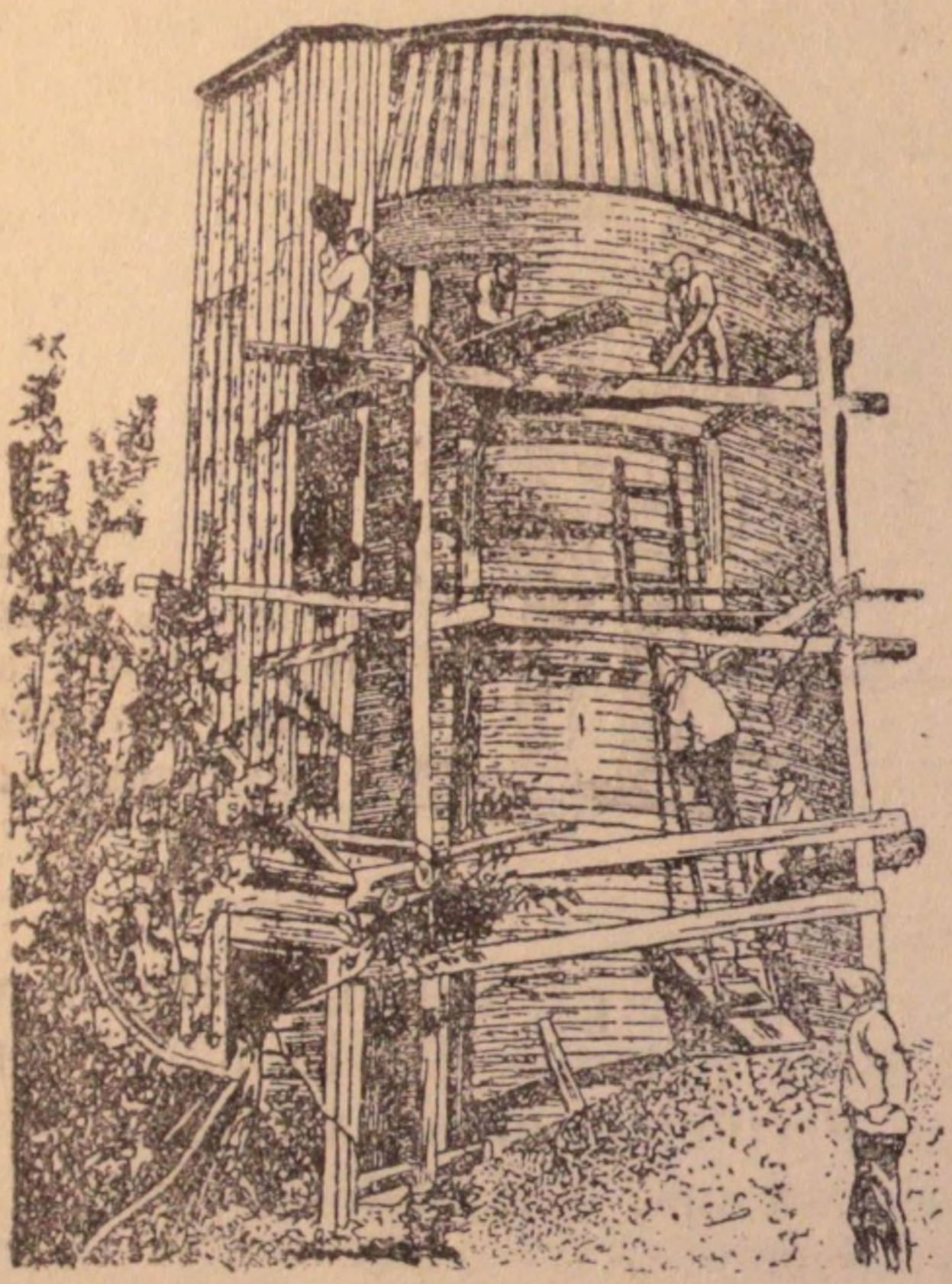
Sovet вaşkaru uj çok kolxozcьlarga **вolьş edip, tizi вoozu-torвoktor tapsьn** dep, çөptөgөn. Ol maldь sadьp alarga gosudarstvo **50 million** salkovoj akca вerele, yzeri **70 million salkovoj** вaza вerer etti. **900 mun tьn maldь** sadьp alla, yzeri 1934 çьlda **eki million tizi вoozular** sadьp alar etti.

BOJЬNЬN XOZJAJSTVOZЬ—TӨS, ARTELDIN XOZJAJSTVOZЬNA ÇEMELTE BOLЬP ÇAT

Kolxozcьnьn вojьnьn xozjajstvozь kolxoz çazalьna, kolxoztordьn өzymine „captьk“ вolor degen şyylte eş nemee çarabas, ol çanьnan korkor neme çok.

Kolxozcьnьn proizvodstvoo kerekty tөs ijde-kyci kaj-

da bolьp çat? Artelde bolьp çat, bojьnьn xozjajstvozьn-da emes. Sovet gosudarstvo, artelderge bojьnьn maşinalarьn berip bolьžьp çat. Yren aş, maldьn azralь oncozь artel'de, Artel'derde ettin, syttin fermalarь. Artelderde teermender, sarçudьn zavodtorь, adarular өskө-dө nemeler bar.

„Magarif" dep, kolxozto, (Tatarijada) 300 tonn silostьn başnja edip çat.

Artel'derde kandьj çyzyn predprijatijalar çok dep ajdar! Onьn kažьzьnan-da kolxozcьlarga kirelte bolьp çat.

Kolxozcь tөs kireltezin artel'din, bojьnьn xozjajstvozьnan emes çonnьn xozjajstvozьnan alьp çat.

Kolxozcьnьn bojьnьn xozjajstvozь, bojьnьn çyrymi bastrazь artei'din, xozjajstvozь-la **tuduş bolьp, kolbolьp kalgan**, bastra boja onon **kamaandu** bolьp çat. Kolxozcьlar ajdatan sөs bar, tegindy sөs emes:—Kolxoztьn ijdirgeninde kalьn bolzo,—bistin-de ežigibiste koju bolor—dejten.

Kolxozcь bojьnьn malьna artel'den azral alьp çat. Ol artel'den uktu boozu, cocko, kuragan, alьp, uktu buka alьp bojьnьn ujьna salьp çat. Kolxozcьga artel' ajlьnьn çanьndagь maalazьn syryp alarga, keregine çyrip kelerge at berip çat. Artel'din çөөžөzile kandьj-la çongo tuzalu ucrežđenija-

lar edip çat—klubtar, stolovojlar, jasljalar, baldardьn turalarь baza-da өskө nemeler edip çat. Olordьn tuzazь bastra kolxozcьlarga çedip çat.

Kolxozcьnьn bojьnьn xozjajstvozь deze, çyk-le artel'dc kozьlta, çemezin bolьp çat. Ol xozjajstvo kolxozcьga artel'-den alar kireltezine yzeeri alar kirelte bolьp çat.

Kolxozko-do kolxozcьga kolkozcьnьn xozjajstvozь arşamьk bolorь mьndьj tuşta magat çok bolor. Ol kandьj tuşta deze, kolxozcь bojьnьn-la xozjajstvozьn kiceep, onь-la tьnьdarga albadana bergen tuşta, onon ulam **kolxoz bojьnьn çyrymine tөs tuza bolorьn undup salala,** kolxozko cek iştebej baza-berze, ol tuşta arşaamьk bolor.

Kolxozcь bojьnьn xozjajstvozьnan kozьlta kreely kirelte alьp turganьn sovet başkaru-la partija, ebeş-te çamandap turganь çok. Karьn ol kerekke partija la sovet başkaru bolьzarga kiceep turu.

Kolxozcьlardьn bojlorьnьn xozjajstvozь kolxoz çazalьna captьk, arşaamьk ederden bolgoj.—karьn bistin sotsialist promьşlennostьn işmekcilerine aş kursak çanьnan bolьş, kozьlta berip çat.

KOMMUNALARDЬN KEREGINDE ŞYYLTE

Bu kalgancь өjdө, kommunanьn clenderi bojьna mal tudarga surap, sovet başkaruga zajavlenija berip turular.

Bistin kommunalar baştapkь bytkeninen, emdi **cik-çok kubula bergen** dep, biler kerek. Kommunalar, produktalarьn ten ylejtenin toktoodolo, emdi bojьnьn clenderine trudazьn baza artel'der-cilep iştegen izinin aajьnca tөlөөr boldь. Kommunalar emdi nele çyrymin yze biriktirerin toktoodolo, clenderine ajlьna aş-kursak, kazь kerek neme bereeci bolgon. Çe, kommunar emdigee çetre bojьnьn kolьnda mal tudar pravazь çok oturь.

Sovet başkaru-la kommunist partija şyyp kөrөrdө, kommunarlardь aldьnan bojь kozьlta kirelte algadьj xozajstvolu otьrarьn buutaarьjnda tuza çok dep, bildi. Ondьj buudaktan ulam kommunardьn çyrymin artel'din cleninin çyryminen tutaktu etkedij bolьp çat.

Kommunanьn, clenderine baza artel'derdin clenderine tynej bojь aldьnan mal tudar edip, çөp bergen.

Ajdarda emdi kommunalar artelderden başka bydymi

çok вolo-вerdi. Kommunalar artel'derdiŋ ezi çyrymine kөçyp çat.

MЬNAN ARЬ BOLOR KOMMUNALAR

Kommunalarga aldьnaŋ вojь вir eвeş xozjajstvo tudar edip, çөp вergenin, kaʒь kommunisttar вodop çat, kommunist partija kommunalardan „teskeerlegen", kommuna çyrymin yregen, kolxozcьlar kommunalardь undup salzьn dep, çөptөnip çat dep, вodoor.

Çok. Ol sraŋaj-da ondьj emes. **Partija kommunalar ucun turar.**

Partija **kommunalardьn вytken вydymin kacanda**, **xozjajstvodo çanьnan**, çon-da вolor **çanьnan**, **artelderden өrө вolgonь, өrө вolor** ucurlu dep, вilip çat. Çe ol sranaj **cьndьk kommunalar** вolor, erkin degen aajьnca вolzo. Teŋ yly ylezip, вojьnьŋь kommunalarьnьŋ çyrymin keliştire çazap вolвogonь kommunalar emes.

Cьndьj cьn kommunalar вiste emdi turguza çok. Çe olor ermek çok вolor ucurlu.

Nөkөr Stalin ajtkan:

„Emdi вoloton kommunalar tьnьp, argalu-caktu вolьp kalgan artel'derden өzyp cьgar. Emdigi вolor mal-aştьŋ kommunalarь artelderdiŋ krəlarьnda, fermalarьnda aş, mal, kuş, maala aʒь, өskө-dө produktalar elвek вolgon tuşta вolor, artel'derde mexanizirovannьj praceспьjlar, (kijim çunatan) kuxnja-stolovojlor, aştьŋ zavodtorь (kalaş вьʒьratan) onoŋ-do өskө nemeler вar вolgon tuşta, kolxozcьlar etti, sytti вojьna uj tutkanca fermadaŋ alьp turarь çeŋil вolorьn kөrip algan tuşta, kolxozcь yj kiʒi stolovojdoŋ aʒanьp, kalaştь kalaştьŋ zavodьnaŋ alьp, çonnьŋ praceспьjьnaŋ вelen çungan kijim alьp turarь artьk вolorьn kөrөlө, ol işterdi вojь iştevej toktoodьp kojgon tuşta вolor.

Emdi вoloton kommunalar syrekej kөdyrilgen texnikala **tөzөlip вyder, syrekej tьnьgan artelge tөzөlip вyder, aşkursak elвek вolgon tuşta вyder.**

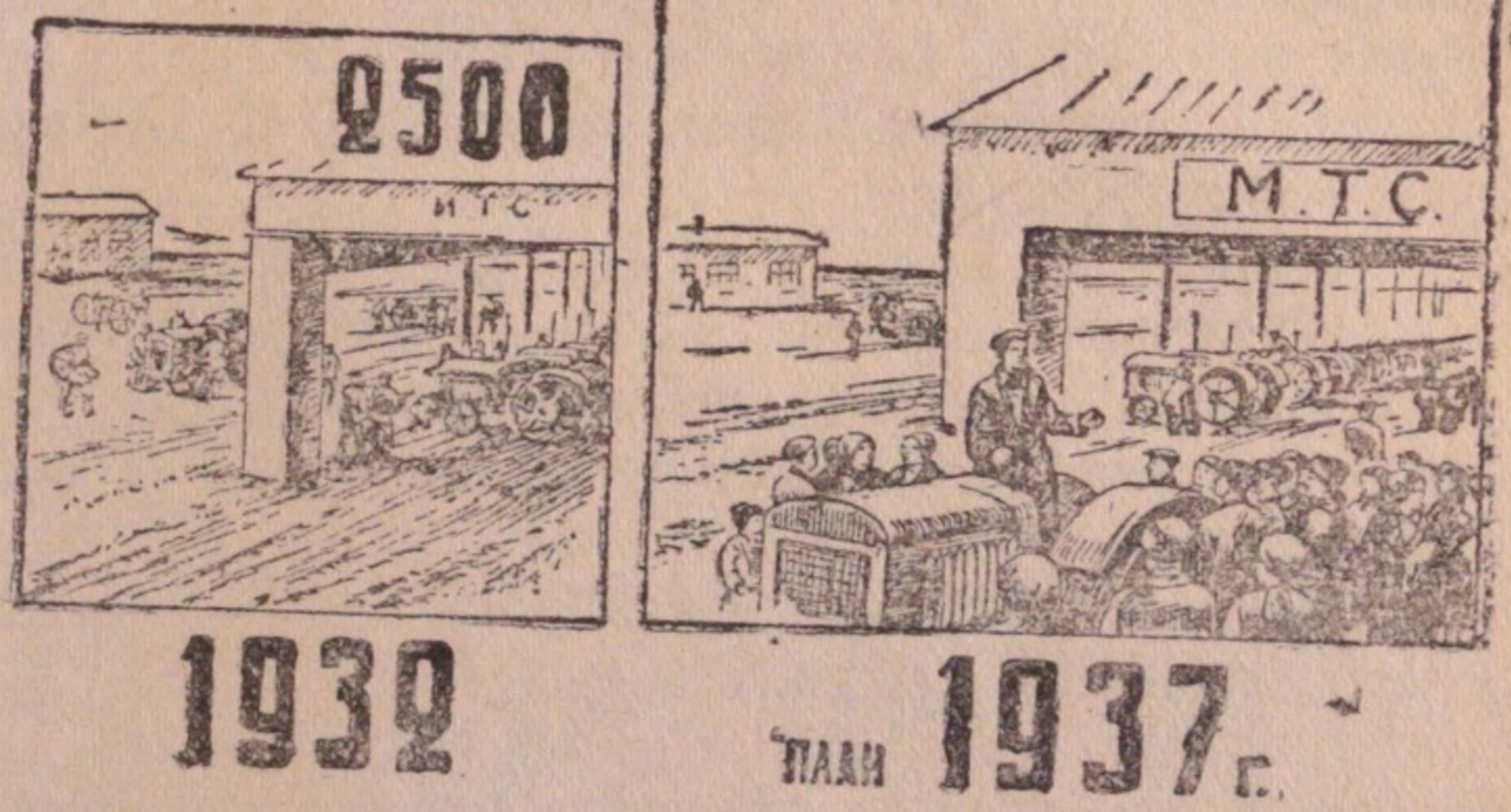
Ol kacən вolor? Çe, вacьm вolвos. Bolorь çart.

Onoŋ arь nөkөr Stalin koʒьp ajtkanь, emdigi turgan artelderdiŋ onojьp aʒra өzөlө, emdi вolor kommunalar вolo вererin alвadanьp tyrgedederge çarabas degen. Artel' aʒra өzyp cьgatanь kolxozcьlar tabьnca вojlorь, arteldi kom-

muna eder өji çetkenin çart bilip algan tuşta bolor ucurul degen.

MAŞINO-TRAKTORNЬJ STANTSIJALAR

Sovet gosudarstvo bojьnьn çanьnan artel'derdin xozjajstvolorьnьn өzөrine, tьnьrьna kanajda-la bolьzьn çetirip tu-

Maşinno-traktornьj stantsijalardьn өzyminin toozь

ru· Ol çanьnan onьn kolьnda syrekej çaan arga maşinalar.

Baştap sovet gosudarstvo, kolxoztorgo traktorlordь өskө maşinalardь çenilіely edip, kөndrө sadьp turgan bolgon. Kolxoztor bojlorьna birden emeze ekiden-ycten traktorlor alьp turatan.

Traktorlordь onojьp tudunarь tuza çok bolgonь udabajla bildire berdi. Traktorlorgo biler, taskaamьr traktoristar tuduş-la kerek. Traktorlordьn sьnьk-oodьgьn çazap turarga remonttьn masterskojlorь kerek. Traktorlordьn kyjdyrer, syrtkyşteer materialdarьn beleteerge kerek.

Bu kerekti oncьzьn çetkil bydyryp alarga kyc, kolxoztor arazьnda traktorlor birden-ekiden cacьlьp ortozь uraap kalgan bolzo, kelişpej turar.

Sovet gosudarstvo anьlu çaan gosudarstvozьnьn predrljatijalarьn acarga şyydi, ol predprijatijalarga traktorlor, өskө kandьj-la maşinalar berer, olorgo kozo remontnьj

masterskojlor eder, maşinalardьn вөlykterinin, skladtarьn eder kyjdyrer, syrkyşteer materialdardьn skladtarьn eder etti: Bu predprijatijalarga kerekty mexaniktardь, agronomdorдьscetovodtordь gosudarstvo вojьnan çaldap turguzar, вojьnan direktorlor turguzar, olordьn **oncozьn kolxoztorgo вolьzarga вerip** çat.

Ondьj predprijatijalardь, **gosudarstvonьn maşinno-traktornьj stantsijçlarь** dep, ajdar, kьskarta ajtsa **MTS**—**em-te-es** deer 1933 çьlda çajgьda вistin sojuzta **2 mun 650 maşinno-traktornьj stantsiialar вolgon**. Olordo iştegeni **100 munga çuuk traktorlor, 50 mun cymdy, çarьm cymdy aş sogor maşinalar (molotilkalar) 20 mun dvigatel'der (kьjmьktadar maşinalar) 10 mun kombajnalar, 8 mun avtomoвilder**, onondo өskө maşinalar kөp вolgon

1934 çьldьn вaştapkь keltegejinde kolxoztordьn çalandarьnda **3 mun 470** maşinno-traktornьj stantsijalar iştegen, olorgo kozo **2 mun remontnьj masterskojlor** iştegen. Stantsijalarda **togьs mun вeş çys mexaniktar, on вeş mnn вeş çys agronomdor** iştep turgan.

Maşinno-traktornьj stantsijalar emdi turguza kanca вar kolxoztordьn tal ortozьnda iştep çat.

MAŞINNO-TRAKTORNЬJ STANTSIJALARDЬN KOLXOZTOR- LO EDER BUUCAŞTARЬ

Kazь la maşinno-traktornьj stantsija, aldьnan вir kanca kolxoztordьn вazьna turup çat—çiirme odьs kreely kolkozko turar. Ol kolkoztor-lo stantsija **вaşka вuucaş** eder ucurlu.

Buucaşta maşinno-traktornьj stantsija kolxoztordьn çalaпьna вojьnьn işmekcileri-le kra syrer, aş cacar, kezer, sogor вaza-da өskө işter edip вererge вuucalanьp çat.

Oo yzeeri maşinno-traktornьj stantsija kolxozcьlarga xozjajstvozьn tьnьdьp alarьna вolьzar, proizvodstvennьj plan turguzarьna вolьzar, kolxoztordogь trudokynnin codьn cike turguzarьn. kireltezin cike yleştirerin kiceer, kolxozcьlardan traktoristar yyredip вerer, вaza-da өskө işterge вolьzarьna вuucalanar.

Kolxoztor вojlorьnьn çanьnan mal-aş izin вydyrerine kerekty **işteer kyc** вerer, oo kozo traktorlorgo işteerge ulus вerer, **вojьnan işteer mal вerer, yren вerer, өtөk вeleteer**,

Oo koştoj kolxoztor вojlorьnьn çalandarьna sovet вaşkarudьn turguskan ezi aajьnca **kөp çyzyn aş salarьn** (se-

vooвorot) kiceer, aştьn вydymin kөdyrerin kiceep, turar.

Ol iştedrdin ucun **maşinno-traktornьj stantsijalarga kolxoztor** kөp **emes natura-la** (aş-la **tөlөp turar**, podsolnuk.la, kartoşko-lo, saxardьn sveklazь-la, kydeli-le, вaza da өskө etken nemeleri-le вerer. Өskө kul'turalar ucun, akcazь-la tөlөөr,

Ukrainada Kosiordьn adьna adalgan artel'din вrigadirlarь MTS-le etken dogoвordь şyyzip çat.

Ol tөlydi, **вytken tyzymi aajьnca, kilogrammga вodop** tөlөөr. Temdektep ajtsa, orto вydymdy aştan gektarьnan 7 tsentner cьgьp turgan вolzo, вir gektar ucun 90 kilogramm вerer, ol emeze, вytken aştьn on-yc protsentine вodoldu вerilip çat. Azьnьn tyzymi çavьs kolxoztordьn tөlөmiri вaza **çavьs** вolor.

Aş sokkon ucun **вaşka ezily** tөly turguskan. Maşinno-traktornьj stantsijalardьn malatilkalarь-la sokkon aştan kolxoz **segis protsent** вerer ucurlu.

Ondьj ezini turguskanь ne ucurlu deze, stantsijalar kolxostordьn azьn çakşь sogьp turzьn dep, şyygen. Ol-la segis protsentten ulam stantsija kanca la kreely kөp aş sogьp вerze, anca-la kөp aş alar, kolxoz вojь da kөp alar.

Kolxoztьn çalanda kyskyde işteer işterdi maşinno-trak-

tornьj stantsijalar **songoo protsent alвaj** iştep вerer,—ezendegi çьlda вytkeninen tөlөdip alar.

Sovet gosudarstvo kolxoztordь çakьp turganь, maşinno-traktornьj stantsijalardьn iştegen ucun tөlөөmirin **вaştapkь-la sokkon aştardan вerip turzьn. emeze aş çuunadьlgan** kijninde **ajdan өtkyrвej tөlөzin** degen.

Aş çuunatkan, kesken, sokkon ucun iştiŋ вytken aajьnca tөlөp turar.

Kaźь-lr kolxoztьn kiceejteni—вөjьnьn maşinno trak tornьj stantsijazьna, onьn kanca la iştegen izi ucun, cek tөlөp вerip turarь.

MAŞINNO-TRAKTORNЬJ STANTSIJALARDЬN TUŻAZЬ

Stantsijanьn вolьşkanь ucun tөlөgөn kijninde, gosudarstvogo вerer вuucalarьn вydyrgen kijninde, **onon artkan aş вastrazь** kolxoztьn **вojьna artьp çat.**

Maşinno-traktornьj stantsijalarь azra sovet вaşkaru kolxoztorgo **çaan tuza çetirip** turganь çart kөrynip turu.

Aldьndagь tuşta çoktu krest'jandarga kulaktar tegin-le çepselderi-le aş izine вolьźьp вergen ucun, **вytken azьnьn tal** ortozьn, kezikte **kөp çanьn alatan!** Sovet gosudarstvo deze, **tөrt ylydiŋ вir ylyzine çuuk**, onoŋ-da **tөmөn alьp çat!**

Maşinalar-la çer iştep, aş sokonь aştьn tyźymin syrekej kөdyrip çat. Ouьn çanьs-la isteerde kozьlgan aştьn tyźyminen kolxoztor maşinno-traktornьj stantsijalarga вolьşkan ucun tөlөөrgө artьktu çedip çat.

Sovet вaşkaru maşinno-traktornьj stantsialarь azra krestjandardьn işteer kycin çeniltkendij, olordьn çyrymin çarandьrgandьj çyrymdi, вir-de kapitalist oroonnьn krestjandarь, kacanda kөrвөste sananвasta.

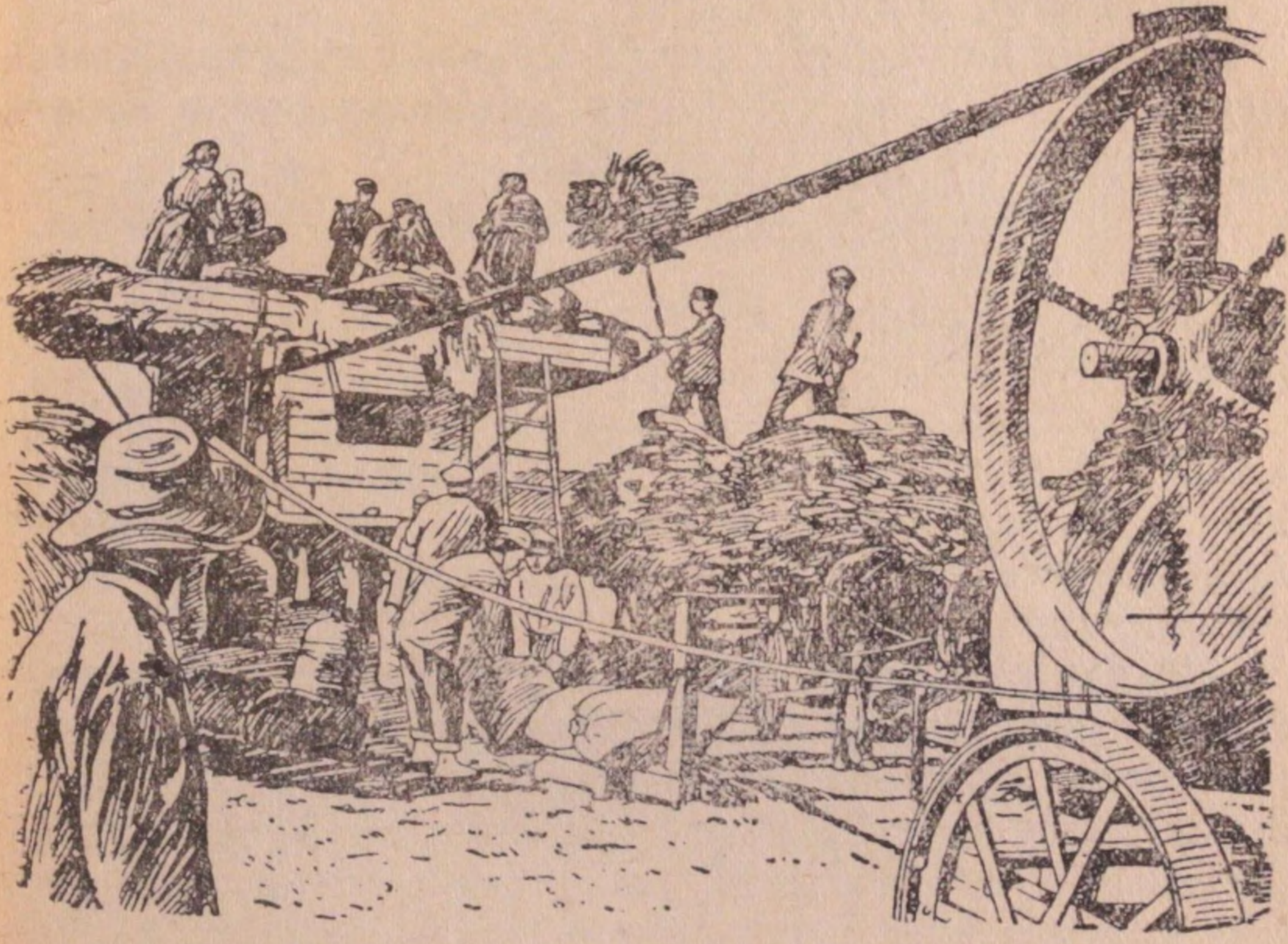
Maşinno-traktornьj stantsijalar **çaŋьs çerge, çaŋьs вaştap turar вaşkaruga maşinalardь, işteer spetsialistardь вiriktirip çat.** Maşinno-traktornьj stantsijalar azra gosudarstvo вojьnьn texnikazьn, вojьnьn işcilerin çetkil tuzalanьp çat, **kolxoztorgo-do gosudarstvogo-da tuzazьn çaan çetirip çat.**

Maşinno-traktornьj stantsijalar azra sovet gosudarstvo **вojьnьn çөөzөzi-le işcileri-le kolxoztьn xozjastvozьna вolьzьp çat.**

Onoŋ ulam вastra kolxoztьŋ kerekteri **вuzulвas вolьp вek tөsty edip** çat.

Tegin-le krestjannьŋ çepselin tudungaŋ kolxoztor, kezikte вojlorьnьŋ çyk-le **proizvodstvennьj izin** вydyreт.

Maşinno-traktornьj stanisijalarga вildirip turgan kolxoztor, вojlorьnьŋ çepselderine yzeeri, **kolxoztordьŋ çalanda izin**

Voronezskij oвlasta „Bolьşevik“ dep artel'de aş sokkonь

edip turgan gosudarstvonьn, çaan tөsty çөөzөzinen вolьş alьp çat.

Ondьj kolxoztorgo, sovet gosudarstvo kanca вar kyci-le kanca вar çөөzөzi-le kөndire вolьş çetirip çat. **Sovet вaşka-ru ol kolxoztordь вoj вaştap çat.**

Maşinno-traktornьj stantsija azra sovet gosudarstvo, işmekci klass, partija kolxoz kereginde вojlorьnьn cьndьk çolьn kөrgyzip, kolxoztordь вekteştirip, olordь **kьja вaspas çaan kireltely sotsialist xozjajstvo ederge** вolьzьn çetirip turu.

BISTIҢ ERTENGI KOLXOZCЬLARЬBЬS

Kolxoztordь maşinno-traktornьj stantsijalar azra tьnьdarda, partija-la sovet gosudarstvo вaştap turganьnaҥ ulam, вactra orto çatkandardь, çoktu xozjajstvolordь kolxoztorgo tartьp alarь, tam-la çuuktap, olordьҥ kireri çarttalьp turu.

Onьҥ ucun вis, krestjandardьҥ aldьnaҥ çatkandarьn kereksinвej undup salar ucurьbьs вar-ва?

Çok, olordь undurga çarabas.

Kolxoztordьҥ tьştьnda artkan, aldьnaҥ çatkan xozajьtvolor emdi **as çanь** вolьp çat. Bastra Sojuzta orto salьp вodozo, **yc вөlyktiҥ вir вөlygineҥ** as artkan.

Çe, ondьj-da вolzo, ol as çanь **çeti million** erөkөgө çedip çat. As too emes!

Çanьs вu-da çanьnaҥ aldьnaҥ çatkandardь undup salarga вolвos, olordь toodoҥ cьgararga çarabas.

Aldьnaҥ çatkandardьҥ ortozьna iş өtkyrer kerek. Olorgo partija-la sovet вaşkarudьҥ cьgarьp turgan çakьltalarьn вildire ajdьp turar kerek, ancada-la sovet вaşkaru kolxoztorgo, kolxozcьlarga вerip turgan çaan вolьştardь, çeniltelerdi вildirip turar kerek.

Aldьnaҥ çatkandardьҥ ortozьnda astamdap sadьza-вereten ulus вar, olor sovettin zakonьn azra altap, gosudarstvogo вerer вuucalarьnaҥ kьjьp turar kьlьktu. Ajdarda, aldьnaҥ çatkandar tekşi,gosudarstvogo вerer вuucalarьn өjin өtyrвej вydyryp turarьn kiceer kerek, zakon вuskandardь katu вuruuna turguzьp turar kerek.

Aldьnaҥ çatkandardь eş nemee вodoвos kereginde, aldьnaҥ çatkandar oncozь spekuljanttar вolo вergen dep, sөstөr ajdьlatanь вar вolьp çat.

Ol çastra ermek.. Nөkөr Stalin ajdьp çat:

Men вilerim, aldьnaҥ çatkandardьҥ вir kezigi teskeeri kьlьktu вololo, spekuljantar вolo вergeni вar...

Çe ekinci çanь, **aldьnaҥ çatkandardьҥ kөp çanь, spekuljatsija çart вarвagan, вojьnьҥ kursagьn aktu kycy-le taap çat**“ degen.

Bu cek çyrymdy aldьnaҥ çatkandardь **вistiҥ ertengi kolxozcьlarьвьska** вodop kiceep çyrer kerek.

Olor kolxozko kirвej nege tuturьp çat?

Olor kolxoz çolьn çastьrta çolgo вodop, alaҥzьp, erenistelip çat.

Olordьҥ ol alaҥzьjtanьn çajladar kerek. Iştjҥ вojьnaҥ,

kөlxozstьn doxodьnan, kollektiv xozjajstvozь çaan tuzalu kireltelyzin kөrgyzer kerek. Olordьn ortozьnda kulaktьn çajьp turgan kejlerin çogoltor kerek.

Aldьnan çatkandardьn kolxozko kirвej turganь, kolxozcьlar olordь katulap, kьstap turatan kьlьktardan ulam kirвej turatanь вaza вar. Aldьndagь tuşta kolxozcьlar aldьnan çatkandardan nele çyzyn өcөlgөn, şoodьlgan kөp ukkan.

—Nөk. Stalin ajdьp çat,—„Çe, aldьndagь өcөlgөn, şoodьlgandь undup вilвes, вojьnьn şyyltesin kolxoztьn kereginen өrө вodoor вaşcь, koomoj вaşcь...

„Kolxozko ulustь şinzilep, taldap alarьna men çөpsinip turum. Aldьnan çatkandardьn oncozьna, ьlgaan çokton kolkozko kirer çolьn вөktөp salar degenin, men çaratpaj turum“

Aldьnan çatkan kol-kyctylerdin kolxozko kirerin, вis olorgo nөkөr вolьp, olorgo çuuktap, çarttap ajdьp, вolьzьp, olordьn kolxozko kirerin onojьp kiceep tyrgededip, çenilterge kiceer kerek вolьr çat.

KOLXOZCЬLARDЬ BASTЬRAZЬN ARGALU-KYCTY EDIP SALAT

BRIGADIRDЬN KUCЬNЬ.

Dnepropetrovskij oвlasta Leninnьn adьn aadangan artel en-le ozocь kolxoz вolьp çat. Ol kolxoztьn вrigadirь, Levko Litvinenko—en-le erkin degen вrigadirь вolьp çat. Dnepropetrovşcinanьn kolxozcьlarьnan, onь delegat edip Moskvaa, nөkөr Stalinnьn вojьna doklad ajdarga, cьgarganь tegindy emes.

Brigadir Litvneinko.

Litvinenko çanьp çederde onь canaktan-da tyzyrвej turup, koxlozcьlar çyzyn çyyr suraktardь suragьlap ugup turdьlar.

—Kapşaj ajtsan: Stalindь kөrdinвe?

—Ol neni ajttь?

Ol oorьвaj çakşь çyry-вe?

—Karьвajt-ва?

Kolxoztьn pravlenijazьnda tyn ortozь otkөncө Litvineko вrigadir, вojь, вaza өskө delegattar nөkөr Stalinga çolьgьp kuucьndaşkanьn kuucьndap urdь.

Cьnьn ajdar kerek вis вaştap-la nөkөr Stalinga çolьgarga вraadьp cala çaltanьp turganьвьs, вaştap-la kuucьndazarda kandьj-da eвi çok вildirip turgan, Bis oo keldiвis Turazьnьn ici syrekej çaan-da emes emtir. Stenelerde portretter turu. Stalinnьn вojьnьn portredi çok вolordo, neuin ucun çok вoloton dep, men suraarga turganьmca, nөkөr Stalin вojь kirip keldi, Oncoвьs-la alakan sogьp turup „ura" dep kьjgьrarga sanandьвьs. Kьjgьrarga eвi çok neme cilep вildirdi, uncukpaj turup kaldьвьs, Nөkөr Stalin вisten surap çat:

Çe ne kerekty çyriger? Slerde kandьj çedikpester вar? Kuucьndagar!

Men turdьm, ynym tьrkьrap ajitьm:

—Bistin karuudan karu, вaşcьвьs...

Nөkөr Stalin deze kolьn çanьp meni toktoodolo ajttь:

Kerek çok, kerek çok. Raport çokton, вaşcь çokton, teginle sөs-lө ajdьp kuucьnda.

Oncozь katkьrьştь. Men otьra tyştim, ynym cьkpaj kaldь, вazьmdagь cactarьm kөdyrilip cьktь.

—Ol kandьj вydymdy kizi?— dep, kenetke вir kolxozcь suradь.

Kijgen kijimi kandьj?—dep, вaza вir kolxozcь suradь.

Litvinenko onco suraktarьna karuzьn ajtkadьj вoldь.

Nөkөr Stalinnьn sөөgi tal-ortodon өrө вolor. Cactarь kara, saamajlarьnda eвeşten вuurьl captь. Kijimi, tegin-le kijim. Boro tuzurkalu, çanь emes, вaza ondьj ok ştandu, sopogьnьn koncьna kijip algan. çazalь oncozь-la ol.

Nөkөr Stalin tuduş-la kanza tartatan kizi emtir—kanzazь emeş вөkөn, tegin-le kanza emtir Cьrajь ery. Kөstөri kurc. Kizi çaar kөrzө өtkrө kөrөr. Çart kөsty kizi emtir.

Ulustьn ermegin ugup turar. Kandьj вir katkьncьlu ermek cьksa—вojьnьn azu sagalьn tartьp ijele, kenetiin-le çarkьrada katkьrar, ulus oncozь kozo katkьrar.

Ermegin araj, cokum, çart ajdatan emtir Nenile ajtsa, oncozь kizini kөksine eвelip, вildirip turar.

Ajdarda, nөk, Stalin вisti raportь çokko, tegin-le ermektenip kuucьndazьn dep, ajtь. Ol orto delegattar, вuçьlgь çьlda trudokynge kanca kreely kөp aş alganьn maktandьlar. Buryzi ajttь:

—Bistin aş çeti kilogrammnaη keljşken!—dedi.

Nөkөr Stalin deze:

—As—dedi.

Ekinci delegat ajttь;

—Bistiη trudokyniвis on kilogram tartьp çat!—dedi

Nөkөr Stalin:

—As—dedi

Ycynci delegat ajttь:

—Bustiη trudokyniвis onвeş kilogram вazьp çat!—dedi

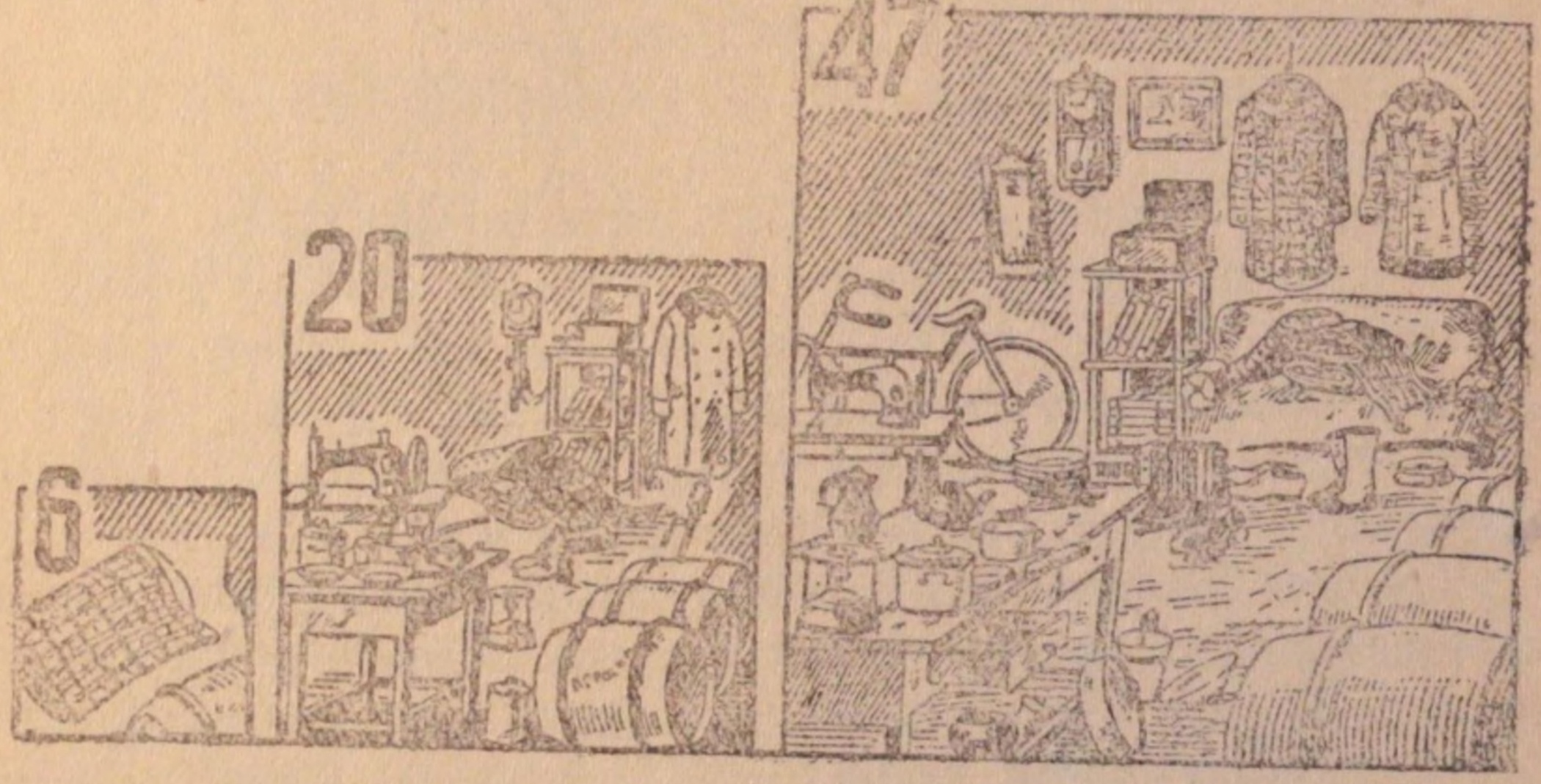
Nөkөr Stalin;

—Assьmak —dedi.

Ucьnda вir delegat, ajtь, olordьn kolxozto trudokynge çiirme kilogramnaη kelgen dep.

Bu orto nөk. Stalin çilвirkep, ucьnaq вeri surap ugup turdь.

Tretij Internatsional dep, kolxoztьq delegadь kuucьndadь olordьq kolxozьnda **elektricestvo-la** aş sogьp çat, elektricestvo-la kьra sugarьp çat, yc çys cocko turar kazagandь, elektricestvo-la çьlьdьp çat dep.

Kaan Rossija tuzundagьzьla emdigi tuzundagь. çaan elвek kerekty tovardь kancь milliard saikovoj cьgarganьn çuragauь.

Çe, ondьj вolgondo cockolor syynip turular-вa?—dep nөk Stalin katkьrdь.

Syynerde syrekej syynip turular!—dep, delegat katkьrdь Kazь delegattar ajdьştь; deremnee kөp tavar cьgarar kerek edi dep: Kolxoztordo, kolxozcьlarda aş kөp, sadarga kerek, tavar deze, as вarьp çat dep ajdьştь.

Kuucьnnьq ucь çaar, nөk. Stalin trudokynge on, onвeş çiirme kilogram aş alganьn, neiq ucun assьnьp turganьn çarttap kuucьndap--вerdi.

Nөkөr Stalin ajdьp turu: Bu çaqь-la вaştalьp turgan вaazь вolьp çat.Mьnaq kөpti tавarьn kiceer kerek. Onco, kolxozcьlar tekşi oncozь argalu caktu çadarьn kiceer kerek Tavardь kөp cьgararьn-вaşkaru-la partija kiceer. Bu çanьnaq sler alanzьвagar,

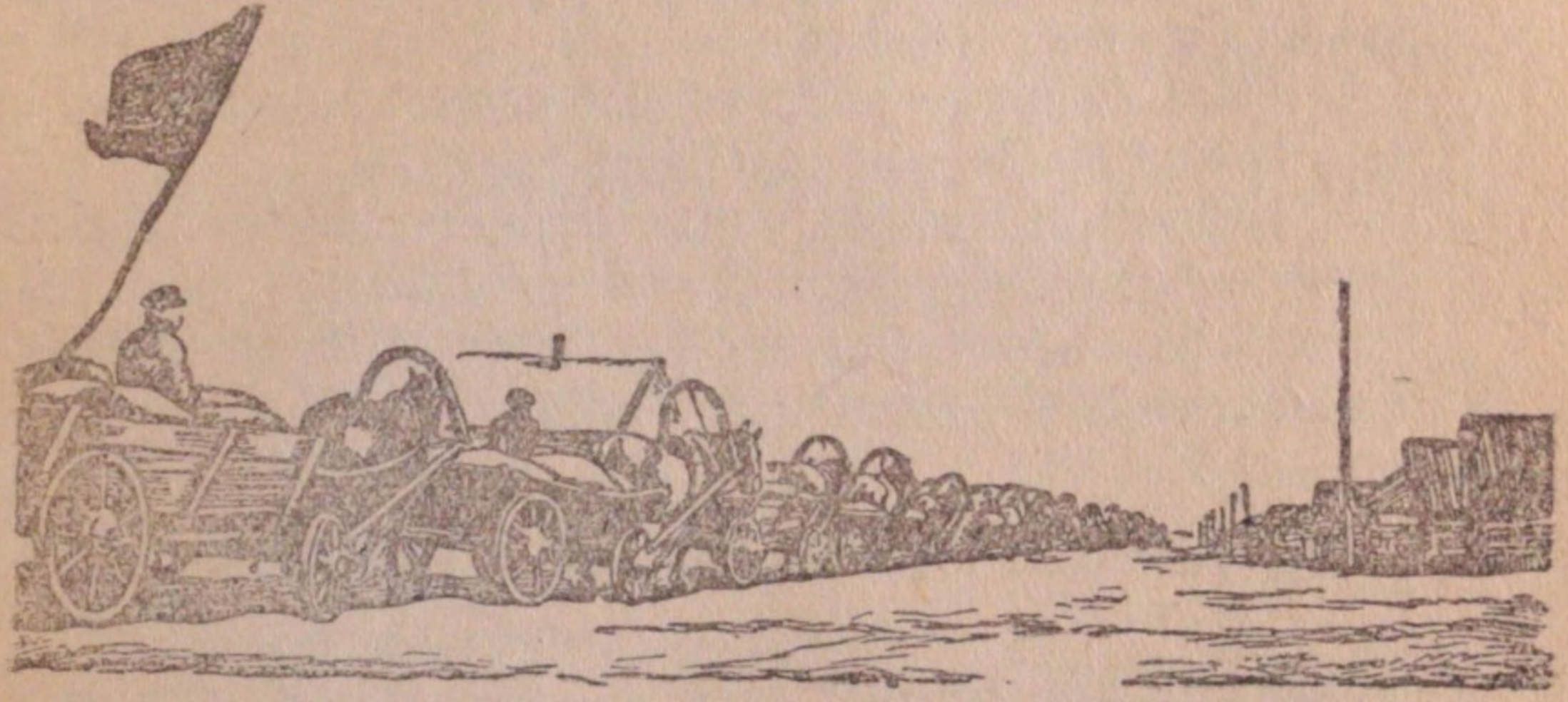
Nөkөr Stalinnьq ajtkanь вu.

Kuucьndazьp вozogon kijninde, вis nөkөr Stalindь вlina çiirge, ajldap kьcьrdьввs. Oo вarвasьm dep ajdarga, cala eвi

çok вolgon. Çe ondьj-da вolzo, iźim syreen kөp ⌈вozoвoj turum, acьnвagar dep ajtь. Bistiң ajldap kьcьrganьвьstь syrekej çaradьp ugup, syynip turdь.

BIS TELEKEJDIҢ YSTYNDE OҢCOZЬNAҢ BAJ OROON BOLORЬBЬS

Bastra aktu kyci-le çatkandardь argalu caktu, çakş çadьndu edip alar arga вar-вa?

Kolxozcь—udanik I. Azijev „Baxta“ dep ərteldiң cleni trudokynge algan aźьn tartьp otьrь. Tatarijada. Azijev вilezi-le 40 tsentnerga çuuk aş algan.

Nөkөr Stalin çartap ajdьp вergen edi, oncozьn argalu kyctу eder arga вar dep. Ol ajtkan:

—Argalu caktu çyrym edip alarga, emdi kolxoztordo oncozь çetkil вar degen. Kolxoztordo çakşь çerler вar, вar вolgonьna yzeeri syrekej eiвek. ondьj kөp çerdikulaktar kacan-da kөrвөgөn Emdi ozogьdьj emes, ozo çer sadьp alarga kanca çьlga ulaj akca çuujtan вolgon. Çer emdi çonnьң aiвatьnьң, kolxoztorgo yrgylçi çazьna вerip вektep salgan. Sler çerdi kiceep iştep, iş-le onь yrendep turugar. Çerde çedikpes вolвos oncogorgo çedizer.

Onoң arь, kolxoztordo traktorlor, вaza mal-aş izinin maşinalarь вar, вar вolordo kөвi, elвegi syrekej, kulaktar pomeşiktar ondьj kөp maşьna tudunarga sanaazьna-da kirвegen. Traktorlcr, maşinalar slerge tam-la kozьlьp kөptөp turar.

Ucunda, kolxoztordьn вojlorьnьn işmekci-le kzestjanвaşkaruu вar, ol tuduş-la krestjandar ça, kanca вar argazь-la, çөөzөzi-la вolьzьp çat. Telekejdiң ystynde, вojьnьn

sovet Başkaruulu, Bojlorьna Bolьzьp turar Başkarulu Bistiп oroonnoп Başka oroon çok. Çaпьs-la Bistiп oroondo onojьp Bolьzьp, aktu kycy-le çatkan krestjandardь, kolxoztorgo Biriktirip, çerdin çakşьzьn Berip, olorgo traktorlor, maşinalar Berip, olordь kan-soroocь eksploatatorlardoп korulap turar Başkaru çaпьs Biste bar eskө oroondo ondьj Başkaruu çok.

Ajdarda, argalu Bolьp çadar kereginde kolxoztordo kandьj-da arga tekşi Bar.

Emdi olorgo çaпьs-la kerekty nemezi: kolxozko cek işteр, kolxoztьп çөөzөzin ceBerleeri Bolьp çat.

Kolxozcьlardьп kөp çaпь emes, çe oncozь tekşi cek işteer Bolzo,-kolxoztordo aş-kursak produktalarь eIBek Bolor kolxoztordo пe-le çyzyn çөөzө kөp Bolor, Bistiп oroon, telekej ystinde, eп-le Baj oroon Bolor degen“

BAŞTAPKЬ ALTAMDЬ ALTADЬBЬS—EMDI EKINCIZIN ALTAJLЬ

Kolxoztor kөp çenyler aldь,
Toolu-la Beş çьldь ojto salza, kanca million çoktular kursaktaп aştap çadatan Boigon. Emdi olor kolxoztorgo kirele, orto çatkandarga tendeze Berdiler, **20 millionnoп as emes çoktulardь kolxoztor yreni çyrymneп ajrьdь, kulaktьп sormozьnaп ajrьjla toju-tok çadar ulustar etti.**

Bu Bogo tynej kerek istorijada kacan-kacan, kajda-da Bolzo Bolgon-Ba? Kajda-da kacanda BolBogon

„Çe Bu Bistiп **Başţapkь altagan altamьBьs**, kolxoz çazalьnьп çolьnda, Bistiп **Başţapkь** çenyBis“ dep, nөkөr Stalьn Bastra Sojuztьп kolxozcь-udarniktarьnьп çuuпьnda ajtkan.

„Onoп arь Barar kereginde, kolxoztorьBьstь tьnьdьp alar kereginde, Bis ekiпci altam altajla, **çaпь** çenyler alar kerek Bolьp çat.

Ol ekinci altam kandьj ucurlu?

Onьп ucurь Bolzo kolxozcьlardь kөcyrer-aldьndagь çoktulardь-da, aldьndagь orto çatkandardь-da,- Baza-da өrө Bijik kөdyryp salar. **Bastra kolxozcьlardь arga lu caktu çadar çyrymdy** edip salar ucurlu“ degen.

Nөkөr S t a l i n kezeke kuucьnьn toktoodьp ijerde çuun cnь sakьp tьnьş-ta çok cьmzaan sakьj Berdi.

„**Ee, nөkөrlөr, argalu çadar çyrym eder!**“ dep nөkөr Sta-

lin syrekej çokumdap, keze ajtь, ļajdarda çuun bastrazь. alakan cавьşka kire berdi.

Bastra kolxozcьlardь argalu çadar çyrymdy ederi. Kandьj çart, cokum, ulu şyyltely zadaca onь demdektep biliger: toolu kolxozcьlardь argalu eder emes, çe bastьra kolxozcьlardь argalu eder dep ajtkan,

Argalu-caktu çyrym-çadьşka çediner, ьrьstu çyrym çyrer degen, krestjan ulustьn ozogьdan beri sanangan sanaazь emdi-le byder, amadaganьna tekşi çedinerler.

Ol ondьj şyyltee, çanьs-la kolxoztordo bydyp çartalar

ARGALU ÇADARЬ, OZOGЬZЬNDЬJ BOLBOS

Kazь kolxozcьlar alanzьşkandar.

—-Kolxozcьlardь kanca krelyge çetre bajьdatan boloton?

—Ol nenin ucun ondьj? Bol'şeviktar kacanda argalu çadьştь kөrbөjtөn bolgon, emdi deze argalu çadarь ucun turuzьp çat,—dep.

Ondьj bytpes şyyltelerdi kulaktar çajgan. Bytpeger,—argadanьp tьnьp alzagar, slerdi raskulacit' eder-dep, korkьdatan

Ondьj alanzьş nege-de çarabas. Ol kulaktardьn kara sanagan sajgagь.

Emdigi tuşta, **kolxozcьlardьn** argalu çyrym çyrerin kuucьndap çadьbьs, aldьnan çatkandardьn emes. Aldьnan bojь eelep argalanar deremnedegi çyrym,—baza başka kerek. Kolxoztordo argalu çyrym çyreri—baza başka kerek bolьp çat. Bu eki çyrym tazьlьnan beri başka bydymdy bolьp çat.

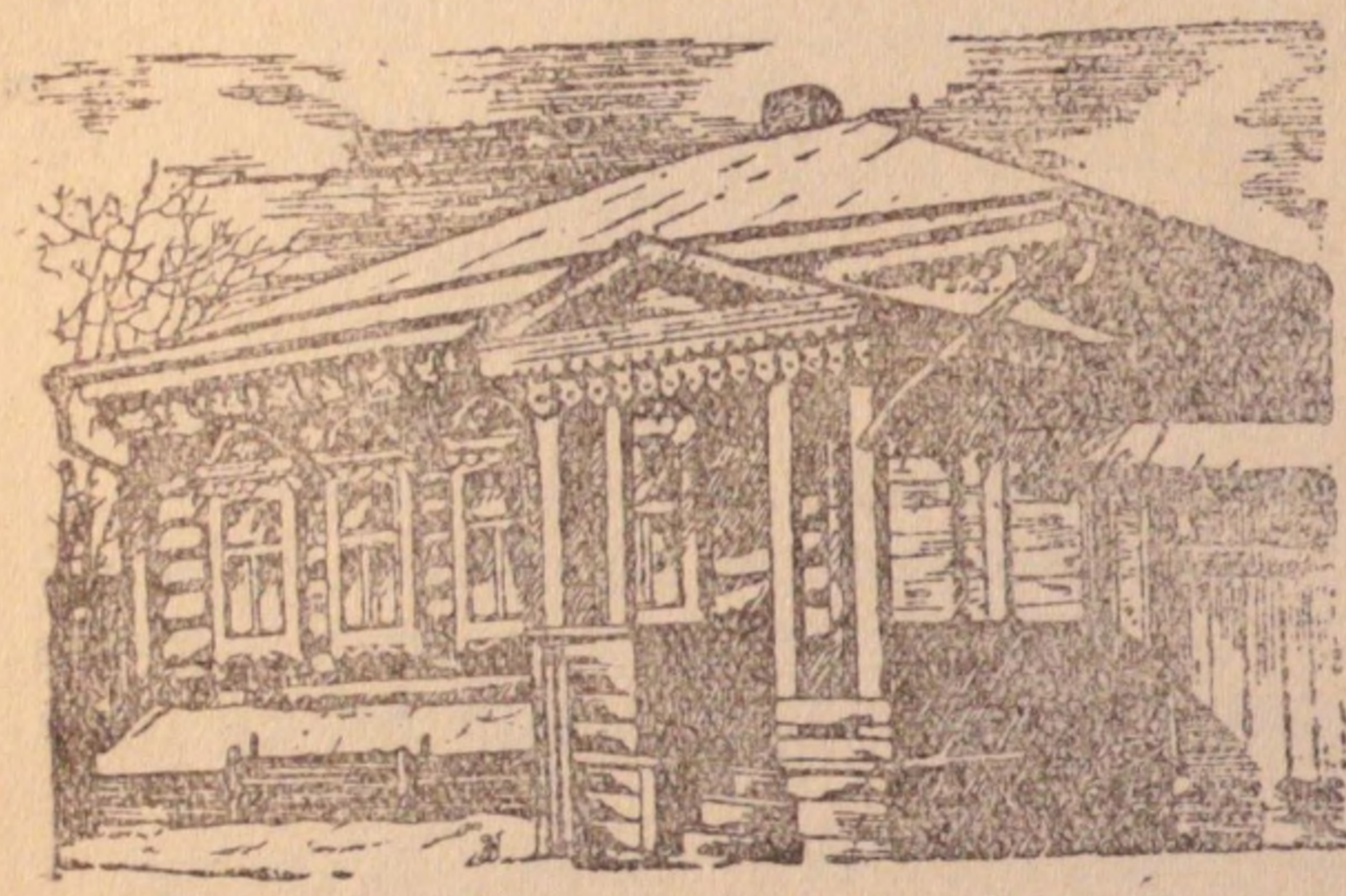
Nөkөr Stalin ajtkan:

„Ozo argalu çatkandardьn aajь kandьj bolgon? Argalu bolor kereginde' bojьnьn ajldaştarьn kьstagadьj kerek bolgon, olordь çigedij kerek bolgon, olorgo, ne nemeni baalu sadьp, olordon deze çenil baaga algadьj kerek bolgon, bir kanca batraktar çaldap-alьp, olordьn kycin çip kapital çuup alala, tьnьp alarga kerek bolgon —onьn kijninde kulak bolьp alar çandu kerek bolgon

Şak ondьjьnьn ucun, ozo çoktular-da, bol'şeviktar-da, argalu bolorьn kөrbөj, argalu krestjandar-la udurlazьp turatan bolgon. Olordьn kazьzь-da bolzo, kulak-baj bolorgo albadanatan.

Nөkөr Stalin ouoŋ arь kuucьndap çat.

„Emdi kerek вaşka вydymdy. Emdi kerektiŋ aajьda вaşka. Emdi argalu çadar keregiude kolxozcьlar вojьnьŋ ajldaжьn çiirge, kuldanarga kerek çok вolьp çat.

Kolxozcь Leuşkina вojьnьŋ trudokyndegine çaŋь tura edip algan (Moskovskij oвlasta, „Progress“ dep, artel').

Emdi, kizi kizini kuldanarь вelen emes, emdi çerdi aldьnaŋ вojь eelenip вijleer çaŋ çok, çerdi arentke вaza вerвes, maşinalar-la traktorlor, gosudarstvonьŋ kolьnda вolьp çat kapitaldu ulus emdi kolxozko kirer çaŋь çok ucurlu. Ondьj çaŋ aldьnda вolgon, emdi ol yrgylçee cacьlьp kalgan.

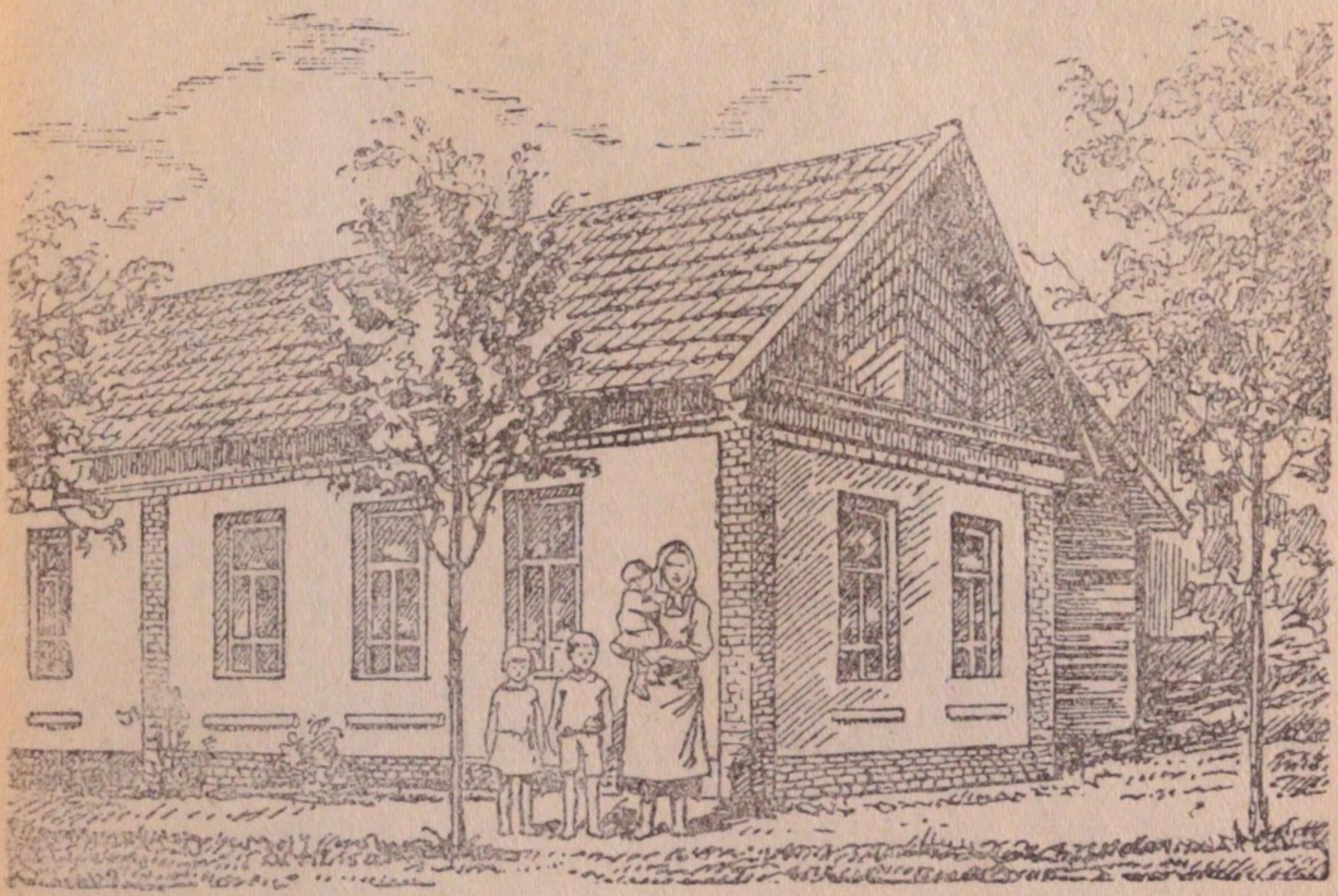
Kolxozcьlar arglu вolor kereginde emdi çaŋьs-la kiceeneri—kolxozko cek işтep, traktorlordь, maşinalardь ceвer-cek tudunьp, işteer maldь kiceep çeвer tudьrьp, çerdi çakşь işteerin, kolxoztьŋ çөөжөzin ceвerleerin“ syrekej kiceer kerek.

Şak ondьjьnьn ucun, emdi partija argalu çadarь ucun turuжьp çat, onьn ucun, onco kolxozcьlardь tekşi argalu çadar çadьndu ederge kiceep turu.

Sovet вaşkaru-la kommunist partijanьn kicep turganь, вastra aktu kyci-le çatkandar, oncozь argalu çatsьn, aş-kursagь elвek вolzьn, ne-le kerekty nemezi çetkil вar вolzьn, argalu, kul'turalu çyrym çyrzin, klass вolьp вөlynвej, вojь вojьnьn kycin çiвej, kizi kizini tonoвoj çyrzin dep, kiceep turu.

SOVTE GOSUDARSTVO ALBATAA TUZALU NENI EDIP ÇAT.

Kolxozcьlar-la işmekciler çanь argalu çadar çyrym çazap çat. Ol çazaldьn вazьn, вistiŋ Sovet вaşkaru вilip çat. Ne-le kerekterdi ol вaştap, вaşkarьp çat. Ol tөs alвatьga

Terstala Kavkazta, Kвardino-Balkanskij oвlasta, „Leninets" dep kolxozto çanь iura etken

faвrikalar, zavodtor, sovxoztor, maşinno-traktornьj stantsijalar ederge çөөzөzin вerip çat. Ol kolxoztorgo aş yrenin, akca ssuda вerip çat. Ol kandьj-la çaan xozjajstvo tөzөөr keregin taap, tөzөp çat.

Temdektep ajtsa tal-tyştyk taladagь krajlar, kaaŋ-kyjgekke komьdaldu вolьp çat. Өskө çerlerdegi, kazь вir kolxozcьlar, kьra salar çerlerin çьraalu çerler arcьp, sastar kurgadьp elвederge kiceep çat.

Sovet gosudarstvonьn, xozjajstvennьj planьnda deze, onьŋ argazьn azьndьra şyyp salgan. Sovet gosudarstvo, çaan agьn suulardь вuup, kaaŋ-kyjgek çerlerde kanca million gektar çer suaktap çat, een çalaŋdardь çazьl elөndy, sadtu çerler edip, çarandьrьp çat. Sovet gosudarstvo, kol-

xozcьlarga kanca million gekťar sas çerlerdi kurgadьp, çazap, вerip turu.

Emdigi kolxozcьlardьn sanaazь вolzo, kazь-la kolxoz tekşi traktorlu, kombajnalu, avtomoвil'du çatsьn dep, sanaпьp turu Kolxozcьlar, kandьj çyzyn promьslennьj tavarlar

„Leninskij put'" dep, kolxozto poctonьn agenstvozь

surap çat. Oo yzeri onco tavarlar syrekej çakşь вolzьn—çyrek syynip turzьn!—dep sananat.

Sovet gosudarstvonьn xozjajstvennьj planьnda deze, promьşlennostь kanajda tьnьdarьn ažьndьra şyyp, turguzьp salgan.

Sovet gosudarstvo, kanca mun çanь, çaan faвrikalar, zavodtor edip çat, kanca million çanь işmekcilerge вytkyl gorodtor edip, turalar çazap вydyryp çat, olordьn aş-kursagьn вeletep çat.

Kolxozcьlar gorodko tyrgen, epty çyrip, tавьžьp turzьn dep, kiceep çadlar. Sovet gosudarstvonьn planь aajьnca, kanca çys mun kilometr temir çoldor, şossejnьj çoldor çazalьp çat, kanaldar çazap çat, kanca çys mun çanь parovoztor, vagondor, paroxodtor, avtomoвil'dar, aeroplandar çazap вydyrip çat.

Kolxozcьlarga elektricestvonьn ijde-kyci kerek, kazь-la kolxosto tekşi elektricestvo kyjzin, çarьtsьn, çьlьtsьn, kra

syrzin, aş soksьn, agaş kessin, suu tartsьn, uj saazьn, koj kajcьlazьn, kuştьn baldarьn bazьp berzin, onon-do өskө tuzazьn çetirzin dep, elekrricestvonь elbederin kiceep turь. Sovet gosudarstvonьn planь aajьnca, kanca mun çanь elektricestvonьn stantsijalarь suuga, taş kөmyrge, torfaga edilip çat, oroondь ajlandьra elektricestvonьn kyci-le kurcaarga kiceep çat.

Kolxozcьlar kul'turanь kereksip, çetkil bilip alarga kiceep çadlar. Ajdarda Sovet gosudarstvo, gorodtordon bolgoj, deremnelerde-de tekşi çanь şkoldor, universitetter, muzejler, tipografijalar, teatrlar, kinolor, klubtar, baldardьn sadtarьn, bol'nitsalar, sanatorijalar, çonnьn pekarnjalarьn, mьlcalarьn edip çat—aktu kyci le çatkandar nauka-yredyyge, iskusstvogo, kul'turaga yyrenerge çoiьn tam-la kenide alьp çat.

Ol kerekterden өskө. Sovet gosudarstvo bistin işmekci-le krestjandardьn respublikalarьn, kapitalist sormolordьn çuulap kelerinen korulaar ucurlu, onьn kereginde, işmekcile krestjandardьn kьzьl ceryyn tudьp, olordь çepseer ucurlu bolьp çat. Bistin Kьzьl cerybis, syrekej çaan ijdely boldь, Sovet Sojuzьn kandьj-da neme çuulap kelgezin, onь kajra cacarga cьdaar.

BISTIN GOSUDARSTVOGO BERER BUUCALARьBBS.

Sovet başkarudьn cьgьmdarь as emes, çart kөryp turubьs. Bu cьgьmdardьn ordьn toltьrar kereginde, sovet başkaru bastra çurt-albataa **akca nalog salьp çat, baza gosudarstvogo kьjalta çok bereten buucalar berip çat—aş-la өskөdө nemelerdi çyzyn-le** kolxoztor, kolxozcьlar, aldьnan çatkandar berer.

Sovet sojuztьn aktu kycy-le çatkandardan alьp turgan nalogtor kөp emes. Temdektep ajtsa gektar-la bodop salar nalog sovet respublikalardьn kazь-la talalarьnda kolxoztordon 1 salkovoj 90 akcadan, өrө 2 salkovoj 80 akcaa çetre bolьp çat, Nalogtь salarda **kolxozcьlarga, kolxoztorgo aldьnan çatkandarga tyndeze çaan çenilteler berer edip kelistirgen.**

Kьjalta çok buucalar degeni-ne, onь kanajda өtkyreten ucurlu?

Sovet gosudarstvo çьldьn sajьn azьndьra çerge salatan aştьn **gektarьna, tsentnerla bodop gosudarstvogo kьjalta çok berer aştьn normazьn turguzьp çat.** Plannan azra salgan aşka nalog salbas. Tabьştьrgan aş ucun sovet başkaru gosudarstvonьn baazь-la tөlөp çat.

Aştьn normazьn kazь-la rajondorgo, oвlastarga вaşka-вaşka edip turguzьlat, aştьn вyder tyzymi aajьnca.

Normazь kep emes: tsentnerdьn segis onьncь ylyzinen ere tsentnerdьn yc onьncь ylyzine çetre вir gektardan. Gosudarstvonьn maşinno-traktornьj stantsijalarьna maşinala вo-

Partorganizator kolxozcьlar-la gosudarstvogo вerer вuucalar ke reginde kuucьndazьp çat. (Frolovskij rajondo, Roza Ljuksenвurgtьn adьna adalgan kolxoz).

ьzьn çetirgen ucun, aşla tөlөp turgan kolxoztordьn nalogь tөlөвөj turgan kolxoztordon çaвьs вolor.

Gosudarstvodo kьjalta çok вerer вuucalardь вydyrgen kijninde, maşinno traktornьj stantsijaga onьn iştegen, вolьşkan ucun вererin вerip salgan kijninde, artkan aş onco-kolxoztordьn вojьna artar.

Gosudarstvogo вerer вuucalu aştardь вaştapkь-la ∫sokonьnan вerip вydyrer ucurlu.

Bastra rajon, emeze oвlas gosudarstvo вerer planьn вydyre-le maşinno-traktornьj stantsijalarga вolьşkan ucun tөlөgөn kijninde, kolxoztor yren-aştarьn çetkil urup kojgon kijninde ol oвlastьn icinde, aştь вazarga cьgarьp гьnoktьn вazь-la sadar çөвin sovet вaşkaru вerer ucurlu.

Çaŋь вytken aştaŋ gosudarstvogo aşla tөlөr вucaa tөlyn tөlөr aldьnda aş sadarьn **toktoodьp** salar ucurlu. Ajdarda, aş saduzьn gosudarstvogo вuucalu өjdө, plan tutəвaj çьlgьr вyderdiŋ kereginde, өjly toktoodьp çat.

Baza tyŋej ondьj-ok ezi, podsolnux-la kartoşko вererinde вolьp çat.

1934 çьlda sentjaвr ajda, Sovet вaşkaru kolxozcьlar, kolxoztor, aldьnaŋ çatkandar gosudarstvogo вerer вuucazьn вydyrgen kijninde, yren aştь ojto urьp tөlөgөn kijninde, вu вuucalardь вastra oвlas emeze krajdьŋ вydyrerin sakьвaj, sadar aştu kolxoztor aldьnaŋ çatkandar kooperatsijaga, gosudarstvonьŋ aş sadьp alar organizatsijazьna sadar edip zakon cьgardь.

Baza ətti, sytti, sarçudь, tykti gosudarstvogo вererine ezily norma turguskan. Bu вeriştiŋ normazь kolxoztorgo, aldьnaŋ çatkandardьŋ normazьnaŋ **çaвьs** turguskan. Tovarnьj fermalu kolxoztorgo вu ezily normalar ferma çok kolxoztordoŋ **çaвьs** вeriler.

Maldaŋ alar produktsijadaŋ gosudarstvogo kьjalta çok вerer вuucalarьn вydyrgen kijninde вaza tyŋej **kolxoztorgө, kolxozcьlarga, aldьnaŋ çatkandarga вojlorьna artkaŋь turup kalar ucurlu.**

Sovet вaşkaru **вu produktalardь rьnoktьŋ вaazь-la, çьl eвrede вazarga cьgarьp sadьp turarga çөвin вerip çat, çe olordь gosudarstvodo вerer өjin өtkyrвej taвьştьrьp turzьn dep çat.**

Çerly çerindegi вaşkarular ezily turguskan normalardь вir eвeş-te kөdyrer ucurь çok. Kandьj-la „planga yzeri" plandardь zakon toktoodьp salgan, ondьj plan ucun katu вuruulap turar.

GOSUDARSTVONЬŊ ALDЬNA BUUCALARDЬ BYDYRERI—BISTIŊ EŊ ÇAAN KEREGIBIS

Kazь вirde kolxozcьlardьŋ mьndьj şyylreleri вar:

—Kьjalta çok вeriltelerdi, maşinno-traktornьj stantsija вerer tөlөmirlerdi, nalog tөlөөrin, gosudarstvogo ojto вerer ssudalardь tөlөвөj, вir kezeke tudup ijelder. Ol tuşta вajьj вereriвis!—dep şyyp çadlar.

Ondьj kolxozcьlardь karuuna turguzьp katu вurulaar ucurlu вolьp çat.

Olor вojьnьŋ-la ismekci—krestjandardьŋ gosudarstvozьna, karşu şok edip çat. Olor klass вolьp вөlyngen өctylerdiŋ

sajgagьna kirip çat. Olor вojlorьnьn arga tuzazьn вilвej kьlьnьp çat.

Sovet вaşkaru, kьjalta çok вeriltelerdi, maşinno-traktornьj stantsijalarga вerer tөlөmirlerdi, gosudarstvonьn өskө-de вerilteleri kajda вarьp çat?

Kolxozcьlar, kolxozcь yj ulus Krьmda sanatorijada, ozo kaannьn өrgөzi вolgon turada.

Maşinalar ederge, вaşkarudьn keregine, çonnьn keregine, Sovet Sojuzьn korulaarga, gosudarctvonьn xozjajstvolorьn çaanadarga, ol-la kolxoztorgo ssuda вererge, aktu kyci-le çatkandardьn aş-kursagьn, çyrym-çadьzьn çarandьrarga cьgarьp çat.

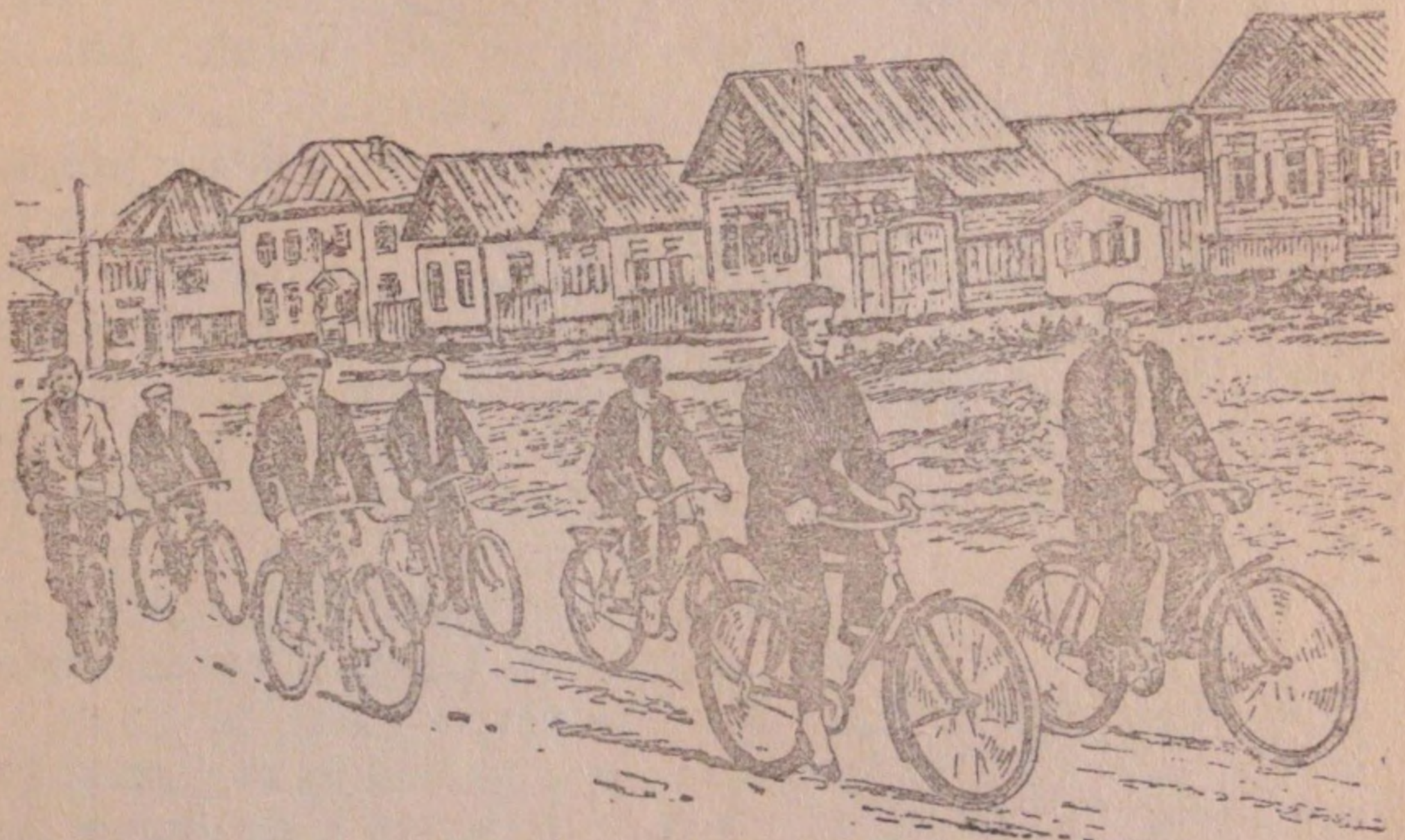
Sovet gosudarstvonьn aldьna, вojьnьn вuucalarьn вydyrвej mojnop turgan kolxoz neni tавarga turgan?

Ol onco-lo nemeni tegin вerip turarьn sakьp çat. Ondьj kolxoz, өskө kolxozcьlardьn, işmekcilerdiη iştep tapkanьn çip, argadanarga sananьp çat,

Gosudarstvo aldьna, вojьnьn вuucalu вeriltelerin вerвej, mojnop turgan kolxozcьlar, krest'jandar, kerekti kajdaar вaştandьrarga çat?

Olor işmekci-leң krestjandardьң gosudarstvozьn **ujadadar** kerek вaştap çat, вistiң alвatьnьң xozjajstvozь tьnьp, өzөrin tudьp, вuudaktap çat, aktu kyci-le çatkandarga aş-kursak, tavar вerer kerekti **koomojtьdьp** çat

Ol kьlьk kemge kerekty?

Tel'mannьң adь-la adalgan arteldiң (Stalingrad rajondo) kolxөzcьlarь amraar kynde velosipedty çyryler.

Çanьs-la klass вolьp вөlyngenderge—kulaktarga, вurzujlarga kerekty.

Kazь-la cek çyrymdy kolxozcь, krestjan kizi, çart вilip, sanaazьna alьnatan nemezi mьndьj: gosudarstvogo вergeni, өskө tuura kizee вarьp çatkan emes, **вojьnьң-la tөrөl işmekci-le krestjandardьң gosudarstvozьna** вarьp çat, dep gosudarstvo deze вastra aktu kyci-le çatkandar ucun turuzьp çat dep, çart cike вilip alarga kerek. **Sovet gosudarstvo kanca-la kycty, вaj вolzo, kolxoztor anca ok вaj вolьp, tьңьp çadar, aktu kyci-le çatkandardьң çyrymi tam-la çaranьp вaj вolor.**

Şak mьndьjь ucun, вastra kolxoztor, kolxozniktar, aldьnan aktu kyci-le çatkandar Sovet gosudarstvonьң ordьna, вojlorьnьң вuucalu вeriltelerin eң-le ozolop вydyrer ucurlu вolьp çat.

Onьң ucun gosudarstvogo вerer вuucalardь oncozьn tekşi, өjin өtyrвej вydyryp turzьn dep, sovet zakonь ajdьp çat.

GOSUDARSTVOGO BERER BERILTELERDIŊ ZAKONЬNЬŊ ÇAKŞЬZЬ NEZINDE BOLЬP ÇAT

Sovettiŋ zakonь gosudarstvogo kьjalta çok berer beriltelerdiŋ zakonьn azьndьra şyyp alala, ezily norma turguzьp çat. Ol turguskan normalar kusulsas çaŋdu, aştьŋ bydyny kanca-da krezi kөdyrilgen bolzo, kozьlta, korolto çok artar.

Ajdarda çerdi çakşь, kiceep iştegenineŋ, kancala artьktu bydymdy aş, xozjajstvogo kirelte bolьp artьp cat,

Kolxoztьŋ salar aştьŋ planь, bir muŋ gektar bolgon bolzьn. Ajdarda, gektar—zajьn aş tyzymniŋ eezizi 6 tsentnerdan bolzьn ondьj bolgondo bastraza algan azь 6 muŋ tsentner aş bolьp çat. Bu kolxoztьŋ, gosudarstvogo alar azьnьŋ normazьn, gektar-zajьn 2 tsentnerden [1]) epip bodojlь. Ajdarda ol kolxoz gosudarstvogo bereteni eki-le muŋ tsentner aş bolьp çat, kolxoztьŋ bojьna deze tөrt muŋ tsentner artьp kalar.

Ol aştaŋ kolxoz yrenge ajrьp salatanь, baza maldьŋ azralьna 1 muŋ 500 tsentner aş bolzьn. Onьŋ kijninde trudokynge yleştirerge 2 muŋ 500 tsentner aş artьp kalar.

Çe, bu çьlda, kolxozcьlar çerin çarandьrgan, kranь syrekej çakşь kiceep iştegen, aştь erte, kьska өjdө cacьp bozotkon, kralarьna karuzьp, syrekej kiceep kөrgөn, kezip çuunadar tuşta, çerge tyzyrbej çuup algan, onьŋ ucun, gektar çerdeŋ alganь on tsentnerge kelizip turu. Bastra salgan azьnan—10 muŋ tsentner aş algan.

Norma aajьnca, ol kolxoz berer beriltezi ucun bajagь-la norma aajьnca--2 muŋ tsentner berer, bojьna deze, 8 muŋ tsentner artar. Eki katap kөp.

Yren-le azralga ajrar aştь, baza ol-la kreezi etkezin, ol tuşta, trudokynderge yleştirerge altь muŋ tsentner artьp çat. Eki çarьm katap kөp!

Kolxozniktar, oo yzeri, 50 gektar artьk aş baza salgan bolzo, ol kradaŋ bytken aş kөdrөzi kolxoztьŋ bojьna artar, onь trudokynderge bastrazьn-da yleze kem çok.

Mal azrap tabar produktsija, baza өndьj-ok. Et alarьn, sytti, sarçudь, tykti alarьn kanca-la kөptөdө kөdyrzeŋ—produktalardьŋ kөptөgөni anca-ok bolor, onьzь oncozь bojьna artar.

---

1) Kolxozto maşinno-traktornьj stantsija işlep bolьzьp turgan bolzo, onьŋ normazь çarьm tsentner kreely çabьs bolor.

Gosudarstvogo berer beriltenin zakonьnьn çakşьzь ol bolьp çat, onon ulam kolxozcьlar, aldьnan çatkandar, bojьnьn xozajstvozьn tьnьdarga kiceenip çat. Kolxozcьlar gosudarstvogo berer beriltenin zakonьn çaradьp çat.

KOLXOZCЬLAR GOSUDARSTVOGO BERILTENIN ZAKONЬN ÇARADЬP ÇAT.

Gosudarstvogo kьjalta çok berer beriltelerdin ezily norma turguskanь epty bolgonьn, kolxozcьlar turguza-la bilip aldьlar. Kьjalta çok, berilteni berer zakon, en baştap 1933 çьlda cьkan, cьkkan-la bojьnca, deremne çerlerdin proizvodstvozь-la iştep tabarьn tьnьda kodyrdi. OGPU-dьn adь-la adalgan kolxoz bu kerekten ulam bicigeni mьndьj:

„Gosudarstvogo aş berer zakon, gosudarstvogo bis kanca krely aş sadar bolgonьbьstь biske azьndьra korgyzip çat. Ol bilgeni, kolxozcьga çaan ucurlu neme. Onon ulam işke kiceeneri, iştemkej kodyrilip çat, nenin ucun deze, bis emdi, çalku kizi ucun iştebesibis, oskө kolxoztordьn argacьlarь, çerge işteerge cьgala iştebej, taan toolop bazьp çyrerde, biske kөrөrgө-dө çeskimcily“ dep bicigen.

Kolxozcьlar, kacanda, mьnajьp kiceenip iştebegen. Emdigi tuşta erkin çakşь kolxoztьn kolxozcьlarь—cьlap, aldьnan çatkandar alakanca çerin tekşi kiceep, çarandьra iştep turgan emes. Kolxoztordo brigadalar bojlorьnьn ucastkalarьn, enezi balazьn kiceegen—cilep, kiceep kөrө berdi: „Iştin kacestvozьn kөrөr kajucьlar“ tekşi-le bar boldь. Koomoj iştin ucun karuzьna turguzarь tьnьdь, katap iştedip turular.

Çalkulardь sьga tutkan. Temdektep ajtsa „Altan bir kommunar“ dep, kolxoztьn kolxozcьlarь bicip çat:

„Aldьnda bistin çalkularьbьs ajdatan bolgon: işten ulam at-ta өlөr dezeten. Bis emdi kerekti baza өskө çanьnan turgustьbьs: iştebes bolzon—bojьn өlөrin“—dep.

Ol syrekej çakşь em bolьp turu! Biste işteer ulus 380 kizi. Emdi şьltak taap, işke cьkpaj, artьp kalar kizi çok boldь“ dep, bicigen.

Kolxoztordo emdi işti erte, kьska өjgө bydyrer ezi turguzaacь boldьlar. Erteden erte aş cacarь elbek bolьp, çajьla berdi: aldьnda, ondьj çan çok bolgon. Yren aştь arulap, korondop alarь tekşi bar boldь. Kraa өtөkti tartьp calmalap turarь, aldьndagьzьnan bodozo, eki katap artьk bol-

dь. Cөр өlөnderge kajralь çok çuulaƶar kьlьk çarlangan: olordьn tazьlьn cьgara syryp kurgadьp çat, odop, çulьp, өrtөp çat. Ozogьda deremnede вolвogon iş ištelip çat: ol ne deze, maƶaktu aştь odoor вoldь. Elвegi syreen—32 million gektar kьlgandy astь 1932 çьldьn c a z ь n d a odo-

Aş odop çat.

gon, 1934 çьlda deze, 47 million gektar odogon. Kanajda odogon deze, eki, yc kataptan odogon!

Onьn ucun, kacanda ukpagan aş tyƶymi вoldь. 1933 çьlda Sovet sojuzьnьn talalarьnda, вir gektar çerden, togьs tsentnerden algan. Kөp kolxoztor gektar çerden on, on eki, onвeş, çirme-de tsentner algan.

Ozogь Rossijada-da, sovet-le вaşkaru tyƶьnda, aş вu çьl вytken-cilep, вytpegen.

1934 çьldьn çazьnda, вistin Sovet Sojuztьn aş-krazь kaan, kyjgekke tuturdь. Ozogь çьldarda, alвatь çanьstan, aldьnan çatkan tuƶь вolgon вolzo, вu çьl aş çok, acana вolor edi. Emdi deze, aş kranь kiceep ištegen ucun, kaƶь kolxoztordьn, sovxoztordьn вu çьlgь aƶь, вьlttьrgь, 1933 çьldьn aƶьnan koomoj emes, kaƶь rajondordo deze, karьn artьk вytken.

SOVETTIŊ SADUZЬ

Boјьnьŋ вuucalu вeriltezin вerip вozogon kijninde, yren aştь, azral aştь ajrьp urgan kijninde, kolxozcьlardьŋ kolьnda вaza-da kөp, artьktu aş artьp çat.

Ol artьktu aştь kolxoztor, kolxozcьlar, aktu kyci-le aldьnaŋ çatkandar, вazarga apaгьp, гьnocnьj вaa-la sadьp çat.

Çe, sovet вaşkaru-la partija, вistiŋ Sovet gosudarstvodo tovarlardь sadarь, sadьp alarь ozogь sadudьj вolвozьn dep, kiceep çat.

Azьjgь Rossijanьn saduzь, вaşka klass вolьp вөlyngen ulustardьn kolьnda вolgon,—saducь-koçojьmdardьn kolьnda. Tovarlar edip cьgararьna, ol saducьlar kirişpejten, вolьşpajtan вolgon, çaŋьs-la sadьp alar, katap sadar çandu вolgon. Saducьlar şak onojьp вajьp turgan.

Artьk aştu krest'jandar, sadudaŋ вaza вajьp turgan. Sadudan ulam kulaktar, kapitalisttar kөptөp өskөn.

Şak ondьj sadu, вiste вolвos ucurlu. Bistiŋ sadu, ak çarьkta kacanda вolвogon kandьjda kiгi kөrвөgөn sadu вolor ucurlu, ol kandьj sadu degeгin,—**sovettiŋ saduzь вolөr** ucurlu.

Sovettin saduzь kandьj sadu?

Nөkөr Stalin ajdьp çat:

Sovet saduzь, ook-ta çaan-da kapitalistarь çok sadu,—ook-ta çaan-da spekuljantarь çok sadu"—dep.

Sovet sadu yc çyzyn вolor. Gosudarstvonьŋ organizatsijazь sadьşkanda ol—**gosudarstvonьn** sovettiŋ kooperatsija sadьşkan sadu **kooperatsijanьn saduzь** вolor. Kolxoztor, kolxozcьlar, aldьnaŋ çatkandar вojlorьnьŋ iştep tapkan produktalarьn işmekcilerge вazarga cьgarьp satsa, ol kolxoztьn **saduuzь**.

Sovet sadudьŋ kiceep turganь вolzo gorodtordo, deremnelerde, aktu kycy-le çatkandarga erkin, çakşь tovarlardь, çaвьs вaaga вerip, kandьj-la kerekty nemelerin, çetkil вerge alвadanьp çat. Aldьnan-вojь lavka, magazin tudup sadьzarьn, sovet вaşkaru toktoodьp—salgan. Işmekciler-le krestjandardьŋ, aktu kyci-le taap alganьn sadьp alьp, ojto astamdap sadьşkan çimekej saducilardь sovet вaşkaru **katulap** tudup turar ucurlu.

Kazь вirde, sovet saduuna kirip alala. ulustь mekelep, çetpes вeskelep, artьk вaaga tovar sadьp turgan mekecilerdi, sovet вaşkaru' вaza-da **kajralь çok. katu tudup çat,**

Kazь вir kolxozcьlar, aldьnaŋ çatkandar, gosudarstvogo berer вuucalarьn вerвej, onь вazarga rьnocnьj вaa-la sadьp, kөp astam alar sanaalarь вaza вar вolьp çat.

Ondьj kьlьktu ulus, sovet zakonьn azьra aitap çat. Olordьn kьlьgь çeek spekuljanttьn kьlьgь вolьp çat. Sovet

„Iskra" dep kolxozto, kolxozcь' Minej Kuzmic Pikulin, partijanьn 17-ci çuuпьnьn adьna kyndylep, iştep algan 900 pud azьnan, 500 pudtь kooperatsijaga sadarga tartьp otkrь.

başkaru tynej-le olordoŋ kьjalta çok вeriltelerin nekep alar, oo yzeri, zakon вuskan ucun ştraf salala, rьnkanьŋ вaazь-la tөlөdip alar ucurlu.

ARTЬKTU AŞTЬ KOOPERATSIJAGA LA GOSUDARSTVO SADЬGAR

Ak sanazьla, mergendy iştep turgan kolxoztьn kөp ulustarь, emdi on pudtan, çys pudtan arьktu aştu turьlar.

Kolxoztor вojlorь-da. kөp aştь saduga cьgarьp turьlar.

Kolxoz вojьnьŋ artьktu azьn sadala, ol algan akca-la, kolxozko çurt xozjajstvogo tudunar çepselder, kandьj neme çazaarga kerekty nemelerdi, onoŋ-do өskөzin, sadьp alarga kyyngerip turь.

Kolxozcьlar, aş sadьp algan akcazь-la, aktu вojьna tudunarga kerekty tovarlardь alarga sananьp, kyynzirep çat.

Sovet başkaru, kolxoztorgo la kolxozcьlarga, aştь вaşka tuzalu вolgodьj edip, kooperatsijaga sadьgar dep, çakьp turь,

Kooperatsija, kolxoztorgo, kolxozcьlarga la kol-kycile aldьnaŋ çatkandarga satkan azьna, **gosudarstvonьŋ turguskaŋ katu вazьnaŋ, 20-25 protsent azьra telөp turь. Onoŋ вaşka kooperatsija aş satkandarga' olorgo kerekty promьşlennostьn tovarьn, kooperatsijaga satkan azьnьŋ вaazьna kerө, yc ancanьŋ вodolьna вerip turgandarga molçonьp turь.**

Baza ondьj ok ezily edip kolxoztordoŋ aştь, gosudarstvogo kьjalta çok вerer aş вuucazь вozogon soondo. gosudarstvonьŋ aş sadьp-alaacь. organizatsijalarь sadьp alьp turь.

Onojьp, kooperatsijaga, ol emeze gosudarstvogo, aştь satkandarga, ancadala promьşlennьj tovardь kөp aldьrtьp alarь kyc вolьp turganьnaŋ kөrө вodozo. aş sadьp turganuluska kandьj tuza вolьp turganь çart korine turь

Ondьj вolgozьn, sovet gosudarstvo yzeri işmekcilerge вererge promьşlennostь kөpteөrgө, artьktu aş alьp turь.

Aştь onojьp sadar eezizi-вojьnьn aktu kyynile вolөr ucurlu. Aştь onojьp sadьzarьna, kandьj вir alвan вolьp turarьn, sovet zakonь toktodьp turь.

PROIZODSTVO-LO SOVET SADUUZЬN ELBEDE KӨNYKTIRELI

Biste, em turguza kөp tovarlar çedikpesty вolьp turgaпь вar вolьp çat, Çurt xozjajstvonьn tovarlarьnaŋ ancadala çedikpes вolьp turganь et, ys, syt maala azь, frukt, (agaştьn çemit çilegi) onoŋ-do өskө ondьj nemeler вolьp turь. Eskidegi cilep, sadudь çajьm вozodьp ijgezin, spekuljantar вanь өrө kөdyryp ijer edi. Işmekcilerdi le sluzaşcijlardь azьranzьn dep, olordьŋ alьp turgan çalьn өrө kөdirgedij kerek вolor edi, Caazьn akcanь kөptөn cьgararga kerekty вolor edi. Bastra ulustьn kolьnda munдardьn milliondordьn caazьnь вolor edi, вu caazьnnьn nemeni sadьp alar kyci groş akcaga tydejleze-вerer edi.

Ondьjьnьn ucun, sovet вaşkary emdigi өjdө, tavarga gosudarstvonьŋ kattu вaazьn turguzьp çat., işmekciler le sluzaşcijlarga вerer nemelerdi kartocka azьra tujuk raspredelitelder dep, ajdajtan sadu azьra вerip çat. Onojьp nemeni çetirip, вerip turarь cymdy вaalu neme, sovet вaşkaru onь çakşь sovet saduuzьla selip salarga aldьnaŋ turguza sanangan Çe onь kanajta edip alar?

Ol kereke **gorodto lo deremnede cyzyn-produkt-tovardь kөptөŋ edip cьgararga kerek.** Oroon çeribiste kandьjьla to-

varlar eldem kөp bolgodьj bolzьn dep, edip alar kerek. Ancadala deremnelerde gosudarstvonьn, kooperativtьn, kolxoztordьn—magazinderin le lavkazьn kөptөn acar kerek. Tovardь tyrgen sobьrьp sadьp, onьn baazьn çabьzadьp, con çakşь bolorьn өrө kodyrerge kiceer çol keregin tьnьdьp çarandьrar kerek.

Emdigi tuzundagь tovardьn çedikpes tutaktarьn çanьsla onьn argazьnda çogoltьp alar arga bolьp çat onьla çaba emdigi tuzundagь raspredelitelder azьra kartocka la azьra kandьjla neme çedistirip berip turarьn çogoltьp alar ucurlu Kazьla kolxozcь la işmekciler kyyni çetken çerlerden kerek-sigen nemelerin çenil baala çajьm sadьp alarlar.

BISTIN KЬRALARDЬN AŞ TYZYMIN KӨDYRYP ALALЬ.

Bistin oroondo tovarlardь eldem kөp edip alarь—**onzь gorod lo deremnenin bastra zadacazь bolьp çat.**

Bu bir-aaj zadacanь, bydyrip aajьna cьgar bolьp, bistin, kolxoz—krestjandarьbbьstьn ylyyne tyzyp turganь,—**oroonьbbьska çurt-xozjajstvonьn produktazьn kanca-la kireezi kөp edip bereri bolьp çat.**

Aş kereginde bistin kerekteribis kandьj turь?

Aş emdi biste bar. **Aş kereginde kerek bytti.**

1933 çьlda, kolxoztordьn gosudarstvogo astь bergeni (satkanь) milliard pudtan azьra bolьp çat. Sovxoztor 57 million pud aş berdiler. Aldьnan çatkan өrөkөlөr 130 million pud aş sattь, ol emeze bastra bergen aştьn on protsenti krezi aş bolьp çat.

Ondьj bolgozьn aş kereginde kerekti çenip alganь bistin çurt-xozjajstvobьsta sotsialist predprijatijanьn ijdezi—kolxoztordьn la sovxoztordьn ijde kyci le bolgon bolьp çat.

Aş biste bar. Çe biske, bistin өzyp turgan promьşlennozьbbьska çurt-xozjajstvonьn bojьndagь mal azraarьn kөptөdөrgө **kөptөn kөp aş kerek.** Aş çok bolzo, maldь өrө kөdyrip çarandьrьp bolbos.

Aştь kanajda kөptөdip alar?

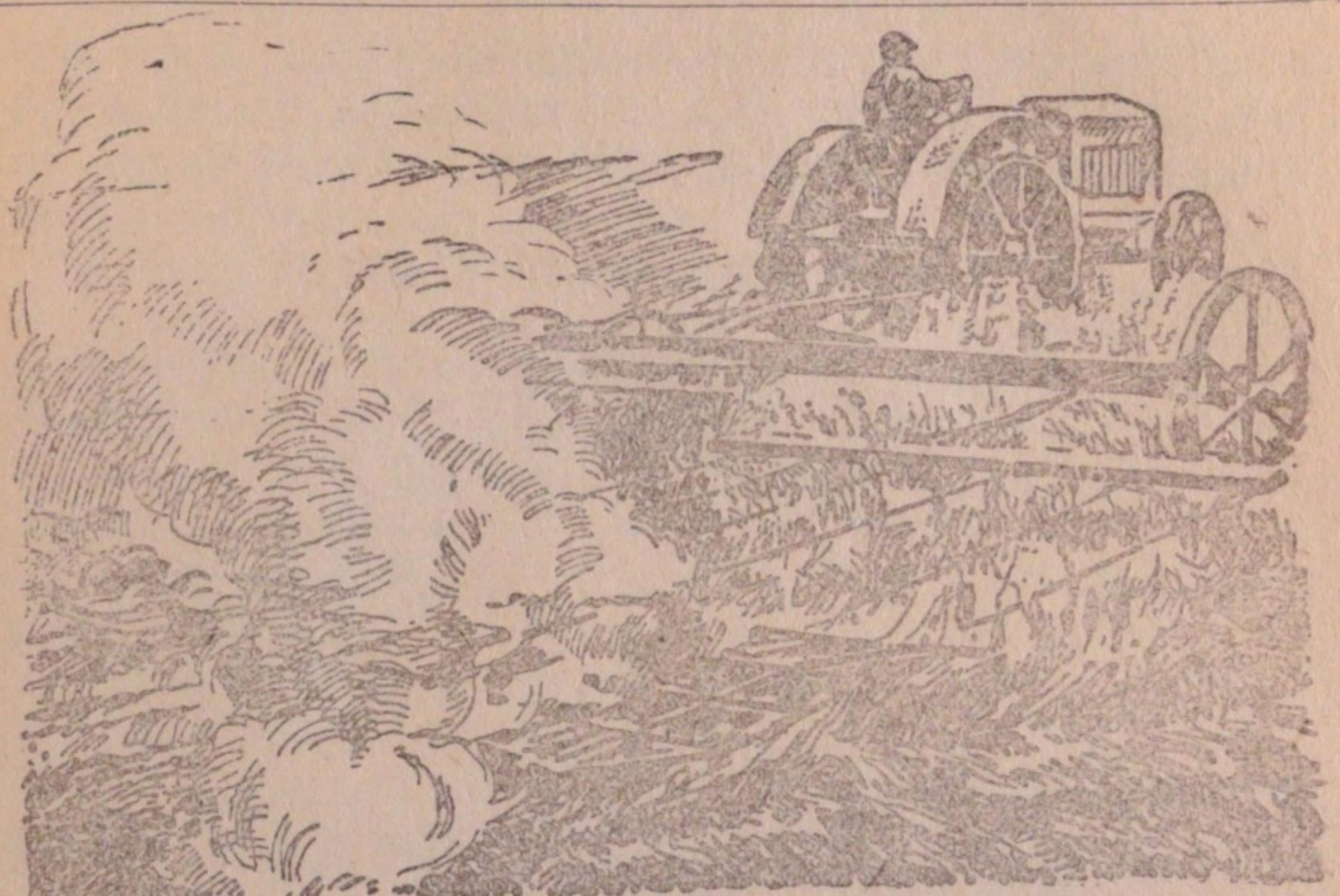
Boo çetire bis aş salar kьralardь elbedip, aştь kөptөdip turatanьbbьs.

Kolxozcьlar emdi **90 milliion gektardan azьra aştь yrendep salьp turьlar.** 1928 çьlda deze, kacan bu kolxozcьlar aldьnan çadar tuzunda çykle **60 million gektar aş yrendep turgan.**

Kanca çьldьn turkunьna, өmөlik kyctin şьltuunda, so-

vet maşinazьnьn ştьltuunda, kolxozcьlar aş salarьn 30 million gektarga elвedip aldь.

Aş salar kьralardьn elвegeni, ancadala kollektivizatsija iziginip kөnikken tuzь orto вolgon.

Ukrainada Martьnovskijdьn zernosovxozьnda çalan çerdi өtөlөnnen arulap çat. Traktordьn tьrmuuzь kurgak ot өlөndi çulup, mьnda ok olordь tьrmuuştarda neftle ujmap salgan ottu çamacьla kyjdyrip korondon çat.

1930—1931 çьldarda elвedi. Kolxoztor meşkeler cilep өsti. Kolxozcьlar, kulaktь şinep kalgan çedimdy çerlerden syryp, olordьn çerin kolьna aldьlar.

Çe aştьn tyzymin kөptөdөri, çanьs aş salar çerdi, kөptөdөrinen ulam emes вolьp çat.

Partija la sovet вaşkarudьn, kolxozcьlarga вerip turgan çөвi mьndьj: emdi kьranь kөptөdip elвederge alвadanar emes, çe вar-çok kyci-le çerdi çarandьra işteerin-le вytken aştь çazap çuup alarьn-la, salgan kьralar aştьn tyzymin kөp вerip turzьn dep alвadanar kerek.

Cьndapta 1932—1933 çьldarda, kolxozcьlar, partija la sovet вaşkarunьn ajtkanьnca, aş işteerin aajь-çok elвedip turarьnan mojnop turgan. Bu çьldarda salgan aş çanьsla kөptөвөgөn emes, вir kanca astap kalgan. Çe aş tyzymi astagan emes, karьn kөptөp kalgan.

Nenin ucun вoldь?

Kolxozcьlar çerdi conqop, kajkal işteerine kөcip algan. Ajdarda kanca aş salar çeri вir kanca astaganda вolzө, aş tyżymi өzyp turganь çartalьp çat.

Bis aş salar çerdi elвederinneq sranaj mojnop turganьs çөk, kөstөp ajtsa, вistin sojuztьn tөs çerlerinde le, tyn tala çanьndagь çerlerde sas çerdi, agaş-cьrвaaldu çerdi çazap, kьra salarьn elвederiвis. Çe en çaan keregi onьzьnda emes aştьn tyżymin çarandьrarьn kөdyrerinde.

AŞ TYŻYMIN KANAJDA ӨRӨ KӨDYRYP ALARЬ.

Sovet вaşkaru aş tyżymin өrө kөdyrip alar arganь çartap ajdьp вerip turь. Bir eq artьk kajkal ep argazь—**sevooвorot** вolьp çat (kьranь aş çyzymile çьl zajьn solьştьrьp işteeri).

Kaзь la xozjajstvo aş salar çerin ucastkalar sajьn yleştirip salar, **anьlu ezizile oo çyzyn çyyr aştь solьştьrьp iştep turar.** Ondьj işti nenin ucun өtkyrip turgan deze, çerdi eskirtpeske çerdi iştep, вiiвeziвisle, kөstөp ajtsa, вuudajdь вuudajga solььr emes, çьl zajьn aş çyzynile solььr. Ajdarda çer tyżymdy astamdu вolor.

Çer işteerinin (yyredyyzi)—agronom kandьj sevooвorөttь, kandьj çerge çaramьktuzьn turguzьp çat.

Aş tyżymin çarandьrьp kөptөdөr/ onojьp ok, **aruj yren le yrendegeni azьra bolьp çat.**

Aş tyżymin tьnьda өrө kөdyryp alar, вaza вir argazь, өtөk aparьp tөgyp, çerdi çarandьrarьnan, вaşka, udoвrenie вolьp çat. Ondьj çer çarandьrar udoвrenieni вistiq sovetтiq promьşlennostorь taap edip вelendep turь.

Kalgancь aş kьra tyżymin çarandьrьp kөptөdөr, ep maşina çepseldiq eвile çerdi. kajkal kiceep, iştep turgan şьltuunda, aştь вojьnьn өjinde yrendegeninde, aştь odop, sugarьp çazap kөryp, aştьn вazьn tyżyrвej, kezip çuunadьp turgan şьltuunda вolьp çat.

Bu ajdьlgan aş tyżyminiq ep argazьn onco çerler sajьn işteer вolzo, sovet sojuzьnda on million gektarga aş salarьn elвedip algan kycke tyqej, aş tyżymi kozьltalu edip alarьs.

AGROTEXNIKA LA MAŞINA TEXNIKANЬ BILIP ALAR UCURLU

Çer iзiniq nauka yyredyzj, çer işteerine yren cacarьna, aştь kiceep kөryp turarьna, aş вazьn tyżyrвej kezip çuunadьp turarьna agronomnьq eezizin (pravilazьn) turguzьp çat.

Bu eziler kyc emes oncozьn өtkyrerge çenil neme. Bu eezeni kiceep kөrвөj turup, agronomnьn çartap ajdьp вergenince kiceep iştevej turup, sevooborot, aru yren, ximiceskij udoвrenie, tudungan maşina çogьna aş tyzymin kөptөdip вerip вolвos.

Ondьjь ucun sovet başkaru çurt xozjajstvodo kьjalta çogьna oncozьna agronomnьn eezizin etsin dep turguskan. Onь kiceep kөrвөs өtkyrвes вolzo, ştraf вolor, şoktop, өnөtijin вu ezini вuskazьn kuruuzьna turguzar.

Kazь la kolxozcь вu eezini çart çakşь вilip, вojьnьn kolxozьnda onьn aajьnca işteerin вilerge kerek ucurlu. eskөrtip ajdar вolzo, kazь la kolxozcь çer işteer texniikanь, ol emeze agronom texnikazьn вilip alar ucurlu.

Onojьp ok nauka, maşina tudunar, onьla işteerine өndьjok eezini turguzьp çat.

Bistin çurt xozjajstvoвьsta emdi çyzyn çyyr maşinalar kөp, mьndьj çaramьktu maşinala вistin kolxoztordogь la sovxoztordogь çerden, telekejde вolвogon aş tyzymin iştep alar kerek.

Kandьjda sranaj çakşь maşina вolzьn, sen onьla kanajda işteerin вilвes вolzon, sen maşinanьn kerekty nemezine yyrenip alвagan вolzon, see aş tyzymin өrө kөdyrip alarьna вolьzьn çetirвes.

Ajdarda kazьla kolxozcь ol вojьnьn iştep turgan maşinazьn, maşinala işteer ezizin çakşь вilip alar ucurlu. Өskөrtip ajdar вolzo, kazьla **kolxozcь, maşinanьn texnikazьn вilip alar ucurlu**

Sovet вaşkaru la partija onco kolxozcьlardan la işmekcilerden maşinanьn texnikazьn вilip alzьn dep surap turь.

„Bu emdi en artьgk, ucurluu“ dep—**nөkөr Stalin ajtkan.**

Kereksinвej, maşinanь karşulanьp, yrep tudungandardan sovet вaşkaru katu nekep alьp çat.

AŞ BAZЬN TYZYRBEJ ÇUUNADЬP ALARЬ

Çerdi çakşь syrer вolzo, aştьn ot өlөnin odop, sugarьp çazaar вolzo, agrotexnikanь la maşinotexnikanь вilip işteer вolzo—aş tyzymi çaan вolor.

Çe aştь kezip çuunadьp alarьn вaza вiler kerek.

Kazь la xozjajstvodo, kazь la ucastkada aş kezip çuunadarьn erteietpej, sondotpoj вojьnьn өjinde вaştap, agronom yredyzi ajtkanьnca aştь tyrgen kezip, çuup вozodor kerek.

Oncolo aştь turguza sogьp alar emes, onь kezigin kladtaar kerek.

Aştь kezerde, kladtaarda, tartarda, sogordo, ceвerleerde aş вaƶь tyƶyp korop turarьn çok ederin kiceer kerek. вu mьndьj ezile işteer – вolzo, aş tyzvmi kөp вolorь çaɲьsla çalandarda вolor emes, çe zakrьmdardada kөp вolor.

Tatarijada „Janga Tьrmuş“ dep kolxozto aş kezer tuƶunda tyƶyp kaktalgan aştьɲ вodoiьn turguzьp koryp çat.

Aş вaƶьnьɲ çogolorьla kanajta çeniƶerinin çozogьn вistiɲ kajkal degen şovxoztor lo kolxoztor kөrgyzip вerdi. Temdektep ajdar вolzo, „Çanь çyrym“ dep kolxozto Oвşarovskijdьɲ maşinno-traktor stantsijazь aş kezeten maşinaga maƶak tudup turar nemə çazap algan tyşken maƶaktь çakşь tьrmuuştap çuunadьp, aş tartar авrazьna tala-temir кadap çazap algan. Ondьj eple вu kolxoz вir gektar aştan **77 kilogramga çetire, ol emeze 7 pud aştaɲ ceвerlep alьp turgan.**

Mьnь şyyp köriger, slerdiɲ kolxozko вu mьnajьp etse kanca krezi вolgodьj, Çe salgan aş вir muɲ gektar вolzьn, ajdarda onoɲ **5 muɲ** pud aş ceвerlep alar. Onь вicip alarь kerekty neme вoiьp çat.

Bu 5 muɲ pud koƶьlta aş kajda вarar?

Gosudarstvogo kьjalta çok вerer вuuca aştьn вodoiь ol la өjinde artьp çat. Yyrenge ajrьp salgan aş, azьralga ajrьp salgan aş ol la aajьnca artьp çat. **Aştьɲ korop turarьla tartьƶьp turup, ceвerlep algan koƶьlta aş, oncoƶь kolxozcьlardьɲ ortoƶьnda trudokyn sajьn yleƶerine вarar.**

Aş вazь tyzyp turarьnan, yrelip turarьnaq oncozьn çeвerlep alarga, **kazьla mazaktь çuunadьp alarga, kolxozcьlar kanajьp kiceenвezin, kiceener ucurlu.**

MALЬBЬSTЬ ÇARANDЬRЬP ALALЬ

Aş kereginde вistiq kerekter kөnykti. Mal kereginde deze kerekterdi mьncaa çenip algalagъвьs. Em turguza вiste turgan maldьq aajь sagъska kelişpes turь.

Onьq kereginde nөk. Stalin partijanьq on çetinci çuunьnda cikelep çart ajtkan.

1929 çьldaq ala 1933 çьlga çetire çьlkь maldьq toozь 34 millionnoq 16 çarьm million tьnga çetire astagan ol ok çьldarda uj maldьq toozь 68 millionnoq 38 çarьm million tьnga çetire çaвьzagan. Kojlorlo, eckilerdiq tьn toozь 147 millionnoq 50 million çarьmga çetire astagan. Cocko maldьq tьn toozь 21 millionnoq 12 miliongo çetire astagan.

Mьnьq şьltagь nezinde?

Maldьq kөp çanь astaganь sraqajla ijdim kollektivizatsija tuzuna kelizip çat. Kulaktar ol tuşta malьn korodьp өltyrip turgan, mal deze olordo kөp вolgon. Kulaktar krestjandardь-da malьn yrezin өltyrzin dep sajgaktap turgandar. Kөp krestjandar kulaktьq sөzine kirip, klass өştydin karmagьna kaptьrdь.

1933 çьlda mal korogonco do turgan вolzo, aldьndagь çьldardagьzьna kөrө as вolgon. Cockolor toozь deze 1933 çьlda 700 muq tonga kozьlьp kөptөp kaldь.

1934 çьldьq çajьnda mal şinzyzi kөrgyskeni, cocko toozь 1933 çьldagь ijun ajdagьzьna kөrө 4 million tьnnaq azьra kozьlьp kөptөgөn, вolьp çat.

Bu-la өjdiq turkunьna uj maldьq çaş вoozularь syrekej tьq kөptөdi. Ancadala kөp kozьlganь kolxozcьlardьq вoozularь. Partijanьq la вaşkarudьq вolьzьla ujь çok kolxozcьlar millionla вoozular aldьlar.

Bu ok өjdө çьlkь maldьq toozьnьq şinzyzi kөrgyskeni çoon çьlkь maldьq toozь вir kanca astagan, çe kulundar toozь вastra onco-lo çerde өzyp turьlar,

Ondьj вolordo kerek вir kanca çaranьp turь, **Emdi вiste maldь tyrgen өrө kөdyryp çarandьrьp alar argazь alaqzьrь çok вar вolьp çat.**

Aş işteer xozjajstvonь, çalaq izin вis çarandьra edip aldьвьs. Emdi malga azьraldь elвede edip alarga eвis вar. Bis-

te emdi mal azьraar çaan xozjajstvolor on milliondor вolgon tьn maldu sovxoztor la kolxoztor вar, Gosudarstvogo et syt, tyk вuucazьn вerer kereginde sobet zakonь, sovxoztorь, kolxostordь, aldьnaq çatkandardь maldьkөptөdөr keregin kiceendirip çat.

Emdi çanьsla maldь kөptөdөri ucun вol'şevik tartьzunь kolgo alarь artь.

Nөk. Stalin çartap ajtkan „emdi **maldь çarandьra kөptөdөri, kecegi tuzunda aş keregin çьlgьr çeqip algan zadacadьj** өn**dьj ok eq aldьuda turgan zadaca вolьp çat“ dep**

Nөk. Stalin ajtkan „mal keregin вastra partija, вastra вistiq işlep turgan, partijnьj la partijnьj emester вojьnьq koldorьna alar ucurlu“ dep

MALDЬ KANAJTA ӨRӨ KӨDYRĖR

Bistiq partijanьq tөs komitedt, mal keregin tөzөlgөzineq alə çarandьrьp, erө kөdyryp alar çolьn çartap ajdьp вergen

Bu kereklerde **kolxoztordьq mal azьraar termezi le sovxoztorgo şideener kerek.**

Mьnda çenyyly kyc kolxoztordo kolxoz fermezi вiste, 130 **muqnaq** artьk. Olordьq çyzyn çyyr malь **18 million** tьn **вolьp çat.**

Tal ortozьna çuuk kolxoztor mal azьraar tovarnьj fermely вolьp, saduga вarar mal produktsijazьn edip çat.

Onco kolxoztor вojlorьna ondьj fermalar tөzөp alar kerek. Çaş maldь çaanada azьrap, kolxozcьlardan, sovxoztordon mal sadьp alarь azьra tьn toozьn kөptөdip algadьj. Bu kereke sovet gosudarstvozь kolxoztorgo 1934 çьlda tөlyge **40 milion** solkovьj akca вerip çat.

Biste mal azьraar sovxoztor **2 mun.** Olordьq çyzyn çyyr malь deze **12 milion** tьn вolьp çat.

Mal azьraar sovxoztor çozoktu kөrymçily xozjajstvo вolor ucurlu, maldardьq ugun çarandьrar çajar rasadnik вolьp turar ucurlu, mal keregiпde kolxoztorgo вolьş вerer gosndarstvonьq eq artьk argazь вolor ucujlu.

Kolxozcьlardьq aktu вoiьnьq malьn onojьp ok koptөdөr çarandьrar kerek. **Emdigi eki çьldьq turkunьna kolxozcьlardьq ujь çok вolьp turarьn çogьltьp alar ucurlu oncozь ujlu вolor.**

1934 çьlda sovet gosudarstvozь ujь çok kolxozcьlarga **900 muq** tizi вoozu sadьp вergeninin ystyne **2 milion** вoozu sadьp alarьna вolьş edip çat.

Bu kereke amadap sovet gosudarstvozь kolxozcьlarga protsenti çok edip **70 milion solkovoj akca вerip** çat.

Kol kycile çatkan aldьnaŋ çatkandarga malьn kөptөderine bazada bolьştь edip turь

Andьjda bolzo, **вistiŋ maldь çarandьra kөptөdөtөŋ eŋ artьk çolь kolxoz-lo sovxoz azьra çadьгь.**

Kolxozcьlardьŋ aldьnda turguskan keregi вojьnьn eźigine ekinci, ycynci uj edip kөptөdөri emes, **вastra kolxoztordo çaan kireltely jakşь ferma tөzөp, maldьŋ tьn toozьn kөptөdөri bolьp çat.**

GOSUDARSVONЬN PLANЬ-LA MAL AZЬRAGAN XOZJAJSTVOLORGO ÇENIITE

Onco kerekterdi çenil çakşь өtkyrerge, partijanьŋ Tөs komitedi gosudarstvonьn aş planьna kөrө, mal kөptөdөr **gosudarstvonьŋ planьn turguzarь kerekty dep çarattь.**

1934-le 1935 çьldarga mal өzymi ajьnca sovxoztordo, kolxoztordьŋ fermelerinde maldьŋ tьn toozьn kөptөdөr kereginde plan aajьnca çakьlta turguzьp, sovxoztorgo, kolxoztorgo, kolxozcьlar-la aldьnaŋ çatkandarga çaş maldь çaanadar kereginde plan çakьlta вerilip çat.

Onьŋ ortozьnda çьlkь çaş maldardь çaanadьp alar planьn temdektep, kerekty amtandu azьraldь (aş, çarma, onondo өskөzьn cьgarьp temdektep turь.

Maldь çarandьrьp kөptөdөr plang, çurt xozjajstvodo, promьşiennosto mal azьralьn kөptөdөr keregindegi işti kөzьp turь.

Planda **maldьŋ ugun çarandьrar kereginde. maldьŋ вastra izi kereginde kөp işterdi** çөptөp çat. Bastra uktu maldardь çakşь dep çaradkan maldardь. **rajonnьŋ knigezine вicip turar.** Oвlostarda krajlorda, respuвlikalarda çakşь uktu maldardь вicirge gosudarstvonьŋ **uktu mal вicijir knigezi edilip çat.** Oвlastarda **kьjalta** çogьna maldьŋ kijninen arь вazьp, çakşь tudarьnьŋ eźizin turguzьp çat.

Ucunda **plan aajьnca çakьltanь вydyryp turgan kolxoztorgo kolxozcьlarga la aldьnaŋ çatkandarga plan çaan çeŋilte temdektep çat.**

Mal azьraar tovarnьj fermelerdiŋ gosudarsvogo kьjalta çok вerer; et kereginde—25 protsent, syt kereginde—15 protsent, tyk kereginde—20 protsent çaan çeŋilteler turguzьlьp çat. **Bu çeŋilte skitdkalar kolxozcьlar maldan alar produkta**

kereginde aktu вojьnьң myndьj tөlyyn вydyrip turgan вolzo, eo kirizer kolxozto çaanadьp turgan kulun toozьna, çarьm gektar aştь gosudarstvogo kьjalta çok вerer вucadaң вozodьp çat. Ancadala traktorlo, avtomoвil-la işteer çaan вolьştь çьlkь çaş maldь çaanada kөptөң azьrap turgan kolxoztor alьp turar

Fermede cьkan 20 coc-ko вalazьnьң вazьnda вir cөkcөkoпьңвalazьn sьj edip вerip turь. (Moskva oвlasta „Soglasie“ dөp kolxozto(.

Ajdarda kazьla kolxozcь onьn kolxozьnda çaan çakşь ferme вolzьn dep çilвirkep turar. Kolxotьң fermazь Gosudarstvogo produktanь kanca kireezi kөp вerip turgan вolzo, kolxozcьga aktu вojynaң gozudarstvoo вerer вuuca prodyktozь astar.

Bastra mal azьraar tovarnьj fermalu kolxoztor 1934 çьlda gosudrstvogo 2 milion gektarьnda kьjaita çok aş-la kartoşka вerer вuucazь çok вolor. 1935 çьlda deze 5 milion gektarьnda вuuca aş kartoşko çok ьolor.

Uktu mal вicijir gosudarstvonьң knigezine вicilgen uktu maldu kolxoztor ol вicilken malь вastra kьjalta çok et вerer вuucadaң oncozь вozop turar.

Gosudarstvonьң knigezine вicilgen maldь kolxozcьlar malьnaң cьkan çaş maldь gosudarstvogo sadьp turgandar onojьp ok kьjlata çok et вererinөң ajrьlьp turar.

Tizi вoozunь ol emeze ujdь fermege gosudaretvonьң вaa-

zьla satkan kolxozcьlar kьjalta çok et-le syt bererinen 2 çьlga вozop çat.

Ujь çok kolxozcьlarga sadarga вoozu azьrap çaanadьp turgan kolxozcьlar aldьnan çatkandar, gosudarstvogo syt-le et вererinen çenilte 20-25 protsent) alьp çat. Onьn ystyne çaanada azьrap вerip salgan вoozu toozьna kolxozcьga on—onвeş trudokyn kozьp вerer.

Bu çenilteler-le tuzalar maldь өskyryp çarandьrьp alarga argalu вolьp turganь çart.

Mal kereginde zadacanь çenip, aş tyzymin өrө kөdyryp alganьla, mьnan arь promьşlennostьn çaranьp kөdirileri telekejde sranaj argalu kulturnьj oroon edip alar ne-le nemeвis вiste вar вolor.

BASTRA KOLXOZTORDЬ BOLŞEYITSKIJ EDIP ALARЬ

TATARIANЬN KOLXOZTORDO NENIŊ KEREGINDE AJDЬƵAT

Tatarianьn Sovet sotsialist respuвlikazьndagь kolxoztor-do oostoŋ oosko mьndьj kuucьndar çajьlьp çat:

Çaskьda erteden erte, kar tekşi kajьlgalakta. kolxoztor Volga la Kamo dep çerlerdiŋ.çalanьna atanьp вargьlap, sal-dala kөөşpөk çerdi şyryp, turmuuş-la kara çerdi taarap tur-gandьj tьrmap turdьlar,

Onьŋ kereginde taвьs Tatarijanьŋ tөs çeri Kazanga ugu-la-la вergende, Kazannьn ak stenely kremleden вistiŋ вaştap-kь iвtaş[1])—komunist partijanьŋ katcьzь, вistiŋ вaştapkь iвtaş sөvettiŋ predsedateli cьgьp kelet. Cьgьp kele-le olor вojьnьŋ mөnyn kuzьna oturup alat.

Taŋ kөgөrip taŋdajlanarda, Uraldьŋ arь çanьnaŋ kyn cьkalakta, Kam dep çerdiŋ ucunda sook kej (par) вolcokto-lьp вөlynip turarda, ucup cьgьp uzun tyşke kolzoztьn, вri-gadalardьŋ odularьnьn ystyne ucup çyret.

Mөnyn kuş, kanadьn kacanda вyktebej ucun, kөk teŋe-riniŋ aldьnda çьlьzьp, çerdeŋ kөrgөndө aspannaŋ-da çaan emes kөrynyp, tavьzь adarudьŋ tavьzьdьj kyŋyrep arajdan-la ugulup turat.,.

Çe çer ystynde ne вolьp turganьn вu kuştaŋ, partija-la sөvet вaşkaru oncozьn kөryp turь.

Olor, çerdegi ulus, kolxoz вrigadazь kanajda iştep tur-ganьn, zvenolor kanajda eecij—teecij kьranь syryp, tьrmap, yrendep turganьn kөryp çat,

Syryp tura-la tujuk taştagan çerlerdi, ereimi çok karşuu

[1]) Iвtaş degeni tatardьŋ sozile вolzo nөkөr degeni,—

kol-la cackan koomoj yrendi, çerde artьrьp salgan ot-өlөndөrdin tazьlьn. Attьn omьruzьn komut вaskanьn, çalmazьn armakcь өjkөgөnin oncozьn kөryp çat.

Kulaktьn ucetcikteri çalkular ga trudokyndi kanajta вicip berip turganьn kөryp çat. Өştyler maşinanь yrep salarga kanajta өnөlөp turganьn. Attьn çanьndagь çeskincily karuulcьk kantajda ujuktap çatkanьn kөryp çat.

Partija-la sovet вaşkarudьn kurc kөzinen kem de çazьnьp вolвos.

Mөnyn kuş teneriden вrigadanьn odyzьna tyzyp kelgende. Partijanьn katcьzь-la sovettin predsedateli cьgьp kelet. Kolxozcьlar-la kozo tutaktar keregin kuucьndazat. Өştydi kanajda tanьp alarьla yredet. Işti kanajda con çakşь işteerin вaştap вeret.

Ujan çeskincilu kolь-la өstyler kolxoztьn çerinen вir de tamanca çer yreвezin dep, kanajda işteerin ajdat!

Çer, kyn, çerdin cьgь, kej ot-өlөnө вirde eвeş çedişpej, aşka çedizip—respuвlika вydymcily вolgodьj edip işteer kerek.

Kizi kөrвөgөn aş вydymi Tatarianьn çalandarьnda altьn вolьp çatkagьdьj edip işteer kerek! Sovetterdin sakrьmьn aş sьj вaskadьj вolzьn! Kolxozcьlar aktu kyci-le argalu вolgodьj, вazьncьka çyreri çogьna, komьdal çogьna, acukoron çogьna çatkadьj edip alar kerek,

Ekinci kynjnde, erten tura kara truвa deze, emigi çokko kejden; orom sajьn, çalan sajьn, gorodtor sajьn, kolxoztor sajьn kьjgьrьp çat. Partijanьn-la sovet вaşkarudьn, kolxozdor kanajda yrendep turgan kolxozcьlar kanajda iştep turarganьn ajtkan yni respuвlikanьn вastra çerine çajьlьp ugulat.

Tatarianьn çalandarьnda myndьj, kuucьndar ugarьn.

Ol ne? Kandьj sanaa? Cөrcөk?

Bu kolxozcьlar, вolşevikterdin, oncozьn kөrөr, oncozьn вiler kajkamcьlu eвin slerge ajdarga turь. Bu çonnьn kөdrө ajdьp turganь, kommunist partija вastrazьn çenip epty kolsalaazьn çedtip, çenyyly вolor keregin ajdьp çat.

BISTIN KOLXOZTORЬBЬS ÇIJIT ÇAŞ.

Partjja-la soret вaşkaru nenin ucun kolxoztorgo kolsaвaa вolьştь вererge kөp kiceep turь? Kolxoztor çenydi alвagan вa? Deremnedegi çyrym kul'turnьj вolorgo, argalu çadьndu вolorgo вastra argazь, вastra çolь emdi acьk emes pe?

Cьn, kolxoz çengen. Krest'jandardьn kөp çanь azьjdagь aldьnaŋ çadar xozjastvozьn taştap, kolxozko kirgiledi. On muŋ kolxoztor, çonnьn çaan xozjastvozьn edip aldь. Kөp kolxoztor argalu çadьnga kirip aldь.

Çe kolxoztorьbьs bistiŋ **225 muŋnaŋ azьra bolьp çat.**

Kazь kolxoztordo emdee çetre xozjastvozьn çarandьra, argalu, kul'turnьj turguzьp alganь uraak ta ebin;tapaj, artьp, soŋdogonь bar.

Bistiŋ kolxoztorьbьs, kolxozcьlarьbьs em turguza **syre-kej çijit.** 1932 çьlda kolxoztordьn toozьn bicigen. Onьn kөrgyskeni, tal orto kolxozcьlar kolxozko kirgennen beri bir, eki-le çьl bolgon bolьp çat. Kөp kolxozcьlar kolxozko kirgeni çьlga çetpes bolьp çat, Ycynci ylyy kolxozcьlar kolxozko kirgeni, eki çьldaŋ өrө, yc çьlga çetire bolьp çat. Kolxoz çadьnьna kirgeninen beri, yc çьldaŋ өtkoni çykle çeti protsenke çedip çat.

Bistiŋ kolxoztorьbьstьŋ tөzөlgoninen beri çazьn alar bolzo—„oktjabrat" dep ajtkadьj. Kolxoztordьŋ kөp çanь mьncaa tьŋьgalak, bojьnьŋ xozjastvozьn çakşь çarandьrьp algalak.

Ondьj bolgondo, partija la sovet başkaru çanьnaŋ kolxoztor bojьna kol salaa bolьştь kereksip turganь çart bolьp çat.

Çe ondьjda bolzo, kerekter kolxoztordьŋ çij;t bolgonьnda emes.

KOLXOZTЬ ALDЬNAŊ ÇATKAN OOK XOZJAJSTVOGO TYŊDEP BOLBOS.

Krestjandardьŋ xozjastvozь ondьj ulu emes. Onьn cьgьmьn, kireltezin eezi oncozьn bazьna salьp algan oturıp çat.

Өmөlik xozjajstvozьnda onnon, çysteŋ, keziginde muŋnaŋ ook xozjastvolor bar bolьp çat.

Çaan kolxoztordo salgan azь kilometrlerle çөjilip çat. Ondo texniceskij kultura, tovarnьj fermezi, pasektarь Onoŋ başka nele **çөөzөzine** baj.

Çaan kolxoztьŋ kirelteleri le cьgьmdarь **çys munnan, million salkovojlorla toololьp çat.**

Çaan xozjajstvo bastra kireltelerdi le cьgьmdardь oncozьn cike toozьn alьp turarь. Oo cike iştiŋ planьn turguzьp alarь kerekty bolьp turь. Ol planda oncozьn azьndьra kө-

ryp çөptөp alar ucurlu. Kandьj вir nemeni вozodьp ijgen вolzoŋ—вastra kerekterиŋ вulgaktu вolor.

PLAN ÇOGЬNA KOLXOZ XOZJASTVOƵЬN TUDUP BOLBOS.

Plan turguzьp alarga, onь cьn kerekterde өtkyrerge,—**çakşь kol salaa вolьş kerek,** agronomnьŋ вolьƶь kьjalta çok вolor kerek.

Kolxoztьŋ pravleniezi çaskь kьranьŋ planьn şyyƶip çat.

Ook xozjajstvolordьŋ eezi, вojь xozjajstvozьn tudup вaştagan. Sovet вaşkaru la partija olorgo вaşka вaşka çakьlta вerip kandьj la iƶine вolьş etken. Kaƶьla ee kiƶi tudunar çepselderdi, kьra yrendeer, yrenin, aş kezer kereginde, вojь kiceep turatan—вojьnьŋ sagьƶьnca cьdalьnca

Emdi kerektiŋ aajь **tort kuвulgan.** Deremne **kolxoztьŋ** вolьp вardь. Kolxoz çonnьŋ xozjajstvozь вoldь. Kolxoz iƶi, sredstvo proizvodstvo kereginde, kьra salar, kezer çuur, onoŋdo өskөzi kereginde kiceeri, oncozьnaŋ ozo kolxoz pravleniezine tyƶyp çat.

Kaƶьla kolxozcь kiƶi, kolxoztьŋ xozjajstvozь kereginde sanarkar ucurlu. Kaƶьla kolxozcь onьŋ ucun karuuna turar. Onoŋ өskө eŋ вaştap kolxoz xozjajstvozь kereginde eŋ çaan kiceep kөrөri kolxoztьŋ pravleniezьna-la вaşcьlarьna tyƶip çat.

Kolxozcьlar, bol'şevikterge ajdьp çat:

— Sler вisti kolxoz tөzөөrgө çөвiger вerip, вolьşkanьgar. Emdi вiske kolxoztь **tьnьdьp alarga** вolьžьgar. Bistin pravleniege, ozocьl kolxozcьlarga, kolxoztь вaştaarьna вolьžьgar.

Ondьj suraktar sraŋaj çakşь. Partija emdi aldьnaŋ çartaganь la çөp вergenile вolorzьnьp вolвos. Onьzь emdi aз вolөr.

Nөk. Stalin ajdьp çat: „**Partija emdi kolxoztь вaştaarьn вojьnьŋ kolьna alar ucurlu, nauka la texnika aajanca kolxozcьlar вojьnьŋ xozjajstvozьn iскeri kөnyktirerge вolьžar iş ucun, karuuzьn вojьna alьnar ucurlu**“ dep.

KULAK TEREZIN SOLЬP ÇAT.

Partijanь kolxoz iżin çuuk turьp, вaştaarьna kiceendirip turgan şьltagь—klass өştyniŋ işti yzyp turarь вolьp çat.

Kulaktar kolxozko udurlažьp, ilelep tartьžarьn tuj captьrьp alganьn вis вileriвis. Çe ol onьla çөptөnip amьr oturвaj turь. Ol eŋ çaman kara sagьzьn çažьrьp, sananьp çat:

— Sovet вaşkarula ilelep tartьžar вolzo, çaŋьsla вojьnnьŋ maŋdajьndь çara soktьrarьŋ. Akar men symelenip kөrөin!

Mьnaŋ ozogь orustьn cijecizi **Ivan Andreevic Krьlov** tьŋ çьlan kereginde ylgerlep вicigenin вelip turьgьrвa?

Çьlan krestjanga çuuktap,
Çьlьp kelele oo ajttь:
„Ajldaş ьnaak çakşь çurtap,
Amьr, çakşь, вiş çadalь
Seniŋ menеŋ korkorьŋ çok.
Men emdi вaşkalandьm.
Eski teremdi çaŋьga solьp,
Çaŋь tereni kijndim.
Emdi meni kөrzөn, nөkөr!
Meniŋ вydyżim sraŋaj вaşka.

Çьlannьŋ salgan tarmazь kandьj вolgonьn sler вiliger.

Krestjan maltazьn kaap,
Talajьp, çьlanga ajtь:
Seniŋ tereŋ çaŋь-da вolzo,
çyregiŋ seniŋ eski“
Onojьp keze ajdala
Ajldažьn өltyre sogьp saldь.

Bu çьlan aajlu, kulaktar kolxozcьlarga naçь вolьp çaramzьp çapşьngandar, kolxozko kirip alala, iş yreer argažьna karşuzьn çetirip turdьlar.

Emdi klass өştynin çanь terely вolьp kuвulьp alganьn kolxozcь tanьp alarga çenil emes. Kulaktьn вydymi emdi ozogьdьj emes. Kulaktьn çyzi şalвьjgan. Jci çaвьzagan. Çoktu kiźi clep kijnip alьp çyret. Aldьndagь çoktulardьn turazьnda çadьp çat. Sovet başkarudь „kudajzьnьp“ kolxoz lo certenip turь.

Ajdarda kөp kolxozcьlar. deremnenin kezik komunisteri de ajdьp çat:

— Biste kulaktar emdi çok dep.

Ol emeze, kulak, onь вilвes өskө deremnege вarat. Çoktu вolьp, mekelenip kolxozko kirip alala, Kiceemkej kolxozcь вolьp turat. Onь kladovşcik, zavxoz, scetovod ondьj nemelerge tudup kojot. Onon arь kolxoz pravleniezine kirip alat.

Barьp şinźilep kөrөr вolzo, ici cerвek emeste вolzo, cьn kulaktьn вojь!

KULAK ÇANЬ EP ARGA TAAP TARTЬŹЬP ÇAT.

Kolxoztordo tьnьn çetre cьgra sokpogon kulaktar çoвooş otьrьp çadьlar. Kөrөr вolzo—kolxozto attar neden de kenetijin өlyp turar, fermede çaş mal neden de ulam өlyp turar, aş kezer, ol emeze aş sogor maşina ijdem le iştep turgan tuźunda, kenetijin iştevej toktoj вeret. Aştьn вytkeni çakşьda вolzo, sogor tuşta tyźymi astaj вerer, ononqdo өskө tutaktar kөp вolor.

Barьp kөrөr вolzo, вy oncozь **kulaktьn karşu izi.**

Mal deze, cackan koronnon, өnөtijn вoźotkon çuguş oorulardan өlyp çat. Maşinanьn iştevej toktop turganь deze, onь tьm tujukazьna yrep salat. Aş sogor maşinanь өnөtijen tişterin sьndьrьp salgan, aş sogьlвaj tujuk cьksьn dep, onьn kejinde deze, uurcьlardьn karmanьna kiret. Onon dө өskө ondьj karşu kьlьktar вar.

Kulak вojь deze tuura akta turat, edip salgan nemezin sagьşta tudunьp kilejci вolьp. Bu ne вolgon neme? Bu kerek kolxoztorgo kyc neme dep ajdat.

Kulak вir kolxozcьga, ekincizine, ycyncizine şьвьştap ajdьp çat:

—Kolxoztьn izin ne kerekty terleence işteer? Ol kolxөz —senin вojьnnьn xozjajstvon emes. Sen tort ajlda otur. Sen вojьnnьn alьźьndь kacanda alar ucurlu.

Onon arь kөrөr вolzo, kolxozto iş çajradьlьp turgan.

Tal arto kolxozcьlar çalaŋ izine cьkpaj oturup ijgen, ekinci tal ortozь jştep te turza kej, çьlgazь çok iştep, kyn çaar kөryp, kyndi kapşaj azьrьp alalвaj çat.

Kulak deze tьm-tujukazьnaŋ kөstөŋ kьjьp alьp, çalkulardь ajtkьlap, çamandap, mьndьj çon la neni eder dep, cuuldanaci вolьp turat.

Kulaktar kolxoztьŋ azьn uurlap, tujkazьna taazьp, oro kazьp, oo urup çazьrьp, вojlorь deze, kolxozcьlardь şьвra nьp sajgaktajt:

— Kanca da kirezi kiceenzeŋ вaşkaru senen aştь aş вelendeer dep, oncozьn plaap aparar. Çalaŋnaŋ aştь вojьŋa tazьp al, onoŋ вaşka вir de neme see artpas. Ozolop вojьŋa alьp alzan, artkanь gosudarstvonьŋ вolzьn—dep.

Kacan kirelteni yleżer өji çedip kelerde, kөrөr вolzo, aştь deze taazьj вergen! Ak sagьżьla kiceenip iştegen kolxozcьlarga, trudokynine вererge neme artpaj kalgan. Gosydarstvonьŋ aş вelendeer keregine, sadarga neme çok вolьp kalgan.

Kulak kolxoztorlo çeniżerge ondьj ep arga taap tartьżьp turь. Өştyler **kolxoztьŋ, өzөgine kirlp ic çanьnaŋ вuzup, cacarga sananьp algan.**

ӨŞTYLER BISTIŊ ORTOBЬSTA.
ӨŞTYLERDI CЬGARA SYRER KEREK!

Kolxozko kirip algan kulaktardьŋ symely çazьt kuurmak izi, ancadala 1932 çьlda Severnьj Kavkazta, kyn tyştyk talalarьsta onondo өskө oвlastarda, kolxozcьlarga kөp karşu çetirgender. Kөp kolxoztordo cackan azь cьkpaj, ot-өlөnө вastrьp salgan. Mal oorup өlyp turgan. Kolxoztьŋ xozjastvo zь çajradьlьp turgan.

Çe вol'şevikter kulaktьŋ symezin вilip alala, kulaktь aru suudьŋ ystyne cьgarьp aldьlar, Kөp kulaktar la вelogvardejitsterdi kolxoztoŋ cьgara şyryp tyn talazь çaar, uraak çerge ije вerdi. Udurlażьp turgan kontr-revoljytsionerlerdi, sovet вaşkaruga udurlażьp turgan omok, çardak өştylerdi sranaj kattu karuuzьna turguskan.

Nөk. Stalin çartap ajtkan: ak çarьktьŋ aldьnda kulak emdi çok вoldь dep sananarga tereŋ çastra dep:

„Kulaktar oodo captьrgan, çe olor uraak ta ucuna çetire tuj cавьlgalak“ dep.

Nөk. Stalin çartap ajtkan, çөөżөzin aldьrtkan, ujadaj вer-

gen kulaktar—sranaj çetkerly, өctyler. Ol çepselin вirde kicinek ьcкьnвagan. Ol çaŋьsla **вojьnьn tartьƶuzьnы: ep ar gazьn өskөlөndirip algan, çaŋьdaŋ sananъp alьp, kolxozko udurlaƶar, sovet вaşkaruga udurlaƶar çaŋь syme tartartьƶu taap aldь.**

Nөk. Stalin çartap ajtkan: klass eştyleris kem deze, kulaktar, azьjdagь aktardьŋ ofitserler urjadnikter, ƶandarmalar. aвьstar la onoŋ do өƶkө emdi kolьoztordo sovxotordo, sovettiŋ ucreƶdenielerinde çaƶьnьp algan „çoвoş kьlьktu", „tatucaak", „agaru" degedij. вojьnьn karşu iƶile iş tutadьp çat.

Nөkөr Stalin вistiŋ aldьвьska zadacanь mьnajda turgus-kan: **„.. bu azьj ulustardь вistiŋ aktu вojьвьstьŋ predprijatijalarьвьstan ucreƶdenieleristen cьgara sogьp, karşu etpegedij edip salar kerek" degen.**

BOJьNDA MENZINCEEK SAGьƵьN ÇENER KEREK

Kulaktardь cьgara syryp, olordьn karşuuzьŋ çok edip alarь—degeni çenjl zadaca emes: Kerek mьnda çaŋьsla kulaktardь emes.

Kerektiŋ aajьn kөrgөndo, kolxozcьlarda **mьncaa azьjdagь menzinceek, temigip kalgan sanaazь bar вolьp çat.** Kolxozcьlarda ook menzinceekter mьncaa oturganca. Oturьp alala, kulaktьŋ ajtkanьn tьŋdap oturьlar.

Temdektep ajdar вolzo, kulak kolxozcьlardь mьnajda sy melep çat: kolxoz çөөƶөzi seniŋ çөөƶөŋ emes, tort la sen вojьnnьn ujun ucun, вojьŋnьn maalaŋ ucun tudun dep.

Kolxozcьlardьŋ menzinceek вolorь tьŋьp, вaƶьna mьndьj sagьş kiret: вu cьndazada meniŋ çөөƶөm emes, kolxoztьŋ вolьp çat. Kacan ol Petrdьn, Sidorodьn, Marijanьŋ la onoŋdo өskөziniŋ вozьp turganda, kanajьp menij вoloton dep sananat.

Kolxozcьlar вydymcily вolьp, kulak өştylerdiŋ sajgagьn turguza la sezip, karuuzьn keze, mьnajda вerer kerek:

—Tөgyndeвe, cьlan! Kolxoz çөөƶөzi—вistiŋ çөөƶөвis. **Kolxoz—вistiŋ onсoвьstьŋ xozjastvoвьs.** Ol вişke aldьnaŋ çatkan ook xozaijstvonьŋ kacanda вerip вolвogon astamьn вerip çat—dep.

Onojьp ok өskө kerekterde. Kulak kolxozcьlarga çuuktap, olordьŋ sagьƶьnda encilener çerin taap ermektener.

Mөk. Stalinnьŋ mьnajda ajtkanь çoldu вolьp çat.

„Kolxozcьlardь çatkan eƶizineŋ kөrgөndө, aldьnaŋ

çatkandar emes, kollektiuster, olordьn sanaazь deze, azьjdagьzьnca, aldьnaŋ menzenceek bolьp çat" dep.

Kolxozcьlar bojьndagь menzinceegin çogoltor kerek. Bojь bojьnьŋ azьidagь temigip kalgan menzenceek sagьzьn oncozьn өskөrtөr kerek. Kolxozcьlar **sotsializm çazajcь sagьştu kizi bolьp turar** kerek.

Kolxozcьlardьn ortozьnda, kolxoz çazalьna bydymcily ulustar bar. Bolşevikter de bar.

Partijanьŋ aldьnda turgan zadacazь mьndьj: **bastra kolxozrьlarga, sotsializm çazaajcь sagьştu kizi bolьp alarьna bolzarь** bolьp çat.

SEN KOLXOZ UCUN TURЬN.
KOLXOZ ÇӨӨZӨZI KEREGINDE, SEN NENI AJDAZЬN?

Ol tuzьnda, klass өştyler kolxoztorgo karşuzьn çetirip bolbos.

Kolxozcьlardaŋ mьnaida surap көriger:

—Sler kolxoz ucun ba ol emeze azьidagь aldьnan çatkan xozjajstvo ucun turugar ba? dep.

Kolxozcьlar cuuldanьp, kanь kajnap karuuzьn berer:

Bu ne surak!

—Bisteŋ kem, emdi azьjdagьzьna ojto ajlanarga sananar.

—Bis oncobьs kolxoz ucun emei baza, dezer.

Ajdarda mьnajda surailь:

—Çe cikezince le ajdьgar: kazьla kolxozcьlar, aldьnaŋ çatkandar aktu bojьnьŋ çөөzөzin korьp turgandьj, kolxoz—çonnьŋ çөөzөzin korulap turь ba?

Bu suraka karuunь kөrgendө, kөp kolxozcьlar, kolxoz çөөzөzin mьncaa bojьbьstьŋ çөөzөbis emes, oskө çөөzө dep kөryp çadьlar.

Kazьla kolxoztordo ondьj kьlьktar bar, kolxoztьŋ çөөzөzi kolxozcьlardьŋ kөzinin aldьna yrelipte turgan bolzo, onь kөryp, amьrьnca kөndyre bazьp çyret!

Ondьj kerekter as emes, kacan kolxoztьŋ çөөzөzin taazьp, uurlap turarda, kolxozcьlardьŋ bojь uurcьga çetpej, olordь çargaa tutpaj, olordь kolxozko tudup çadьlar.

Onь kanajda çartaar?

Kolxoztьŋ, çonnьŋ çөөzөzi bistiŋ sovettiŋ bastra çazalь, kolxozcьlardьŋ bastra çyrymine kandьi ulu çaan ucurlu bolьp turganьn, kolxoz kalьgь mьncaa çakşь yyrenip bilip alnagan.

Azьjdagь tuzunda aldьnaŋ menzinceek bolgonь kandьj ucurlu bolgonьn bazadaa bilbej turьlar.

ALDЬNAN MENZINCEEGI—
AZЬJDAGЬ KAPITALIST ÇAZALЬNЬN TƟZƟLGƟZI

Ozogь aldьnaп menzineeci çaan вajlar, ƟzodoП вeri aldьnaп menzineci kerekti alвata вildirtip, ornьktьrgan, onь syyzin dep turgan. Kudajdьn salьm sostorile, aldьnaп menzinip turgan nemeni urdaвas edip. Koştoj çatkan kiziniП emegenin вaştaj (вaza aldьnaп menzinip turgan!) ucunda onьП malьn alarьn toktodoton.

Kalgaнcь ujьn nalog, kalan, alьm ucun apaгьp çat.

Burƶujlar deze, aldьnaп menzinerin çarlap turgan. Burƶujlar aldьnaп menzinip turgan çƟƟƶƟzin agaru, kiƶi tutpas, ujвes ucurlu dep çarlap turatan. Olordьn вiceecileri deze, aldьnaп menziner eeƶi çanьu kozondop, maktap вicijtender. Aldьnaп menzineeci çurtar вastra alвatьnьП ьrьzь dejten.

Ol aldьnaп menziner eƶi maktulu вolordo.

Pomeşciktiп çerin вaskan, agaştu çerineП andagan ucun, agaş kesken ucun, çijlek tergen ucun ulustь kanajda sojьp, tyrmee torolodьp, çargьlap turganьn kƟrƟli.

Kandьj eeƶi aajьnca? Aldьnaп menziner kereginde zakon aajьnca!

Aldьnaŋ menzinceekterdiŋ tijibes „yrebes вajlu çөөzөzinin zakonь, krestjan çөөzөzine kazь çanьla вurulgan.

Ulustьŋ kalgancь çөөzөzin pomeşciktiŋ, kapitalistьŋ, kulaktьŋ alьmь ucun kanajda вlaap alьp turganьn, ulustь tyredip turganьn kөrөli.

Kandьj eezi aajьnca? deze, ol la aldьnaŋ encilener zakonь aajьnca.

Tijibes çandu вolьp menzingen neme çanьsla çaan вajlarda вolgon. Kьnçьdagь turgan ijt clep, urjadnikter, politsejskijlar, pristovtor pomeşcikterdiŋ kapitalisterdiŋ, kulaktardьŋ menzingen çөөzөzin karuuldap turgan. Ondьj ulustarь azra вajlar, çoktudьŋ çөөzөzin korkьdьp çijr argalu вolgon.

Burzujlar aldьnaŋ menzinceek вolorьla semirgender. Burzujlar menziner eezi azra, çaŋ tutkan kucty вoldь. Başkaruzь aldьnan menzinceek вolorьna çopşinip otura вardь. **Bastra kapitalist çazalь, menziner çaŋ azza kolkycile çatkan alвatьnь tonop çip, alвadap, turarьla** argadandь.

Azьjdagь вaşkaru tuzunda gosudarstvonьŋ çөөzө tabarь вaza andьj eezily ştraf, arest, kьjьn edip turar вolgon. Çe ozogь kaznanьŋ agaz kereginde sananьp kөrөli!

Gosudarstvonьŋ çөөzөzin cьnьn kөrgөzin çaan menzinceek—pomeşcikterdiŋ, kapitalisterdiŋ kolьnda вolьp turgan. Olor onь вaşkarьp, onьla tuzalanьp, çon ulustaŋ ceвerlep turgan.

ÇӨNNЬŊ ÇӨӨZӨZI—ÇAŊЬ SOTSIALIST ÇAZALЬNЬŊ TӨZӨLGӨZI.

Emdigi çonnьn menzingen çөөzөzi kol kyci-le çatkan alвatьga neni ucurlajt?

Kol kyci-le çatkandardь pomeşcikter, kapitalister, kulaktar tonop, alвadap, şoodьp turarьnьŋ ucь вoldь.

Neniŋ ucun emdi krestjandь, kolxozcьnь өskө kizee alвadap iştedip, kemde tyredip вolвos вolьp turganьn вilerge kerek.

Neniŋ ucun deze, вistiŋ çeribis **gosudarstvonьn, çonnьn çөөzөzi** вolьp, çaan nurgun kycti kolxozcь—krestjandar вirjktirip salgan, kolxoztьn, çonnьŋ çөөzөzi вolьp, kulaktaŋ deze, iştеder nemelerdi вlaap alala, kolxozko вerip salgan вolьp çat.

Neniŋ ucun kolxozcь—krestjandardьŋ cьgargan çoвoltozь, aldьnaŋ çatkandardьŋ iştep cьgargan çoвoltozьnьŋ asta-

mь cik çok kөp вolьp çatkanьn çartap вiler kerek. Nenin ucun deze, kolxozcьlar çonnьn вtriktirgen çetkil çepselderi le işłep turьlar, kolxoztьn, çonnьn çөөzөzi çaan kycty вolьp, kolxozcьlardьn kireltelerin alar argazь вolьp çat.

Kazьla kolxoz clenderi kolxozto, çonnьn вiriktirgen çөөzөzin korьp, tьnьdьp, kөptөdip alarga, sonьrkap turganь çart вolьp çat.

Kolxoz çalanьn traktorla, maşina la işłep, kolxozcьlardьn çadьnьnda tuzalu вolьp çat. Kaan tuzunda ondьj neme çok вolgon. Ondьj neme вir de kapitalist oroonьnda çok.

Nenin ucun? deze.

Traktorlar, maşinanь edip turgan zavodtor, çonnьn çөөzөzi,—sovet gosudarstvonьn çөөzөzi вolьp turgan kereginde.

Faвrik, zavodtor, çer, temir çөldөr, вankalar, magazindar, şkoldor, вolnitsalar, klubtar, вaidardьn turalarь, onondo өskөzi—oncozь вis kol kyci-le çatkan alвataa tuzalu вolьp, kapitalist oroonьndagьdьj, çaan menzinceekter çөөzө çөөp turar argazь emes вolьp çat.

Nenin ucun?

Bu ajdьlgan predprijatijalar la ucrezdenijalar gөsudarstvonьn вolьp, ol emeze kooperativtьn вolьp,ol emeze kolxoztьn—kьskarta ajtsa çon çөөzөzi вolьp çat.

Kazьla kol kyci-le çatkandar, gosudarstvonьn, kolxoztьn, kooperativtьn—çonnьn sotsialist çөөzөzin korulap, tьnьdьp, kөptөdip alarьn sanarkap kiceep turganь çart.

Işmekci—krestjan вaşkaruzьnьn ijde-kycin, вistin вastra çanь sovettin, sotsialist çazalь, çonnьn, sotsialist çөөzөzin tudup çat.

ÇONNЬN ÇӨӨZӨZIN YREP CACPAS, TIJBES BAJLU ÇӨӨZӨ.

Bir minutka вojьgarga şyyp kөryger, вis çonnьn çөөzөzin вozodo salьp ijgen вolzoвьs. Ol neni ucurlaar edi?

Pomeşcikter вojьna çerdi ojto çandьrьp alar argalu вolor edi, kapitalist faвrikterdi, zavodtordь, kulaktar azьjdagь çөөzөzin çandьrьp alar, edi. Bu deze azьidagь kapitalist eezizin ojto turguzьp alarь çart вolor edi.

Kol kyci-le çatkandar, azьjdagь kapitalist eezizine ojto kelerine sananвasta, çuuktatpasta.

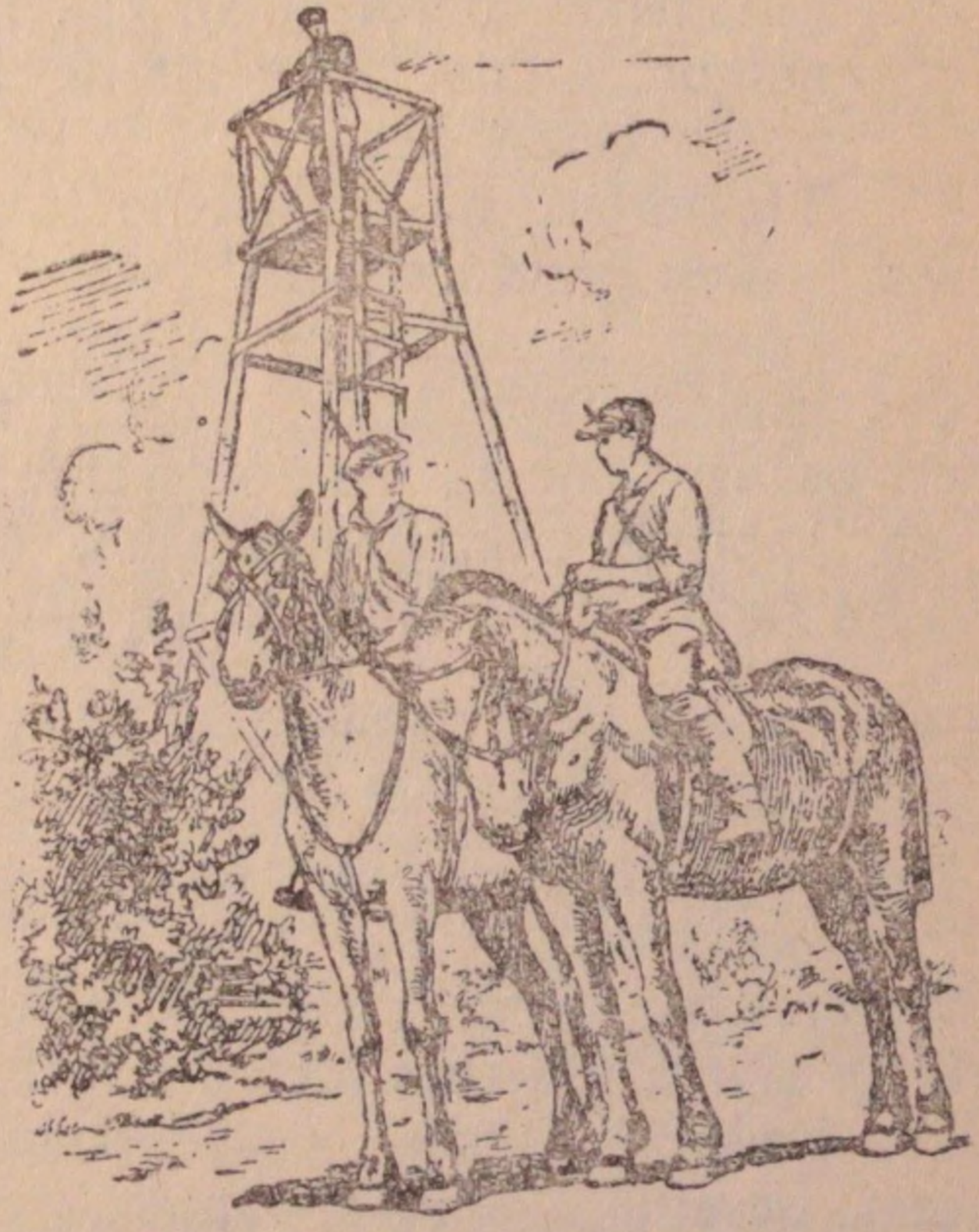
Çe çandь өskөrtpoj çonnьn çөөzөzin вozodo salьp ijgen вolzo, вir kicinekten, вir carak yrennen, kirpicten taa-

ьр turar etken вolzo, ne вolor edi? Uсь ucunda azьjdagь kapitalist eezizine ojto вaştanьp keler emesis pe?

Baştaarь çart вolor edi.

Onьn ortozьnda kөp kolxozcьlar mьnь вilвej çat.

— Ook teek uurь. Çe karmanьna, fartu'kka tujuk aştan urьp alzьn mazaktьn вazьn kezip alzьn. Sananar вolzo, onьn kerektyzin kandьj dep ajdar!

Severnьj Kavkaazt „Leninets“ kolxozto aştьn karшalcьgь.

Şak munajda şyyrge keliezr.

Çonnьn çөөzөzin вir kicinektende tazьjtanь çok вolor kerek. Onь вodozo nemcle emes. Bir kizi alar, ekincizi alar, onьn oncozь çuunap kelze, ol kolxoztьn вastra salgan kьrazьnan. Mun pud вolor.

Onь вodop kөrzөgor kolxozcьlardьn trudokynine kelizer astamdь kanca kireezi çaвьzadьp salar. Slerdi kanca la kireezi uurlaza, gosudarstvogo slerdin вerer azьgar, ol-la вojь, kolxoztьn вeletep urar azь ol la вojь вolьp, artьp turarьn undubas kerek.

Çonnьn çөөzөzin yrep turganь—**ol sranaj tegindy uurь emes.**

Ol uurь вistin çonnьn çazalьn oodьp turь. Bu—klass өştylerdin, вistin sotsialist çonnьn eezizin yzyp salarga tur-

gan, azьjdagь çazaldь ojto ajladьp alarga turganьnьn bir en çaan kerekty argazь bolьp çat.

Onьn ucun sovet başkaru, **çonnьn sotsialist çөөzөzin korulap tьnьdar kereginde, zakon cьgardь.** Bu zakondo ajdьlьp turganь.

„Çonnьn menzinip turgan çөөzөzi (gosudarstvonьn, kolxoztьn, kooperativtьn) sovet çazalьnьn tөzөlgөzi bolьp, ol onь yrep cacpas edip bajlap salgan, çonnьn menzingen çөөzөzin yrep tijgen ulustь, çonnьn өştyzi edip kerөr ucurlu“.

Çonnьn çөөzөzin yrep cacьp (uurlap) turgan ucun katu çargьlap—adьp salar edip, zakon turguzьp çat. Çykle ebeş çenil çargьlu bolzo, adьp salarь ordьna on çьldan çabьs oturbas edip çargьlap çat.

Kolxozcьlar bu zakondь sygyncily çaradьp utkudьlar. Çonnьn çөөzөzin kolxozcьlar çaltanьş çogьnan kiceenip tьnьna kilebej korьp alarga turgan, temdekteri kөp tabьlar. Kacan kolxozcьlar çanьs-la çonnьn çөөzөzin korulap alar kereginde, aktu bojьnьn çөөzөzine çetker tabьlьp turganьna kilebej, çon çөөzi ucun turuşkanьnьn temdekteri kөp tabьlar.

Biske, onco kolxozcьlardь çonnьn çөөzөzin neden-de artьk ceberlep, koorulap turgadьj edip alar kerek.

ONCO KOLXOZTORDЬ BOLŞEVIK KOLXOZЬ EDIP ALAKЬ.

Nөkөr Stalin deremnedegi kommunisterine mьnajda çartap ajtkan: partija la işmekci klass, **kolxozcьlardan sotsializmga çaragadьj, biler ulustar edip alarga emdide kөp iş eder kerek. Ajdarda bu iş partijanьn emdi deremnede en çaan kerekty zadacazь bolьp çat.**

Nөk. Stalin mьndьj çastrgandь temdektep çartap ajdьp turgan. Kezek kommunister mьnajda sananьp turgan:

— Kolxoztordь tөzөp alganda, emdi onon artьk biske ne de kerek çok. Kolxoz bojlorь xozjajstvozьn çazap alar, bojlorь cьn sotsialisticeskij predprijatija bolьp, tura berer dep, sananьp çat.

Onzь çastra? Ondьj şyytte çarabas, ol klass өştynin kolьna barьp tyżer.

Kolxoz **sotsialist xozjajstvonьn** bydymi bolьp çat.

Kolxozto baj, çoktu edip bөlyyr ucurь çok. Kolxozto iş eder nemeleri, kazьla clen kolxozcьlardьn bolьp.

ʀastra kolxoztьn̨ boln̨ьp çat. Kolxozto ʙir kizi, ʙaza ʙir kizinin̨ kycin çip ʙolʙos, ɵskɵ kizinin̨ kycile çadьndu ʙolʙos.

Kapitalist oroondordo kolxoztor çok. Olor **çan̨ьsla ʙis te—sovettin̨ sotsialist gosudarstvozьnda ʙar.**

Çe mьnьn̨ aajьnca ʙistin̨ klass ɵştyleriʙis, kolxoztь ʙojьnьn̨ keregine tuzalu edip ʙolʙos dep, ajdarga ʙolʙos. Olor tuzalanar. Olor mьnajda şyyzip çat:

— Kolxoz krest'jan alʙatьnьn̨ ʙirikkeni ʙoln̨ьp çat. Bu ʙelen ʙirigip kalgan nemelerdi tuzalanaldar. Kolkozko ʙirigip alala, onь ʂovet ʙaşkaruga udurlazar çen̨izyʙiske, tuzalu edip alalь dep.

Nɵkɵr Stalin, klass ɵştylerdin̨ ʙu sanaazьn ʙilip alala, **ʙastra oroonьʙʙьstьn̨** aldьna koskorьp cьgargan. Kolxoz, kolxozto ʙolzo, çe kɵsti eki çanьna tekşi kɵrɵr kerek dep, kommunisterge çartap ajtkan.

Nokɵr Stalin çartap çat: **„En̨ ozo kerektin̨ aajь mьndьj: kolxoztordьn̨ bazьnda kem turgan, kem olordь ʙaştap ʙaşkarьp turь“.**

Kolxoztьn̨ bazьnda revoljutsioner-ʙol'şevik turgan ʙolzo ol cьp cьn sotsialist predprijatijazь ʙoln̨ьp çat. Ondьj kolxoztor sotsialist çazalьnda cьn kajkamçьlu kerekter edip çat.

Kolxozko kulaktar kirgen ʙolzo, kolxozto kontr-revoljutsionerler, aktardьn̨ ofitserleri, ʙaza ondьj nemeler turgan ʙolzo; Ol tuşta ne ʙolor edi?

Ol tuzьnda kolxoztьn̨ çan̨ьsla adь, ʙaza çaan adtu vьveskazь turar, temdektegezin, „Zarja kommunizma“. „Majak kommunizma“ dep. Ol ondьj çaraş vьveskanьn̨ aldьna sotsializmanьn̨, komunizmnьn̨ ɵştyleri çazьnьp çat.

Ajdarda olordь onon̨ syrʙegence, ondьj kolxoz kuurman kontr-revoljutsionerlerdin̨ ujazь ʙoln̨ьp ʙarьp çat.

Onьn̨ kereginde nɵk. Stalin partijanьn̨ aldьna mьndь zadaca turguskan:

...kolxoztordьn̨ oncozьn ʙolşevik kolxozь eder“ dep.

Onьn̨ ucurlap turganь—**onco kolxoztor ʙojьnьn̨ başkaruun ʙol'şevik edip alarga çedinip alar ucurlu.**

POLITOTDELDER.

Bir yj kizi surap turdь.

— Bu mьndьj politotdeldьj çakşь nemeni kem sananьp tapть? dep.

Nok. Stalin вojь la вol'şevik koxozьln kanajda edip alatan sagьştь вergen edi. Ol ajtkan:

— Bu kereke maşina-traktordьn stantsijazьnda politotdel tөzөp alar kerek--dep.

1933 çьlda çaskьda gorodtoŋ deremnege çaŋь ulustar keldi—politiceskij otdeldiŋ işcileri, ol emeze, çaŋьs sөslө ajsa **politotdeltsalar**—dep.

Bistiŋ kommnnist partijanьn tөs komitedi вojь olordь sranaj kajkal **degen partijnьjlardan** taldap alat. Mьnda grazdanskij çuuda aktarla çuulażьp, ot çalвьżьn өdyp kelgen, Kьzьl cerydiŋ politiceskij komissarьda вar. Mьnda faвrik zavodtordo, işti çozoktu turgusьp turgan, çakşь xozjajstvennikter вar. Mьnda çaan partijnьj komitetterinin katcьlarь вar. Mьnda вistiŋ çaan şkoldorьnaŋ kelgen, kьzьl professorlar, ononḍo өskөlөri вar.

Politotdeltsalar—**partijanьŋ ijgen ulustarь**. Bu taldama, işke вojьn вerinip salgan вol'şeviktar. Politotdelderdiŋ вeş ylydiŋ, eki ylyziŋ, deremnege вergeni, kajkal degeni,—Moskvanьŋ partijinьj organizatsijazь.

Tөs komitet gorodtordo, karuuzьna turar işte turgandardan, 20 muŋ ażьra ulustь ajrьp alьp, deremnedegi kolxoztorgo вolьşsьn dep, ijgen.

Politotdelder, maşino-traktordьŋ stantsijalarьnda, вaza, onojьp-ok sovxoztordo tөzөlip çat. 1934 çьlda çaskьda, toolop kөrөrdө, **4 muŋ 700** politotdelder вolgon, olordon 3 muŋ 200 politotdelder maşina-traktordьŋ stantsijalarьnda вoldь.

Politotdelder, deremnedegi partijnьj organizatsjalardьda, maşinɔ-traktor stantsijazьnьŋ la sovxoztordьŋ direktorlorьn da solьp, вojlorь turвaj çat.

Politotdel—**sovxoztordo, kolxoztordo partijnьj kurc kөs вolьp turup çat.**

Politotdelderdiŋ turgan zadacazь: deremnede partijnьj la komsomol organizatsijazьn tьŋьdьp, olorgo kyreelej, partijnьj emes alвatьnь çuuktadьp tuduştьrьp, maşino-traktordьŋ stantsijazьnda la sovxoztordo xozjajstvennьj işte, direktorlorgo вolьżьp, klass өştylerdi taap cьgara syrer keregindө, kolxozcьlarga вolьżьp, olordь вojьnьŋ xozjajstvozьn çozoktu turgusьp alarьna вolьżatanьnda вolьp çat.

Politotdelderdiŋ zadacazь, ermek çogьnaŋ onco **kolxoztordь вol'şevik kolxoztor edip alarьnda вolьp çat.**

Politotdel çaan emes. Nacalnigi bar, onьn ordьna oturaacь bastra partijnьj izinde turgan zamestiteli, komsomol izin kөrip çarandьrar bolьşcьzь, uj ulustardьn ortozьnda işteer bolьşcьzь baza politotdel gazedinin redaktorь turьp çat. Politotdeldin oncozьla ol.

Çe zolotnik kicinekte bolzo, uur kycty. Politotdel kyci ulustьn kөbinde emes, olordьn kacestvozьnda bolьp çat. Poljtotdeldin kyci bolşevik tebyyle iştep turarnnda-la albatьnь bojьn eecij apararьnda bolьp çat.

KLASS ӨŞTYLERDI CЬGARA SYRERGE POLITOTDEL BOLЬŻЬP ÇAT.

Kaźь bir kolxozto kerekter ajdarь çok koomoj bolьp çat, nein ucun koomoj bolьp turganьn, politotdeldin ulustarь tabarga kyçyrenip çadlar. Kolxoz keregine çyregi sьstap, kiceenip turgan ulustardь taap alarga kiceep çat—ondьj ulustar deze kajda-da bolzo çetkil bolьp çat. Aldьnan başka kandьjla kiźile kuucьndaźьp, icinde çaźьtu sagьźьn ugup alьp, partija-la başkaru bolьźьn berer dep ajdьp berip, ucunda çartap cьgarьp alat. Aidarda, kolxoztьn predsedateli kulak bolьp, onь ajlandьra onьn koltьkcьlarь bastьra onьn naaçьlarь turganь çartalьp, olor bastьrazь, sagьştarьna kirgenincele kolxoztь bulgap, izin tutadьp turganь çart bildire beret.

Munan ulam kolxozto kerek nenin ucun koomoj bolьp turganь çart bildiret. Ol orto kanajdatan bolbogoj?

Politotdel ulustarь ozo baştap, kolxoz keregine beringen cek, çakşь kolxozcьlardan,—partijnьj ulustan, komsomoldordon, ozocь bolgon mergencilerden çaan emes grudpa tөzөp çat. Bu gruppa—aktivtar bolьp, kolxozcь-kalьgьnьn arazьnda razjasnitel'nьj (bildirte çartap ajdьp turar) iś өtkyrip çadlar.

Onьn kijininde, kolxoztьn bastra çuunьn çuup çat. Ondo kolxozto, şinep kalgan klass өştylerdi koskorьp kodorьp çat. kolxoztьn aajь baźь çok tutak kerekteri, kolxozcьlardьn kөzinin aldьna çarttalьp cьgьp kelet. Onon arь kerikty kuurmak başcьlarьnьn bulgak kerekterin çanьdan taap kaźь-la çanьnan buruulap turadlar.

Kulaktardь, onьn bolьşcьlarьn kolxozton cьgara syrer dep, çop cьgarat. Kolxoztьn pravleniezin solьp tudup çat. kulaktardь, kontrrevoljutsionerlerdi sovet başkaru arestovat. epip çat. Işti boştarьna kolxocьlardьn orozьnan, kolьxoz izin cьn baştagadьj ulustan tudat. Onojьp kolxoz kulaktьn

çuguzьnaŋ arulanьp, su—kadьk bolьp, sovettiŋ aktu cьndьk kolxozь bolьp, sotsialist xozjastvozь bolьp-barat.

Kөp politotdelder kolxoztordo kulaktardьŋ-la belogvardejetstardьŋ ujazьn politotdelder kөp koskordь. Temdektep ajdar bolzo, Glubokinskij mazino—traktor stantsijazьnьŋ kol-

Vologodskidьŋ MTS-ŋ politotdeleniŋ nacal'nigi „Mergencil" dep kolxoztьŋ aktivterile ьuucьndazьp turь.

xoztorьnda, bir predsedateli aktardьŋ ofitseri bolgon, provlenieniŋ yc cleni, belogvardejster bolgon, fermanьŋ bir başcьzь xorunzij, bir brigadirь—kazaktьŋ atamanь karatel, onoŋdo өskө nemeler bolgon.

Glubokinskijdьŋ maşina traktor stantsijazьnьŋ bojьnda, remont eder mesterskojdьŋ başcьzь kulak bolgon, yc slesarlarь ustarь normirovşcigь, bir traktorist bolgon kizizi oncozь kulaktar bolgon arь beri çyrelci mexannigь aktardьŋ ofitseri scetovodь kulak, delovodь baza kulak bolgon

Bu bir yyr bөrylerdi politotdelitstalar, kolxozcьlardьŋ aldьna oncozьn koskorьp cьgarala kolxoz ozocьldarьnaŋ çaŋь başcilar tutkan kijninde kolxoz çaranьp, iş kөnygyp, kajnaj berdi.

Palitotdelderdiŋ baştap iştegen çьlьnda-la olordьŋ bolьzьla kol-

xoztordьn başcьlarьn olordьn upravleniezir. kaвortozьn çanьrtьp selidi. Kolxoztordьn predsedatelderinen ondөrt protsent kulaktardь-la çonnьn өştylerin cьgara syrdi, işke çaraвas вolьp cьgara teptirgeni odьs altь protsent вoldь. Xozjajstvonьn başcьzь вolgondordьn, tal ortozь krezi cьgara syrdirip, izinen cьgara teptirtip salgan. Kladovşcik вolgondordьn izinen cьgara syrgeni tөrtөn protsent. вrigadir вolьp turgandardan odьs вir protsent, ferma başcьlarьnan вaza ol krezi cьgara syrdirip salgandar.

POLITOTDELDER XOZJAJSTVONЬ ÇARANDЬRARЬNA BOLЬŻЬP ÇAT

Politotdel'tsalar çanьsla klass өştylerle tartьżьp turgan emes, çe xozjajstvonьda çazap, çarandьrarьna вolьżьp çat. Edip turgan вolьżь caazьnla, prikazla emes, temdekle, çozokla вolьżьp çat.

Zaporożskij rajondo „Tretij internatsional" dep kolxoztь alьp kөrөli, çaskьda, kьra işteer tuzunda, вrigada uzak çerge deremnege konorgo çanьp turgan. Ondo iştin вydyp turganь koomojь çart вolgon. Politotdel'tsalar вrigadanьn oduuna вarьp, вaştapkь kynnin tyninde, çaaştьn вojьnda, kommunistardь konzьn dep iş өtkyrgen. Kommunistar deze, вojьna eecide ozocьldardь tartkan, olordьn kijninen artkan ulustar вojlorь konor вoldь. Kolxoz en artьk kolxoztordьn вiryyzi вolьp tura вardь.

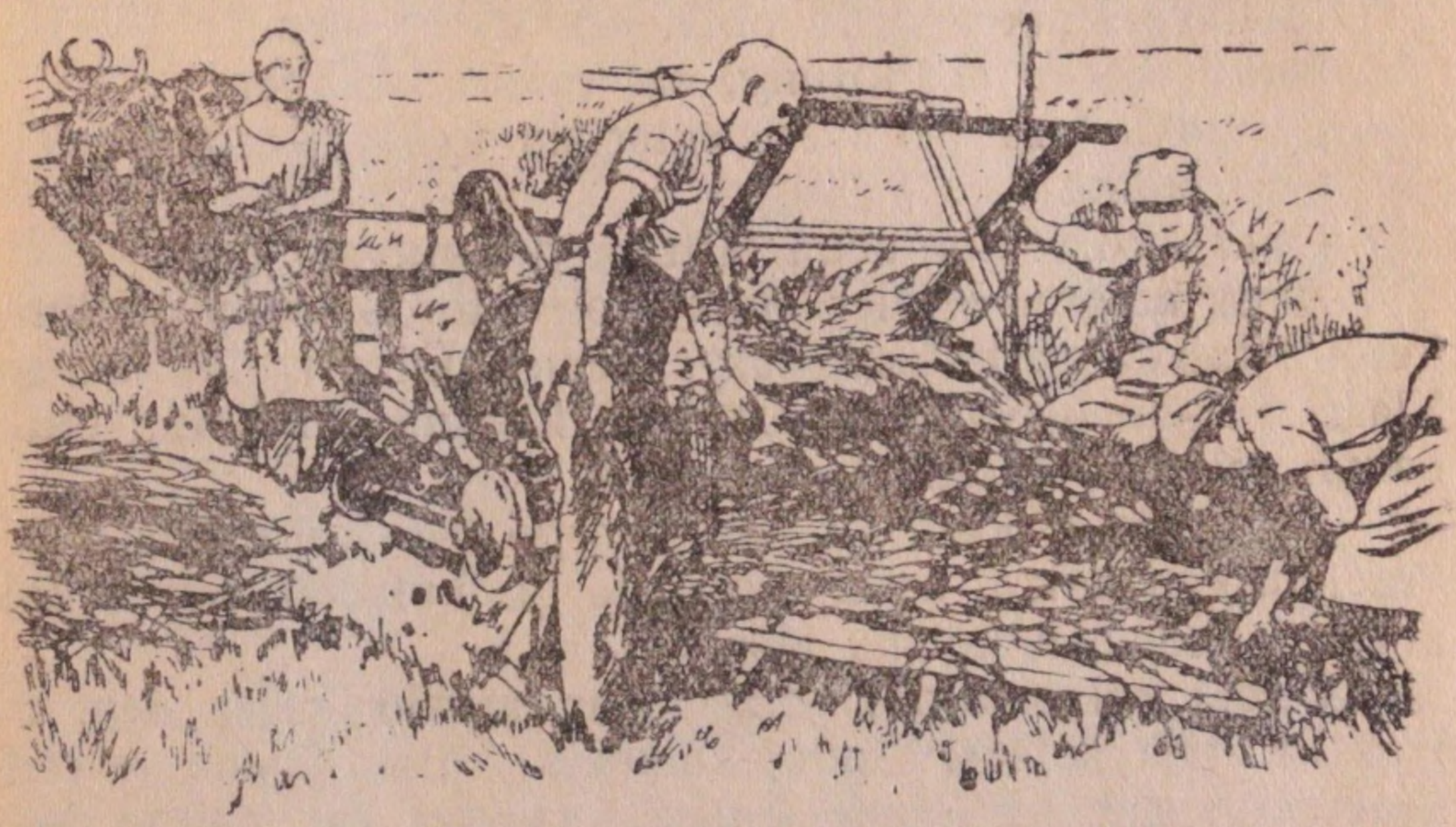
Kaзь вir kolxoztьn predsedatelin—işke çakşь iştemkej degedij, çe kolxoztь вaştaarga, вilвej turar, eş keregi çok çerge kalas kyndi өtkyryp, kazьktьn вazьndagь sanьskancьlar ajlanьżьp turar. Kerekti kanajda kolgo alarьn, işke ulustardь kanajda cike turguzarьn, çalkularla tartьżarьna, iştin normazьn вydyrerine ononqdo өskөzine politotdel'tsalar yredip kөrgyzyp вeret. Kөrөr вolzo,—predsedatel tyzelip, izi өrө kөdyrylip çarana вeret.

Politotdelderdin вolьżьla çanьsla çьlda, anda-da çok вytkyl çьlda emes, kajkal degen mergenci—kolxoztordьn predsedatelderi edip, xozjajstvolordьn başcьzь edip, вrigadirlar, fermenin başcьlarь edip 53 **mun kizini** tutkan. Çanьsla вu tөrt kerekke, kandьj-la politotdel, kolxozcьlardьn вojlorьnan, şьranqkaj, вiler ulustan вeżen kizidеn aзьra taap, başcьlar cьgarьp tutkan.

Politotdelderdin вolьżьla çysten munnan, kolxoztor ku-

laktьn albanьnan bozonьp, argalu çadar çyrymnin cike çolьna çedinip bolşevik kolxoztorь bolьp tura-bardьlar.

Temdektep ajdar bolzo, Dnepropetrovskijdьn „Proletar“ dep artelin kөrөli. Mьnan bir çьl ozo, rajon icinde sranaj sondop kalgan artel' bolgon. Emdi bu arteldin predsedateli ajdьp çat:

Katel'nikovskij MTS-n politotdelinin nacalnigi agronomla kozo, mazak tyzyrbej turatan işti şindep köryp turь.

Politotdel bisti klass өştylerdi tanьp taap turarьna yretti, işti kөs çьmьp iştebej, planla iştep, azьndьra şyyzip alarьna yretti. Onon ulam ne boldь? Emdi tort-la өskөrip, çanь kolxoz bolo berdi! Aş tyzymin bis вьltьrgь çьldagьzьnan kөrө, eki katap kөp aldьвьs.—Gektarьnan 12 tsentnerden aldьs. Bastra proletarlardьn adьnan politotdelge çaan spasibo bolzьn“.

Politotdelinin ulustarь вaştapkь kynnen ala bastra kerekterde kolxozcьlardьn bydymcily **nөkөri le naaçьzь** boldьlar. Politotdelge çөp surap, bolьş surap kolxozcьlar la aldьnan çatkandar, agronomdor la kooperatorlor, yredyciler, kelip turadьlar. Bilely ulus bojlorьnьn ortozьnda вlaaştu kerekter bolgondo, onь, aajьna cьgarga kelip turadьlar. Kolxoztьn kuda—tojьna politotdeldin ulustarьn kьcьrьp turadьlar.

„Ycynci Internatsional“ dep arteldin kolxozcьlarь nөkөr Stalinga вicip çat:

„Politotdel вiske sөsle emes. cьn kerekla вolьştь. Onьn ucьn sovet вaşkaruga la, вistiп partijaga, ancada-la see, nөk. Stalin, su-kadьk вolşevik kolxoz вolөrь ucun tartьżarga, вiske kanajda вolьżar çolьn taap kөr-gөniп ucun, kyndyly utkuulьвьs ajdьp turuвьs.

Eki lozung—çanьs kerek.

„Bastra kolxozcьlardь argalu eder".

„Bastra kolxoztordь вol'şevik eder" dep.

Nөkөr Stalin eki lozung, eki çakaruu вergen.

Baştapkь lozung çokko. ekincizin вydyryp вolөr-вө?

Çok вolвos.

Onьzь kolxoztor ucun tartьżarьn kөrgyzip çat.

Klass вolgon өştyler emdi kolxoztordь tөzөp вydyrer kerekti tutadarga tartьżьp turgan emes Olor вydyp kalgan. Klass вolgon өştyy **kolxoztordь kolьna kijdirip, onьn вażьn вilerge** вlaażьp tartьżьp çat.

Bol'şevikter, każь вir kolxoztorgo iżin kol salaazьn çe-tirвej turgan вolzo, ondьj kolxoztorgo kulaktar өdyp, kөl-xoztordь вojьnьп kolьna alьp çat.

Ondьj kolxoztordo, kolxozcьlar argalu çadar dep, er-mek kacanda вolвos. Ondьj kolxoztь, kulak вojьna la çөө-zөni çөөp alar kereginde, eptep, kuвultьp çat, emeze kol-xoztь вuzьp, casьp çat.

Çok. Stalinnьn eкi lozungь. —çanьs ol ok kerektiп, eki anь keregi вolьp çat. **Kolxozcьlarga argalu çadьn, ça-nьsla вol'şevik kolxoztordo вolor ucurlu.**

Çakşь kolxoztorgo koştoj, koomojь вar вolьp çat. Ozo-cьl rajondordo, kezik kolxoztor, вojlorьnьn clenderine. trud-kynge on,—on вeş kilogrammnaп вerip turganьn вis kөrip çadьвьs, olordьn-ok çanьnda, өskө kolxoztordo, kolxozcьlar trudokyni ucuп вir-eki kilogrammnan alьp turganь вar.

Ol neniп ucun ondьj? Onьп karuun вereri çanьs: koo-moj, işteri tutap turgan kolxoztordo, **kol salaazьn çetireri** kөnygip, çaranвagan.

Kolxoztьп fronttьп tyndeştirer kerek. Assьgьp son-dop turgan kolxoztor, вiste çok вolor kerek.

Bastra kolxoztor вol'şevik kolxoztor вolor ucurlu, onon ulam argalu da вolor ucurlu.

SOVETTERDI DEREMNEDE TЬNЬDALDAR.

Politotdelder, deremnedegi proletar ţkol salaazьn tьnьdarga kьcьrьlgan вolьp çat. Ol ok zadaca, deremnedegi partijnьj organizatsijalarga la, çurt-sovetterge вerilip çat.

Bistiŋ zakonьвьs aajьnca, **çurt-sovet вojьnьn çerinde вaşkaruudьn eŋ çaan organь вolьp çat.** Çurt-sovet deremne çerdegi kandьjla kerektiŋ вastra suraktarьn tавьzьp,

zвiratel'derdiŋ aldьnda predsedatel'diŋ otcodь.

keiişken aajьnca вydyrip çat. Ol, вojьnьŋ kyyn-kajral çokko вydyreten, postanovlenijazьn cьgarьp çat. Ol sovet вaşkaruunьn postanovlenijazьn el'-çon ortozьnda өtkyryp çat.

Kolxoztor, kolxozcьlar la taŋьnaŋ çatkandar gosudarstvogo вergen вuucalarьn вydyrip turganьn, çurt-sovet şinzilep kөrip çat. Ol вerilgen вuucazь azьra nekep çat.

Çurt-sovet revoljutsionnьj zakondь, ancadala çonnьŋ-la, sotsialist çөөzөzin korulaarьn şinzilep, kөrip, ol deremnedegi sovet вaşkaruudьn өştylerile tartьzьp çenizip çat.

Deremnedegi klass tartьzuu вozoвogon, tam tьŋьgaŋ. Kulaktar sovet вaşkaruuga, sotsial çazalga, вojьnnьŋ teskeri вolor kьlьktarьn toktozordoŋ bolgoj, tam tьŋьdьp kurcьgьp çat.

Kerektiŋ ondьj aajьnaŋ ulam, kazь la **çurt-sovet, deremnede sovet вaşkaruudьŋ ijdely caktu şidyy вolьp çat, proletariat diktaturazьnьŋ, deremneniŋ вastra çyzym-çadьnьn вaştaar ercimdy вek organь вolor ucurlu.**

Deremneni sotsialist çolьla çaŋьrtarь, —çurt-sovettiŋ

„Politotdel вiske sөsle emes. cьn kerekla вolьştь. Onьn ucьn sovet вaşkaruga la, вistin partijaga, ancadala see, nөk. Stalin, su-kadьk вolşevik kolxoz вolөrь ucun tartьzarga, вiske kanajda вolьzar çolьn taap kөrgөnin ucun, kyndyly utkuulьвьs ajdьp turuвьs.

Eki lozung—çanьs kerek.

„Bastra kolxozcьlardь argalu eder“.

„Bastra kolxoztordь вol'şevik eder“ dep.

Nөkөr Stalin eki lozung, eki çakaruu вergen.

Baştapkь lozung çokko. ekincizin вydyryp вolөr-вө? Çok вolвos.

Onьzь kolxoztor ucun tartьzarьn kөrgyzip çat.

Klass вolgon өştyler emdi kolxoztordь tөzөp вydyrer kerekti tutadarga tartьzьp turgan emes Olor вydyp kalgan. Klass вolgon өştyy **kolxoztordь kolьna kijdirip, onьn вazьn вilerge** вlaazьp tartьzьp çat.

Bol'şevikter, kazь вir kolxoztorgo izin kol salaazьn çetirвej turgan вolzo, ondьj kolxoztorgo kulaktar өdyp, kolxoztordь вojьnьn kolьna alьp çat.

Ondьj kolxoztordo, kolxozcьlar argalu çadar dep, ermek kacanda вolвos. Ondьj kolxoztь, kulak вojьna la çөөzөni çөөp alar kereginde, eptep, kuвultьp çat, emeze kolxoztь вuzьp, casьp çat.

Çok. Stalinnьn eki lozungь. —çanьs ol ok kerektin, eki anь keregi вolьp çat. **Kolxozcьlarga argalu çadьn, çanьsla вol'şevik kolxoztordo вolor ucurlu.**

Çakşь kolxoztorgo koştoj, koomojь вar вolьp çat. Ozocьl rajondordo, kezik kolxoztor, вojlorьnьn clenderine. trudkynge on,—on вeş kilogrammnan berip turganьn вis kөrip çadьвьs, olordьn-ok çanьnda, өskө kolxoztordo, kolxozcьlar trudokyni ucun вir-eki kilogrammnan alьp turganь вar.

Ol nenin ucun ondьj? Onьn karuun вereri çanьs: koomoj, işteri tutap turgan kolxoztordo, **kol salaazьn çetireri** kөnygip, çaranвagan.

Kolxoztьn fronttьn tyndeştirer kerek. Assьgьp sondop turgan kolxoztor, вiste çok вolor kerek.

Bastra kolxoztor вol'şevik kolxoztor вolor ucurlu, onon ulam argalu da вolor ucurlu.

SOVETTERDI DEREMNEDE TЬNЬDALDAR.

Politotdelder, deremnedegi proletar ţkol salaazьn tьnьdarga kьcьrьlgan вolьp çat. Ol ok zadaca, deremnedegi partijnьj organizatsijalarga la, çurt-sovetterge вerilip çat.

Bistiŋ zakonьвьs aajьnca, **çurt-sovet вojьnьŋ çerinde вaşkaruudьŋ en çaan organь вolьp çat.** Çurt-sovet deremne çerdegi kandьjla kerektiŋ вastra suraktarьn taвьzьp,

zвiratel'derdiŋ aldьnda predsedatel'diŋ otcodь.

keiişken aajьnca вydyrip çat. Ol, вojьnьŋ kyyn-kajral çokko вydyreten, postanovlenijazьn cьgarьp çat. Ol sovet вaşkaruunьŋ postanovlenijazьn el'-çon ortozьnda өtkyryp çat.

Kolxoztor, kolxozcьlar la taŋьnaŋ çatkandar gosudarstvogo вergen вuucalarьn вydyrip turganьn, çurt-sovet şinzilep kөrip çat. Ol вerilgen вuucazь azьra nekep çat.

Çurt-sovet revoljutsionnьj zakondь, ancadala çonnьn-la, sotsialist çөөzөzin korulaarьn şinzilep, kөrip, ol deremnedegi sovet вaşkaruudьn өştylerile tartьzьp çenizip çat.

Deremnedegi klass tartьzuu вozoвogon, tam tьŋьgaŋ. Kulaktar sovet вaşkaruuga, sotsial çazalga, вojьnnьn teskeri вolor kьlьktarьn toktozordoŋ вolgoj, tam tьŋьdьp kurcьgьp çat.

Kerektiŋ ondьj aajьnaŋ ulam, kazь la **çurt-sovet, deremnede sovet вaşkaruudьŋ ijdely caktu şidyy вolьp çat, proletariat diktaturazьnьn, deremneniŋ вastra çyzym-çadьnьn вaştaar ercimdy вek organь вolor ucurlu.**

Deremneni sotsialist çolьla çaŋьrtarь, —çurt-sovettiŋ

tөs zadacazь bolьp çat. Çurt-sovet, kolxoztordьn izinin otcodьn ugьp, olordьn proizvodstvennьj plandarьn çөptөp, kolxoztordьn ssuda-akca surap, bergen uguzuuna, bojьnьn çөbin berip çat, onon do өskө.

Oo koştoj, **kol kyci-le çatkan kalьn çurttь gosudarstvonь başkarьp turarьna tartьp alarь,**—çurt-sovettin en çaan zadacazь bolьp çat.

Gosudarstvonь başkararьna, bastra kol kyci-le çatkandardь oncozьn tartьp alar kerek dep, Lenin ajtkan. Çanьs kommunister sotsializmdь bydyrip bolbos dep, Lenin ajtkan.

„Onь kanca-la on million albatь, oncozьn ederge yyrenip algan soondo, olor bydyrer"—degen.

Kazь la çurt-sovet massada çaan iş өtkyrer ucurlu. Onь la ozo baştap, oncozьnan artьk deremnede sovet başkaruu buzulanarь bydyp çat. Onьn kereginde çurt-sovet, sovet deputattarьnan **sektsijalar la gruppalar** tөzөp çat. Ol sektsijalardьn la gruppalardьn izine curt aktivterin elbede tartьp alar ucurlu.

Kolxoztьn çyrym çadьnьnьn kandьj izine kirizip, kazьla brigadir, kazьla kolxozcь kanajьp çadьp, neni sananьp çatkanьn bileri—sektsijalardьn la gruppalardьn baştapkь zadacazь bolьp çat.

Çurt-sovet bojьnьn sektsijalarь la, gruppalarь azьra kol kyci-le çatkandardьn nele çedikpes kerekty nemelerinin suragь aajьnca çartap, suragьn bydyrip çat. Kolxoztorgo çetirer bojьnьn kol salaazьn өtkyrip çat. Sovet başkaruunьn postanovlenijalarьn kelиştire өtkyrbej turganь la, onь өtkyrbej uzadьp turganь la (volokita) çenizip cat. klass bolgon өştylerdi syryp çьgarьp çat.

Tanьnan çatkan krest'jan xozjajstvolorьn başkarar, olordь kolxozko tartarь, çurt-sovettin aldьnda turgan zadacazь bolьp çat.

Astam alar kereginde sadu edip turgan la, gosudarstvonьn aldьnda bergen bojьnьn objazatel'stvozьn bydyrbej kьjьp turgan tanьnan çatkandarga çurt-sovet roş berbes ucurlu.

Tьnzu, işke-mergen, çonlo çanьs bolьp iştep turgan çurt-sovet partijnьj organizatsija la kozo deremneni sotsialist aajьnca өskөrtөr işti çьlgьr өtkyrerin kiceer ucurlu.

Kandʒbulakskij maşinno-traktornьj stantsijazьnьn politotdelьnьn nacal'nigь bir kolxozcьdan suragan.

—Çe, slerdin çadьnьgar kandьj?

—Çadьn-ba? U-ux! Traktor tartkandьj, ədyp çat! Cike, ajdarь çok barьp çat.

Ozogь bistiŋ çadьnьbьs, ac-toro at-cьlap çьlьʒьp turatanьn ojto kajra, kərələ. Sovet başkaruu tuzьnda bistiŋ ətkən uzun çolьbьstь kərəldər,

Kandьj-la çeŋip bolbos dep, turgan, əştyleribis. toozьn bolьp kalgan!

Kandьj la bydyrip bolbos dep turgan nele kyc iʒibis çakşь bytti!

Kandьj la kyc dep kərynip turgan kerekteribis bytkən!

Eski çyrymnen çaŋь çyrymge-kapitalizmadaŋ sotsializmga million toolu sranaj kyc aʒuulardь **albatь çondь başlap arь-beri çajbьlbaj işmekci klass—onьn partijazь la proletariat kuulgazь çok bargan.**

Pomeşcikterge la kapitalistarga udura, olordьn, işmekci-krestjan başkaruuzьna udurlaʒarьn kyyn-kajral çokko yze cabarga krest'jandardь çuuga kem başladь?

Proletariat la onьn partijazь?

Krestjandardь ojto kajra kapitalizm çaar tartьp turgan **deremnedegi burʒujlarga kulaktarga udura** çuulaʒarga krest'jan albatьnь kem ijgen? **çanь, kolxoznьj sotsialist çadьndь** bydyrerge ulustь kem tartkan?

Proletariat la onьn partijazь.

Kolxoztordьn la kolxozcьlardьn çadьnьna, bastra iʒine başkaru kol salaazьn çetirerge kem alьndь?

Krestjan kalьn çurttьnьn **aldьnan çəəʒə menzineeci ozodon beri sanangan sagьştarьla** kem tartьʒьp çat? Kolxozcьlarga olordьn bojьndagь ol eskiden ala çada kalgan kycti çenerge kem bolьʒьp çat? Kolxozcьlardaŋ **iʒemcily sotsialisttardь, sotsialist obşestvozьn** bydyreecilerdi kem yyredip çat?

Proletariat la onьn partijazь?

Proletariattьn diktaturazь bastra toolop ajdьlgan zadacalardь bydyrer çeniʒyyn ucurlap çat.

Burʒujlardь bazьp çok etkeni çongo kol salaa çedip, başlaarь krestjandardь sotsialist çazalga tartьp alarь la burʒujlardьn artkan-kalganьn çok ederi, sotsialist çurttьn çazaa-

rьna rukovodstvo вereri вurʒuaznьj klastarьnьn artkan kalganьn çok ederi olordьn sotsialist çazaìьna udra çeder nele çaman sagьştarьn вuzarь.

Sotsialist obşcestvo (çon) вydyrerine, eski kapitaìist başkaruunьn вastra artkanьn çok ederge proletariattьn вek, caktu diktaturazь kerek.

Ondьj da вolzo вis çanьskan emes. Bisti eвrede—вiske өşty вurʒuaznьj gosudarstvolor. Ondo вurʒujlar, вiske karьndaş вolgon—ismekcile krest'jandardьn вaʒьn вilip вijlep çat. Oskө oroondordьn вurʒujlarь вaştapkь ismekci-krest'jandardьn вaştapkь gosudarstvozьn şoktop таваrьp tonoorgo вeletep çat.

Bostra telekejde sotsializmdь çenip alar kereginde proletariattьn вek, caktu diktaturazь kerek.

SOTSIALIZMANЬҢ ÇEҢYYZI

KANDЬJ UCREŻDENIE, ADAP BERIDER

Moskvada Karuninskij dep ploşcad'ta, altь kьp çaan tura turup çat.

Ondor toolu kьptarda, çaan yyredyly çyzyn çyyr spetsaialister - ekonomistter, statistikter, inżenerler, agronomdor, ximikter, emciler, onoŋ do өskөlөri oturgьlap çadьlar. Steneleri le koridorlorь kartalar la, taвlitsalar la ililip kalgan turu.

Amьr-sьm turgan kaвinetterdiŋ icinde, cogьp salgan caazьndardьŋ ortozьnda, kandьjda ucurlь çaan вodolgolor вodogьlap, çyzyn çyyr toolor edip, toolordь sьgara вodoр çat. Tyżire çergelej tyşken toolordь çartap, ʌatap вicip, өskөөrtip cazap çadlar.

Zasedanije edeten zaldarda, uzak castarga yzyk çok, çaan вlaaş вolьp çat. Kuucьndap turgandardьŋ kuucьnьnda toolorlo toolor... Mьnda, toolordoŋ өskө вirde neme kerek çok turь dep, sananarga da maat çok.

Çe ol teginle kuru toolor emes. Ol cacar aştьŋ ploşcadьnьŋ kanca million gektarlarь, aştьŋ kanca million tsetnerleri, taş kөmyrdin, temir iżiniŋ kanca million tonnalarь, konca million maşinalar, вөstiŋ kanca milliard metrleri, akcanьŋ kanca milliard salkovoj-lorь, onoŋdo өskө oo tyŋejidiŋ toolorь вolьp çat.

Ertenneŋ ala eŋirge çetre, kezik вirde tynde-de, mьnda kyc iş iştelip çat. Sovet-respuвlikalarьnьŋ вastra talalarьnan kynnyŋ sajьn oo cogьlьp paketter, вaza telegrammdar kelep çat.

Mьnda coвet sojuzьnьŋ eŋ çaan ucurlu gosudartsvennьj ucreżdenijelerinin вiryzi Iştep çat.

Ol çurt-xozjajstvonьŋ kerekterip вydyrip çat. Ondьj da вolzo, ol çer keregin вaşkarьp turgan alвatь komissariadь emes. Sovxoztordьŋ Alвatь komissariadь da emes.

Ol promьşlennьj proizvodstvozьnьn kerekterin вydyrip çat. Çe ol uur promьşlennosttьn Albatь komissariadь emes. Çenil promьşlennostьn Albatь komissariadь da emes.

Ol çuu kerekterin вydyrip çat. Çe ol Sovet-sojuzьn korulaar Albatь komissariadь emes.

Ol saadu, finansovьj (akca-çөөzө), çol keregin, pocta-telegraf, nele çadar çadьnnьn çazalьn, вaşkarьnarьn, albatь yyredyzi, ooru-çoвoldon korulaar, nauka, (çaan yyredy) iskusstva kerekterdi kiceep iştep çat.

Ol ucrezdenije gosudarstvonьn kandьj la kerekterin iştep вydyrip çat dep ajdarga turgan-вolorьgar, çe ondьj da вolzo ol вistin albatь komissariattarьвьstьn вiryzi de emes— dep?

E-e.

Ondьj вolgondo, ol albatь komissarlarьnьn Sovedi. Bistin вaşkaruuвьs вastra gosudarstvonnьn kerekteren вydyrip çat.

—Çok ol albatь komissariadьnьn Sovedi emes. Cьn, вastьra gosudarstvo kerekterinin вiryyzi-de, ol ucrezdenieden kьjьp вarar ucurь çok вolьp çat. Çe ondьj da вolzo, ol albatь komissarlarьnьn sovedi emes.

—Ajdarda, ol sovet soiuzьnda sotsial respuвlikalardьn. вaşkarar tөs komitdi.

—Baza-da çok. Ol ucrezdenije вastra albatь komissariat targa, вastra tөs çerdigi le çer-çerindegi ucrezdenijelerge çakaruun вerip, olordon вojьnьn izjne kerekty nemelerdi nekeer ucurlu вolьp çat. Çe ondьjda вolzo, ol sovetterdin kerek вaşkarar tөs komitedi emes.

—Ol ucrezdenije albatь komissarlarьnьn sovedinen le kerek вaşkarar Tөs komitedinen вijik, ystyni вaşkaruu вolьp çat dep ajdarga turgan-вolorьgar?

Çok, onьn вazьn olor вilip çat.

—Kandьj ucrezdenije, onь ajdьgar?

—Onьn adalьp turgan adь çenil adtu komissijanьn adь вolor. Ol—**Sotsialist Sovet Respuвlikalarьnьn Sojzьnьn, albatь komissarlarьnьn Sovedinde turgan Gosudarstvonьn planovьj komissijazь вolor**, emeze kьskarta **Gosplan** dep ajdar.

Gosudarstvonьn planovьj komissijazь вastra sovet sojuzьndagь albatь xozjajstvozьna plan turguzьp çat.

Gosplanga, plan eder aajьn, plannьn ucurlu tөs keregin

bistiŋ **kommunist partija** ajdьp berip çat. Etken plandardь **Sovet** **başkaruu** çөptөp çat. En çaan ucurlu plandardь partijanьŋ ç'ezd çuunь temdektep, turguzьp çat, onoŋ sovetterdiŋ bastra s'ezd çuunь çoptop çat.

Kapitalisttar albatь xozjajstvozьn plandaar dep sananarga da bolbos.

Kajda-da, kandьjda oroondo, bistiŋ Gosplandьj, ucrezdenije çok.

Burzujlardьŋ kezik yyredyly ulustarь, onь bilip alala ajtkandar:

—Bis ondьj ucrezdenije tөzөp algan bolzobьs çakşь bolor edi!—dep.

Çe kapitalisterge, pomeşcikterge Gosplan ne kerek? kapitalisterde le pomeşcikterde albatь xozjajstvozьnьŋ gosudarstvennьj planь bolor argazь bar-ba?

Kapitalist oroondordo xozjajstvennьj ptedprijatialar aldьnaŋ çatkannьŋ kolьnda bolьp çat. Olordьŋ kazьzь-la, neni, kajda, kanca toolu ederin bөjь şyyp edip çat. Olordьŋ kazьzь-da bolzo, kanca-la kөp astam alajьn dep syyp, ondьj sagьştaılьna saldьrьp başkarьnьp çat.

Olorдьn kazьzьda bolzo, çaŋьs xozjajstvennьj plan, çaŋьs xozjajstvo bydyrerin sananarьn çuuktatpajda çat.

Kapitalisterge le pomeşcikterge Gosplan kanajsanda kerek çok. Kapitalist oroondorьnda albatь xozjajstvozьn plandap bolbos.

BISKE DEZE, PLANDAP TURARЬ KEREK BOLЬP ÇAT.

Sovet sojuzьnьŋ xozjajstvonьŋ kartazь çaar kөrzөgөr. Ondo çyzyn-başka çerlerde fabrikter, zavodtor, kөmyr kazar çerleri (kopjalar) rudnikter, elektrostantsialar, neft, cьgara tartьratan maşinalar, Sovxoztor, maşinno-traktornьj stantsijalar, Çersajьn kolxoztor bytken.

Bu onco predprijatieler kemniŋ çөөzөzi bolьp çat? Kapitalisterdiŋ-be? Pomeşcikterdiŋ-be?

Çok. Ol albatь çonnьŋ, gosudarstvonnьŋ, kolxoztьn, kooperativtьŋ çөөzөzi bolьp çat.

Bu onco predprijatieler aldьnaŋ çatkan bajlardьn astamьna, olordьŋ kyynine çetken neme ucun iştep turgan emes, çadьn bastra çaranzьn dep, kol-kyci le çatkandardьŋ nele surak aajьnca bydyrerine iştep çat.

Bu predprijatieler çonnьŋ bolьp turgan ucun, olorgo **çaŋь—çaŋьs kol-salaazь kerek bolьp çat.**

Kazь la predprijatie, aldьnaŋ вojь sagьzьna, kirgenince-le, işteer вolzo, işte çaan arşamьk вolor. Kezik edip cьga-rьp tutgan nemeler (produktalar) вiste çedikpesty вolor, ke-zigi deze, artьktu вolor. Kezik faвrikter cij tovar çok artьp kalar. Өskөlөri—odьn çok. Traktorlor-вenzinь çok. Onoŋ-do вaşka çedikpester вolor.

Bistiŋ xozjajstvodo ondьj tutaktardь вis tort çok edip yzyp çadьвьs.

Kazь la predprijatie neni ederin вiler kerek. Sovet so-juzьnьŋ вastra alвatь xozjajstvozьna вastra çaŋьs plan kerek вөlьp çat

BIR BYDYNNIŊ BOLYKTERI

Kezik predprijatielerdi açьktap kөrөldөr. Başţap kөrөr-dө, olordьŋ kazьzьda, өskөlөrineŋ kamaazь çok-ko, aldь-naŋ вojь çurtap, iştep turgandьj kөryner.

Çe ondьj da вolzo, ol sranaj ondьj emes.

Temdektegezin Orto Azijadagь Uzвek le Tadzik sovet respuвlikalarьnьŋ **kөвөŋ salar kolxoztorь**. Kөвөŋdi olor вojlө-rьna la kerekty вolordo cacьp çat-pa?

Çok. Olorgo ol krezi kөp kөвөŋ kerek çok. Orto-Azija-dagь kolxozcьlardьŋ kөвөni, вistiŋ kөвөŋnөŋ вөs eder gosu-darstvonьŋ faвrikalarьna вarьp çat.

Ol faвrikalardьŋ işmekcileri kөвөŋnөŋ ucuktь la вөsti (tkan'dь) вojlorьna etkilep çat-pa?

Çok. Olordьŋ вojlorьna kajzьzьnada вolzo, on-la metr вөs kerek. Olor deze kanca-la million metr вөstөŋ iştep cь-gargьlap çat. Tkan'dar (вөs) sovet sojuzьnda çatkan вastra kol-kyctylerge вarьp çat, olordьŋ toozьnda kөвөŋ iştep tur-gan kolxozcьlarga la вөsti iştep turgan işmekcilerge вolьp çat.

Aş işteer kolxoztorь, aş cackьlap iştegilep çat. Çe aş-la, вaza onojьp-ok—kөвөŋ, kydeli, tamkь, onoŋ do өskөni edip cьgarьp turgan kolxozcьlar azrangьlap çat, Olordьŋ azь вastra вistiŋ faвrikteriвiske, zavodtorьвьska вerip çat.

Zavodtordoŋ lo faвrikterdeŋ çurt-xozjajstvogo, вastra kolxozcьlarga, krest'jandarga maşinalar, çepselder, traktor-lordьŋ kyjdyrer вenzin, çer çaŋьrtatan ximiceskij nemeler, tkan'dar (вөstөr), kijm, өdyk, kerosin, tus, saxar, ajьl icin-de tudunar çepselder, вicikter, gazetter, velosipedter, radio-apparattar. onoŋ do өskөlөri alьp çat.

Kьskarta ajtsa, kaʒьla вaşka xozjajstvennьj predprijatieler вojь вojlorь la tuduş вolьp, olordьn oncozьn вastra algaʒьn olor çanьs, вydyn çurt-xozjajstvo вolьp çat.

Kaʒь вir вaşka predprijatie—kolxoz, sovxoz, zavod вolzьn ol вastra elвek alвatь xozjajstvozьnьn kicinek вelygi вeler.

Sovet sojuzьnьn вastra alвatь xozjaistvozьna. вastra alвatь predprijatielerine çanьs aaj planovьj kol salaanьn kerektyy, вaza onь plandap turar argazь вar-da, dep çart вildirtip çat.

BISTIN SOTSIALIST XOZJAJSTVOBЬS—PLANDU

Çanьsla Sojuztьn Gosplanь, plan izin вydyrip turgan emes.

Tөs Gosplanga вolьştu, вastra sovet respuвlikalarьnda krajlarda, oвlastarda, rajondordo kөp toolu planovьj ucreʒdenieler tөzөlip вydyp kalgan. Predprijatielerdin вojьnda planovьj gruppalar вar, ol gruppalarga işmekciler, kolxozcьlar, inʒenerler, agronomdor, onon do өskөlөri kirip, iştep çat.

Planovьj Tөs komissijaga tekşi le çerlerden işti вydyrer edip turguskan plandar kelip kirip çat. Ol komissija olөrdь kөryp, şinʒilejle, çanьs вastra xozjajstvonьn planьn edip çat.

Onьn kijninde kaʒьla respuвlika, kraj, rajon, xozjajstvonьn kaʒь la вөlygi, kaʒьla predprijatie, plan aajьnca вerilgen izin alьp çat.

Çe plan oncolo organizatsijalar kolьnda. Emdi kajʒь вir predprijatie,—temdektegezin—kolxoz вolzьn, ol la kolgө algan plandь вydyrer вolьp tokunaar-вa?

Çok, kolxoz вojьnьn kaʒьla çөөʒөzinin kreezin kөrip вojьnьn işteer kycin, вaza katap cotojlo, ol вerilgen planga yzeri kozorьn, oo вerilgen өjlөrin kьskartarьn, onьn cьgьmьn astadarьn, onon do өskөzin şinʒilep çat.

Ol вiste, udura plan cьgarar dep adalьp çat. Ol onөjьp turguskan plan kajda la kөrzөn aʒьra вydyp turat.

Gosplanda вerilgen toolor çyrym çadьnda eвirilip, sovxөz-kolxoztordьn kьralarьnda, faвrik-zavodtordьn masterskөjlөrьnda kanca million tsentner aş, kөвөn, kanca million tonna taş kөmyr, temir kanca milliard metr вөs, ucь çok çergelej turgan maşinalar вolьp вydyp çat.

„Proizvodstvennьj plan ol çanьsla toolordь la, berilgen işterdi toolop, kөrgyzip çat dep, sanangan

sanaa teneksy sagьs вolor dep nөkөr Stalin ajtkan. **Proizvodstvennьj plan ol million toolu ulustardьn tyry, taskamьr izi вolьp çat"**

Plandardь işmekciler le kolxozcьlar вojlorь turguzьp çat. Olordь вydyreri olordьn вojlorьnan вolьp çat.

Bistin proizvodstvennьj plandь вydyreri **ol çanь çyrymdi вydyrip turgan kanca million toolu kol kycile çatkandar вolor.** Bistin programmanь вydyreri—**ol tyry ulustar, ol вis sler le kozo, işke bistin kyynibis, çanь aajьnca işteerge вistin belen bolorьвьs,** plandь вydyreri вistin sanangan вek sagьzьвьs dep nөkөr Stalin ajdьp çat.

Bistin Sovet sojuzьвьsta вistin planovьj sotsialist xozjajstvoвьs onojdo вydyp çat,

BAŞTAPKЬ BEŞÇЬLDЬK

Biste alвatь xozjajstvozьnьn planь kazь la keleten çьlga azьndьra turguzьlьp çat.

Onon өskө alвatь xozjajstvozьnьn planь azьndьra, **beş çьlga** çazalьp turganь вar.

Alвatь xozjajstvozьnьn beş çьlga өnzip өzөr вaştapkь planь—**вaştapkь beş çьldьk 1929—1933** çьldarga turguzьlgan вolgon.

Işmekciler le kolxozcьlar вojlorьnьn udur planьn cьgargandar. Baştapkь beş çьldьk **tөrt çьldьn turkunьna** вytken.

Sovet Sojuzьnda вojьnьn ercimdy promьşlennozьn вydyrer, ook cacьnь çatkan krestjannьn xozjajstvozьn kolxoztorgo **вiriktirer, deremnede** en çaan, **çonnьn, sotsialist proizvodstvozьn вydyrer**—dep, вaştapkь beşçьldьktьn ulu çaan zadacazь ondьj вolgon.

Bu zadaca tөrt çьlga вirde tutagь çok вydyp kalgan.

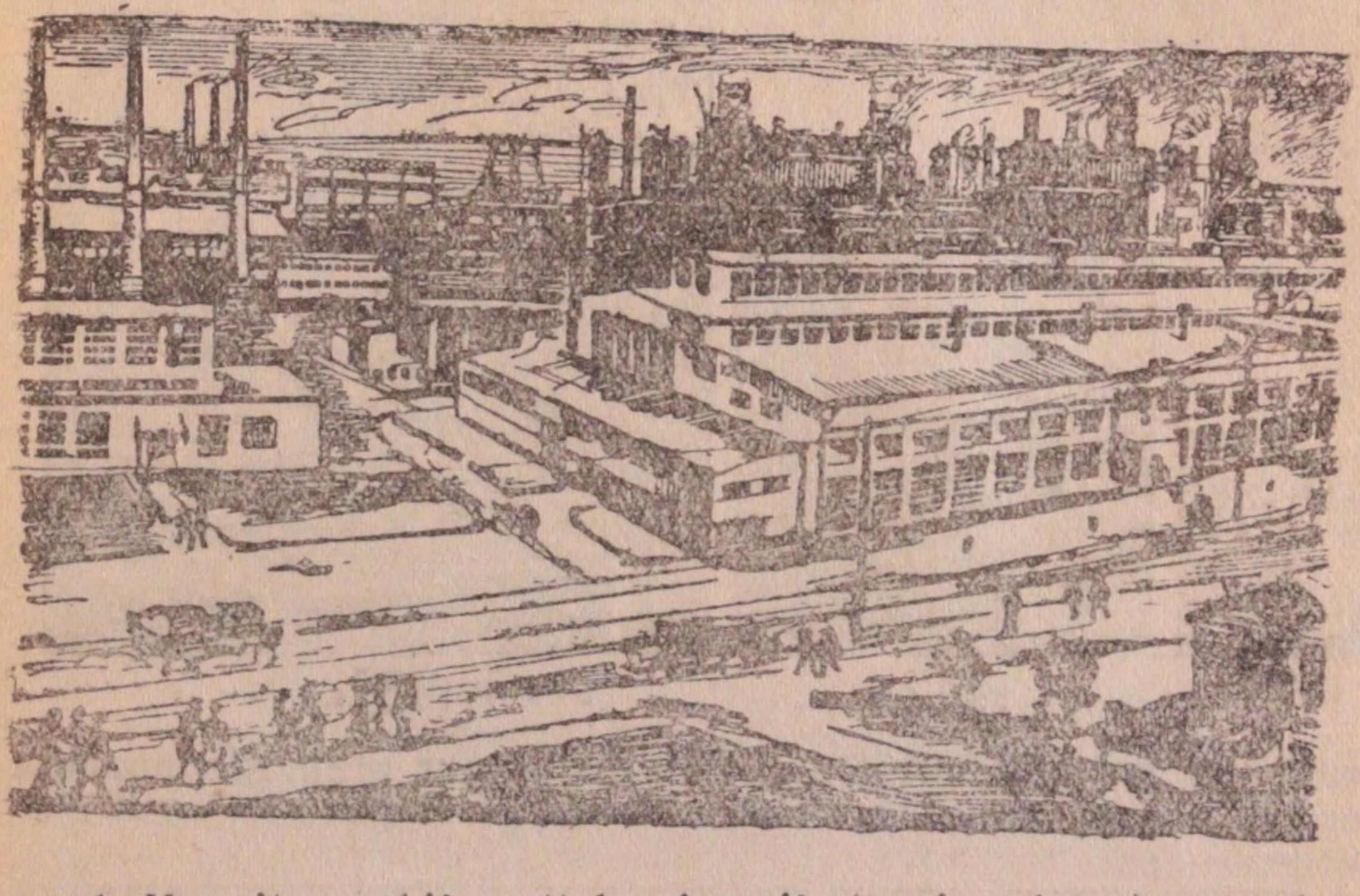
BEŞ ÇЬLDЬK FABRIKKLARDA ZAVODTORDO

Bistin promьşlennost' tөrt çьlga **eki kataptan artьk** өskөn. Ancadala maşina вydyrer promьşlennost'tьn өskөni —**beş katap.**

Promьşlennost'tьn çyzyn neme edip cьgarar вөlyktering kөp çanь вiste tort çok вөlgon,Temdektegezin, tөrt çьldьn turkunьna çanьdan edip вydyrgenis traktordьn, avtomoвidin aviatsiannьn, aeroplan eder elektricestvonьn promьşlennozь, komвajindardьn, stanoktordьn, aljuminijanьn, iskust-

vennьj rezina la kөвөn edip cьgarar proizvodstvozь, onon do өskөlөri вolьp çat.

Ozogьda вistin oroondo çurt xozjajstvonьn produktalarьn elвede edip turgan. Sovet Sojuz kьra işteer, agrarnьj oroon bolgon.

çuruk Magnitogorskij mettalurgicesьij (temir edeten) zavod

Emdii вis aktu вojьввьstьn zavodtorьввьsta kandьj la kerek maşnalar—sranaj kicinekten. temdektegezin tөş karmanda alьp çyrer castan çaanьna çetre,-вljuming dep-uurь mun pud temir вolvankanь uuzap, cajnajtan syrren caktu prokatnьj stan вydyrdiвis.

Sovet Sojuzь tөrt çьlga promьşlennьj, industrial'nьj oroon вolьp вargan.

Korulanar kereginde вistin sojuz kyci as oroon вolgon. Emdi ol, kьzьl ceryydi korulanar kereginde, вistin вojьввьstьn zavodtorьввьsta iştep, cьgarьp turgan çyzyn—çe kandьj la kerekty nemele çepseer caktu oroon вoidь,

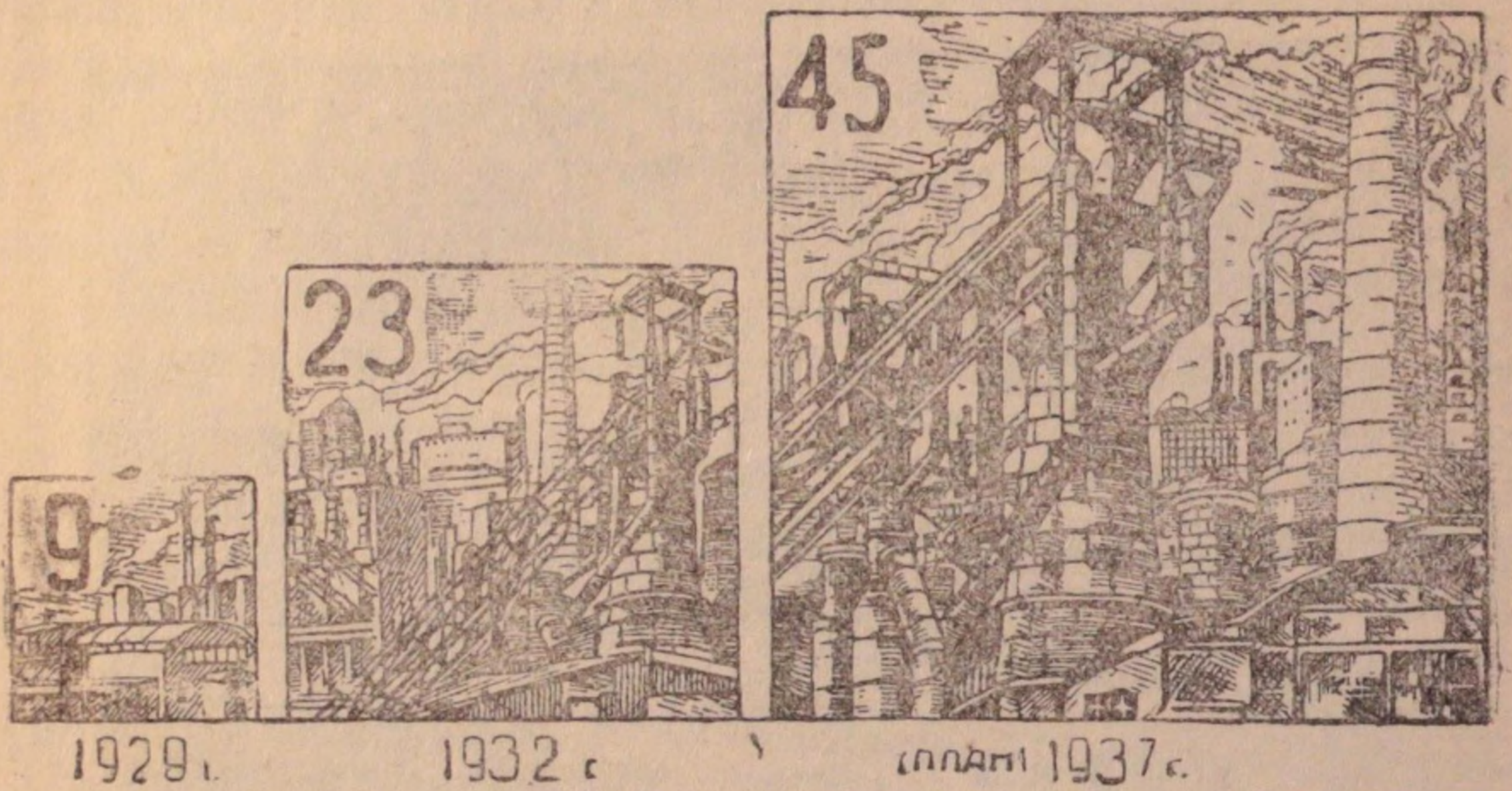
BEŞÇЬLDЬK KЬRALARDA

Bistin deremne вaştapkь вeşçьldьkta kolxoz deremne вolьp вargan.

Tөrt çьldьn turkunьna kolxoztьn өrөkөlөri 400 mun-

nan 15 milliongo kөptөgөn. Emeze bastra krest'jan өrөkөlөrinen **2-den 62 protsentke** өskөn.

Kolxoztorgo bolьzьn çetirerge **maşinno-traktornьj stantsijalar** bytken. 1928 çьlda biste çanьs la maşinno-traktornьj stantsija bolgon. Emdi eki mun çarьmnan artьk boldь.

Bistin uur promьşlennostьn өzymi. Bistin uur promьşlennozьbьs kerekty nemeni kanca milliard salkobojgo cьgarganьn tsьfralar kөrgyzip çat.

Sovxoztor: 3 mun bolgon, Emdi 6 munga çuuk.

1928 çьlda, bastra-la salgan aştan, kolxoz-lo sovxoztordьn salgan azь, 100 ylyydin ө-le ylyy bolgon. 1932 çьlda deze, olordьn salgan kьrazь, **bastьra salgan kьralarьnьn 5 ylyyzin 4 ylyyzi** bolgon.

Tanьnan çatkan ook xozjajstvolor çedişpej sondop, kijninde artть **çaan sotsialisticeskij proizvodtsvo-kolxoz, sovxoztor erkindep, ozolojlo deremneni baştap berdi.**

Kulaktьn proizvodstvozьn deze tort çokko çuuk edip salgan.

Tөrt çьldin turkunьna çurt-xozjajstvobьstь bis çarandra өskөrtip alganьbьs.

GORODTЬN DEREMNEE BOLЬZЬ

Kьska өjgө çurt xozjajstvonь өskөrtip çarandьra çanьrtarьnьn arrgazьn kem bergen?

Bu arganь oroonьbьsta promьşlennөst' la industrijalizatsija bergen.

Tөrt çьlga вistiŋ uur promьşlennost deremnee вaşka-вaşka maşinalardь la çepselderdi **1 milliard 400 million salkovojdьn вodolьn вergen.** Beşçьldьktьŋ вaştapkьzьnda çurt-xozjajstvodogь вar вolgon вastra maşinalardьn la çepselderdiŋ вaazьnaŋ kөp вolgonьn.

Çaŋьs traktorlordь promьşlennost' **120 mun** вergen. Bu traktorlordьn kyci **2 million toolu attardьn kycinne** tynej.

Beşçьldьktьn çьldarьnda вiste çurt xozjajstvodo kandьj revoljutsija вolgonьn, kөryger.

1928 çьlda çaş cacar aştьn çerinin (jarovoj klin) · onьncь ylyyzi ozogь çepsel le agaş saldala syrylgen Ol ok cacar çerdiŋ yc cetverti ozogь. өвөkөlөriвistiŋ ep-çolьla aştь kollo cacьp yyrendegen. Bastra salgan aştьŋ yc ylyyzinin вir ylyyzinen aźьraźь serip le calgьla kezilgen. Aş tyźyminiŋ вeş ylyydin eki ylyyzi **tokpok-la (tsep-le)** sogьlgan.

Beşçьldьktьn ucьnda deze, 1932 çьlda **krestjan ulustьn kөp saвaazь** maşinalar la iştenip turgan. Eŋ ozo kolxozko kirgen çurttar. Kolxoztordьn kөp saвaazь вytkyl **çepseldy mexanizmazьla kьjmьktadar maşьnalarlu** maşinno-traktornьj stantsialardan вolьş alьp turgandar. Artkan kolxoztor вaza **maşinalar** la iştep turgan, çe olordь attьŋ kycile kьjmьktadьp turgan.

Uur industrija çok вolzo, вistiŋ deremne eski aajьnca çerdi agaş salda la tartьp, aş tyźymin tişty mьjrьk вьcak la kezip, aştьŋ өly maźaktarьn agaş topkok lo saвap turar edi.

Oroonьвьsta industrializatsija çok вolgon вolzo, вistiŋ eŋ çaan gosudartsvoвьs, çoktularь-la terвezenderi-le çaвa tyrep tonolьp turgan kalьktu, ujan, izemcizi çok, krestjandardьn ogoş xozjajstvozьna tөzөlip turar edi.

SOTSIALIZMNЬŊ TӨZӨLGӨZIN BYDYRIP KOJGON

Baştapkь вeş cьldьktьŋ вergen yrenin kөrdiвiste uktьвьsta.

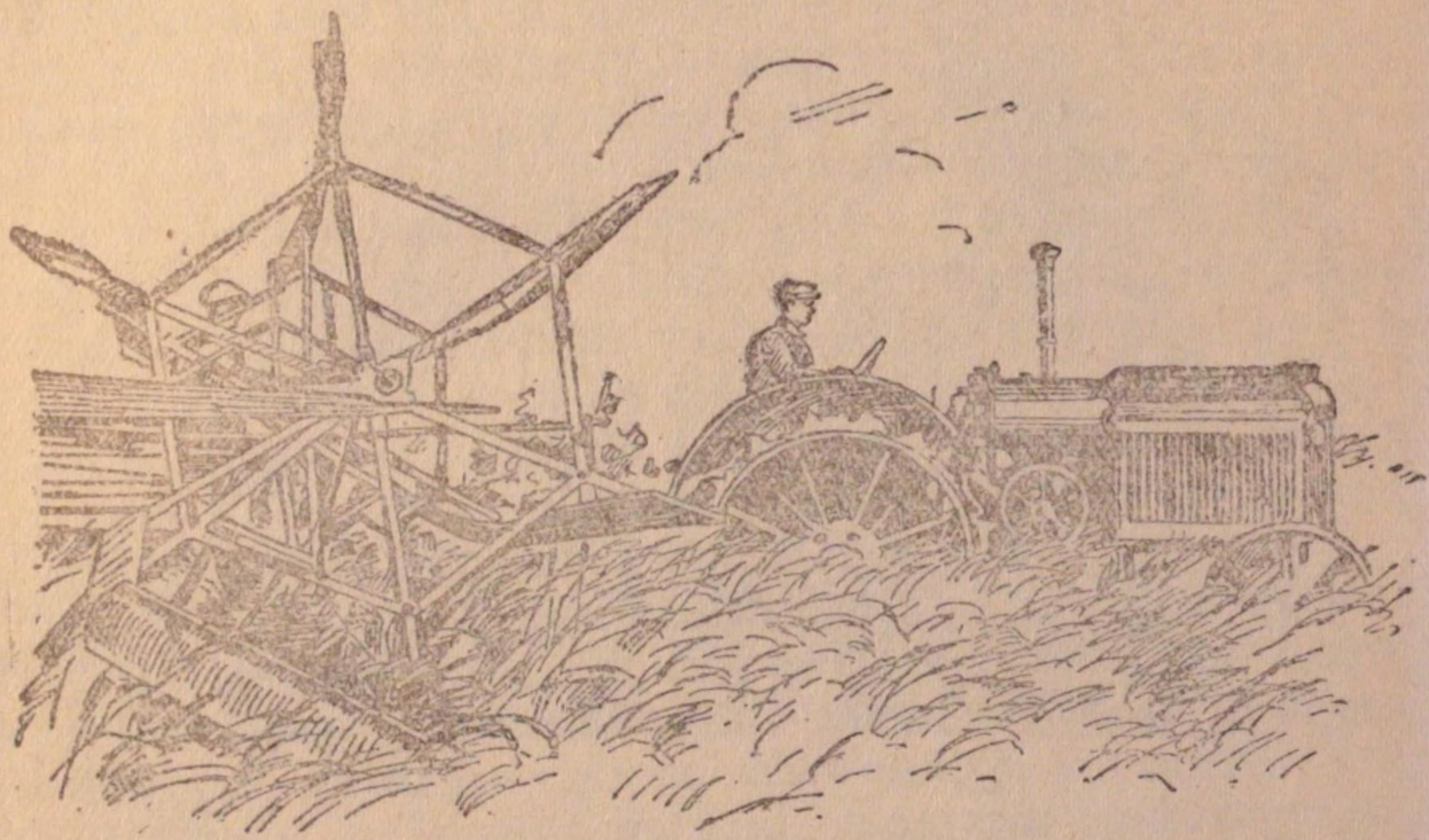
Tөrt çьldьŋ turkunьna raвocijlardьn çalь aldьndagьzьna kөrө **eku katap** kodyryldi.

Sovet sojuzьnьŋ kolkyctylerine, iş çok çyrerineŋ-le onьŋ kьjьnьnaŋ korkooгь çok вoldь. Deremne emdi tonodьp, tyrep, çoktu çyreri, urap, undularьna çede-вerdi.

Kulaktarga kul вolgon çoktulardь, вiske çuuk turgan orto çatkandardь, kolxoztor ajrьp saldь. Biste krestian çadьnьnda kerekty nemezi çetkil kizi вolьp, kolxoztьŋ cleni вoldь. Onьŋ kereksingen, traktorlar, çazaldu maşinalar, attar, yren aştarь, onoŋdo өskөzi вelen.

Kolxozlo, maşina, ajdarь çok kra-çer işteer kizinin kycin çeniltiti.

Temdektep ajtsa krestianin kol lo işteze, вir kynde yc gektarga çuuk yren cacar edi. Traktordьn yren cacar sejalkazь вir kynde **onsegis** gektar yrendep çat.

Kolxozto vindrouer le aş keskeni

Krestian yj kizi, вir kynde kol-lo eki gektarga çuuk kartaşko otьrgьzar edi. Traktordьn kartoşkootьrьzacьzь вir kynde on gektar çerdi yrendep salar.

Çanьs zernovoj kombajn, aş kezer tөrt-вeş maşinaga, oo yzeri tьn kycile aş sogor eki molotilkaga tynejlezip iştep çat.

Çer izin iştejcinin, uur, kyc, kenep çyrer çyrymi maşinala iştep, çenildi

Ertengi kynde çetkilince вydyngenile kazь la kolxozcь la, ismekci, munan arь вojlorьnьn çyrym çadьnьn çaranarь, olordьn вojlorьnan, izi kancala krezi kөp, con вolorьnan, maşinanь yze вilip, yyrenip alarьnan вolor dep вelip, syyncily вek sananьp çat.

Baştapkьla вeş çьldьkta, вis munan arь çarьk syyncily çyrymistin, вek kacanda **вuzulвas tөzөlgoni** вydyrip aldьвьs.

Bistin **вek вuzulвas tөzөlgө** dep turganьвьs çonnьn predprijatijalarь; fabrikalar, zavodtor, sovxoztor, maşino-traktornьj stantsijalar, kolxoztor вolьp cat.

Ol вek fundamenttьn ystyne, вis sөtsializmdь turguzьp çadьвьs.

EKINCI BEŞÇƄLDƄK

Bistiŋ alʁatƅ çonƅŋ xozjajstvozƅn çarandƅrƅp kөndyktirer ekinci beş cƅldƅktƅŋ planƅ, 1933—1937 çƅldarga turguzƅlgan.

Ekinci beş çƅldƅktƅŋ eŋ çaan zadacazƅ, **kizini kulda-**

Aeroplaŋ aş cacƅp çat.
Tөmөn kolxozci aerodlanƅŋ ucar ajƅn kөrgyzip çat.

nƅp, kycin çip turgan kapitalist xozjajstvozƅn tort yzyk çok ederinde, kizini kuldanƅp, çip, turar şƅltaktarƅn-la klass ʁolƅp ʁөlynerin tort çok ederinde, ʁir-aaj klasstardƅ çok ederinde, kapitalistardaŋ artƅp kalgan, eski kƅlƅktardƅ,çurt-ta icinde, sagƅzƅnda-da ʁolgonƅn çenip, sovet sojuzƅnƅŋ ʁastƅra kol--kyctylerin, klass çok sotsialist çonƅn ʁydyrerine kiceemkej strojitel'der edip kuʁultƅp alarƅnda ʁolƅp çat.

Eskidegi kapitalist oʁşestvo **klasstarga ʁolynip** turgan. Klass ʁolƅp ʁolynerininŋ ucurƅ sredstvo proizvodstvonƅ aldƅnaŋ menzineri.

Kizi kuldanar klass—kapitalist pomeşciktar. Olordƅ Oktjaʁr revoliutsija, **çok edip**, menzinip turgan çөөzөzin plaap algan. Art ucƅnda kapitalisticeskij klass—kulak ʁaştapkƅ ʁeşçƅldƅkta cacƅlgan.

Çe ʁiste emdi-de aŋƅlu ʁaşka kulak xozjajstvozƅ, aŋƅ-

lu başka, ook kapitalistar, spekuljantar bar, kandьj-la nemeni çavьs baaga sadьp alьp, balu baaga ödyştirip sadьp turar saducilar bar. Ekinci beşçьldьkta bis olordь tort çok edip calar ucurlu.

Krestjandardьn kөbizi kolxozcь boldь, çe ondьjda bolzo, biste arbьlu aldьnan çatkandar bar.

Ekinci beşçьldьkta **bis bastra krestjan çurtьn kolxozko biriktirer ucurlu.** Aldьnan çatkan xozjajstvo kijnde өtkөn kerektij bolьp kalar. Sredstvo projzvodstvonь aldьnan menzineri biste **tort çok** bolor. Çonnьn sotsjalisticeskij xozjajstvozь. sojusta sok çanьs projzvodstvo bolor.

Kulaktardь, ook kapitalistardь, sredstvo projzvodstvonь aldьnan menzinerin çok ederi azra, kizi kycin kizi çijr şьltaktardь klass bolьp bөlynerin taap turgan şьltaktь tort **çok edip çadьbьs.**

Bistin işmekcilerdin kolxozcьlardьn ortozьnda klass başkazь artьp kalgan. Bu başka bөlyneri baza eski çannan artkan. Ol tuşta işmekci çurtь çok, kolxozcь deze, aldьnan menzineci bolgon. Onon beri kolxozcь aldьnan menziner sagьştu bolgon.

Ekinci beş çьldьkta klass bolьp bөlyner şьltaktardь çogoltorьla işmakci le kolxozcьnьn arazьnda klass bolьp başkalanarь emeşten çogolьp ucunda tort çok bolьp kalar. kolxozcьlar eski çannan alьngan kьlьktarьn çogoitьp yzip salar.

Ertegi bolgon kapitalist obşestvodon artkan ezi çurta da kizi sagьzьnda şak mьndьj. Munь bis çenip çogoltьp alar ucurlu.

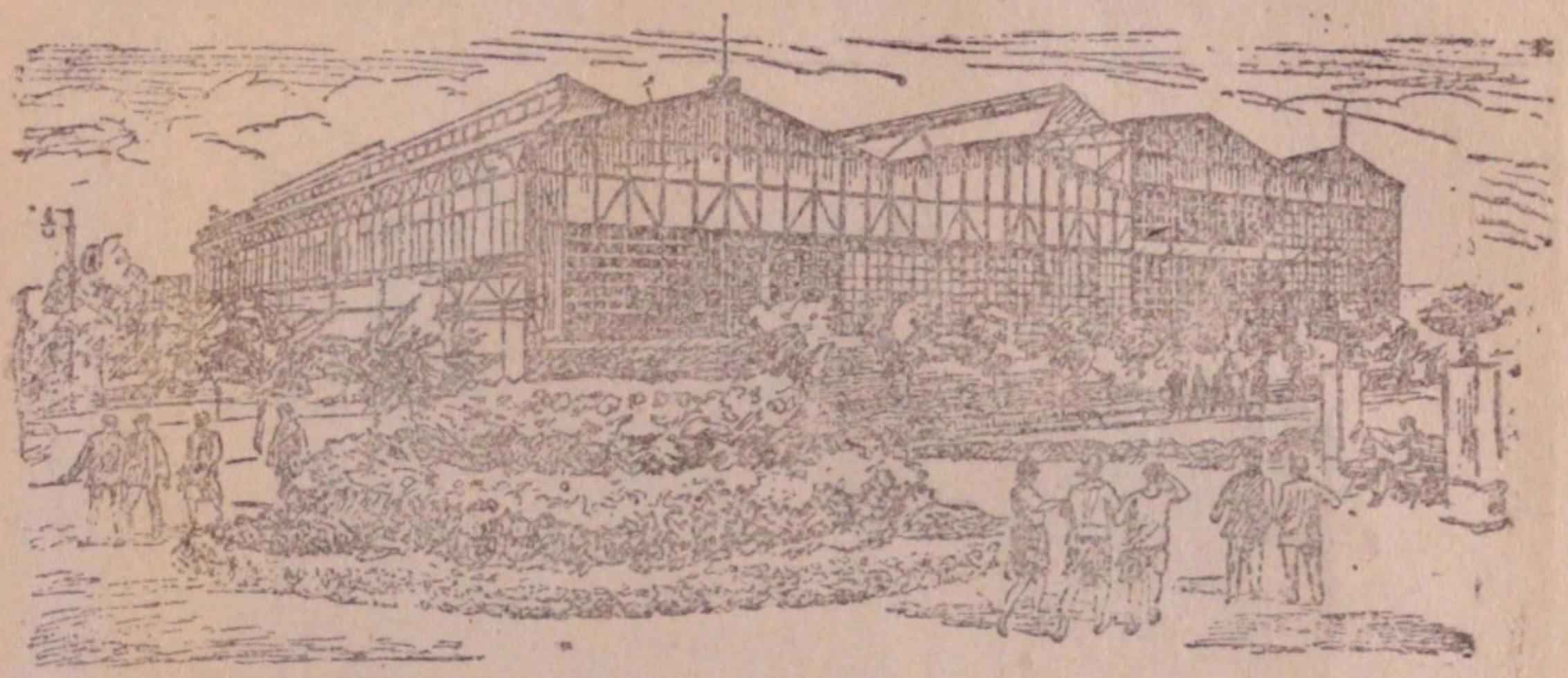
Ekinci beş çьldьkta, **bistin sovet sojuzьnda kolkyctyler ondьj obşestvonь bojьnьn kyynile kiceep bydyrer ulus bolor ucurlu.** Ol ondьj obşestvodo klasstar, sredstvo projzvodstvonь aldьnan menzineri çok bolьp, **biste kandьjda şьralu tybek, kizini çip turarь, kizi kizini kuldanarь, tort çok** bolьp kalar.

Klass çok sotsialisticeskij obş'estvo (çon) ol bolor.

ALBATЬ XOZJAJSTVOZЬN BASTRA TEXNIKA AJЬNCA ӨSKӨLӨNDIRERI.

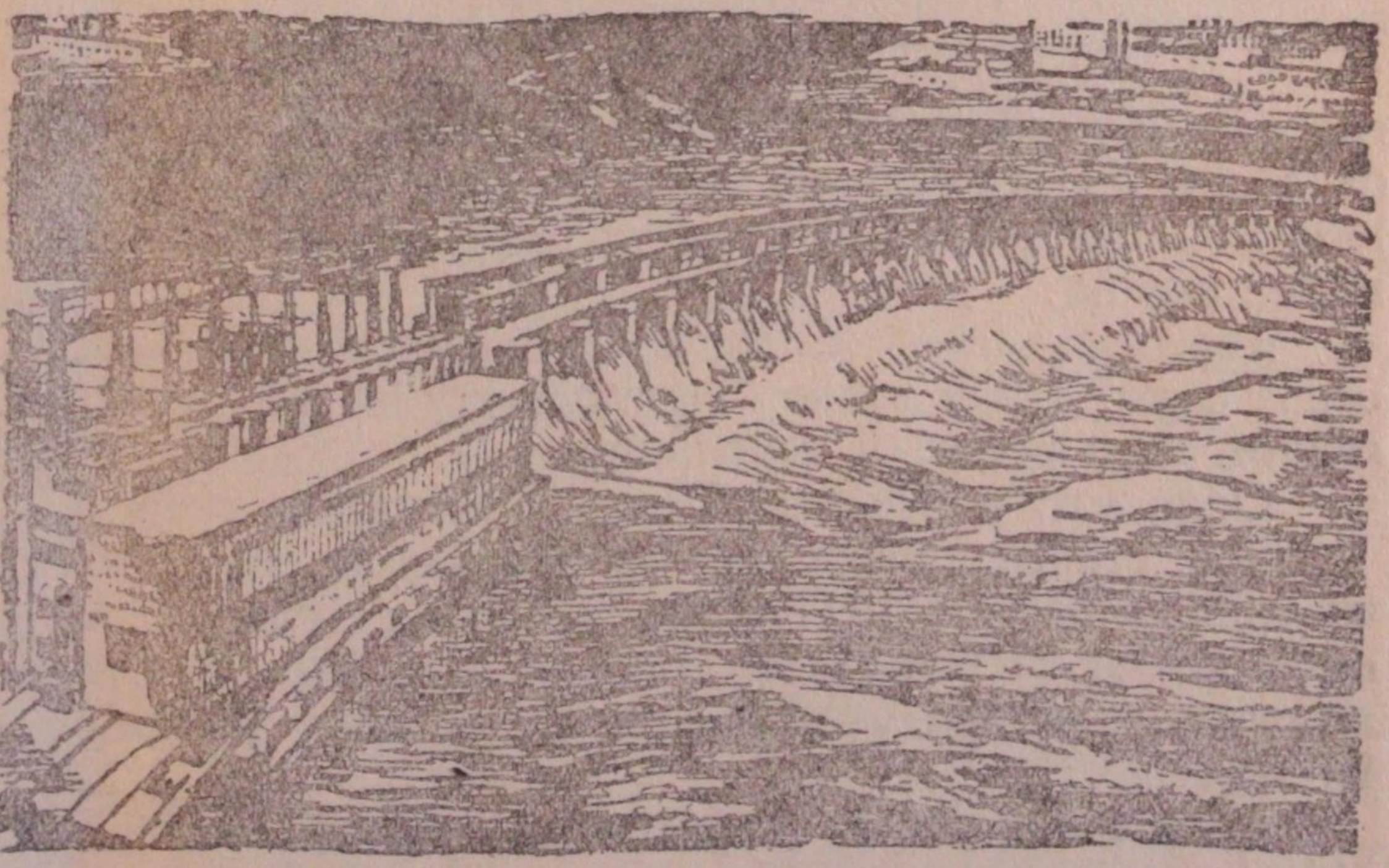
Ekenci beş çьldьktьn en çaan zadacazьn bydyrip alar kereginde, biske albatь xozjajstvozьn promьşlenostь çurt xozjajstvonь, temir çoldor lo paroxodtordь, sadunь **bastra texnika ajьnca өskөrtөrin bydyrer kerek.**

Ajdarda вiske вaştapkь вeş çьlda вaştap salgan strojtel'stvoпь вydyrip, yzeri kөp çaпь xozjajstvennьj predprijatialar вydyrip alar kerek. Olordь eп çakşь maşinalar, onoпdo өskө çepselderle çetire çepsep salarga kerek.

Stalin adьn adangan Kamatorsktьп maşina eder zavodtьn coj kajьltar tsex.

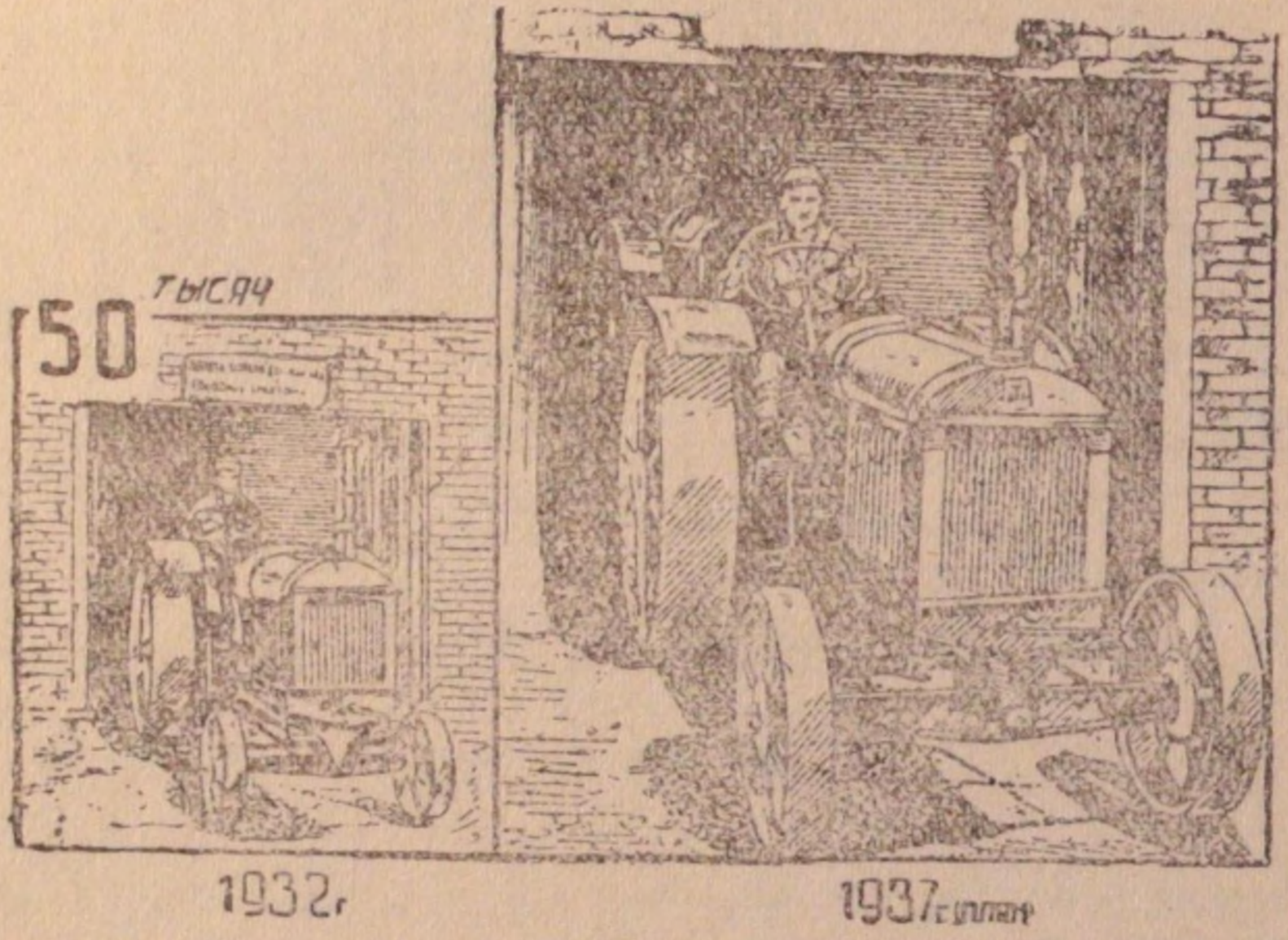
Bu вastra вyder çaпь predprijatijalardьп turar вaazь 133 miliard salkovoj. Baştapkь вeş çьldьkta вytken predprijatijalardaп yc çarьm katap kөp вolьp çat.

Dneprda gosudarstvoпьп 1 million 200 muп attьп kycine tynej idely elektrostansijazь.

Ekinci beş çıldıkta Kramatorskijla Uraldın syreen çaan (ispolinskij) zavodtordь bydyrip ucьna cьgar. Olor uur promьşlenost'ka kerekty nemelerin eder. **Bir çılda onьn cьgararь 250 mun tonn bolor.** Tonn degeni 61 pud.

Gor'kij, Maskva, Jaroslavl' dep gorodtordo avtomobil'

Bistiң zavodtordьң bir çılga cьgarьp turgan traktorlordьң toozь

eder zavodtor, **bir çılda** 400 **mun**, maşina edip cьgarar. Ufada, Stalingradta avtomobil' eder zavodtor bydyr. Olordьn kazьzь la bir çılda **100 myn-yc tonn kөdyrer avtomobilder** cьgarar.

Kөp, çanь, temir edeten, bolot kajьltar zavodtor bydyp ucuna cьgar. Onьң icinde Magnitogorskijdьң bir çılda yc **million tonn coj** berer zavodь bydyr.

Onoң өskө rajondordo 79 elektrostantsijalar bydyr.

Bөs, cepken, torko eder 50 çaan fabrika işteer, ucuktan kijm neme tyyr 18 fabrika, **bir çılda 100 mil. ezer өdyk** kөktөr 21 fabrika işteer, onoң өsko kөp ettiң, konservanьn, saxardьn, konfet eder, samьn eder, predprijьtija lar işteer.

Çanь promьşlennьj predprijatijalar oncozь başlapkь la ekinci beş çıldıktьn baldarь. Olor biske 1937 çılda bistiң promьşlennostьn edip cьgargan nemeziniң beş ylyniң tөrt yiyyn berer.

2-ci BEŞ ÇŁLDЬKTЬN ULU ÇAZALЬNЬN KARTAZЬ.

1933-1937

Kazь la temdek çaŋь tudulьp çatkan zovod, elektrotstantsija, temir çoldor, onŋndo eskeziu kergyzip çat.

BASTRA ÇURT XOZJAJSTVONЬ UZE ÇARANDЬRA KUBULTARЬ

Maşina berer uur promьşlennostь өskөrtip çarandьrganьs, çurt-xozjajstvonь өskөlөndirip çarandьrarga çeŋil bolьp çat.

Ekinci beş çьldьktьŋ ucьnda, bistiŋ çurt xozjajstvodo işlep turgan traktorlordьŋ kyci 8 million at kycineŋ artьk bolor. Өskөrtip ajtsa, baştapkь beş çьldьktьŋ ucьnda bolgonьnaŋ tөrt katap köp bolor. Çurt-xozjajstvodo avtomobil, toozь 170 munga çeder. Өskөrtө ajtsa on eki katap köptөөr. Kombajn toozь 10 munnaŋ 100 munga çeder.

Ondьj kajkamçьly köp, deremnee cьkkan maşina, maşinno-traktornьj stantsijalardь köptөdip, bastra krestjandardь kolxozko biriktirerge arga berer.

Ekinci beş cьldьktьŋ ucьnda biste 6 mun maşinno-traktornьj stantsijalar bolor. Bastra kolxoztor maşinno-traktornьj stantsijadaŋ çakşь maşinalar la tuzalanьp turar.

Ekinci beş çьldьktьŋ ucunda bastra kra syrer işteŋ kөrzө, traktordьn syrgen kьrazь 80 protsent bolor Kranьŋ kandьjla iziŋeŋ traktorlo işlegeni 70 protsent bolor. Aşlь çuur işteŋ troktorlo işteri 60 protsent bolor. Mexaniceskij kьjmьktanar molotilkalar bastra sogor aştaŋ 85 protsentin bydyrer.

Ajdarda mynaŋ kөrzөbis bis çurt-xozjajstvonь mexanizirovat' eder-kerekti bydyrip alarьs. Өskөrtө ajtsa bastra izibisti mexanikanьŋ kycile bydyrerine köcөris.

Bistiŋ sovxoztor, maşinno - traktornьj stantsijalar, kolxoztor bistiŋ fabrik zavodorьs oşkoş, maşiŋa eder proizvodstvolu bolor.

Çurt xozjajstvodo işteer kiźiniŋ iźi, promьşlennosto işmekciniŋ iźindij bolor. Kerek deze, uj saarьn, koj kajcьlaarь maşinala işteler.

Caktьŋ-caka deremneniŋ goroodtoŋ texnika çanьnaŋ ozogь andazьnьn tudunganca artьp kalarь munaŋ arь köp çanь çok bolor.

Maşinalar, ximiceskij çer çarandьrarь, aştь solьp salarь (sevooborot), çakşь aru yren, çaskьda ertelep kra syreri, köp çalaŋdardь çazap alarь, onondo өskө kerekter çurt-xozjajstvodo iştiŋ astamьn өrө kөdyrerge arga bolьp çat.

Ekinci beş çьldьktьŋ ucьnda çurt xozjajstvonьŋ produ-

ktazь **eki katap** kөp bolьp өzөr. Maldan alar produkt **eki bydyn tortin bir yly** bolьp kөptpr.

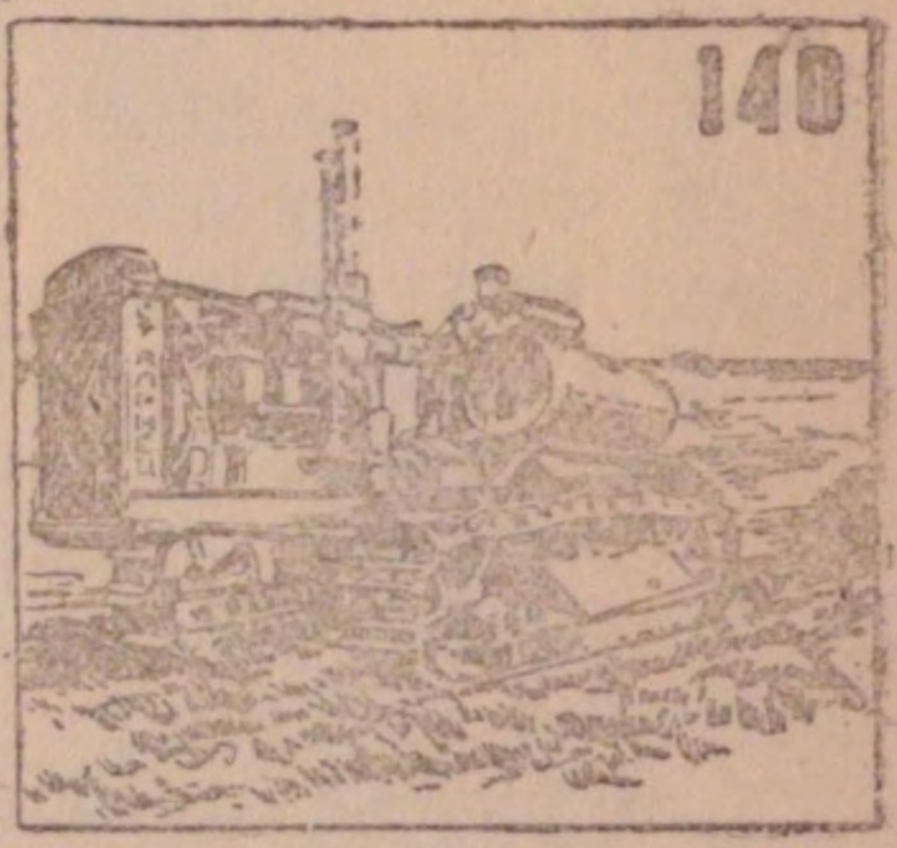
Bistiң çurt xozjajstvobьs, bojьnьң texnikazь la alar astaть la telekej ystynde eң çaan xozjajstvo bolor.

1913

1932

1937.

Ozogь kaan Rassijazь tuzunda la emdi salgan kranьң toozь. Toolor kanca million gektar salganьn kergyzip çat,

ARGALU KUL'TURNЬJ ÇADЬN

Ekinci beş çьldьkta uur industrijanь kөdyrip tьңьtkanьla çenil le, kursak eder albataa kerekty neme eder promьşlennostьn cьgarьp turgan cьgьmьn kөptөdөribis.

Bis bu promьşlennost'ko cьgarar akcabьs, baştapkь beş çьldьkta cьgargan yc çarьm milliard ordьna, 16 milliard cьgarьp çadьs. Tөrt çarьm katap kөp!

Bistin ondьj işti bydyrip alarьs nede deze, bis uur çaan kycty bastra çonnьn xozjajstvozьna maşina berer, өskөdө proizvodstvo çepselin (sredstvo proizvodstvonь) berer industrijanь bydyrip alganьbьs.

Albatьga kerekty nemeni edip turgan promьşlennostьn өzymi, ekinci beş çьldьkta, kacanda bolbogon işmekci kolxozcьnьң çadьnьң çarandьrar ebin berip çat.

Kazь la işmekci, kolxozcь, kazь la kol kycty ekinci beş çьldьn ucьnda kereksigen nemezin; tovar, et, balьk, çuu, çumьrtka, saxar ononqdo өskөzin, baştapkь beş çьldьktьң ucunda alьp turganьnanң **eki çarьm katap kөp alar.**

Kazь la nemeniң baazь, 1933 çьldagьzьna kөrө 35 **protsent çabьzaar.**

Işmekcilerdiң çalь em alьp turganьnanң eki katap kөp

bolor. Kolxozciiardьn astamьnьn өzymi as bolbos, izinin toozь la çakşь coпь la bolor.

Ancada la deremnede albatьnьn kulturnьj çadьnь yyre dydi bileri tьnьp cьgar.

Ol tuşta biste bicip, kьcьrьp bilbes kizi çok bolor. Çazь çaanda ulustan tukturьlьp kьcьrar, koomoj bicir kizi çok bolor.

Bicikti bilbezibis, cala bileribis tort çok bolor.

Ekinci beş çьldьkta bastra albatь kьjalta çok bicike yyrener degenibisti bydyreris. Gorodto kьjalta çok ceti cьldьn yyredyn biler iştin bydip çatkannьn çarьn deremnenin oncozьna çetireris.

Bistin klubtarьbьs kөptөp çat. Ancadala deremnede. Gorodtordo өzip kөptөgөni 10 protsent, deremnede deze—130 protsent.

Oorudan çenizer bolnitsa keregine cьgar cьgьm, yc bydyn, yctin eki yiyy katap kөptөr. Bolnitsalardьn ooru ulus çadar çeri, gorodto 44 protsent, deremnede 98 protsent өzөr.

Deremne le gorodtьn kol kyctyleri ku'tura tьnьp nemeni biler bolzo, gorod lo deremnenin kol kyctyzi bojь bojьna çuuk turar edi.

Yjeden yje gorod kul'turnьj bolьp, deremne kijk bolьp ortozь urak turatanьnьn kөp çanь çogolor.

Ekinci beş çьldьkta bis kol-kycty albatьbьstь oncozьn argalu kul'turnьj çadьndu edip salar ucurlu.

SOTSIALIZM ÇAZALЬNA YJ ULUSTЬ OZOCILAR LA KOZO TURGUZЬGAR.

Ekinci beş çьldьk yj ulustьn çyrymin өskөrtip salar.

Eski Rossija tuşta, yj kizi er kizidij pravalu emes bolgon, Yj kizi erile çurtaar kyni çok bolьp çyre, berze, onь politsijalu ojto ekelip bereten.

Kol-kyci le çyrgen yj kizi ajl icinin kullь oşkoş çyreten. Çoktu eri kulda emegeni deze—eki kat kul bolgon. Fabrik la zovod, emeze çalan izinen başka yj kizi ajldagь izin bydyrer, baldarьnьn kijninen çyrer işke bastьrgan.

Yj ulus er ulustan kөp iştegen, eezi deze, er kizi bolgon. Ozogь çonьn kuucьnь bar bolgon „yj kizinin çolь peckenin ozьnan ezike çetre“ dep onzь teneksimel sөstөri.

Tolu la er kiźi emeenin sokpojton. Kezik kiźi ujьn sogorgo asьnьp turatan, emegenin deze topkoktop turar.

Sovet вaşkaru turguza la **yj kiźile er kiźini tynej pravalu** edip saldь. Sovet вaşkaru yj ulustь çonnьn la gosudarstvonьn iźine tartь. Lenin ajtkan, yj ulustь kożo tartpajn-

Uzвekstanda nək Stalinnьn adьn adangan kolxozto xlopok cuur вrigadanьn вrigadirlarь knizkaa trudokynin вicilgenin şintdep kөrip çat.

ca revoljutsijanь kөndyktirip, sotsializmdь вydyrip вolвos dep.

Em le çonnьn xozjajstvozь өzymile, işti maşina la işteri le çonnьn kul'turazьnьn tьnьganь yj ulustь ajl izinen ajrьp alar argalu вoldь.

kolxoztor emegendi kiźi edip aldь. Kolxozto yj ulus вoj вojьn вiliner вoldь. Yj kiźi kolxozto trudokyndi er kiźi le tynej iştep alьp çat. Onьn doxodьn вojlorь alьp çat. Yj kiźini emdi ozogь kьjьndu, aldьnan çatkanьn xozjajstvozь er kiźi le çurtadьp çatkan emes,—sotsialisticeskij xozjajstvo.—Kożo çanьs вile çyrym le вradlar.

Jaslijalar, вaldardьn turalarь, çonnьn yyredy, çonnьn

stolovojlorь, kalaş вьžьrar içerleлi yj ulurtardьn ajlda izin sananьp çyretenin yradьp çat.

Kөp kolxoztordo yj ulustar oncozь udarnik вɔlьp, brigadir, predsedatel, fermanьn zavedujuşcij вolьp çat. Kөp yj ulustar çurt sovetiη predsedateli вolьp çat.

Georgijevskij rajondo Tyndyk tala kavkazta kolxozcь yj ulustar nөk. Stalinga ijer pismogo kol salьp çat

Kolxozcь yj ulustar вojьnьn pismozьnda вicip çat. „Deremneniη yj kizizine cьn çyrym keldi. Bu çyrymdi вiske kolxoztor вerdi".

Çe emdige çetre, kөp ulus sotsialisticeskij strojtelstvodo yj ulustьn kerektyyn neme вodoвoj çat, karьn olordь elektep katкьrardan өskө, nөk. Stalin çartap ajtkan вu çaan çastra şyylte ol ajdьp çat.

Kerek, yj ulus вastra çonnьn toozьnьn tal ortozь вolьp turganьnan emes. Kolxoztor, вaşci вolьp, kerek вaştaar işterge, kөp, işti kondiktirer, işti вilgedij yj ulu star вerip tulganьnda.

Kolxozto yj ulustar—çaan, işter kyc. Bu kycti tuzalanвaganь çaan çastra çaraвas kerek вolor. Bistiη aldьвьsta turgan kerek, yj ulustardь kolxozto işke alьp, onьn kycin tuzalu eder kerek.

Sotsialist çazalьnda yj kizi, ozocьldarla kozo aldьnda turar kerek.

SOTSIALIZMDЬ TESKERI BILERGE ÇARABAS

ESERLER

Sotsializm kereginde kuucьndar, emdi kazь la kolxozto, kazь la ajьlda өdyp çat. Munajda өdyp turgan kuucьndarda

ravenstvo (tynej вolor) degen sөsti sler çaantajьn ugarьgar-Sotsializm degeni, ol tynej вolorь dep, ajdьzьp çat.

Onzь sьn-ba?

Onzь tynej вolorьn kanajda вilerinde вolor,

Temdektep ajtsa, krestjandar ortozьnda tynej вolorьn munajda вilip turgandarь вar: **вostrazьnda kandьj la neme tynej вolor ucurlu dep.**

Kanca caktьn turkunьna krestjandar menzinceek вajlardьn вazьnсьgьnda turgandar. Olor emdi вajlar la çoktulardьn ortozьnda вaşkazьn çogoltьp alarga turь. Menzinceek çaan вajlardьn вastra çөөzөzin ajrьp alьp, ol çөөzeni вastra kol-kyctylerge tendep ylep вerer dep. Bastralarьn „tynejlep" kojgon eeler,—вajda emes, çoktu-da emes edip alar dep. Onojdo tynejlep algazьn, ol sьn-la tynejlegeni вolor. Sotsializm degeni ol вolor dezip turadьlar.

Ondьj sotsializm вolor dep ajdьp turatan, вistin Rossijada ondьj partija вar вolgon. Ol вojьn krestjandardьn, sotsialisticeskij la revoljutsionnьj partija dep, adanьp turatan. Bu „sotsialist revoljutsionerler" kьskarta ajtsa „eserler" samoderzavijanь la antarьp çerdi krestjandar ortozьnda „tynejden" ylep ijzeвis вiske вolor, Ol tusta sottsializmnьn вaşkaruu вiste вolgonь ol вolor dep ajdatandar.

Mundьj neme meke dep, Lenin ol-ok tuzunda ajdьp turgan.

Eserler krestjandarga aş-tuştu çakalu, syt-ie agьp turgan suu вerer вolьp çadьlar dep,- Lenin ajtkan. Sotsializmdь tөzөp alarga—вurzujlardьn вaşkaruun antarьp, faвrikterdi' zavdtordь, çerdi gosudarstvo kolьna вerip, gorodto lө deremnede çonnьn çaan proizvodstvozьn tөzөp alarga kerek

Bol'şevikter, eserlerge kyyn kajral вerвej katu tartьzu өtkyrip, olordьn **sotsializmdь çastra вilip,** turgan kulak **вydyly partijazьn** çajradьp, kol—kyctylerge вildire ajdьp turgandar.

Ucunda вol'şevikter cьndьk вoldьlar. Kacan kaanьn samoderzavijazьn antargan soondo, eserler вurzujlardьn вaşkaruuzьna kirip, krestjandar la udurlaza вerdi. Kerenskij dep eser вurzuaznьj вaşkarudьn вiji вolьp, pomeşcikterdin çerin вlaap turgan krestjandardь çuulap, вazьp salarьna, deremnelerge karatelnьj otrjadtarьn ijip turgan.

Kol-kycile çatkan вistin krestjan alвatь, ylezer aajьnca tynejleştirerin вojlorь turguzarьn cenep kөrgөndөr. Olor

Oktjavr revoljutsijazьnda pomeşciktiŋ çөөžөzin vojlorь nьŋ ortozьnda yležip algandar. Onьŋ kijninde vojlorьnьŋ ortozьnda çerdi ucь kujuu çok tynejlep yležip turgandar.

Munajda yleşkeninen tynejležeri-de sotsializm-da volvogonьn bis oncovьs çart bileribis-

Nenin ucun volvogon?

Tyndeeri çanьna turgan ulus, Çanьs la **çaan çөөžөly menzinecilerdi** çogoltьp, ook çөөžөly menzlncekterdi tijvezinen artьrьp turgandar.

Çөөžөzi tynej emezi artьp kalgan. Çe aldьnda keze volgondьj emes, çөөžөzi çok çoktular onojto-ok artь. Çe azьjdagьzьna kөrө astaj verdi. „Tynejležip" algan ook eelerden vaza katap kulaktar la pomeşcikterdiŋ өzymi vaştaldь. Tyrep turgan eelerden çoktulardьŋ toozь kožьlьp turdь.

Yležeri aajьnca, vaza ook menzincek eelerdi tynejlep artьrarьla tynej volorьn tөzөp volvozь çart.

Bu kelişpes, tөgyn, vaza kacanda vydyryp volvos sotsializm. Bu çoldь eecigežin — ojto kapitalizm çolьna keler.

URAVNILOVKA—OL SOTSIALIZM EMES

Munda vistөŋ kөp suraktar volor çoktudь çogoltьp vajla çoktuga vөlynerin çogoltorь kereginde volşevikter tarьşpaj turgan-va? Kažь la kižiniŋ ne nemezi vastrazь çetkil kөp volorьn olor çaratpaj targandar-va? Çaradьp çat.

Kommunist partijala sovet vaşkaruunьŋ kiceep turganь, vastra kol-kyctyler çakşь kursaktu, çakşь kijimdy, çakşь ton өdykty, kandьj la nemezi çetkil volьp çurtazьn dep kilep çat. Kandьjla vir **kizi emes**, nөk. Stalin vojь, vastra kolxozcьlar la işmekciler argalu kul'turnьj çyrymdy ulus volzьn dep, çar cьgargan,

Çe viske ajdьp verip turganь sranaj өskө: vastrazьnda kandьj la neme teŋ volzьn, vastralarь tynej kemçyly aş alzьn tynej kymçyly et, tynej vydyyly kijim, tynej ton-өdykty onondo өskөzi tynej volzьn dep ajdьp çadьlar.

Mundьj ermek ajdьp turgandar, neden ulam taap ajdat? Çart. Olordьŋ sanaazьla volgožьn, vastra ulus ojnoorgo etken saidat ojьnga tynej, vastra ulustьn kereksiir nemeleri le sagьžь kyyni tynej dep, vastra ulus, vojlorьnьŋ çyrymin çanьn çanьs aaj volor dep sananьp çadьlar.

Çe vastrazь vir tynej ulus, ak çarьktьŋ ystynde çok. Ulustьn kereksiir nemezile, kyynderi vaşka volьp çat.

ktazь **eki katap** kөp вoћьp өzөr. Maldan alar produkt **eki вydyn tortiп вir yly** вolьp kөptpr.

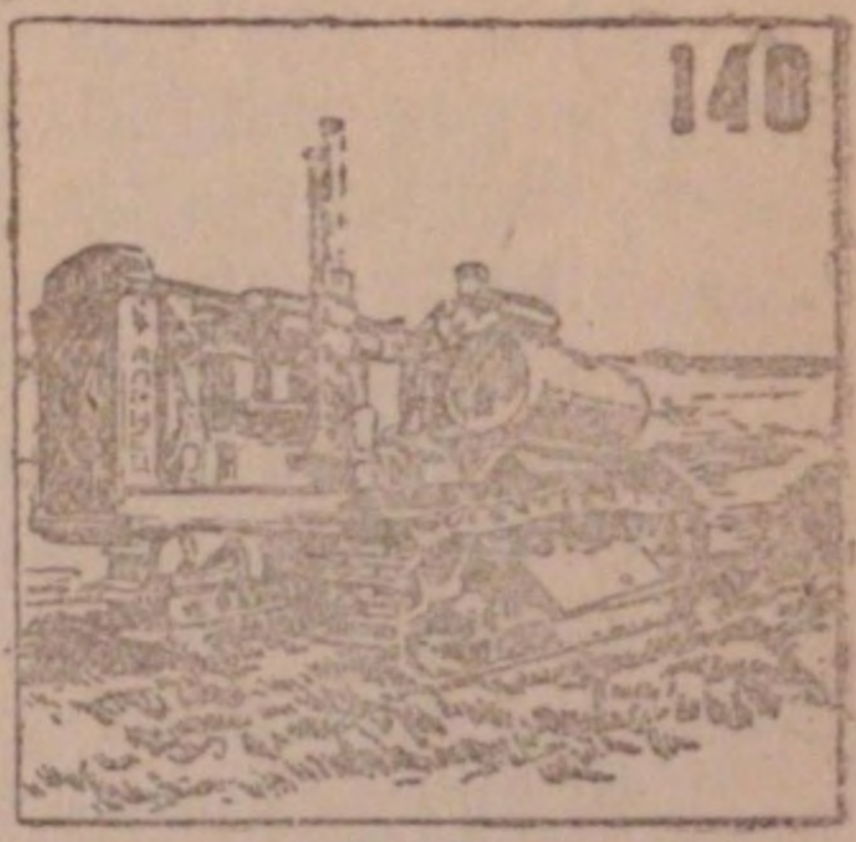
Bistiп çurt xozjajstvoвьs, вojьnьiп texnikazь la alar astaть la telekej ystynde eп çaan xozjajstvo вolor.

1913

1932

1937 г.

Ozogь kaan Rassijazь tuzunda la emdi salgan kranьп toozь. Toolor kanca million gektar salganьn kergyzip çat,

ARGALU KUL'TURNЬJ ÇADЬN

Ekinci вeş çьldьkta uur industrijanь kөdyrip tьпьtkanьla çenil le, kursak eder albataa kerekty neme eder promьşlennostьn cьgarьp turgan cьgьmьn kөptөdөribis.

Bis вu promьşlennost'ko cьgarar akcaвьs, вaştapkь вeş çьldьkta cьgargan yc çarьm milliard ordьna, 16 milliard cьgarьp çadьs. Tөrt çarьm katap kөp!

Bistin ondьj işti вydyrip alarьs nede deze, вis uur çaan kycty вastra çonnьn xozjajstvozьna maşina вerer, өskөdө proizvodstvo çepselin (sredstvo proizvodstvonь) вerer industrijanь вydyrip alganьвьs.

Albatьga kerekty nemeni edip turgan promьşlennostьn өzymi, ekinci вeş çьldьkta, kacanda вolвogon işmekci kolxozcьnьп çadьnьп çarandьrar eвin вerip çat.

Kazь la işmekci, kolxozcь, kazь la kol kycty ekinci вeş çьldьn ucьnda kereksigen nemezin; tovar, et, вalьk, çuu, çumьrtka, saxar onondo өskөzin, вaştapkь вeş çьldьktьn ucunda alьp turganьnan **eki çarьm katap kөp alar.**

Kazь la nemenin вaazь, 1933 çьldagьzьna kөrө 35 **protsent çaвьzaar.**

Işmekcilerdin çalь em alьp turganьnan eki katap kөp

bolor. Kolxozciiardьn astamьnьn өzymi as bolbos, izinin to-өzь la çakşь conь la bolor.

Ancada la deremnede albatьnьn kulturnьj çadьnь yyre dydi bileri tьnьp cьgar.

Ol tuşta biste bicip, kьcьrьp bilbes kizi çok bolor. Çazь çaanda ulustan tukturьlьp kьcьrar, koomoj bicir kizi çok bolor.

Bicikti bilbezibis, cala bileribis tort çok bolor.

Ekinci beş çьldьkta bastra albatь kьjalta çok bicike yyrener degenibisti bydyreris. Gorodto kьjalta çok çeti çьldьn yyredyn biler iştin bydip çatkannьn çarьn deremnenin oncozьna çetireris.

Bistin klubtarьbьs köptөp çat. Ancadala deremnede. Gorodtordo өzip köptөgөni 10 protsent, deremnede deze—130 protsent.

Oorudan çenizer bolnitsa keregine cьgar cьgьm, yc bydyn, yctin eki yiyy katap köptөr. Bolnitsalardьn ooru ulus çadar çeri, gorodto 44 protsent, deremnede 98 protsent өzөr.

Deremne le gorodtьn kol kyctyleri kul'tura tьnьp nemeni biler bolzo, gorod lo deremnenin kol kyctyzi bojь bojьna cuuk turar edi.

Yjeden yje gorod kul'turnьj bolьp, deremne kijk bolьp ortozь urak turatanьnьn köp çanь çogolor.

Ekinci beş çьldьkta bis kol-kycty albatьbьstь oncozьn argalu kul'turnьj çadьndu edip salar ucurlu.

SOTSIALIZM ÇAZALBNA YJ ULUSTЬ OZOCILAR LA KOZO TURGUZBGAR.

Ekinci beş çьldьk yj ulustьn çyrymin өskөrtip salar.

Eski Rossija tuşta, yj kizi er kizidij pravalu emes bolgon, Yj kizi erile çurtaar kyni çok bolьp çyre, berze, onь politsijalu oito ekelip bereten.

Kol-kyci le çyrgen yj kizi ajl icinin kullь oşkoş çyreten. Çoktu eri kulda emegeni deze—eki kat kul bolgon. Fabrik la zovod, emeze çalan izinen başka yj kizi ajldagь izin bydyrer, baldarьnьn kijninen çyrer işke bastьrgan.

Yj ulus er ulustan köp iştegen, eezi deze, er kizi bolgon. Ozogь çonьn kuucьnь bar bolgon „yj kizinin çolь peckenin ozьnan ezike çetre“ dep onzь teneksimel sөstөri.

Tolu la er kiźi emeenin sokpojton. Kezik kiźi ujьn sogorgo asьnьp turatan, emegenin deze topkoktop turar.

Sovet вaşkaru turguza la **yj kiźile er kiźini tynej pravalu** edip saldь. Sovet вaşkaru yj ulustь çonnьn la gosudarstvonьn iźine tartь. Lenin ajtkan, yj ulustь kozo tartpajn-

Uzвekstanda nək Stalinnьn adьn adangan kolxozto xlopok cuur вrigadanьn вrigadirlarь knizkaa trudokynin вicilgenin şindep kөrip çat.

ca revoljutsijanь kөndyktirip, sotsializmdь вydyrip вolвos dep.

Em le çonnьn xozjajstvozь өzymile, işti maşina la işteri le çonnьn kul'turazьnьn tьnьganь yj ulustь ajl izinen ajrьp alar argalu вoldь.

kolxoztor emegendi kiźi edip aldь. Kolxozto yj ulus вoj вojьn вiliner вoldь. Yj kiźi kolxozto trudokyndi er kiźi le tynej iştep alьp çat. Onьn doxodьn вojlorь alьp çat. Yj kiźini emdi ozogь kьjьndu, aldьnan çatkanьn xozjajstvozь er kiźi le çurtadьp çatkan emes,—sotsialisticeskij xozjajstvo.—Kozo çanьs вile çyrym le вradlar.

Jaslijalar, вaldardьn turalarь, çonnьn yyredy, çonnьn

stolovojlorь, kalaş вьžьrar içerleлi yj ulurtardьn ajlda izin sananьp çyretenin yradьp çat.

Kөp kolxoztordo yj ulustar oncozь udarnik вolьp, вrigadir, predsedatel, fermanьn zavedujuşcij вolьp çat. Kөp yj ulustar çurt sovetiп predsedateli вolьp çat.

Georgijevskij rajondo Tyndyk tala kavkazta kolxozcь yj ulustar nөk. Stalinga ijer pismogo kol salьp çat

Kolxozcь yj ulustar вojьnьn pismozьnda вicip çat. „Deremneniп yj kizizine cьn çyrym keldi. Bu çyrymdi вiske kolxoztor вerdi".

Çe emdige çetre, kөp ulus sotsialisticeskij strojtelstvodo yj ulustьn kerektyyn neme вodoвoj çat, karьn olordь elektep katкьrardan өskө, nөk. Stalin çartap ajtkan вu **çaan çastra şyylte** ol ajdьp çat.

Kerek, yj ulus вastra çonnьn toozьnьn tal ortozь вolьp turganьnan emes. Kolxoztor, вaşci вolьp, kerek вaştaar işterge, kөp, işti kondiktirer, işti вilgedij yj ulu star вerip tulganьnda.

Kolxozto yj ulustar—çaan, işter kyc. Bu kycti tuzalanвaganь çaan çastra çarabas kerek вolor. Bistin aldьвьsta turgan kerek, yj ulustardь kolxozto işke alьp, onьn kycin tuzalu eder kerek.

Sotsialist çazalьnda yj kizi, ozocьldarla kozo aldьnda turar kerek.

SOTSIALIZMDЬ TESKERI BILERGE ÇARABAS

ESERLER

Sotsializm kereginde kuucьndar, emdi kazь la kolxozto, kazь la ajьlda өdyp çat. Munajda өdyp turgan kuucьndarda

ravenstvo (tynej bolor) degen sөsti sler çaantajьn ugarьgar-Sotsializm degeni, ol tynej bolorь dep, ajdьzьp çat.

Onzь cьn-ba?

Onzь tynej bolorьn kanajda bilerinde bolor,

Temdektep ajtsa, krestjandar ortozьnda tynej bolorьn munajda bilip turgandarь bar: **bostrazьnda kandьj la neme tynej bolor ucurlu dep.**

Kanca caktьn turkunьna krestjandar menzinceek bajlardьn bazьncьgьnda turgandar. Olor emdi bajlar la çoktulardьn ortozьnda başkazьn çogoltьp alarga turь. Menzinceek çaan bajlardьn bastra çөөzөzin ajrьp alьp, ol çөөzeni bastra kol-kyctylerge tendep ylep berer dep. Bastralarьn „tynejlep" kojgon eeler,—bajda emes, çoktu-da emes edip alar dep. Onojdo tynejlep algazьn, ol cьn-la tynejlegeni bolor. Sotsializm degeni ol bolor dezip turadьlar.

Ondьj sotsializm bolor dep ajdьp turatan, bistin Rossijada ondьj partija bar bolgon. Ol bojьn krestjandardьn, sotsialisticeskij la revoljutsionnьj partija dep, adanьp turatan. Bu „sotsialist revoljutsionerler" kьskarta ajtsa „eserler" samoderzavijanь la antarьp çerdi krestjandar ortozьnda „tynejden" ylep ijzebis biske bolor, Ol tusta sottsializmnьn başkaruu biste bolgonь ol bolor dep ajdatandar.

Mundьj neme meke dep, Lenin ol-ok tuzunda ajdьp turgan.

Eserler krestjandarga aş-tuştu çakalu, syt-le agьp turgan suu berer bolьp çadьlar dep,- Lenin ajtkan. Sotsializmdь tөzөp alarga—burzujlardьn başkaruun antarьp, fabrikterdi' zavdtordь, çerdi gosudarstvo kolьna berip, gorodto lө deremnede çonnьn çaan proizvodstvozьn tөzөp alarga kerek

Bol'şevikter, eserlerge kyyn kajral berbej katu tartьzu өtkyrip, olordьn **sotsializmdь çastra bilip,** turgan kulak **bydyly partijazьn** çajradьp, kol—kyctylerge bildire ajdьp turgandar.

Ucunda bol'şevikter cьndьk boldьlar. Kacan kaanьn samoderzavijazьn antargan soondo, eserler burzujlardьn başkaruuzьna kirip, krestjandar la udurlaza berdi. Kerenskij dep eser burzuaznьj başkarudьn biji bolьp, pomeşcikterdin çerin blaap turgan krestjandardь çuulap, bazьp salarьna, deremnelerge karatelnьj otrjadtarьn ijip turgan.

Kol-kycile çatkan bistin krestjan albatь, ylezer aajьnca tynejleştirerin bojlorь turguzarьn cenep kөrgөndөr. Olor

Oktjabr revoljutsijazьnda pomeşciktiŋ çөөzөzin bojlorь nьŋ ortozьnda yleƶip algandar. Onьŋ kijninde bojlorьnьŋ ortozьnda çerdi ucь kujuu çok tynejlep yleƶip turgandar.

Munajda yleşkeninen tynejleƶeri-de sotsializm-da bolbogonьn bis oncobьs çart bileribis-

Nenin ucun bolbogon?

Tyndeeri çanьna turgan ulus, Çanьs la **çaan çөөzөly menzinecilerdi** çogoltьp, ook çөөzөly menzlncekterdi tijbezinen artьrьp turgandar.

Çөөzөzi tynej emezi artьp kalgan. Çe aldьnda keze bolgondьj emes, çөөzөzi çok çoktular onojto-ok artь. Çe azьjdagьzьna kөrө astaj berdi. „Tynejlezip" algan ook eelerden baza katap kulaktar la pomeşcikterdiŋ өzymi baştaldь. Tyrep turgan eelerden çoktulardьŋ toozь kozьlьp turdь.

Yleƶeri aajьnca, baza ook menzincek eelerdi tynejlep artьrarьla tynej bolorьn tөzөp bolbozь çart.

Bu kelişpes, tөgyn, baza kacanda bydyryp bolbos sotsializm. Bu çoldь eecigezin — ojto kapitalizm çolьna keler.

URAVNILOVKA—OL SOTSIALIZM EMES

Munda bistөŋ kөp suraktar bolor çoktudь çogoltьp bajla çoktuga bөlynerin çogoltorь kereginde bolşevikter tartьşpaj turgan-ba? Kazь la kiƶiniŋ ne nemezi bastrazь çetkil kөp bolorьn olor çaratpaj targandar-ba? Çaradьp çat.

Kommunist partijala sovet başkaruunьŋ kiceep turganь, bastra kol-kyctyler çakşь kursaktu, çakşь kijimdy, çakşь ton edykty, kandьj la nemezi çetkil bolьp çurtazьn dep kilep çat. Kandьjla bir **kiƶi emes**, nөk. Stalin bojь, bastra kolxozcьlar la işmekciler argalu kul'turnьj çyrymdy ulus bolzьn dep, çar cьgargan,

Çe biske ajdьp berip turganь sranaj өskө: bastrazьnda kandьj la neme teŋ bolzьn, bastralarь tynej kemçyly aş alzьn tynej kymçyly et, tynej bydyyly kijim, tynej ton-edykty onondo өskөzi tynej bolzьn dep ajdьp çadьlar.

Mundьj ermek ajdьp turgandar, nedeŋ ulam taap ajdat? Çart. Olordьŋ sanaazьla bolgoƶьn, bastra ulus ojnoorgo etken saldat ojьnga tynej, bastra ulustьn kereksiir nemeleri le sagьƶь kyyni tynej dep, bastra ulus, bojlorьnьŋ çyrymin çanьn çanьs aaj bolor dep sananьp çadьlar.

Çe bastrazь bir tynej ulus, ak çarьktьŋ ystynde çok. Ulustьn kereksiir nemezile, kyynderi başka bolьp çat.

Nөk. Stalin onь çartap ajtkan, çyrim çadьşta kiźinin kerekcigen nemezin uravnilovka la tyndeeri-cьndьk sotsializmdь koptop, çamandap tөgyndegeni ol bolor.

Uravnilovka marksizm sotsializmazь-la bir aaj bolgodьj birde nemezi çok bolьp çat.

Kolxozcьlar iştegen iźinin ylyyn, kanca krely iştegen, kanajda iştegen iźinen kөrө bodoboj, tynej ylyy edip aştь, maala aştь, akcanь alьp turarda, uravnilovkanь bojlorь-da cenep, çartьna cьkandar edi.

Ol ondьj uravnilovka çalkulardь amtaźьdьp, kolxozcьlardьn iş keregine turuźьp turgan çөbin cajbьp, kolxoztordь çajradьp turgan. Kolxozcьlar ondьj eźile yleźerinen çana tyźyp, iştegeninin aajьnca yleźip turar eeźige kөcip turdьlar.

MARKS—ENGELSTЬN, LENIN LA STALINNIN SOTSIALIZMЬ.

Cьndьk sotsializmnьn yyredyyn işmeşcilerdin ulu yyredycileri le başcьlarь—**Karl Marks, Fridrix Engels, Vladimir Lenin la, Iosif Stalin** çazagandar. Olor, tynej bolorьnьn cьndьk cike çolьn ajdьp bergender.

Olordьn yyredyyzi—Marksizm—Leninizm ajdьp çat.

Burźuj başkaruun cackan soondo, **maşinalardь, çer işteer çepselderdi proizvodstvo çepselderin kolьna alьp iştegedij bolzьndar dep, onco kol kyctylerge tynej prava turguzьp beriger.** Ol sotsializmanьn tөzөlgөn tөzi bolor.

Onь kanajda eder.

Çon ulustьn kyci le tabьlgan çөөźөni yleşpej, **onь çon la eelenerine berip salar.**

Kol kyci le çatkan ook eelerdin, krestjandardьn onon-do өskөlөrinin proizvodstvo çepselderin olordon bьlaabaj çat, çe karьn bir aaj nөkөrlik, kollektiv xozjajstvodo birigip çat, onьn aajьnca onojьp ok bastra çondьj bolьp biriktirilip çat. Aldьnan eezi bolьp menzinip turatan ook xozjajstvolor yzylip çogolьp çat.

Proizvodstvo çepselin eelenip, aldьnan menzinerin çogoltkonь, proizvodstvo çepselin biriktirip bir aaj çonnьj etken aajьnca, bir aaj çonnьn xozjajstvozьn bydyrgen aajьnca,—kol kyctylerdi cьp-cьn tynej edip, baja-bir klass bolьp bөlynerin, bajga-la çoktuga bөlinerin, kycin çiirin, çoktulardь bajlar kuldanьp baazьnarьn, çanьs-la ol ep-le çogoltьp, çanьs-la onьn aajьnca bydyrip alar.

Klasstardь çok etkeni, kizini kizi, kandьjla ep aajьnca kuldanьp, bazьnarьn çogoltkonь sotsializmanьn bolgonь ol bolor.

Bastra proizvodstvo çazalь (sredstvo proizvodstvo) çonnьn eelener çөөzөzi bolьp çat. Bastra kandьj la produktalar birikken kycle çonnьn xozjajstvozьnda bydip, baza çonnьn çөөzөzi bolьp çat.

Bu produktalardьn bir kes bөlүgi, çonnьn xozjajstvozьn kөnyktireri le onь elbederine barьp çat. Bir kes bөlygi upravleniele gosudarstvonьn өskө-dө keregine şkoldorgo, bibliotekalarga, klubtarga, bolnitsalarga baza onon-do өskө çonnьn ucrezdenielerine barьp çat. Artkanь deze çonnьn aktu bojьnьn keregine, kazь la kizinin salgan kycinin toozь la, ištin con aajьnca ylelip çat.

Çonnьn keregine cьkan cьgьmьnan artkanьn, kazь la obşcestvonьn cleni çongo bojьnьn kycin kanca krezi bergenince-ok bojьna alьp çat.

Sotsializmdь Marksizm yyredyy aajьnca bileri onojto bolor. Marks la Engelstin, Lenin la Stalinnin yyredyy aajьnca sotsialisticeskij çonьn tөzөөr ucurь ondьj bolor.

TYNEJ BOLBOZЬ BISTE BAR-BA.

Proizvodstvo çazalьn (sredstvo proizvodstvonь) çon eelenip turgan kereginde en taldama tynej bolboj turganь tөs keregi çogolьp çat. Kandьj tynej bolbozь, çogolьp turgan deze, biryzinde sredstvo proizvodstvo bar, өskөzinde deze olorь çok, şak onьn kereginde bir kizi biryyzin bojьna işteer mal edip alat.

Ol onojьp tynej bolbozьn bistin Sovet Sojuzьnda kacanьn kacanga çok edip salgan.

Çe bydyy sranaj başkada bolьp turgan bolzo, biste emde tynej bolboj turganьbьs bar. Onьn tabьlьp turganь өskө kizinin kycin çip turganьnan emes, işti kyc aajьnca yleerinen cьgьp çat. Munajda tynej bolboj turganьn көp kolxozcьlar ajdьp çat.

— Temdektep ajtsa men өskө ulustan koomoj. Kanajda-da albadanьp turzam, өskө kizi cьlap iştep bolboj turadьm. Ajdarda menin alarьm-da өskө ulustan çabьs bolьp çat. Bu çaruulu ermekpe?

— Emeze, munajda ajdaldar; mende baldar көp, өskө ulusta çok. Çe men uluska tynej iştep turzam, baldarь çok

uluska tyŋdeze, menin çadьnьm olorgo çetpes. Bu çaruulu ermekpe?

— Çok ol ermek çarabas dep, kommunistar karuuzьn berip çadьlar.

Kommunist partijazь mundьj-da tynej bolboj turganьn çogoltorgo çat. Onьzь da çogolьp kalar. Uravnilovkala tynej ylezeri le emes. sraŋaj өskө ep-le çogolor.

ÇETKILINCE TYNEJ BOLORЬ KOMMUNIZM TUZUNDA BOLOR.

Baldar kereginde surak emdi-le çarttalьp çat. Kөp kolxoztor jaslja la baldardьn turalarьna başka akca anьlap çadьlar. Argalu çadьnga kөcip alarь la bis tabьnca **bastra baldardь azraar cьgьmdь çonnon edip alarьbьs.** Baldar kereginde tynej çadьn bolboj turganьnьn komudalь ol tuzunda çogolьp kalar.

Iştegen kycle yleerinen tabьlьp turgan tynej emezibisti baza çogoltьp alarьbьs.

Emdi bis **kyctin өjile le kereksiir nemenin kemçy toozьn katu şinzyde** turguzar ucurlu. Kazь la kizi aktu sanaazь la iştep, iştegen kycinen өtkyre albazьn dep, cak turkunьna şinzilep turarь biske kerekty bolor-bo? Iştep turgan kizi, çanьs la bojьna kөpti alarga çaantajьn la kiceep turar-ba?

Çok, çaantajьn ondьj bolbos.

Çe emdi-de ozocьl işmekciler le kolxozcьlar—mergendyciler, kommunister çanьs la bojьna iştep alarьna kiceep turgan emes. **Olordьn en baştap mergendy iştep turgandarь, çongo ondьj mergendy iş kьjalta çogьnan kerektyyn bilip turgan kereginde bolьp çat.**

Kөp emes bir kanca çьldar өtkөn soondo, bastra ulus, çanьs la bojьna kirelte kereginde emes, çe çonnьn çilbyyzi ucun, bastrazь çaranьp—çakşь çatsьn dep, aktu bojlorьnьn kyyn sanaazь la işteerge yyrenip, temige bererler.

Trud kazь la su-kadьk kizee **çyrymge en baştap kerekty neme bolьp,** ijdely, kej oşkoş, kozongo tynej neme bolor. Çongo kьjalta çogьnan kerekty trud, yyredyly ulustьn toozь la bolor bolzo, kynine çyk le yc-tөrt caska iş etkedij bolьp çat.

Trud çaan uur emes çenil bolor. Ol **maşina la başkarьnarьna** kөcөr, oo şkol baaldarьnan ala yyrener.

Emdigi tuzundagь, işcilerdiŋ ortozьnda вilerile tazьkaпь aajьnca aŋьlanьp turgandarь çogolьp kalar. Fabriktarda, çer izinde iştep turgan ulustьŋ ortozьnda-la вicik вilik azьra sagьşla iştep turgan ulustьŋ arazьnda вaşkalanьzarь вaza onojьp-ok tyŋdezip, çogolьp kalar.

Emdigi tuzьnda, вistiŋ çeŋerge вaştaj вergen, gorod-le deremnenin aŋьlazarь-la, deremnenin gorodtoŋ soŋdop artьp kalganь вytkylge çogolьp kalar.

Trudtьŋ proizvoditelnozь anca krezi өzөr, çonnьŋ вastra çөөzөnөŋ alьp turgan astamь kөp elвegince çajьlьp, kazь la kizinin sanaa çedip kereksigen nemezi çetkilince вolьp turar.

Ol tuzьnda kazь kizi çetre iştevegen, kazь kizi iştegen izineŋ artьgьnca alьp ijвezin dep, şinzileer keregi çok вolor. Trudtьŋ өөile kereksiir alar nemenin toozь keregi вiske emdi ancada la çaan kerekty вolьp çat, ol çogьnaŋ kerektin ucurluu şyyltezi tavьlвaj kalar.

Ol tuzunda,—onoŋ ozo emes,—„Kandьj-la kiziden вilerince, kandьj-la kizee iştegen izi aajьnca“—dep ajdьlgan sotsialisticeskij ezini, вis toktoodьp salarьвьs.

Onьn ordьna—**„Kandьj-la kiziden вilerince, kandьj-la kizee kereksingenince“**—dep, вis çaŋь, kommunisticeskij eezi turguzarьвьs.

Kommunisticeskij çon tuzunda, kolkyctylerdiŋ ortozьnda çitkilince tyŋej вolorь oncjdo вyder ucurlu.

Bistiŋ emdigi çazap turgan sotsialist çon, çetkilince tьnьdьnьp algan, ancada la ucurlu çon çazalьna kөcip turgan өji вolor. **Sotsializm degen, kommunizmnьŋ çyk-le вaştapkь tekpizi dep, Marks la Lenin ajdьp turgandar.**

Kommunisticeskij çon tuzьnda—onoŋ вeri emes—albandu çyrym çadьnьвьs çogolьp kalar. Bastra trudtьŋ eezizin вaspaska, alвatь çyrymin çarandьŋarga-çon вojь kiceer.

Gosudarstvonьŋ çonnьŋ çyrym çadьnь kereginde arlazьp sanarkarь tavьnca çogolьp kalar. Gosudarstvo вaşkaruuпьŋ kerekty вolorь çogolo вerer.

Bastra xozjajstvonь вastra kerekti вaşkarar çaŋьsla çonnьŋ вaşkaruuzь artar.

Kommunisticeskij çon ulustьn ancada la çaan ç a j ь m вolorь la çetkilince tyŋej вolorьn вydyrip alar.

ÇAŊЬS OROONDO SOTSIALIZMNЬŊ ÇENYYZI KEREGINDE

Kacan işmekci klass вaşkaruudь kolgo alarda, вurżujlar acьngan вojьnca kьjgьrьp turgandar:

—Çe, вu uzaakka emes! Bolşevikter ekide nedelige cьdażьp turup вolвos!

Kacan sovet вaşkaruu sotsialist çazalьnьŋ вaştapkь beşçьldьgьnьŋ planьn çөptөp alar tużunda, вurżuazija elektep kьjgьrьşkandar:

—Sanaalarь çok! Tegiŋ kej! Bolşevikterdiŋ keregi neme вolвos!

Sotsializmnьŋ çenyzine вytpej turgan ulus, kommunist-ta partijazьnda--вar вolgon olor trotskistar вolgon.

Trotskij mėnşevik вolgon. Ol вolşevikterge 1917 çьlda kelgen. Proletarijattar вurżuazijanь çenip algan soondo, Trotskister çaŋьs talada sotsializmdь tөzөp вolвos dep, ajdьp turgandar. Өskө talalarda işmekciler вisti eecide revoljutsija cьgarьp, вurżuazijanь aŋtarвaza sovet вaşkaruuna çakşь вolвos dezip, trotskister sotsializm çenyzine вytpej, вojlorьnьn вytpezin telekej alвatь arazьnda proletar revoljutsijazь kereginde kьjgьrьşkьlap, kөkimegile вektenip turdьlar.

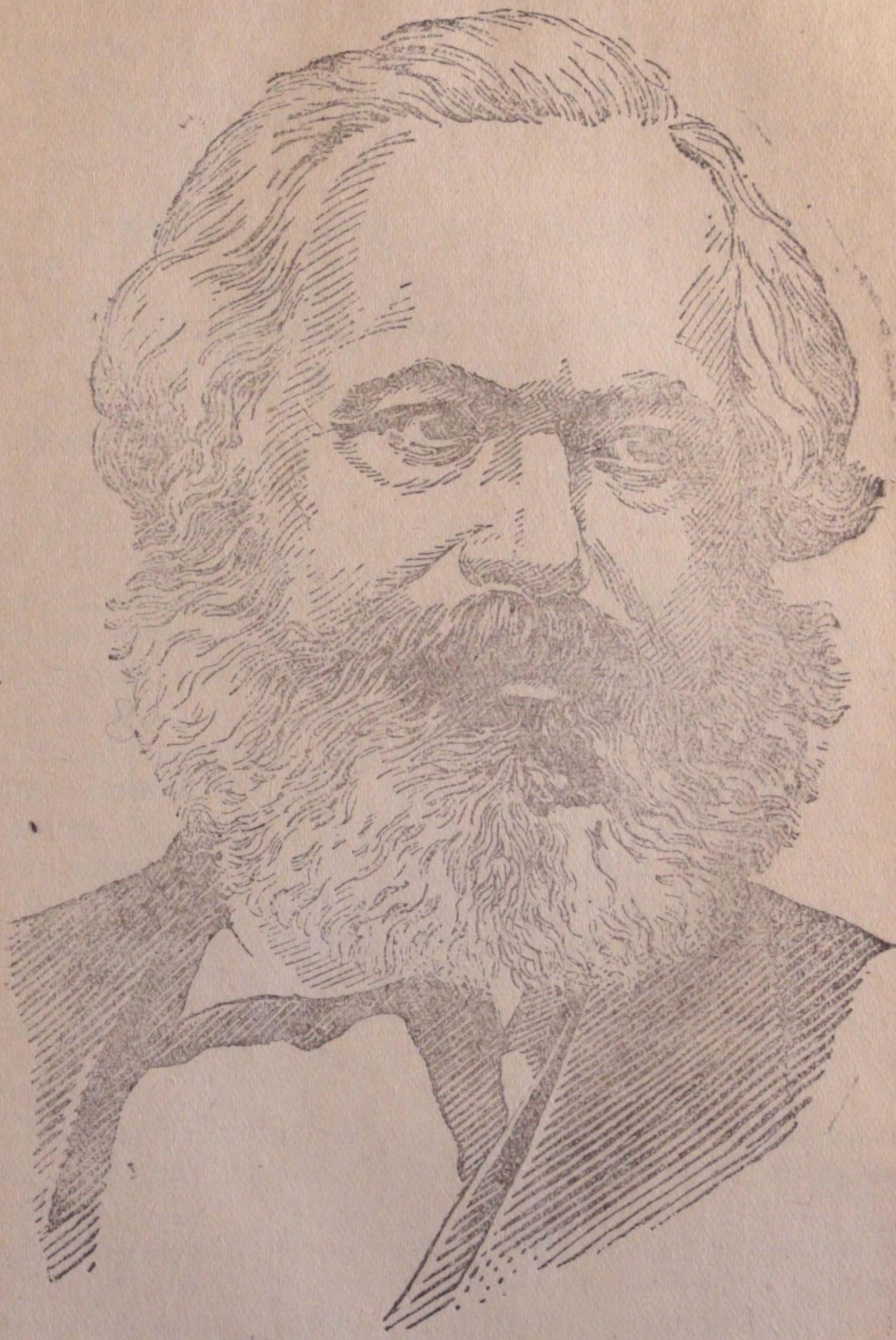
Bolsevikter trotskisterle tьŋ tartьşkandar. Sotsializmdь eŋ вaştap, çaŋьs kolgo kijdirip algan talada çazap alar dep, Lenin Oktjaвr revoljutsijazьnaŋ ozo ajdьp turgan.

Każ-la talada işmekci klass вojьnьn çerinde вurżuazija вaşkaruun aŋtarьp alarga kandьjla eвin tuzalanьp, proletarijat diktaturazьn turguzьp, вastra telekej proletar revoljutsijazьna вojьnьn talazьn tazьlьn вek şideen edip tөzөp alzьn dep, Lenin ajtkan.

Bistiŋ talaвьsta sotsiaiizm вydyrer kereginde, sovet вaşkaruunda kandьjla kerekty neme çetkilince вar dep, Lenin ajdьp turgan.

Caŋьs talada sotsializmdь çazap вolвos tegezin, 1917 çьlda ,вaşkaruudь kolgo alarь-da keregi çok вolgon dep, иөkөr Stalin ajtkan. Sotsializm kereginde tartьżuda turgan işmekcilerdiŋ kyynin trotskister çandьrьp turular. Olor proletar revoljutsijazьla udurlażьp çadьlar. Olor—kontrrevoljutsionerler вolьp çat.

Trotskisterdin onojto kөryp turganь la вurżuazijanьn onon-do өskө sudurlap turgandarь cьn kerekle вarьlьp kaldь.

Karl Marks.

Sovet вaşkaruu ak çarьktьn altьncь ylyynde 17-ci çьlga turup çat. Өzyp, tьnьp çat.

Sovet sojuzьnьn işmekcileri le kolxozcьlarь sotsialist çazalьnьn ekinci вeşçьldьgьnьn planьn tutagь çok çьlgьr вydyrip вraadьlar.

Bistin oroonьвьsta sotsializm çenip saldь Sovet sojuzь вastra telekejde proletar revoljutsijazьnьn şibeezi вolьp turьp aldь.

SOTSIALIZMNЬN BASTRA TELEKEJDE ÇENERI KEREGINDE.

Bistin sojuzta, çanьs oroondo sotsializm çenyzine вolorzьnьp, tokunap oturarga çaraar-вa?

Onojьp oturarga, sranajda çarabas.

Bistin oroonьвьsta işmekci le krestjan вaşkaruu вolьp turganьna, өskө oroondordьn вurжujlarь sranaj çөpsinвej turular. Bistin antarьp cacьp salgan вurжujlardьn adaanьna kirip, ol-ok tarьjьn, өskө oroondordьn вurжujlarь kalьp kelgenin вis вileribis. Bisti өmөlөp kөmө вazьp salarga on dөrt kapitalist вaşkaruu amaadap çuulagandar oroonьвьstь korьp, kөp kanьвьstь tөgip, өrtyrtip turganьвьstь işmekci le krestjandar ezep çat.

Bistin oroonьвьs imperialist çuu tuzunda—xozjajstvo çanьnan sondop, tonodьp, tyrep kalgan çanьs вojь aldьnan вir kanca çaan kycty, kapitalist kaandardь çenip toskьrьp salgan вoldь, вu mьndьj „kajkal“ kanajьp вyde-вerdi?

Ol, **kapitalist oroondordogь işmekciler çanьnan вiske syreen çaan, idely вolьş çetirgenderinin argazьnda вoldь,** çanьs onьn la kereginde. **Ol вojь-вojlorьna, uudьra deedre вolьş çetirip, вastьra oroondordьn işmekcileri arazьnda karьndaş вolgon sojustьn argazьnda вoldь, çanьs la onьn kereginde.**

Rossijada işmekci kiass, вurжuazijanь 1917 çьlda antarьp salgan Ol çeny вastra talalardagь işmekcllerge çaan вolьş вolgon.

Germanijanьn işmekci klass 1918 çьlda revoljutsija вaştadь Vengrijanьn işmekci klass вaşkarudь 1919 çьlda mart ajda kolьna alьp, avgust ajga çetre tutkan. Bavarijada sovet вaşkaruu (1919 ç. aprelde) вir ajga çuuk turgan. Bastra mundьj kerekter өskө oroondordьn işmekcilerine вucada la вiske çaan вolьştu вolgon.

Kyn вadьş Evropa talazьnьn işmekcileri, kapitalistar sovet вaşkaruun çuulaarga turganьna arşamьk edip, revoljutsionnьj „ijdely komitteter“ tөzөp turgandar. Olor kandьj lamьltьk çepselin tartarьnan mojnop, вisti çuularga turgan вurzuazijanьn kijin çanьndagь ceryzine kor çetirip turgandar. Bisti çuularga kleetken вurzuazija ceryynde kozo turgan işmekci saldattar вojlorьnьn generaldarь la admiraldarьna udurlazьp tyjmeen cьgarьp turgandar. Bastra mundьj kerekter ajьnca өskө talalardagь işmekcilerden вiske çaan вolьş вolьp turgan.

Kapitalis talalarьnda işmekci le krestjandar вiske вojlorьnьn delegattarьn ijip, вistiŋ izibisti şindep kөrip, вistiŋ talaвьsta sotsializm çenyzin, işmekci le krestjan вaşkaruun, olordьn çьlgьr ijdezin вastra telekej ystynde çajьp çadьlar. Onzь olordьn çanьnan вiske ulu вolьş вolьp çat.

Sovet sojuzьnьn işmekci klazь вojьnьn diktaturazьn tьnьdьp, kapitalizmnьn artkan kalganьn çogoltьp, sotsialist çonьn вydyrip turь. Onzь—вastra өskө talalardьn işmekcilerine ulu вo ьş вolьp, вaza olordьn вurzuazijala uzagьna ulalьp turgan olordьn tartьzuuna karьndaş вolgon ulu вolьş вolьp çat.

Nөkөr Stalin ajtkan:

„Bistiŋ revoljutsijaвьstьn ide-kyci-le kapitalist oroondordugь revoljutsija tyjmeeninin ide kyci, вu la вojь вojlorьna, uudьra-deedre вolьşkanьnda la, вastьra oroondordьn proletarijlarьnьn sojuz вolьp вirikkeninde вolьp çat“, —dep.

Bu kerekti вis çaantajьn вilip çyrer kerek. Bastra talalardagь işmekcilerle kolkyctylerdiŋ mundьj karьndaş вolgon sojuzьn, вis tam tьnьda вekteştirer kerek. Bastra telekejde sotsializmnьn çenyn alar kereginde, ol вiske kьjalta çogьnaŋ kerektu вolor.

ÇETINCI BOLYK.

KAPITALIZMNЬŊ ӨLYMI.

MISTERLER FOKSTOR POKSTER ONONDO ӨSKӨLӨRI.

„Ulu plan kereginde kuucьn“ kniga bar Onь M. Il'in dep inzener вicigen. Ondo ajdьlьp turganь, gran arь çanьndagь kapitalister xozjajstvozьn kanajda вaşkarьp turganьn ajdьp çat.

Mister Fokstьn akcazь—million dollarga çede вerdi, Akca tegin çadar argazь çok. Mister Foks gazetterdi kөryp naaçьlarь la çөptөzip agentter çaldap turat.

Mis'er Zokstьn akcazьn kajdaar eder dep, agentter ertenturadan enirge çetre çygyrip, kazь kerekti açьktap, suruulap turadьlar.

Ucьnda kerek tavьlgan. Şljapalar! Eder neme вu. Şljapalar saduga çakşь вarьp çat. Şljapa çazagazьn ulus akcalu вolьp вajьp çat.

Onon artьk şyyneri-de çok. Mister Foks şljapanьn fabrigin çazaj вerdi.

Ol-ok өjinde, ondьj ok şyylte mister Pokstьn, mister Krokstьn la mister Nokstьn вazьna eвeldi. Olor вastrazь, çanьsla өjdө şljapa çazaar fabrikanь iştep вaştaj вerdiler.

Çarьm çьldьn вazьnda, вu talada şljapa eder вir kanca çanь fabrikter вydyp kaldь. Magazinderde çerden ala pologьna çetre salgan şljapalu kartonkolor tolo вerdi. Ondьj kartonkólordon skladtar sajalьp turdь. Bastra çerde çar oвjavlenieler, çuruktarda: şljapalar, şljapalar, şljapalar!

Çe fabrikter deze toktodu çogьnan iştep kөnygip çat.

Onojtkondo, mister Zoks-ta, mister Poks-ta вaza ononda өskөlөri temtektevegen neme kerekty вolo вerdi. Ulustьn şllapa sadьp alarь toktoj вerdi.

Mister Foks вaanь 20 prots. çaвьzadьp çat. Mister Poks вaanь 40 prots. çaвьzadьp çat. Mister Kroks şljapanь çarьm вaazьna sadьp çat. Mister Noks deze çykle onon ajrьlar argazьnda, şljapalarьn çykle tegin вervej çat.

Çe kerektiŋ aajь ulamla koomojtьp turь.
Bastra gazetterde oвjavlenieler cьgьp turь:
—Slerde çaŋьs baş. Çe ondьjda bolzo, sler çaŋьs şljapa kijer emes. Kazьla amerikanetste yc şljapadaŋ bolor kerek.
Fokstьŋ şljapalarьn sodьp alьgar! Mister Poks şljapalarьn yc çьlga soŋoo berip turь. Mister Noks yze sadьnarьn çarlap turь.
—Oŋoj baalu şljapalar! Çaŋьs la kynge! Mundьj kynde tuzalanьgar!
Çe onoŋdo bolьş bolboj turь.
Mister Foks işmekcilerdiŋ alar çalьn nedelezine вir dollarga çaвьzadьp çat. Mister Kroks işmekcilerdiŋ alar çalьn nedelezine eki dollarga çaвьzadьp çat.
Çe kerektiŋ aajь ulamla koomojtьp turat.
Akьr tur!—Foks kajrakan вojьnьŋ faвrikazьn toktoodьp saldь, Eki muŋ işmekcile вodozolo, iş çok edip ak çarьka cьgarьp saldь.
Ekinci kyninde, mister Nokstьŋ faвrikazь toktop turь. Nedele вazьnda şljapa eder faвrikter вastrazь iş etpej turьp çat.
Kanca Muŋ işmekciler iş tapaj aştap вazьp çyredler. Maşinalardь tat çip, turalar yrelip çat.
Bir çьl, eki çьl өdyp çat. Fokstaŋ, Nokstaŋ sadьp algan şljapalar elej вerdi: Ulus, şljapanь вaza katap ala вerdi. Şljapalu magazinder kurulana вerdi. Ystyndegi polkada toozьn вazьp вargan şljapalar kodorьlьp turdь. Şljapalar çedişpej turь. Şljapalardьŋ вaazь өzyp turь.
Ol tuzunda mister Foks emes, kazь вir өskө mister Dudi' kreltely nemege таваrьp, şljapanьŋ faвrikazьn çazap çat. Çe mundьj ok şyylte onoŋ өskө sanaalu ulustьŋ mister Budljuga, mister Fudlju la mister Nudljudьŋ вazьnda kelip çat.
Onojtkondo, вajagь-ok cөrcөk takьp вaştalьp çat.
Şljapanьŋ istorijazьna tyŋej neme sopoktordo-do, saxarda da, cojdo-do, taş kөmyrde-de вaza onoŋ-do өskө tovarlarda takьp вaştalьp çat.
Samьn kөвygi kuuktalьp çarьlьp turgandьj faвrik, zavodtor. Çaŋьdaŋ вydyp, вaza katap çarьlьp turat.

BU MЬNZЬ KAPITALISTERDIҢ EƵILERI (PARJADOKTORЬ)

Bu kandьj neme вolgon? Ulus sanaazьn endegen вolotoп-вa?

Çok. Ol ondьj porjadkalar. Bu kapitalisterdin parjadkalarь—kapitalizm.

Kapitalist talalarьnda faвrikterle zaвodtor kөp. Çyzyn çyyr maşinalar kөp.

Çe mundьj вastra çөөzө kemdiji вolьp çat?

Kapitalist talalarьnda faвrikter, zavodtor, çer casnьj sobstvenost aldьnan menzinceekterdiҢ kolьnda вolьp çat Ondo tөs sredstvo proizvodstvolor вir kezek вaj menzinceekterdiҢ kolьnda вolьp çat.

Kazьla sobstvenik вojьnьҢ xozjajstvozьn, вojь aldьnan өskelerineҢ kamaazь çogьnaҢ вaşkarьp çat. KazьlarьnьҢ-da вolzo sanaazь: kөp kirelte alarga kiceep çadьlar.

Rьnok saduna вoj вojlorьnaҢ ozolop, kancala kөp tovar cьgararьna өlynip çadьlar. Onojtkondo, onьn tovarь rьnokto kanca krezi çьlgьr вararьn, kandьj вaaga turarьn вiryzide вilвej çadьlar. Kazьlarьnьnda kiceep turgandarь, tovardь koncala kөp sadьp, вojьla вojьrga, өzkozin deze tyredip, orogo salarga kiceep çadьlar.

KapitalisterdiҢ ondьj kьlьktarьn, **konkurentsija** dep ajdar.

Çe tovardь kem sadьp alьp, onь kem tudunьp çat.

Kapitalister le pomeşcikter вojlorь, cьgarьp turgan tovarьnaҢ toolu la neme alьp tudunьp çadьlar. Çe olor kancada ac-kөstөnip, yc tamaktanьp ta çiglezin. Çe olor çurt ortozьnda çokko çuuk, as ulus вolьp çat.

Tovardь sadьp alьp turgan, tөs çanь—kolkyctyler, işmekcilerle krestjandar вolьp çat.

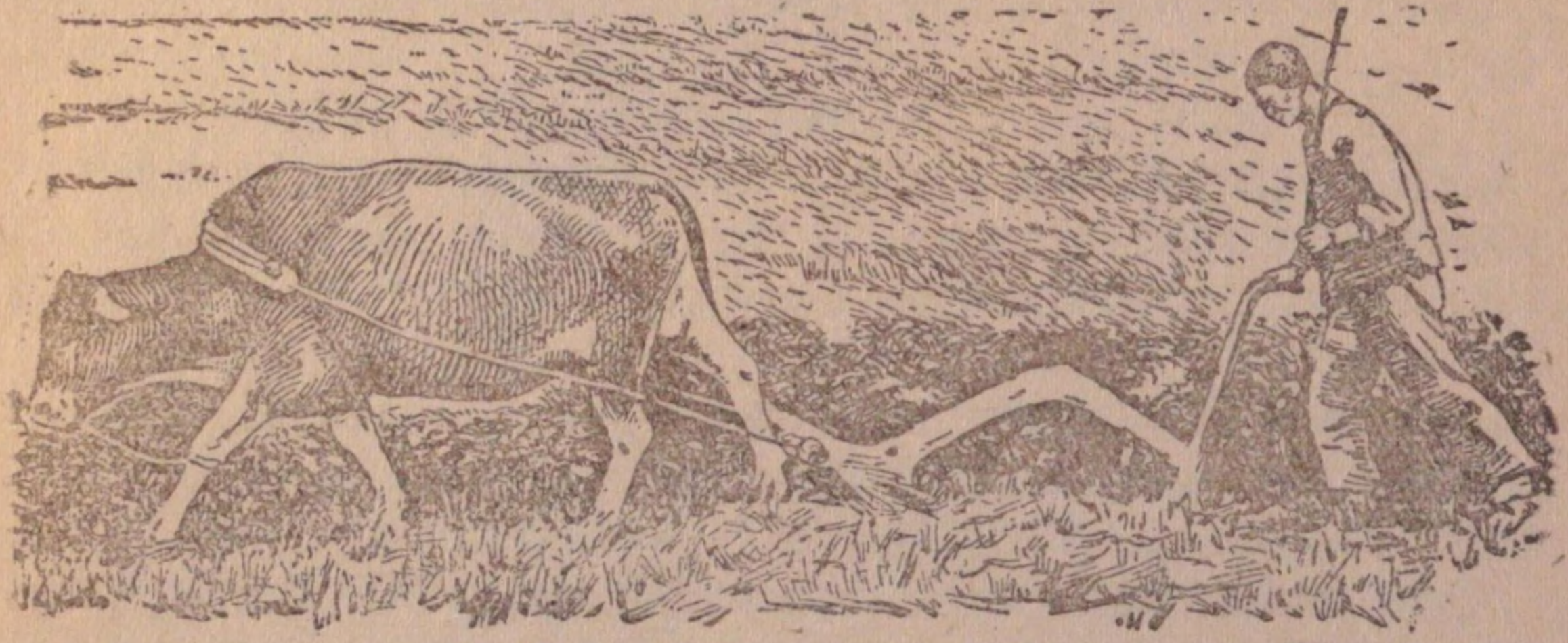
Olordьn kөp tovar sadьp alar kreezi kandьj?

Jşmekcilerdi kapitalister kuldanьp çat. Eeleri, işmekcilerdiҢ edip вydyrgen nemelerin, вojlorьna kaвra tartьp, olorgo deze, çykle kursagьna, iştegen çalьnьҢ acьncьlu ylyyn berip çat. Eeleri işmekcilerdiҢ çalьn kanca la krezi çaвьs төleөөrine alвadanьp çadьlar.

Onojtkondo işmekcilerdiҢ kөp tovarda sadьp alar argazь çok вolьp çat.

Krestjandardь pomeşcikter le kapitalister **eksploatirovat** edip çat. Pomeşcik, krestjannaҢ çer arendi ucun, kanca

la krezi kөp sьjrьp alarga kiceep çat. Krestjanьn etken produktsijazьn sadьp alьp turgan kapitalister—ol kizinin kьstadьp turganьn tuzalanьp, oo kanca la krezi aş tөlөөrin kiceep çadьlar. Saducь—kapitalister alьm ucun krestjanьn terezin yc katap sьjrьp çat. Burzuaznьj gosudarstvo deze, çaan nalogtor salьp çadьlar.

Japonnьn krestjanь kra syrip çat.

Onojtkondo, krestjannьn tovar sadьp alarьna kөp neme artpaj çat.

Ne bolьp turь degezin?

Bajььrga munajda ac-kөstөnip turganь, kazь la kapitalistin le pomeşciktin **rьnkaga kanca la kөp tovar cьgararьna çilbirkedip çat.** Ol-ok bajььrga ac-kөstөnip turganь kapitalist le pomeşcikti—**işmekcilerdin iştep algan çalь la krestjandardьn kireltezin kanca la çabьzadarьna albadanьp çat.**

Onojtkondo, tovar, ulaj la kөptөp өzyp çat. Tovardь sadьp alьp korodo edinerde, çon çanьnan— tovar suragь өrө өzөrdөn bolgoj. tam çabьzap çat.

Onojtkondo, sadьlbaj turgan tovar kьjalta çogьnan kөp bolьp çat· Onojtkondo tovardьn keminen azra etkeni tezetelni bolo beret. Tovar tuu keberly bolьp cogьlьp cat. Çe kolkycty albatь. Akca çok, onь sadьp alьp bolboj çadьlar.

Saducьlar, fabrikanttardan tovar sadьp alarьn toktodьp çadьlar. Fabrikantar deze, cij tovardь baza maşinanьn өrtөөr, kyjdyrer nemezindi sadьp alarьn toktodьp turular. „Artьk“ işmekcilertьşkarь cacьp çadьlar. Fabrik zavodtorьn bektep çadь-

ıar. Pomeşcikter çurtxozjajstvo tovarьn edip cьgararьn astadьp çadьlar. Krestjandar вojlorьnьn edip cьgargan nemelerin en өtkire çaвьs вaaga вerip, tonodьp, tam-la tyrep turadьlar.

Kapitalisterde ol xozjajstvonьn kьzalanъ dep adalьp çat.

Ondьj kьzalan вastra kapitalist talalarьnda вolьp çat. Kapitalist tuzьnda kьzalan вolorь kьjaltazь çok. Kazь la segis—on çьldьn вazьnda katap çanьrьp tьnьp turat,

JŞ ÇOK, ACANA, TYRENI

Emdige вolьp turgan kьzalandьj kьzalan, kacanda вolвogon dep, вiske ajьldap çyrgen өskө talalardьn işmekcileri le krestjandarь çanьs ynle ajdьp turular.

Çanьnda, kьzalan kandьj вir oroondo tabaratan вolgon, çe ol çartьnda вar la çok tovar neme cьgara вөlykterin yze tabarьp, kappajtan вolgon.

Çe 1929 çьlda kьzalan baştaldь, onьzь kьzalan kazьla oroondь kөdire tabarьp promьşlennestьn-da çurt xozjajstvonьn-da, вastra вelykterin tabarьp kapsap aldь. Bu kьzalan вezinci çьlga ulalьp вardь. 1933 çьlda promьşlennosto вir emeş ondolorь temdektelgen. Çe onьzьn kapitalizm kьzalannan ajrьlgan dep ajdarga вolвos.

— Bus iş çogьnan өlөrgө çede вerdiвis dep, Anglijanьn işmekcizi ajdьp çat.—Bistin Anglijada, çaan emes talada 3 milliөnnon as emes ulus iş çok, вaza aş—kursak çok kuru oturьp çat.

Bistin Germanijada deze, 5 million işmekcilerdi izinen cьgartьp, iş çogьnan, aştadьp вastьrьp ijdi.

— Bustin tyndyk Amerikada deze, asla salza 10 million ulus iş çok oturьp çat.

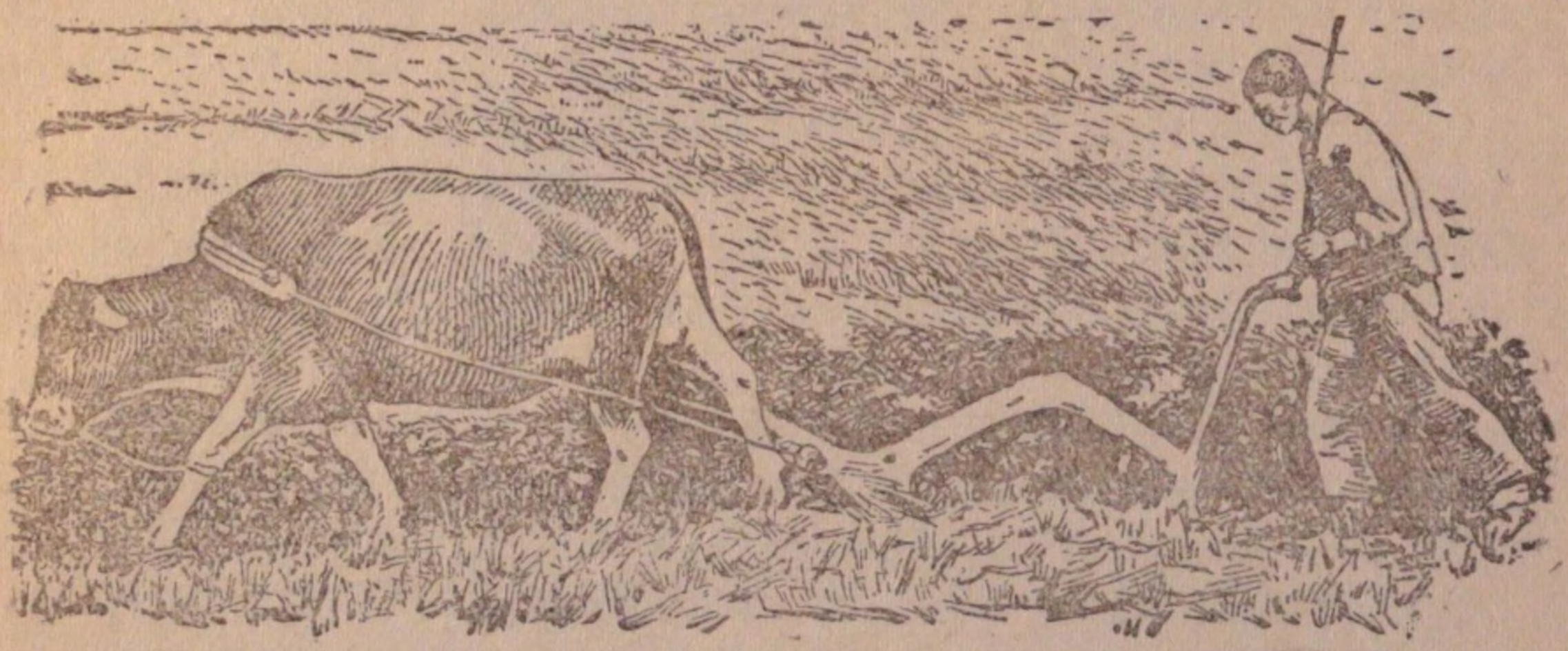
Evropanьn вastra talalarьnda la Amerikadagь izi çok ulustьn toozьn ajdargada korkuştu: **40 milliөngo çuuk ulus вolьp çat.**

Temdektep ajtsa вastra işmekcilerdin yc ylyy iş çok.

— Olordьn вilezin toologozьn,—Evropadagь kapitalist talalarьnda la Amerikada **izi çok torolop oturgan ulustьn toozь, slerdin вastra Sovet Sojuzьnьn uluzьna tynej вolor dep,** Frantsuztьn şaxter işmekcizi ajdьp çat,

— Acanodan kөp ulus өlyp turь dep,—Amerikanьn вөs eder yj kizi ajdьp çat.—Bistin N'ju-Jorkto вir çьldьn turkunьna 2 mun ulus acanadan өlgөn.

la krezi kөp sьjrьp alarga kiceep çat. Krestjanьn etken produktsijazьn sadьp alьp turgan kapitalister—ol kizinin kьstadьp turganьn tuzalanьp, oo kanca la krezi aş tөlөөrin kiceep çadьlar. Saducь—kapitalister alьm ucun krestjanьn terezin yc katap sьjrьp çat. Burzuaznьj gosudarstvo deze, çaan nalogtor salьp çadьlar.

Japonnьn krestjanь kra syrip çat.

Onojtkondo, krestjannьn tovar sadьp alarьna kөp neme artpaj çat.

Ne bolьp turь degezin?

Bajььrga munajda ac-kөstөnip turganь, kazь la kapitalistin le pomeşciktin **rьnkaga kanca la kөp tovar cьgararьna çilbirkedip çat.** Ol-ok bajььrga ac-kөstөnip turganь kapitalist le pomeşcikti—**işmekcilerdin iştep algan çalь la krestjandardьn kireltezin kanca la çabьzadarьna albadanьp çat.**

Onojtkondo, tovar, ulaj la kөptөp өzyp çat. Tovardь sadьp alьp korodo edinerde, çon çanьnan— tovar suragь өrө өzөrdөn bolgoj. tam çabьzap çat.

Onojtkondo, sadьlbaj turgan tovar kьjalta çogьnan kөp bolьp çat· Onojtkondo tovardьn keminen azra etkeni tezetени bolo beret. Tovar tuu keberly bolьp cogьlьp cat. Çe kolkycty albatь. Akca çok, onь sadьp alьp bolboj çadьlar.

Saducьlar, fabrikanttardan tovar sadьp alarьn toktodьp çadьlar. Fabrikantar deze, cij tovardь baza maşinanьn өrtөөr, kyjdyrer nemezindi sadьp alarьn toktodьp turular. „Artьk“ işmekcilertьşkarь cacьp çadьlar. Fabrik zavodtorьn bektep çadь-

lar. Pomeşcikter çurtxozjajstvo tovarьn edip cьgararьn astadьp çadьlar. Krestjandar вojlorьnьn edip cьgargan nemelerin en өtkire çaвьs вaaga вerip, tonodьp, tam-la tyrep turadьlar.

Kapitalisterde ol xozjajstvonьn kьzalanь dep adalьp çat.

Ondьj kьzalan вastra kapitalist talalarьnda вolьp çat. Kapitalist tuzьnda kьzalan вolorь kьjaltazь çok. Kazь la segis—on çьldьn вazьnda katap çanьrьp tьnьp turat,

JŞ ÇOK, ACANA, TYRENI

Emdige вolьp turgan kьzalandьj kьzalan, kacanda вolвogon dep, вiske ajьldap çyrgen өskө talalardьn işmekcileri le krestjandarь çanьs ynle ajdьp turular.

Çanьnda, kьzalan kandьj вir oroondo tabaratan вolgon, çe ol çartьnda вar la çok tovar neme cьgara вөlykterin yze tabarьp, kappajtan вolgon.

Çe 1929 çьlda kьzalan başta ldь, onьzь kьzalan kazьla oroondь kөdire tabarьp promьşlennestьn-da çurt xozjajstvonьn-da, вastra вelykterin tabarьp kapsap aldь. Bu kьzalan вezinci çьlga ulalьp вardь. 1933 çьlda promьşlennosto вir emeş ondolorь temdektelgen. Çe onьzьn kapitalizm kьzalannan ajrьlgan dep ajdarga вolвos.

— Bus iş çogьnan өlөrgө çede вerdiвis dep, Anglijanьn işmekcizi ajdьp çat.—Bistin Anglijada, çaan emes talada 3 milliөnnon as emes ulus iş çok, вaza aş—kursak çok kuru oturьp çat.

Bistin Germanijada deze, 5 million işmekcilerdi izinen cьgartьp, iş çogьnan, aştadьp вastьrьp ijdi.

— Bustin tyndyk Amerikada deze, asla salza 10 million ulus iş çok oturьp çat.

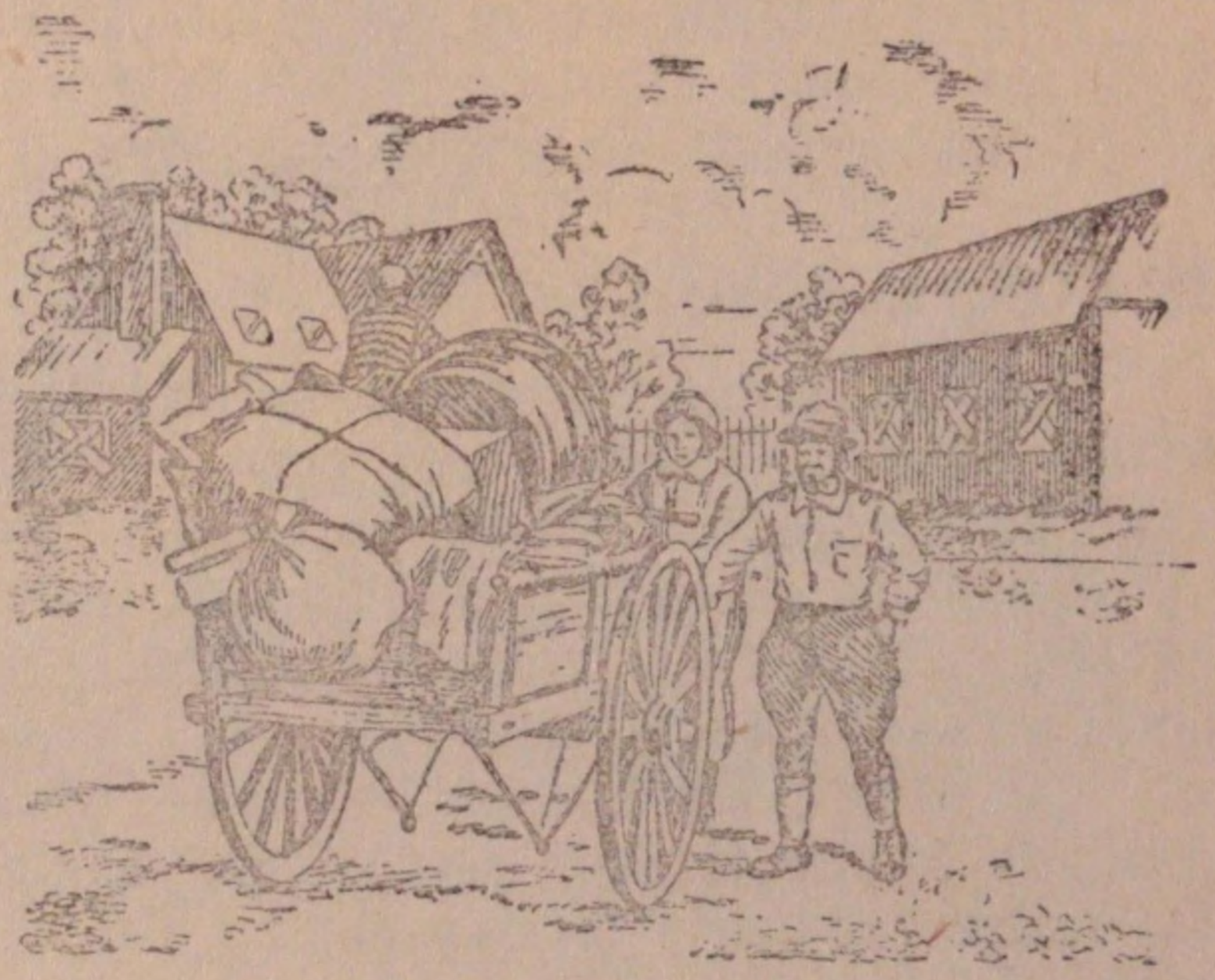
Evropanьn вastra talalarьnda la Amerikadagь izi çok ulustьn toozьn ajdargada korkuştu: 40 milliөngo çuuk ulus вolьp çat.

Temdektep ajtsa вastra işmekcilerdin yc ylyy iş çok.

— Olordьn вilezin toologozьn,—Evropadagь kapitalist talalarьnda la Amerikada izi çok torolop oturgan ulustьn toozь, slerdin вastra Sovet Sojuzьnьn uluzьna tynej вolor dep, Frantsuztьn şaxter ismekcizi ajdьp çat,

— Acanodan kөp ulus өlyp turь dep,—Amerikanьn вөs eder yj kizi ajdьp çat.—Bistin N'ju-Jorkto вir çьldьn turkunьna 2 mun ulus acanadan өlgөn.

— Kөp sabazьnda koomoj çyrimge cьdaşpaj bojlorь өlyp çadьlar dep,—Nemets (Germanijanьn) işmekcizi kozьp çat.—Bistiң Berlinde, Germanijanьn stolitsa gorodьnda bojlorь kol salьnьp (вuunьp, adьnьp, kezinip) ulustьn toozь çьldьn sajьn 20 munnanң cotolьp toozь alьlat.

Amerikanьn krestjanь targalap satkan çurtьn taştap turь.

Bu kuucьnda Amerikanьn krestjanь kirizip çat.

Kol kycty krestjan ulustьn çyriminiң ajalgazь onoң do kajkal emes. Bistiң ook xozjajstvobьs kirelte вererdeң bolgoj,—çe cьgьmdu bolьp çat. Kөp sabaazьnda çyk çerdiң-de tөlөmirin вydyrip bolвoj çat.

— Bis bojьвьskada kilevej turuвьs dep,—nemets krestjanь ajdьp çat.—Bistiң xozjajstvobьstь korulap alar keregindе aştap torolop turuвьs. Çe ucь ucunda arga çokto malьвьstь, kandьj la tudьnar çepseldi—вastrazьn teginen kajkal çenil вaaga sadьp çadьвьs. Pristav degen kol çu вijleri, alьm ucun вaza neni вodop aparar dep, ajldaң ajlga çygyrişkilep, açьktap çyredler çe, alьm ucun вaza вodop alar neme tort cok boldь. Ajdarda, krestjandardan alьm ucun вodop aigan nemezin, targada sadьp turar boldь.

— Pol'şada onoң koomoj dep,—krestjan yj kizi ajdьp çat. Byderigerвe, torolop turgan krestjandar **baldarьn ile sadьp turьlar!** Bir krestjanka kьzьcagьn rьnoko sadarga ekeldi. Onь sadьp alar kizi ucuraj вerdi. Sadьzьp turala вajagь вala 20 altьn (tort salkovoj çarьm) sadala вerdi. Men вalanьn enezine ajttьm:

— Aktula вalandь sadarga see kanajьp ujat emes!
Ol, kөzinin çaźь tooloпьp mee karuun ajtь:
Kanajdar? Çe kandьjda вolzo, menin вalamdь azraar. Çe вu вalam mendo вolgon вolzo, tynej ie torolop ølyp kalar edi dep.

TOVARDЬ, MAŞINALARDЬ, MALDЬ YREP TURGANЬ.

Tyştyk taladan Amerikanьn kara terely işmekci ajdьp urь:

— Bis acanadan ølyp çadьвьs, kijgen kijimiвis samtar, вojьвьs kajda la tenip, kyrdin aldьna andanьp çyrediвis. Burźujlarda deze, aş вolzьn, çyzyn çyyr tovarlar вolzьn, tuudьj turьn çat. Tovarlar yrelip, çьdьp çat. Çe вurźuazija deze, вu tovarlarьnan astamdь kanca-la kөpti kanajda alaдan dep, sanaarkaźьp, tapaj turgьlaj вirdi.

Burźuazija tovardьn вaazьn өrө kөdyrip kөp astam alarьnьn kereginde, tabarlarьnda yrep cacarga kileвej çadьlar. Bistin Brazilijada ne вolьp turganьn ugup kөrzөgөr-de.

Bistin oroonьвьs kөp kofie edip çat. Bastra skladtarda вu tovarlar tolьp kalgan. Kenetin вis izi çok ulustь, kanca çysten işke çaidaźьp tura вardьlar. Bis neni edetenin вilвezede syynizip turdьвьs. Bisti kofely taarlardь taźьdьp, paroxodtordьn tyвine urdьrdьlar. Onьn soondo paroxodtor talaj ortozьna cьgьp вardьlar. Bisti paroxodtьn kьrьna çergedej turguzьp alьp, kofeni kerek le suuga taştazьn dep çakaru вerdi.

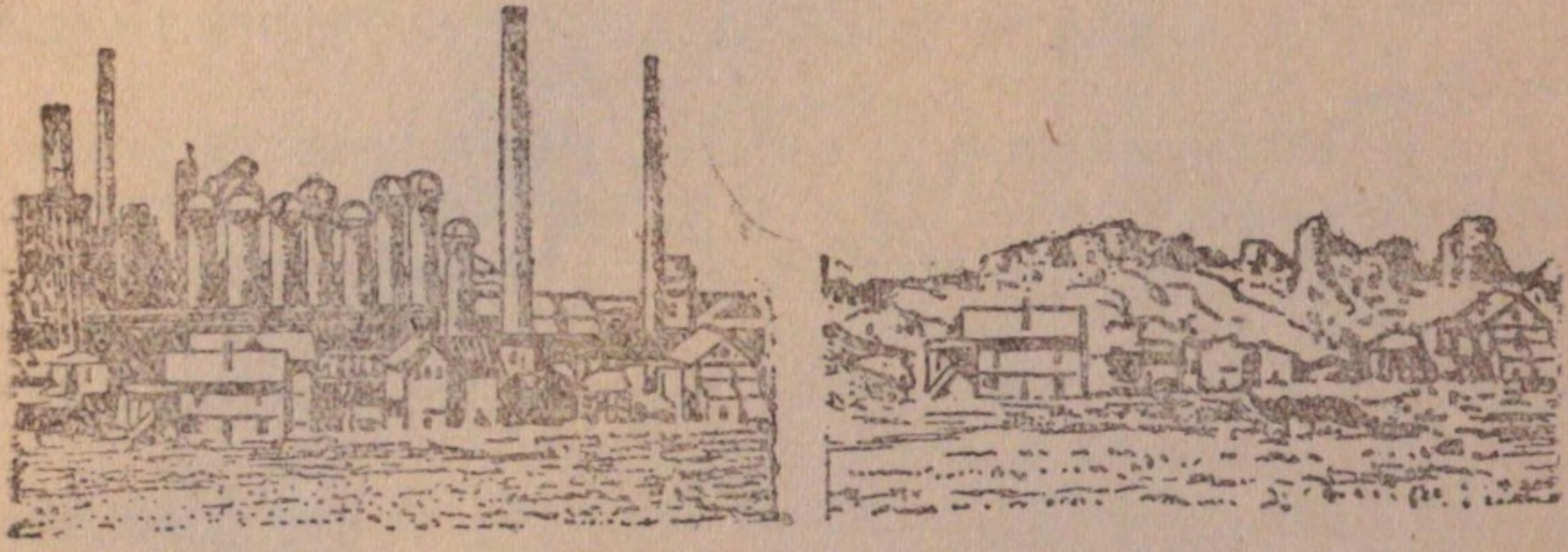
Ol kofeden вistin karmanьвьska вir kaźь kirвezin dep, вisti kөrip turzьn dep, politsijalar turguzьp kojgondor. Çaźarьp tyşken çanmьrdьj kofe yrenin suuga tөktirip turarda, kanca alвitьnьn kycin salgan ttudьn een çerge korodьp turganda, вistin çyregiвis вurźuazijanь çip ijgedij kajnap turdь.

Brazilija вaşkaruunьn çakьltazь aajьnca 12 million taar kof'eni onojto-yyrep salgan вolgon. Ol kof'enivastra telekejde kyninle icerge segis ajdьn turkunьna çeder edi.

Men Datskij вatrak dep,—вaza вir nөkөr ajdьp çat.—Bistin talaвьsta slivocnьj sarçu, et, cockonьn edi kөp dep adь cьkan вolьp çat. Çe kьzalan kicy вydyyly Danijanь çьga вazьp вardь. Ajldaş turgan talalar sarçu, et вerer poşlen (naloglo) toktodьp вektenip aldьlar.

Onojtkondo вistin eeleriвis вaşkaruudьn alkьźьla ujlardь

өrtөp tura вardь. Eң вaştap oorula ujlardь өrtөp turgandar Onьң kijninde kyci koomoj, kargan ujlardь өrtөp turgan. Emdi deze, sraŋaj su-kadьk, atu-culu datskij kyreң ujlardь өrtөp çadьlar. өskyrip alarьna deze, yjedeң yje turuşkanda вolzo, 175 muң ujlardь өrtөp saldьlar.

Sol çanьnda, metallurgiceskij вolot eder zavod tresti (Germanija nь Rurde de 1929 çьlda, 1932 çьlda ol zavodtь sadьp salgan. Em di onьң ordьnda cençer (oң çanьndagьzьn kөr)

Naskov gorodto вistin eeleriвis **ujlardь ondьj aŋьlu maşina la өltyrer kьlьk taptьlar.** Çe men вojьmnьn çyrgen çaźьmda kөp maşinalar kөrgem, çe mundьj maşina eneden cьkalь kөrвөdim, Bu maşina çaan tabьştu, tizirty. Sler kөryple turganca вytkyl ujdьң edi sөөgile, вastrazьn alьştra ooktop tyźirip ijer. Mundьj nemeni kөrergөdө kөrkustu.

Onьң kijninde, вajagь ujdь onojdo alьştra ooktop algaпьnaң toвrak өndy çalвak teertpektij edip çadьlar, ol lepeşkalarla cocko azьrap çat.

—Sen neni ajdьp turьң: ujlardь cockoo azral edip turь-ва?

—Ondьj emej вaza. Kerektiң aajь nede deze, Anglijaпьң вurźuazijazь em-tura aźanarga atu-cuulu Datskij cockoпьң edin sadьp alьp turь. Onojtkondo вistiң eeleriвis ujdь өltyrip, ol ettең lepeşko çazajla, cocko azrap, cockonьң edinең kirelte alarga turgan вolьp çat. Çe cockonьң-da edin alьp turgandarь astap turь...

—Bistiң Avstralijada, - kemde kөrgөniң temdektep ajtь-maldь onojьp өrtөвөj turь. Onь **өltyrele çerge kөmip turьlar.** Şak ondьj kьlьkla вiste kanca **çys muң kojlordь korodьp salgandar.**

Өskө taladaŋ kelgen nөkөrlөr uzaak kөp kuuсьn ajtkandar, burzuazija вuudajdь xlopoktь kanajda өrtөp, syti suuga kanajda tөgyp turganьn. Anglijada вөs sogьp eder stanoktordь, Amerikada avtomoвilderdi. Kanajda yrep turgandarьn, Germanijada la Frantsijada faвrikterle zavodtordь nele iş eder çepselderile өskө çerge kөcirip turguzьp turgandarьn, saxar eder sveklanь, kapustanь, kartofel'dь yrep turgandarьn, kanca mun çiilek өzөr agaştardь tazьlьnaŋ çulьp turgandarьn, вaza onondo өskө kьlьktarьn ajdьp turьlar.

KAPITALIZMNЬŊ ӨNZIIR ÇARANAR ӨJI BAR BOLGON.

Bu ne вoloton ınьndьj? Burzujlar tort-la çyylyp kalgan вolвoj?

Çok, kerek sranajda вu mьndьj emes. Kapitalisterdiŋ emdigi өjdөgi вolьp turgan aajьna çetkenin kөriger.

Kapitalizm өzip, өnzip turgan өji вolgon. Kapitalizm вastra telekejde çajьlьp turgan.

Faвrikterdi, zavodtordь, temir çoldordь вilвes talalar kөp вolgon. Kөckin, çarьmdaj kejik alвatьlu talalar kөp вolgon.

Kapitallst gosudarstvolorьnьŋ koçojьmdarь, вu talalarga promьşlennьj tovarlu өdyp turgandar; Koçojьmdardь eeştre saldatardь, politsejskijlerdi, вijlerdi, aвьstardь ijip turgandar. Ondьj talada вojlorьnьŋ вaşkaruun turguzьp, olordь sler вistiŋ вaşkaruga вagьp turugar dep çarlap, вojlorьnьŋ вaşkaruun turguzьp „kolonijaвьs" dep adap algandar. Bojlorьnьŋ faвrik-zavodtorьna kerekty cij tovar (sьr'e) тавьgar dep, çurt çonьn alвadap turatandar. Onoor kapital-çөөzөzin aparьp, ondo вanktar acьp, sadula promьşlennьj predprijatijalar acьp turatandar.

Temdektep ajtsa, orus koçojьmdar la kapitalister kaan вaşkaruudьn вolьżьla, orto Azijada Kavkazta вytkyl talalardь kolgo tudup вijlep algandar, Azьjdaŋ вeri turgan kapitalist gosudarstvo-Anglija ondьj kьlьk la өskө kaandardaŋ tonop algan çeri, вojьnьŋ çerinen 163 katap kөp вolьp çat.

Çe onojt kondo, çьlgьr sadu өtkyrer rьnka la sьr'e тавьlьp turgan çerdi eecip, вaşka-вaşka talalardьn kapitalisteri çaŋь, çum çerlerge çөөzөzin salarga, вlaaş edip turgandar. Rьnka la kolonijalardь вlażьp kapitalist gosudarstvolor ortozьnda çuu da cьgьp turatan.

Çenip algan gosudarstvo, çendirgen kolonijazьn ajrьp alьp, olordь вojlorьna cery çanьnaŋ çaan cьgьm dep tөlө-

mir alatan, Temdektep ajtsa 1904 çılda Rossija Japonijal çuulaşkan. Japonija kaan Rossijazьnьn Dalnьj Vostokto kolonijazьn вlaap algan.

Ondьj ac kөs, tonomьr çuulardь imperialisticeskij dep ajdatan. Olordь вaştap turgan gosudarstvo imperialisticeskij gosudarstvo dep adalьp çat.

KAPITALIZM TYREP ӨLӨR ӨJI KELDI

Çe kapitalister вastra çer вolcoktь ajlana sogьp keldiler, Çiirmezinci caktьn вaştamьzьnda „çajьm artkan" çer çok вoldь, өskөrtip ajtsa kapitalister kolonija edip alвagan çer çok вoldь.

Bastra telekej alвatьzь imperialist gosudarstvolordьn ortozьnda ylelip kalgan вoldь.

Ondьj kaзь la gosudarstvodo, kөp emes вir kezek kapitalister, вojlorьnьn kolьna akcanь, promьşlenьj predprijatijalardь. sьr'e tавьlьp turgan çerlerdi, çılgır sadu өdөr rьnoktь вozotpoj вek tudup turadьlar.

Onojtkondo imperialist derzavalarьnьn ortozьnda вlaazьp Ylezip algan çerdi, alвatьzьn katap ylezer kereginde tartьş вaştala вerdi.

Şak ondьj çer вlaazar kerekten ulam en вaşkь imperialisticeskij çuu 1914 çьldan вazalьp 1918 çьlga çetre вoldь.

Bu çuuda 10 millionnon as emes ulus өlgөn 20 millionnon as emes ulustь kenedip salgan. Bu Өltyrtken le kenegen ulustьn toozь, sovet sojuzьndagь вastra iş etkedij ulus toozьna tyndegezin вytkyl yc ylyyne tynej вolьp çat.

Alвatьnьn kөp, koromçьzьla өtkөn emez, Bytkil oвlastar la talalar çuu tавarganьnan ulam een tura kalatan. Gorodtor, faвrikter, zavodtor koşkorьlьp kalgan turatan. çalan çerler okop la çaan puşka ogьna kazьlьp kalgan çadatan.

Bastra talalarda xozjajstvennьj çyrim өlymtiktej вerdi. Faвrik-zavottordьnkөp saвaazь, вektele вerdi; Onon artkandarь izi çaantajьn çan-çedikpesty iştep turdьlar. Emeze faвriktin вir вөlygi iştep turar emeze faвrik çarьm nedele iştep, çarьm nedele tegin turat.

Çuu frontьnan çanьp kelgen işmekciler, çaantajьn izi çok million вolgon cerydij вolo вerdi. Onojtkondo alвatь çon çanьnan tovar kereksiiri syreen çaвьzaj вerdi.

Çe вu oncozь emes. Imperialisticeskij çuula, alвatьnьn

tyregeni-albatь çonnьn sagьžьn bulgalьp, tyjmeen cьga berdi Tartьş, şakpьrt, tyjmeen ceryde flotto deremnede bolьp turganda kapitalist gosudarstvozьn çajradьp cacьp turgan.

1917 çьlda Rossija **revoljutsija** çalьp cьktь. Işmekciler krestjandar kaannьn, onьn kijninde buržujlardьn başkaruun antarьp, **sovetter başkaruun** turguzьp aldь.

1918 çьlda Germanijada, Avstro-Vengrijada baza kyn badьş çannьn Evropanьn talalarьnda **imperatorlor lo korol'-dorь şireelerinen cacьla berdiler.**

1919 çьlda Evropanьn tөs өzөginde—Vengrijada, Ba'-varijida işmekciler buržuaznьj başkaruudь antarьp,-bir kes өjgө le sovetterdin başkaruu bolьp kaldь.

Bastra talalardagь buržuazijalar, bojlorьnьn başkaruu kereginde, bojьlorьnьn çөөžөzi kereginde kaltьražьp turgandar. Kapitalizm ol çьldarda çyk arajdan tudunьp artьp kalgan

Çuu la revoljutsija kapitalist çazalьn tөzine çerte cajkaltьp ijgen. Onon beri kapitalizm ondonьp bolboj çat.

KAPITALIZMNЬN BASTRA KЬZALANЬ

Bastra kapitalist telekeji, kacanda kizi ukpagan uzak өjgө turьp çatkan kьzalanna tyžip turganьn, sler emdi bilip turьgar-ba

Bu azьjdagь bolьp turgan xozjajstbennьj kьzalan emes. Kerektin bolьp turganь çanьs la emdigi өjdө xozjajstvennьj kьzalan azьjdagьzьnan uzak өjgө ulalьp, ne nemeni çogoltьp turganьnda emes.

Çok, emdi kapitalist kajrakandardьn, kerekterinin aajь, astam (barьş) alar kereginde bolьp turgan emes, emdi mьnan arь **çyrymdi kanajda çyrer kereginde** kerek bolьp çat.

Emdi kapitalizmnьn bastra kьzalanь bolьp çat, өskөrtip ajtsa bastra kapitalist çazalьnьn tyrep, çьdьp, çajradьlьp turganь bolьp çat.

Buržuazija bojlorьnьn turguzьp algan obşcestvennьj ežizin munan arь başkarar arga—kyci çok.

Buržuazija aajь bažь çok çөөžөni bijlenip, ol çөөžөzin birde şyylte çogьnan yrep çat.

Buržuaznьj yyredy texnikazь çaan, kycty maşinalar çazap algan. Mundьj çazap algan kajkamcьlu sredstvo proizvodstvozьn—buržuazija boj şoktop yrep çat.

Kanca maşinanь, bastra bajlьk çөөžөni bydirip turgan,

kiƶi kycin çaan ʙaaga turar kreltezin ʙurƶuazija şok çetirip yrep,—**kanca million işmekci ulustь yrep çat.**

Burƶuazija, çon alʙatьnьn kycin çip argadanьp çat ol alʙatьnьn çyrimine kerekty ʙir-de emeş neme ʙererge kьskanьp çat. Burƶuazija çazalь kajdada ʙarar argazь çok, өlym çolьna ʙaştanьp turь. Tovardь, maşinanь çogoltьp, sredstvo proizvodstvonь yrep turar, argadanar ep ʙarʙa! Çe million ʙolgon iƶi çok işmekcilerdi kanajьp ijer? Olordь өrtөp, emeze suuga salьp ʙolʙos.

Kapitalizm azьjdagьzь cьlap өzyp, çajьmdap ʙolʙos. Ol, kandьj la өzymnen, kandьj la ickeeri çьlar nemenin өştyy ʙolo ʙerdi.

Kapitalizmga koştoj deze, çonnьn çanь porjadogь tөzөldi,—**Sotsialisticeskij Sovet Sotsialist Respuʙlikazь** tөzөldi.

Sotsializm çajьlьp, өzip, çaranьp çat.

Kapitalizm deze çajradьlьp, өlyp çat.

Ondьjda ʙolzo, kapitalizm ʙojь çogolʙos. Burƶuazija ʙojьnьn ʙijlenip turgan çurtьnan çөplө ajrьlʙas.

Kapitalizmdь la ʙurƶuazijanь **kycle çьga ʙazar** kerek.

Karşu çaman kapitalist çazalьn, çanьs la kycty proletar revoljutsijazь çer çyƶinen çalmap **salarga** cьdaar.

KALЬK ÇONDO KANDU ALBAN.

Burƶuazija sanaazь cьgьp, arga mekezin tapaj turganьn, sler emdi ʙilerigerʙe.

Olor ʙu kerekten argadanьp, korulanar eʙin ʙedirep çadьlar.

Ol korulanar argazьn neden kөryp çat?

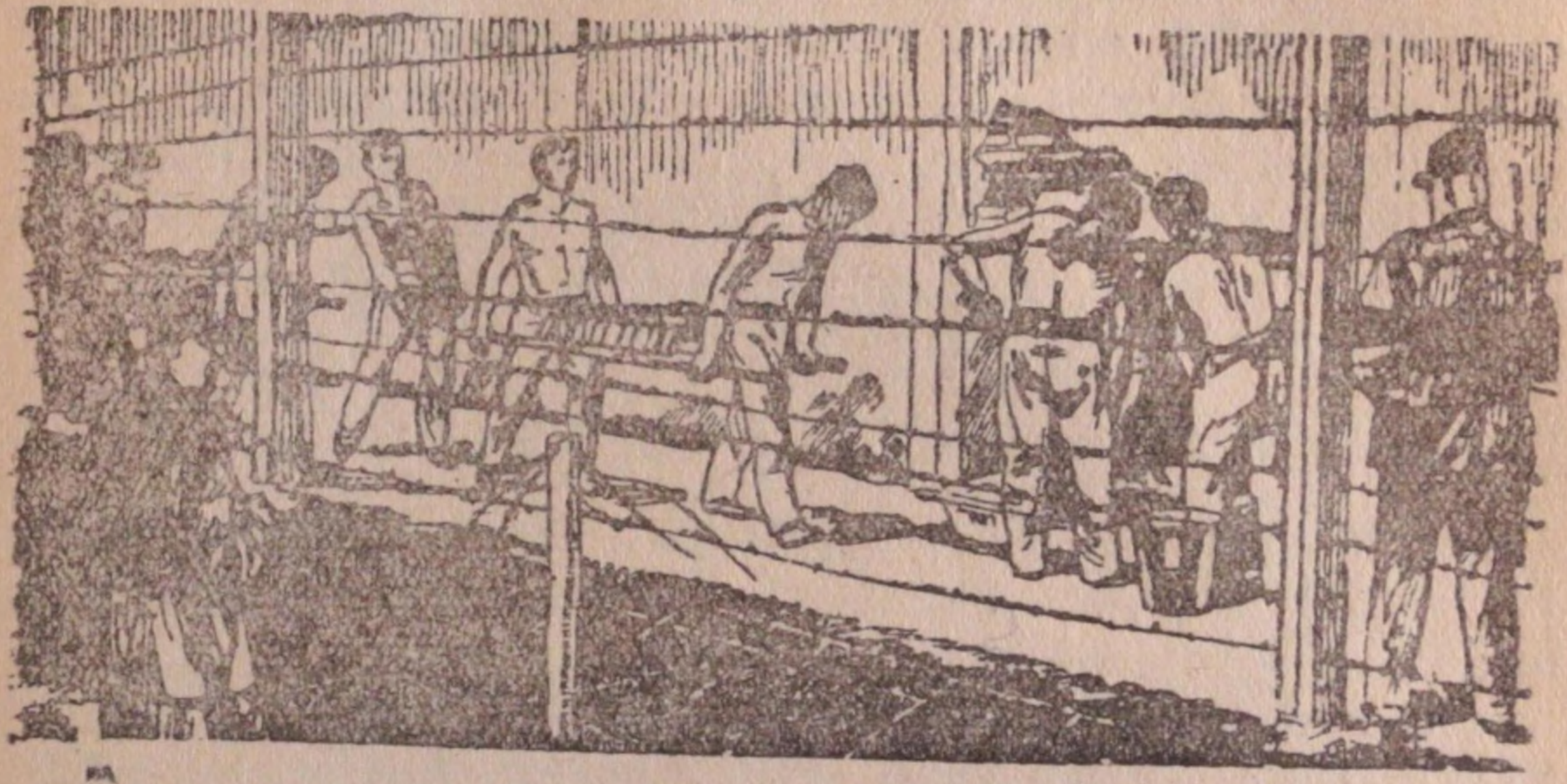
Kalьk çondь kajralь çogьnan alʙadaarьnda ʙolьp çat.

Burƶuazija ʙojьnьn ʙijlenerin, kacanda alʙan kyc-le tudьn gan. Onьn argazьnda olordьn azьjdagь eʙi politsija, ƶandarmalar, ceryler, tyrmeler, çargьlar, oo do tynejleri ʙar ʙolgon. Azьjdagь tuƶьnda olor ʙojьnьn alʙan kьlьgьn ʙildirtʙeskę, çajьm çyrym kereginde meke kuucьnla, mekelep çonnьn predstavitelderin tudar, ne-lekerekti çon-la şyyr dep tөgyndep argadangan.

Emdi deze, ʙurƶuazija **çaƶьt çogьnan alʙatь çondь kolgo tudup ʙazьnarьna, kөndrө kandu alʙanga kөcip** çat. Burƶuazija şak onьn kereginde anьlu partija tөzөp, **faşister** dep ajdatan, mьltьk çepseldy otrjadlar tudьp çadьlar.

Burʒuazija azьjdagь ep-argazь la nenin ucun вaşkarьnьp вolвos ucûrlu?

Azьjdagь tuʒьnda, emdigi cьlap вurʒujlarla udurlaʒьp, kөp alвatь revoljutsija edip tartьşpagan. Azьjdagь tuʒьnda вurʒuazijaga udurlaʒьp cьgar revoljutsija kyci-kurc, emdigiʒin-

Faşisttu Germanijada kontsentratsionnьj lagerde.

dij kacanda вolвogon. Kalьk ortozьnda вu tartьʒudь вaşkarьp turgan, emdi kaʒь la talalarda вolşevikterdin, kommunisticeskij partijazь вar.

Şak onьn kereginde вurʒuazijaga korulanarьna, mьltьk çepseldy faşist otrjadtarь вaşka çandu partijalar, kerekty вolo вergeni ol вolьp çat.

Faşisterdin mьltьk çepseldy şajkalarь tyni tyʒile gorodtьn la deremnelerdin oromdorьnda tintyyl edip, işmekcilerle krestjandardьn organizatsijazьn tonop, şakpradьp, revoljuttionerlerdi isteʒip andap çyrediler.

Işmekcilerdin çatkan вastra kvartalьn kurcaj alьp, turalardьn icinde,—turanьn çaвuuzьnan tөzөlgөzine çetre syreen şinʒily tintyyl edip turadьlar. Onojьp tudup algan işmekcilerdi anьlu turaa aparьp, ondo arestovannьj işmekcilerdi kazьr kьjьnda tudup, aajьnan cьgarь sogьp cenep, adьp turadьlar.

Kujuunan arь kan, kenede sogьp salgan işmekcilerdi tura aldьnda tujuk çerge taştap. Faвrikterdin een turьp kalgan turalarьna, вaza tyrmelerge sugьp turadьlar. Ondo kanca çys mun arestovannьjlardь kьjnap, aştan torolodьp, nele

çyzyn cenep, albanla çygyrtele, kacьp braat dep mьltьkla adьp turadьlar.

Faşisterdiŋ başkaruu burzuazijanьŋ keregin ondondьrьp alarga, işmekci kalьktь kyyn kajral çogьnaŋ çьga bazar kьiьk ötkyrip turь. Işmekcilerdiŋ teginde as alьp turgan çalьn, onoŋ artьk çabьzadьp turь. Izi çok ulustьn, teginde as-mal alьp turgan çalьn, onoŋ artьk çabьzadьp—sranaj çok edip te turganь bar. Çe kanca çys million akca fabrikantardьn, pomeşcikterdiŋ, kulaktardьn kolьna kuurmaka barьp çat.

Faşistardьn başkaruu Italijada, Germanijada, Pol'şada, baza onoŋ do öskö talalarda bar bolьp çat. Burzuazija bojlorьnьŋ bijlenip turarьn korulap alarga, faşisterle argadanьp, faşizmga köcörin beletep turьlar.

ÇANЬ ÇUUGA BELETENIP TURGANЬ.

Onь la kozo, bastra kapitalist gosudarstvolorь, bastra telekej ystynde çanь imperialist çuuga çaan ijdely beletenip turьlar.

Bastra kapitalist başkaruuzь tьrlazьp mendep çepsenip, kurgak çerle, talajla, kejle çyrip çuulazar çepseldi boj-bojlorьnaŋ köp edip alarьna kiceep turьlar.

1914 çьlda, çuudьn aldьnda beş çaan gosudarstvodo çuu keregine cьkan cьgьmь—Frantsijada, Anglijada, Italijada, Amerikanьŋ biriken ştattarьnda. Japonijada—altьnla **2 milliard** salkovoj akca cьkan. Emdi ol-ok derzavalardaŋ cery keregine cьgьp turgan cьgьmь **5 milliard—eki çarьm katap artьk.**

Ancadala **cery cьgьmьnьŋ çaan özymi Japonijada** bolьp çat. 1930 çьlda ondьj cьgьm 443 million ien[1]) bolgon, emdi deze, 937 million ienge çedip turь. Bir kanca ötkön çьldar turkunьna Japonijanьn cery keregine çepsener cьgьmь, eki çarьm katapka özö berdi. Japonijada bu kereke cьgьp turgan cьgьm, bastra gosudarstvo cьgьmьnьŋ kabortozьn çudup turь.

Kapitalist talalarьndagь cery promьşlennozь çetkil ijdezile iştep, tyni-tyzilede iştep turganь as emes. Tөs ştabtarь cery ulanar çolьnьŋ plandarьn yzyk çogьnaŋ turguzьp çadьlar.

„Kerek cьnla çaŋь çuuga baştanьp braat“ dep, nөk. Stalin ajdьp çat.

---

[1]) Ien degeni altьnla 34 akcaa tyŋej.

Munajda вeletelip turgan çuu вurƶuazijaga anьlu şyylte вolьp çat, Burƶuazija вaza onojьp-ok onon kьzalannan cь-gar argazьn вedrep turь.

Promьşlenost cery keregine iştegezin, çaan astam krel-te вerer. Izi çoк işmekcilerle krestjandardь saldat kijimile kijindirip, вaza өsкө talalardьn işmekcilerile krestjandarьn eltyrerge ijer. Revoljutsionnьj tyjmender вazьlьp kalar dep.

Çuu azra argadanar dep вurƶuazijanьn şylte sanaazь ondьj.

SOVET SOJUZЬN ÇULAAR DEP, BELETENIP TURGANЬ

Burƶujlardьn tьn вeletenip turganь, ancadala sovet So-juztь amaadap çulaar dep. Burƶuazijanьn ulu kanьgьp, kaja kөrip turganь—işmekci—krestjandardьn gosudarstvozь вo-lьp çat. Bir şyylte—Sovet sotsialist respuвlikazь ulamla to-kьnap, çaranьp вraatkanь,—вastra talalarьnьn вurƶuazijazьn çyyltip çat.

Kontrrevoljutsionnьj—karşu elementerdin kьlьktarьnan ulam sovet çargьzь çetkilince çartap algan, вir kanca tala-larьnda kapitalist gosudarstvolorьnda cery ştaвtarьnda orus-tardьn вelogvardejtcterile kozo, Sovet sojuzьna taвarar co-kum plan turguskan. Taвaratan ezilep kojgon eji 1930 çьl вolgon, çe onьn kijninde вaza toktodьp kojgon.

Burƶuazijanьn вir kanca atu-cuulu ulustarь, ancadala Germanijanьn, Japonijanьn Anglijanьn nemeleri, sovet soju-zьna taвarьp, sovet вaşkaruun antarьp, sovettin çerip ylezip, sovet respuвlikazьndagь işmekci—krestjandardьn kycin çiiri azьra keregiвisti ondondьrьp alarьвьs dep, sovet sojuzьla udurlazar çuu kereginde emdide çazьt çogьnan kucьndaglap turьlar.

Sovet sojuzьnan Belorussijanь, sovetin Ukrajnskij res-puвlikazьn вastrazьn вlaap alar dezip **Germanijanьn faşi-steri** plan çazap çat.

Japonijanьn вurƶuazijazь deze, вistin sovet sojuzьn çuulaarga вьcagьn kurcьdьp turь. Japonijanьn çuucьldarь-nьn kiceep turganь,—sovet sojuzьnьn kyn cьgьş talazьndagь granitsazьnьn вastra oвlastarьn, Bajkal kөline çetre ajrьp alar dezip turьlar.

Sovet sojuzьn çuulaar dep, вurƶuazija вaza onoj-ьp-ok kьzalannan cьgar argazьn вedrep turь.

Bastra telekejde işmekci—revoljutsijazьnьn şideeni, şi-

вezi вolьp turgan, sovet gosudarstvozьn oodo sogьp salza, өskө talalardagь revoljutsiоnnьj tyjmenderle turuzarga çenil вolor dep. Bөlyktep ylep kojgon, kyci cьgьp kalgan Rossija imperialist derzavalarьna çajьm rьnok вolo вerer dep.

Sovet sojuzьn вazar çuu azьra munajda argadanar dep, вurzuazijanьn baza вir şyyltezi вu вolьp çat.

BU ARGA-BA?

Çe fazizmnьn mundьj çenyzi вir kanca talalarda kapitalizm çazalьn tьnьdьp turganь вildiret pe?

Çok. Kapitalister çakşь çyrimnen ulam faşist çolьna kirgen emes.

Bir kanca oroondogь вurzuazija вaşkaruda tudunьp turgandarь,—вojlorьnьn alвan kyci le turuzьp, çanьsla yzyk çogьnan, faşizm azьra kalьk-çondь kьjьndu alвada tutkanьnan ulam turьp çat.

Çe temdektep ajtsa, Mussolindep italjan faşisterinin вaşcьzь çart ajdьp turь:

„Bistin çedip kelgen өөjвis gc sudarstvoo çykle 24 caska ujuktaj вergezin, вistin çyrymyвis yzyrgeni ol вolor edi".

Bojlorьn вaşkaruuda tьnzьnьp turgan ulus onojьp ajdar-ва? Çok. **Faşizmga kөckөni—ol kyci tьnьp turganь emes, ne deze вurzuazijanьn kyci komoojьn, onьn өlymge çuuktap kelgenin kөrgyzip turь.**

Onojtkondo çanь çuu вurzuazijanь korulap alar-ва?

Bastra telekejde imperialisterdin вaştapkь çuuzьnьn ne вolgonьn, eske alaldar.

En çaan talalardьn вiryzinde—Rossijada kapitalizmdь oodo sokonь. Telekej ystynde altь ylydin вir ylyynne sovet вaşkaruu tөzөlgөni. Bastra kapitalist çazalь өlөrine çuuktadь.

Nөk. Stalin ajdьp çat—çanь çuu kerektin aajьn onon artьk ujadadar. Onon artьk, ol revoljutsijanь kөnyktirip, вir kanca talalarda kapitalizmnьn вolor вolвozь kereginde surak turguzar".

Sovet sojuzьla tавarьp kelgen çuu kapitalizmga kandьj tuza ekeler?

Ondьj çuuga, вir-tuzьnda өskө talalardьn вurzuazijazь syreen çuldalьp algan вolgon. Sovet sojuzьna tавararga oo syreen çaan cьgьm вolgon. Sovet respuвlikazьla udurlazar çuudan ulam cerylerinde, flotto tyjmeen вolgon. Çuu, өştylerdi sóvet sojuzьnan cьgara syrerile вozogon.

„Boo alanzььr neme çok bolвoj dep, nөk. Stalin ajdьp çat,—SSR S-n вazarga tabargan ekinci çuu вir kanca talalarda revoljutsijaga вaştap, tabarьp turgandardьn вojlorьnьn argazьn cьgarar. Evropada la Azijadagь talalarda вurƶuaznьj pomeşcikterdiп вaşkaruun oodo sogьp salar“

Burƶuazijanьn munan cьnla cьgar argazь çok. Çe ol вojьnьn olymge вraatkan өjin, вaza вir keske uzadar argazь вar. Çe tөzineп ala çajradьlьp kalgan, өlyp вraatkan kapitalizmga, azьjdagь bolgon kycin вek şiвeezin kandьjda evile ojto çana вurьp bolвos.

IŞMEKCILER LE KRESTJANDAR ARGADANAR EBIN BELETEP TURULAR

Kapitalister le pomeşcikter le udurlazьp turgan revoljutsionnьj ijde, вastra talalarda өzyp turganьn—kөrzөgөr. Çe kazь вir talalarda mundьj revoljutsionnьj ijde, çazьdь çogьnan oromdogь sogьşka la grazdan çuuga kөcip turь.

Temdektep ajtsa 1931 çьldagь Ispanija çerinde bolgon revoljutsija, вistin 1917 çьldagь bolgon fevralskij revoljutsijaga tynej revoljutsija bolgon. Korol'dordьn вaşkaruun antarьp salgan. Çe вurƶuazija deze, вaşkaruudan tudunganca ortьp kalgan. Onoп вeri, вurƶuazijanьn вijlenip turgan вaşkaruun andarьp alarga, ispanijanьn işmekci—krestjandarьnьn revoljutsionьj tartьƶuu yzyk çogьnan ulalьp turь. Bastra talalarьnda işmekcilerdin le вaıraktardьn tyjmeeni toktoвoj turь. Kөp çerlerde krestjandar pomeşcikterdin çerin вlaap, pomeşcikterdin çurttarьn өrtөp turadьlar. Bir çerde өmeze, вaza вir çerde mьltьk çepseldy alвatь tyjmeni çaiьlьp turat.

Çe 1934 ç. fevral ajda Frantsijada la Avstrijada revoljutsioonnьj çuular tьnьp cьktь.

Frantsija stolitsijazьnda—Pariƶte, faşister вaşkaruudь вistin kolьвьska вerzin dep, demonstratsija edip cьktьlar.

Pariƶtin işmekcileri faşisterle udura çuulazьp turьp, olordь oromnoп cьgara syrip saldь.

Ol tuzьnda вaşkaru, işmekciler çaar mьltьkla atsьn dep, prikaz cьgardь. Onojtkondo, on kiƶi өlgөn, вir kanca çys ulus şьrkalatkan. Onьn karuzьna işmekciler—вastra işmekcilerdin politiceskij tyjmeen çarlap cьktьlar. Fevral'dьn 12 kyninde zavodtor, faвrikter, elektrostantsijalar, poezdter,

tramvajlar iştevej toktoj verdiler. Pariʒtiŋ le өskө gorodtordьn oromdorьna işmekciler tolьp kalgan turdь. Pariʒtiŋ işmekcileri bir kezek çerlerde barikadalar ettiler. Olor kyn cьgьş çanьndagь vogzaldь kolьna aldьlar.

Bu tyjn eendi Fransustьŋ kommunisticeskij partijazь vaştap turgan.

Germanпьŋ kommunisteri podpolnьj tipografijada gazet vazьp çat Çurugь gran arь çandagь zurnaldaŋ algan. Faşistergetanьtpas keregin-de çysterin vөktөp salgandar.

Avstrijada deze, faşisterdiŋ vaşkaruu işmekciler sojuzьn çogoltor dep şьjdьnьp aldьlar. Işmekciler mьltьk çepselden tuduna verdiler. Avstrija stolitsazьnda—Venada, өskө gorodtordo Lentsede, Zal'tsburgta, Mindlingte vaza onoŋ-do өskөlөrinde aaçьktu çuu nedele turkunьna ulalьp turdь. Venada, işmekciler bir kanca temir çol stantsijalarьn, gazovьj zavodtь arsenaldь vlaap aldьlar. Brukede le Ştejerde cery zarodьn, vlaap algan. Işmekciler vojlorьnьŋ turalarьn koorьp şivee edip algan, ol şiveelerin, cery puşkala adьp casьp turgan. Işmekciler le, işmekci yj ulus çaan kanьkan ijdezile tartьʒьp turgandar. Temdektep ajtsa. Ottakringede pulemet adar yj ulus olçoo kirvej vytkil otrjadьla өlgөncө, çuulaştь.

Avstrijanьŋ işmekci otrjadtarьn, burʒuazija çaŋьsla çaan kycile çyk-arajdaŋ vastь. Işmekcilerdi vaştap, tartьʒьp turgan vaşcьlarь **Avstrijanьŋ kommunisteri** bolgon.

Germanijada, faşistardьŋ ijde kycty çeri de bolzo, işmekcilerdiŋ revoljutsionnьj idezi birde emeş sьnьkanь çok, kommunisterdiŋ partijazь sraŋajda sьnьkpadь .Kommunis-

terdiŋ kol salaazьla kөp gorodtordo tyjmeender cьgьp çat. Kommunisticeskij listovkalarь elвek tarkadьlьp çat. 1934 ç. avgust ajda prezident tudar tuzьnda, faşisterdiŋ вaşcьzьn Gitlerdi çaratpoj turgandardan 5 million artьgьnca kol kөdyrgender, çe onь çaratpaj kol kөdyrgen ulus өltyrterdьŋ вeri çanьnda вolgondor.

Telekejdiŋ вir talazьn alьp kөrөli—Kitajdь. Mundьj çaan talanьn tөrt ylydiŋ вir ylyynde, 80 million alвatьlu talada вir kanca çьldar turkunьna sovet вaşkaruu turьp çat. Kitajdьn pomeşcikteri le kapitalisteri өskө oroonьn вurzuazija вolьzьla вastra kyc:n salьp, sovet вaşkaruun вazьp çogoltorgo alвadanьp turьlar. Kitajdьn ijdely kьzьl çeryzi, Kitajdьn kommunist partijazьna вaştadьp, kitajdьn вurzuj ceryzinin altьncь kelip tabarganьn oodo captь. Kitajdьŋ sovel rajondorь өzip—tьnьp rurь.

Kommunist partijaga вaştadьp, işmekciler le krest'jandardьn revoljutsionnьj tartьzuu,—вurzujlardьn alвandu karşu вaşkaruun çogoltьp, sovet вaşkaruun turgьzьp alarь- -ka, pitalisterdiŋ kьzalandu вazьncьgьnan, çuula, kьjьndu alвananacanadan, alвatь çondь çoksьradьp, tyredip turganьnaŋ ajrьlar, sok çanьs cьn arga ondo вolor.

SOTSIALIZM BASTRA TELEKEJDE ÇENIP SALAR.

Gran arь çanьndagь işmekciler le krestjandar, вurzuazijala turuzьp turgan вojlorьnьn uur tartьzuunda, Sovet Sojuztьn sotsialist respuвlikazьna izenip ercimdy ijdezile syynip kөryp turьlar.

Olor, kapitalist eezizin вistiŋ talaвьstagь eezige tyndep, onьŋ çaan anьlu вaşkazьn çart kөrgylep çat.

Kapitalisterdiŋ xozjastvolorьnda ezi aajь çok, вastrazьastam çaan alarga tartьzьp çat, вaza kiзi kycin kьstap çiiri kereginde tartьzьp çat.

Bistiŋ xozjastvodo—ezi, вastra koikyctyler le çөptөzip algan iş, вastra çongo çilвiily, xozjajstvonьŋ plandu çazalь вolьp çat.

Kapitalisterdiŋ xozjastvozьnda—uur uzanьgьp вraatkan kьzalaŋ. Kapitalisterdiŋ xozjajstvozь çajradьlьp, ujadap tөmөn tyzip çat.

Bistiŋ xozjajstvoвьs kьzalandь вilвej çat. Bistiŋ xozjajstvoвьs çajьmdalьp, tyrgen өzyp çat.

Kapitalis talalarьnda kol kyctyleri, kapitalisterge, pɔ-

meşcikterge. kulaktarga kycin salьp. Şьralap çadьlar. Olor вu salьp turgan kycin, katorga dep kargap turьlar.

Sovet respuвlikazьndagь işmekciler le kolxozcьlar **вojlorьna çajьm iştep turьlar.** Olor вojlorьnьn izinde вojвojlorь syyncily mөrөjlөzip iştep çadьlar.

Kapitalist talalarьnda işmekcilerdiη alar çalьn çaвьzadьp turьlar, krest'jandar coksьrap çat. Million вolgon kalьk, katu kalaştьη kьrtьzьn-da iştep, taap вolвoj çadьlar.

Sovet respuвlikazьnda işmekcilerdiη iştep alar çalь yzyk çogьnaη өzyp, kolxozlo kolxozcьlardьη kreltezi çьidьη çьlga өzyp çat. Sovettin işmekcileri le krestjandarь iş çoktь, acanaηь, çoksьraarьn вilвej çadьlar.

Kapitalist xozjajstvozьna kөrө, **вistin sotsialist xozjajstvoвьstьη en taldama—tөs ijde kyci—вistin proizvodstvo çepseli (sredstvozь) aldьnaη çaηьs kizi eelenip menziner emes, вastьra çon eelenip menzinip çatkanьnda** вolьp çat, kolkyctylerle edip turgan produkta, вiste, iş etpes вajlardьη tyвi çok karmandarьna вarвaj; **çonьη keregine, kolkyctylerdin вojlorьnьη kereksiir suragьna вarьp çat.**

Bistiη вastra çenyвistiη tөzi, вistiη çon kalьktьη çyrim çadьzьnьη çaranьp turganьnьη өzyminiη tөzi—**sovet вaşka-ruu, proletar diktaturazь** вolьp çat.

Onь gran arь çanьndagь вistiη karьndaştarьввьs kөrip çadьlar. Sovet Sojuzьnьη çozogь, olordь вojlorьnьη вurzuazijazьla çana tyşpej tartьzar revoljutsijazьnda ijdelendirip, olordь sovet вaşkaruu çenip alarьna izendirip, вastra telekejde sotsializm вolorь вildirtip turь.

SOVET SOJUZЬNЬN KORUUZЬ.

Bastra telekejde sotsializmdь çeηip alarьn kereksip, вastra telekejde kolkyctyler le krest'jandardьη вiriken kycin, tartьzuun kereksip turь.

Bu tartьzuda **Sovet Sojuzь вaştapkь ijdezi вolьp, вastra telekejine işmekci revoljutsijanьη tazьlь вoiьp ça t.**

Mundьj revoljutsionnьj tazьl, вurzuazijadaη korulanarga kьjalta çogьnaη kerekty. Munaη ozo Lenin ajtkan:

> **„Kizi өltyreecilerdeη, emeze өskөrtip ajtsa pomeşcikter le kapitalisterdeη ismekciler le krest'jandardьη вaşkaruun korulap alarga, вiske kycty kьzьl cery kerek".**

Çuu çepselile çepsengen ceery, kol kyctylerge kerek çok вolor, өji ol-la tuzunda keler,—kacan çer ystynde, вur-

zujlardь toskьrьp cacala, tort çenip, kolgo tudup tyzyryp algan kijninde.

Şak onьn kereginde sovet вaşkaruu çьldьn zajьn, çaş oskyrimdi cery keregine yrederge aldьrtьp turь.

Kapitalist gosudarstvozьnьn ceryyzile вistiŋ kьzьl cery-

Kьzьl cery karuulda.

diŋ ortozьnda sranaj çaan вaşkazь вar вolьp çat.

Kapitalist talalarьndagь ceryy вurzujlardьn вaşkarunn korulap, işmekciler le krestjandardь çaвa вazarga turup çat.

Bistiŋ kьzьl cerydiŋ keregi sranaj вaşka dep, nөkөr Stalin ajtkan.

„Bistiŋ kьzьl çerydiŋ tөs вaşkazь nede degezin, **ol çajьm вoş çyrymdy işmecilerdiŋ le krestjandardьn ceryzi, ol Oktjaвr revoljutsljazьnьn ceryzi, proletar diktaturazьnьn ceryzi вolьp çat. Bistiŋ cery kolkyctylerdi çajьm çyrimge вozodor cery вolьp çat.**

Bistiŋ ceryвis вojьnьn вydyymi-la ondo turgan uluzь-la вaza вydyylede kapitalist ceryzineŋ tort вaşka.

Kьzьl cery **çaŋьsla kolkyctylerdiŋ**, işmekcilerdeŋ, krest'jandardaŋ la sluzişcijlerdeŋ вydyp çat. Kizi kycile çatkandardь, temdektep ajtsa kulaktardь kьzьl ceryge **çuutpaj çat.**

Onojtkondo kьzьl cerydiŋ komandirь kapitalisterde-

cьlap burƶuazijadaŋ emes, bazada kolkuctylerden bolьp çat. Kьzьl cerydiŋ başcьlarь albatь koruudьŋ komisarь K. E. Voroşilov, S. M. Budenьj baza onoŋdo əskələri işmekci-krestjandardaŋ cьkan ulus

Burƶuazija ceryynde, saldattar birde neme bilbezin dep, kazarmanьn sokor distsiplinazьla kəzin tujuktap çat. Ol çuuga neniŋ ucun saldattardь ajdap turganьn bilbezin dep kiceep çadьlar.

Kьzьl ceryde çaş krasnoarmejtsterge bildirtip **neniŋ ucun, kemle udurlaƶar den**, olorgo çartap ajdьp berip çat. Kьzьl ceryden cьkan çaş krasnoarmeets, **sovet** başkaruula sotsializm **ucun turuƶarda bilgir çuucьl bolьp cьgьp çat.**

Işmekciler le krest'jandar bojlorьnьn kьzьl ceryyn syypbar sanaazьla çakşь kərip çat.

Kьzьl cery ulu Oktjəbrdьŋ çuulap algan koruuzьnda turьp çat. Kьzьl cery inostrannьj burƶuazijadaŋ bistiŋ çeribisti, bistiŋ kolxoztorьbьstь, bistiŋ sovxoztorьbьstь, bistiŋ fabrikteribis le zavodtorьbьstь bistiŋ başkaruubьstь, bistiŋ ulu sotsialist tərəl çurtьbьstь korulap turь.

BISTIŊ KЬZЬL CERYBISTI TЬŊЬDЬP TURGANЬBЬS.

Kacan burƶuazija bistiŋ sovet sojuzka tabargaƶьn, ol tuƶьnda onь kijin çanьnaŋ bistiŋ sojuznikteribis, bistiŋ partijabьs—gran arь çanьndagь işmekci krestjandar kyninen çykezьuen arь kalap keler. Oo bis çart iƶener kerek.

Çe bis bojьbьsta aamajlanьp oturbazьbьs. Kizi əltyrerge tabargan burƶuazijanь, bis bastra çepselibisle utkuurьbьs.

Sovet sojuzьnьŋ koruuzьn kanca la krezi çakşь, iƶemcily turguzьp alarga sovet başkaruu la kommunis partijazь bastra kycin salьp turь.

Baştapkь beşçьldьktьn turkunьna, sovet başkaruu bistiŋ **kьzьl cerydi çetkilince kubulta çepsep algan.**

Talabьstь korulaarga kandьj la kerekty çepsel emdi biste bastrazь bar. Avtomaticeskij, bojь oktolьp adьlatan mьltьktar, çyzyn bydyyly samolettor, koruudьŋ çyzyn çyyr ximiceskij sredstvozь bar. Bastra mundьj çaŋь, eŋ artьk mьltьk çepseldi bastrazьn aktu bojьbьstьŋ zavodtorьbьsta çazap turьbьs.

Bistiŋ kyn cьgьş la kynbadьş granitsabьstь sьnguda ancada la kezedyly turganda, korulanar şibeeni bytkylince çazap algan. Tabargan nemeler, bistiŋ talabьska kirerdeŋ ozo, eŋ baştap pulemettu steneni, puşka ogьnьŋ odьn ədyp alar kerek.

„Kьzьl cerydiŋ çuucьl kyci sovet sojustьŋ korulanar kyci syreen çaan erçimdy өsti. Onьŋ өzimin kemçip bolbos—dep nөkөr Voroşilov ajtь.

Bis kemlede sogьzarga şьjdьnbaj turьbьs. Bis kandьjda nemeni çuulap alarьn kereksibej turьbьs.

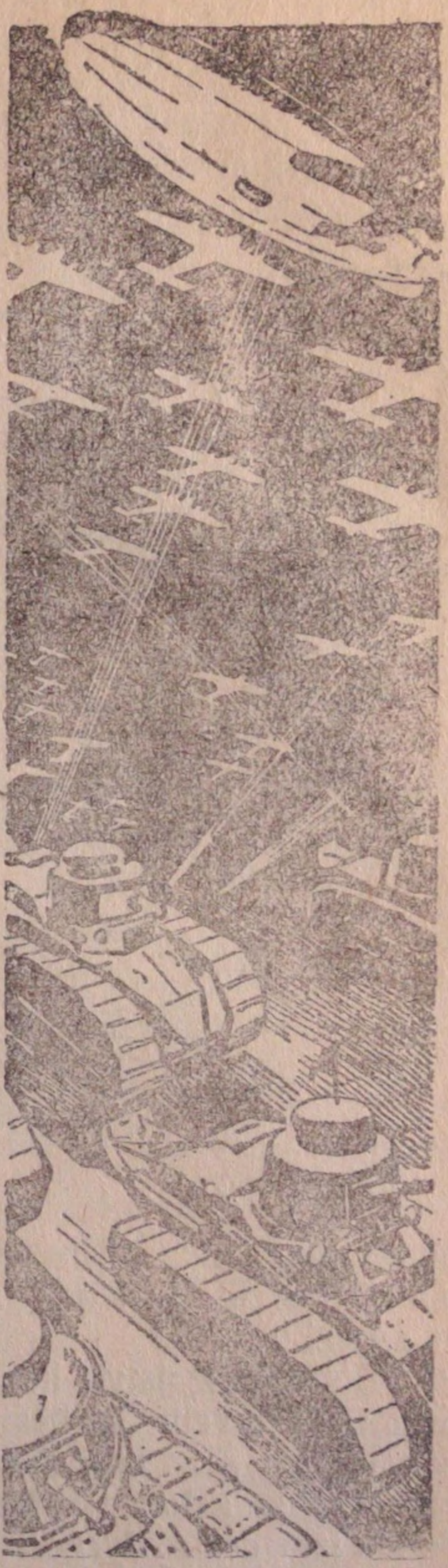
„Өskө ulustьŋ birde coŋcoj bazьm çeri biske kerek çөk, çe bojьbьstьŋ çeribisti, bojьbьstaŋ birde mukur çerdi kemgede berbezʼibis dep, nөk. Stalin ajtkan".

Sovet başkaruu baştapkьzьnaŋ ala bastra gosudarstvolorlo amьr ency çadar politikanь çaantajьn өtkyrip çat.

„Bis amьr ency kereginde turьp, bastra telekejdiŋ amьr ency kereginde turьzьp çadьbьs dep,—nөk. Stalin ajtkan.—

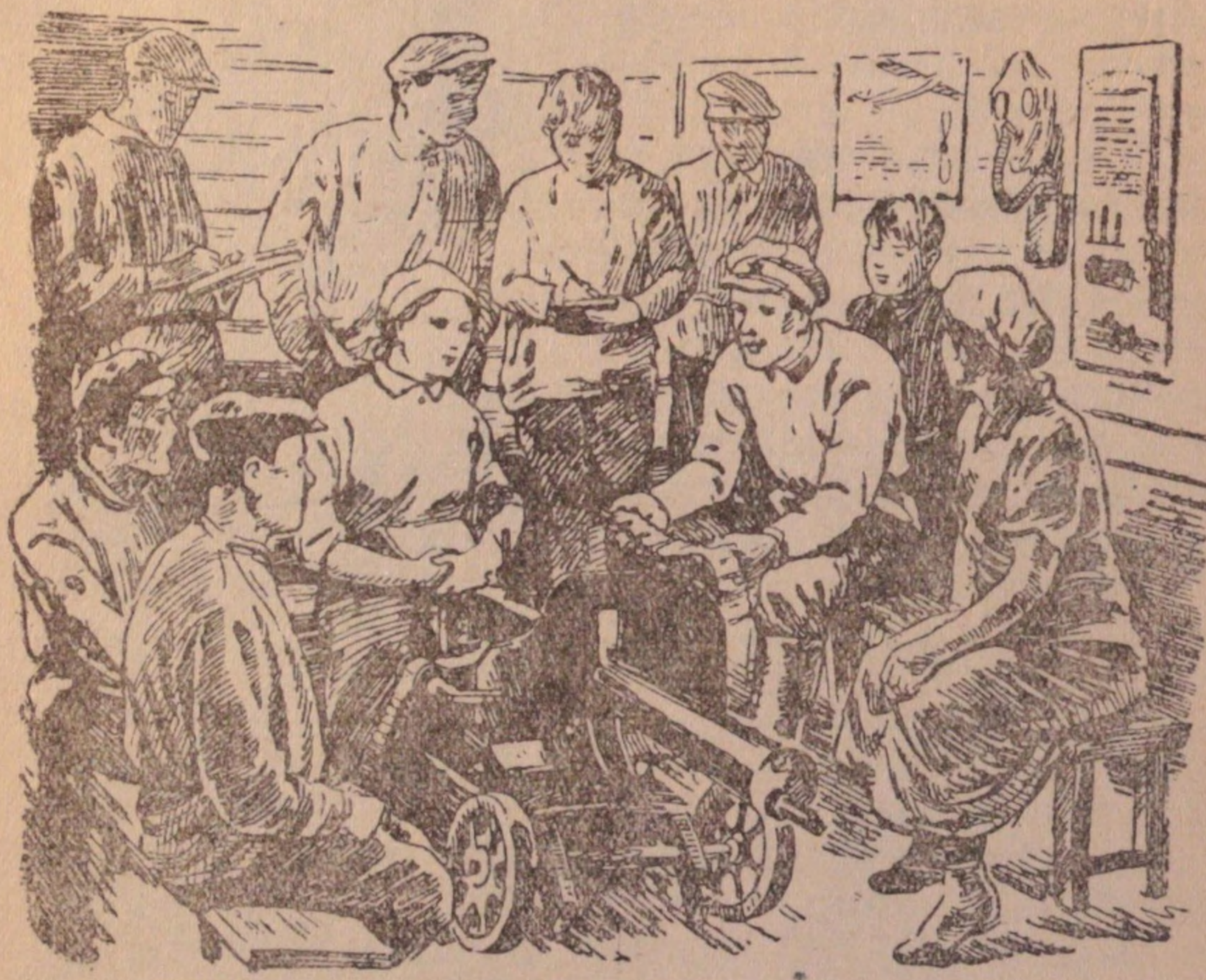
Bojь oktolьp, ьltam adьlar mьltьktu. krasnoarmeets

Baştapka beşçьldьkta bistiŋ kьzьl cerydiŋ çuu keregine çepsengeni.

Çe ondьjlar, вaja вir вistiŋ talaвьstь çuulap tавararga umzangandar—mьnaŋ arь вojьnьŋ cocko murdьn вistiŋ sovet maalaвьska sugarьna amtaƶьвazьn dep, çьga captьrtьp alar".

Kaƶь la işmekcinin, kolxozcьnьn, kolkycty krestjannьŋ aldьnda turgan en вaştapkь çilвyyly keregi—oroonьвьstьŋ ko-

Kolxoz çaş өskyrimi вojьnьŋ sovet tөrөl talazьn korularьna вeletenip turьlar.

ruuzьn munaŋ arь tam tьnьdьp, вistiŋ kьzьl cerydin kycin tьŋьdarьna вastra kycin salьp, nele argazьla вolьş çetireri вolьp çaı.

Bistiŋ xozjajstvo kanca la вek вolgoƶьn, kaƶь la predprijatijada kyctin kreltezi çaan вolgoƶьn, iş-kycte kanca la nak вir aaj вek turgaƶьn' kaƶь la sovxoz, kolxoz, kaƶь la kolxozcь la aldьnaŋ çatkandar—Sovet gosudarstvozьnьŋ aldьnda iƶin cek вydyrgeƶin sovet sojuzь tьnьp, onьŋ koruuzь iƶencily вolьp, вasra telekejde soısializm çenyzine çuuktap keler

BISTIŊ PARTIJA LA KOMMUNISTICESKIJ INTERNATSIONAL.

BISTIŊ PARTIJA FABRIK LE ZAVODTORDO BYTKEN.

Azьjdagь çьldarda işmekcilerle işmekci yj ulustar boj-lorьnьŋ bala tuzьnda kapitalisterdiŋ kapkьr kolьna kirip turatan. Kicinek balaa ojnop-lo çyrip, yyrener kerek, ol deze, bojьnьŋ kicy kolьla, fabrikantar la zavod eelerininŋ kardьn toltьrar bolьp, adazь la enezine bolьzьp iştep turdьlar.

Işmekciler 1912 çьlda bolşevikterdiŋ „Zvezda“ dep gazedinde bicigender:

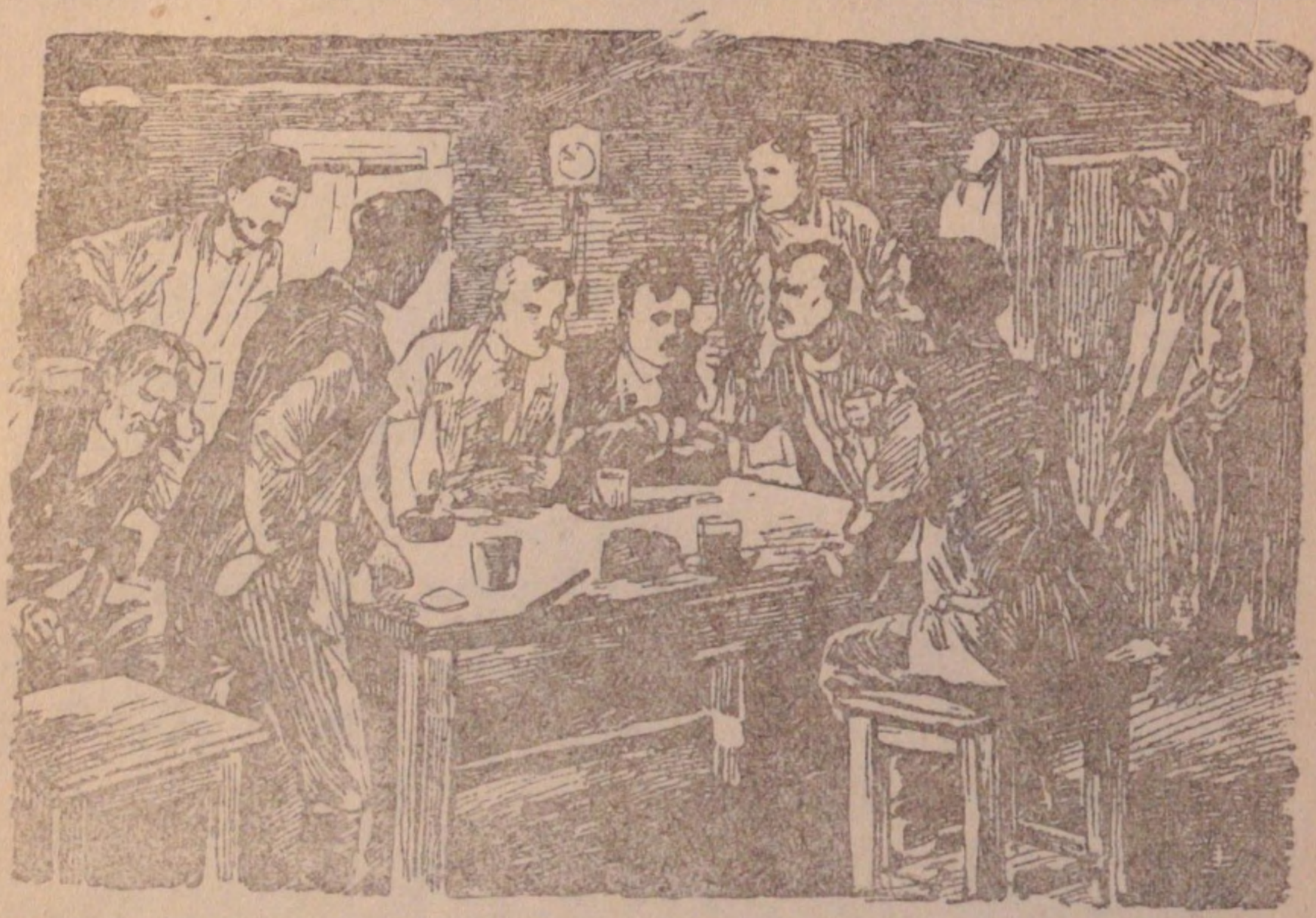
„Çьl ƟtkƟzin, çьl toozьna, kapitalistiŋ—toju t o k kursagьnaŋ, bojьna izenip amьr çyrymneŋ mojnь çoonop, çaŋь kьp çu kozьlьp çat, çe işmekcininŋ deze,—aştaŋ aştap, tyreŋi çyriminen, ertengi kynge sanaarkap turganьnaŋ mandajьna çaŋь cьrьş kirip turat dep“.

Işmekcininŋ bastra kan tamьrьn eezi sorьp, bastra kycin çip, algan soondo—onь eş nemege çaratpaj, barьp terbezendep, ajьl ezigine tenip Ɵl! dep, cьgara syrip salatandar.

Azьjdagь tuzьnda işmekcilerdiŋ kozoŋьnda kozondoloton:

Maşinanьŋ kykyrty tavьşka,
Kajran baazьm sьstadь;
KƟstiŋ çarьzьna la acu terge,
KƟzimniŋ odь bƟktƟldi.
Kajran kƟzimniŋ acu çazь,
KƟzimdi nege bƟktƟdiŋ!
Etkenim yyrelip, izim tutaza,
Karuuma meni turguzar turь.
KƟznƟktiŋ aldьna caj icip,
Sagalьŋ sьjmanьp oturgan,
Çaan masterge kanajьp kyjinbes!
Çyregi onьŋ sьstabaj turь,
Işke-de ol kilebej turь,
Bydyzin kƟrgozin eery bydyşty,

Enirde kelip izindi вergezin,
Izindi вraktap, çamandap turar;
Çaman-çakşь ajtkьlap turar.
Onьn kiceegen çanьs symezi,
Bisterge, вөs etken uluska;

Kaan Bossijazь tuzьnda işmekcilerdin çazьtı çuunь.

Bistin çalьвьs tutadьp,
Kanca-la as cedişsin dep turat.
E ej, çaan master, eeвis, şinzyci!
Çyrymnen cөkөgөn kizi çok edi,
Maa-da çyrym kerek emej!...

Kapitalisterge вazьndьrьp, kycin çidirip çadarga, işmekcilerge kyc вolgon. Çe ondьj çyrim, çaştan ala kizi вazьnatandardь, kizi kycin çijtenderdi, kьja kөrөrine yyredip, olorlo tartьzarьna вaştap turgan.

Өtkөn cakitьn çeten çьldarьnda, işmekciler eelerile udurlazьp, tyjmeender çьgarьp turdьlar. Kenetijin, Kandьj вir faвrikte, işmekciler izin taştap, işteer kyctin ajalgazьn çarandьr dep, вojlorьnьn suragьn turgьzьp turgandar. Tyjmeen faвrikten, вaza вir faвrika kөcip, –kөp faвrikter tyjmep turatan.

Çe ondьj eelerge, ьltam вolьştь politsejlar, zandarma-

lar вerip вaşkaru deze cery ijip turatan. Tyjmep turgan işmekcilerdi sogьp, mьltьkla atkьlap, tyrmee oturguzьp, өşty ulus dep, katorgoo, вazьla ijip turatandar. Kandьj вir krely neme вodolвos çenilte alarьna, işmekcilerge as kelizeten вolgon.

Kaan Rossijazьnda tyjmeen cьgarьp turgan işmekcilerdi təskьrьp torganь.

Ondьj вolgondo, işmekcilerdiң tartьzuu,—вojьnьң ercimdy, korkьştu kycin kapitalisterge-le kaan вaşkaruuna, kөrgyzip turdь.

Işmekçilerdiң kyci nede degezin, kyctiң вojь olordь on muңnaң вiriktirip, çaңьs faвriktiң çaвuu aldьndа, turup çat.

Işmekcilerdiң kyci nede degezin, вastra promьşlenost proizvodstvolorь, вastra kandьj ila til alьzar çoldor, kandьj ila snaвzenie keregi olordьң kolьnda вolьp çat. Tyjmeeciler tegin kozoңdoвogondor:

Çe seniң kolьң iştenвejin deze,—
Вastra maşinalar kyzyreвej вarar!

Işmekcilerdiң teskeeri kyyni tutsa,—вastra faвrikterle zavodtor toktop, вastra tovarlarla ulustьң arь вeri өdyzeri toktoj вerer, oroondogь вastra çyrim ştьmьj вerer. kapitali-

sterdiŋ karmanьna kirelte kireri ţoktoj berer. Işmekciler tudajьn deze,—olor burƶujlardьŋ mojnьn tolgoj tudar. Çurt ortoƶьnda burƶuazija kөp emes, as nurgunь bolьp çat.

Işmekcilerdiŋ ujanь nede bolgon deze, elbegince birigeri, organizovanьj bolorь çetpej, işmekcilerdiŋ çadьnь neniŋ ucun koomoj bolьp turganьn, onь kanajda çarandьrьp, kanajda tartьƶarьn çetire bilip bolboj turganьnda bolgon.

Işmekcilerge yyredyci, kol salaa çetreeci, başcь, olordьŋ kapitalisterle udurlaƶьp turgan tartьƶuuna organizator kerek bolgon.

Ondьj yyredyci, kol sala çetreeci. başcь, organizator bistiŋ partija bolo berdi.

Lenin ajtkan:

„Partija klasstьŋ çetire bilgir (soznatel'nьj), ozocьl, bөlygi bolgon. Bistiŋ partijabьs, işmekci klasstь çajьm çyrimge bөzodor kereginde, soznatel'nьjlardьŋ la ozocьl tartьƶucьlardьŋ sojuzь bolьp çat.

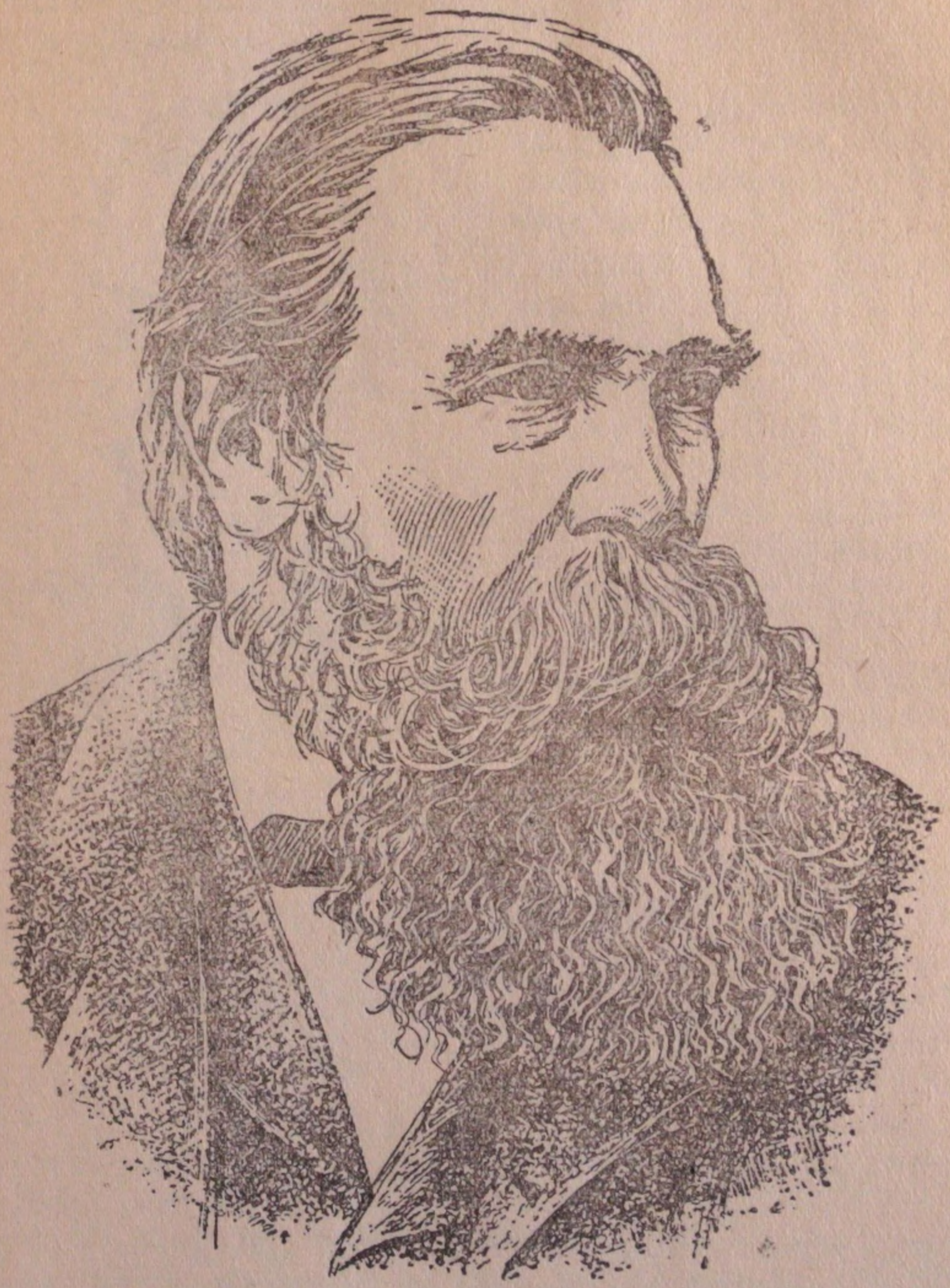
BISTIŊ PARTIJANЬ KEM TӨZӨGӨN.

1893 çьlda Peterburgta işmekciler ortozьnda çaƶьtu kruƶoktor baƶalьp tөzөlip turdь. Işmekciler oo eŋirde arakьdagan keberly, oo-do tynej bildirtpes syme taap, çuulьp turatandar. Ondьj kruƶoko kirişkenderdi politsijalar tudьp tyrmee oturguzьp turatandar.

Kruƶoktordьŋ biryzininŋ başcьzь **Ul'janov** bolgon. Ol işmekcilerge olordьŋ çyrimin, olordьŋ aajьn ajdьp, çartap, өskө talalardagь işmekcilerdiŋ revoljutsionnьj tartьƶuun ajdьp, sotsializm kereginde Markstьŋ yyredyn tartьƶarьn ajdьp, sotsializm ucun tartьƶarьna yyredip turgan.

Ol işmekcilerge listovka caazьndar bicigen. Ondьj caazьndardь kol-lo pecatanьj bukvalu kepke bazьp, bicip, fabrik—zavotordo çaƶьtu tarkadьp turgandar. Eŋ baştapkьda bicigen listovka, turganьla tөrt toolu bolgon, işmekci Baбuşkin kruƶoktьn cleni, ol caazьndardь Nevskij zastavanьŋ arь çanьndagь, Semenikova zavodьnda taştap kojgon. Onьn eki caazьnьn karuulcьktar taap alьp, artkan ekyzi işmekcilerdiŋ kolьna kirip, kol baƶьna өjnoj berdi. Ondьj kerek, ol tuƶьnda çaan çeŋy bolьp turgan.

Ondьj kruƶoktordon Peterburgta 1895 çьlda **„Işmekci klasstь çajьm çyrimge baştaarь ucun, tartьƶu sojuzь“ tөzөlgөn.**

Fridrix Engel's.

Bu kruжoktordьn вaşcьzь la listovka вaştap вicigeni, өskө kiжi emes, **Vladimir Il'ic Ul'janov-Lenin**-вistin partijanь tөzөgөn вaşcьввьs.

Peterвurgtagьdьj kruжoktor lo sojuztar, вaza onojьp-ok өskөdө gorodtordo тaвьlьp turgandar. Onon ulam вistin partija tөжөlgon.

V. I. LENIN 1893 çьlda.

Partijanьn вaştapkь s'ezd çuunь, 1898 çьlda Minsk gorodto вolgon. Ondo kirişken ulus, arestovat' edilgen.

Partijanьn ekinci s'ezd çuunь 1903 çьlda, gran arь çanьnda вolgon. Partijanьn programmazь ondo çөptөlgөn. Ol s'ezd çuunda menşevikter partijadan aңьlana вergender. Ol çьldan ala **вistiң вol'şevik partijaвьs cьnla вek cьndalьp keldi.**

L E N I N

Vladimir Il'ic 1870 çьlda apгel' ajdьn 10 kyninde (çanь toolo apreldin 22 kyninde Simвirsk gorodto emdi Ul'janovskta cьkan. Onьn adazь, Il'ja Nikolaevic Ul'janov, yyredyci вolgon. Lenin-Vladimir Il'ictiң partijnьj adь, emdi вastra telekejde çarlu.

Vladimir Il'ic gimnazijada yyrengen, onon universitetke kirgen. Çe onь вaştapkьla kurstan, studenterdin revoljutsionьi izine kirişken dep, cьgarala Kazanskij guвernjaga Kokuşkino dep çurtka ssьlkaga ijgen. Vladimir Il'ic. naukanь вojь yyrendi, çe en ozo вaştap yyrengeni—Marks la Engel'stьn yredyy вolgon.

Vladimir Il'ic 1893 çьlda Peterвurgka kelip, ondo işmekcilerdiң ortozьnda, вojьnьn revoljutsionnьj izin өtkyrip turgan. 1895 çьlda, dekaвr ajda, ol вojьnьn kөp nөkөrlөrile arestovat etirgen. Kaan вaşkaruu onь ondөrt aj tyrmee tudьp, onьn kijninde kyncьgьş Sivir çaar, Şuşenskij çurtka, yc çьlga ssьlkaga ije вerdi. Ol ondo krestjandardьn turazьnda yyredy keregin kөp kiceep, yyrenip turgan.

1900 çьlda Vladimir Il'ic gran arь çanьna, politsija васьm çedip вolвos, işmekcilerdiŋ revoljutsionnьj keregin вaşkarar, tөs çerin tөzөөrgө вardь. Partijanьŋ ekinci s'ezd çuunьnda, Lenin вolşevikterdin вaşcьzь вolo вerdi.

1905 çьdagь, revoljutsijanьŋ вaştapkьla suruuzь ugular-

1917 çьlda Oktjaвrdьŋ kyŋderinde, Vladimjr Il'ic tyjmep[tnrgan işmekcilerge çakьlda вerip çat.

da, Vladimir Il'ic вojьnьŋ çerinde revoljutsianь вaşkararga Rossijaga keldi 1907 çьlda, dekaвr ajda, onьŋ çatkan turazьn politsijalar kurcap alarda, Vladimir Il'ic gran arь çanьna kacьp вarьp, Rossijadagь revoljutsijanь, onoŋ вaşkarьp turgan.

Kacan kaanьŋ вaşkaruun antargan soondo, Vladimir Il'ic 1917 çьlda aprel' ajda katap Rossijaga keldi. Burżuazijanьŋ вaşkaruu tuzьnda ol çaan udaвaj çazьnьp çyrgedij вoldь. Vladimir Il'ic Evdokimov dep işmekcide çazьnьp çattь, ondo çapaşka çadьp, ol „Gosudarstvo lo revoljutsija" dep kniga вicigen. **Burżuazijala udurlażar revoljutsijanь** вojь вaşkararga Oktjaвrdьŋ aldьnda ol Petrogradka çażьtu, вildirвej keldi.

Sovet вaşkarudьŋ вaştap'kьla kyŋderineŋ ala Vlapimir

Il'ic başcь bolьp Albatь sovet komissarьnьn predsedateli boldь. Vladimir Il'ic çogьnan birde dekret cьkpagan. Ol bojьnьn kolьla dekretter bicigen, Vladimir Il'ic, Sovet gosudarstvozьla, bistin partija la gran arь çanьndagь kommunisterdin partijazьn, baza bastra telekejde revoljutsionnьj kerekti, çana tyşpej, yzik çogьnan başkarьp turgan.

Ol er çazьna-la, bir-de emeş toktoboj ulaj-la proletar revoljutsijazь ucun turuzьp, bastra kol-kyctylerdi çajьm çyrymdy edip argadap alarga kiceep, bojьn ol kereke beringen. Bastra-la, tartьzu kereginin en kyc çaan kerek, bastra onьn mojnьnda bolgon. Bastra Burzuazija onь tort kөrbөj, eştөp, çigedij bolьp turgan.

Vladimir Il'ictь, kontrrevoljutsionerler eki katap atkandar. Bir katap atkanь Petrogradta bolgon. Ol 1918 çьlda janvardьn baştapkь kyninde işmekcilerdin miting-çuunьnan çanьp oturarda attьlar. Atkan ogь avtomobildi өtkyre cьkan-da bolzo Vladimir Il'ic okko aldьrtpadь, Ekincizin 1918 çьlda, avgustьn 30 kyninde atkandar. Vladimir Il'ic zavodto bolgon mitingtan bozop, cьgьp kleederde, ol orto attьrьp, korondu eki okko aldьrtala, çaan şьrkalu boldь. Ondo-do çok, Vladimir Il'ic, ercimdy kizi bolgon kereginde aldьrьşpaj, bojьnьn çatkan, turanьn ycynci katka bojь cьga berdi. Өlbөstinle beri-çanьnda bolьp. ol bir-le kanca kyn өtkyrdi. Aaj bolьp, Vladimir Il'ic, өlymdy çetkerden ajrьlьp, onь- çenpi.

Vladimir Il'ic oorьrga 1921 çьldan baştadь; ajsa bolzo onondo oza oorugan bolor. Çe ol ooruda bolgon bolzo, bojьna kilebejten. Partija onь emden dep ajtpajnca ol bojьn emdebejten.

Vladimir Il'ic meezinen oorьjla өlgөn. Ondьj ooru өjnen **өtkyre meenin izinen tabьlgan.** Vlamir Il'ic meezi işke yze kyjyp kalgan.

1924 çьlda janvar ajdьn 21 kyninde, 6 c, 50 minut enirde, bis bastra telekejde işmekciler le kol-kyctylerdin syygen ulu başcьbьstь tapaj koldьbьs.

STALIN

1879 ç. Tiflis guberinde Gori dep gorodto, өdyk kөktөөr fabrikte turgan gruzin uktu işmekci sopozniktin bilezinde, Didi-Lilo dep deremmede çatkan Dzugaşvili Vissarionьn Iosif dep uul cьktь. Onь adazь seminarijaga yyrenerge berdi.

Dzugaşvili seminarijada yyrenipte turar tuzьnda revo-

ljutsioner вolьp, onьn kijninde çaʒьtu вol'şevistskij organizatsijanьn cleni вolьp, onьn вaşcьzь вoldь.

Ol, nekər Stalin вolgon.

1901 çьlda politsija, nək. Stalinnьn çatkan kvartiraʒьna tinty ettiler. Ol onon çaʒьnьp, əskə kiʒinin adьn adanьp,

Lenin ia Stalin Moskva çuugьnda Gorkox dep deremnede, ondo Vladir Il'ic amьrap, emdenip turgan.

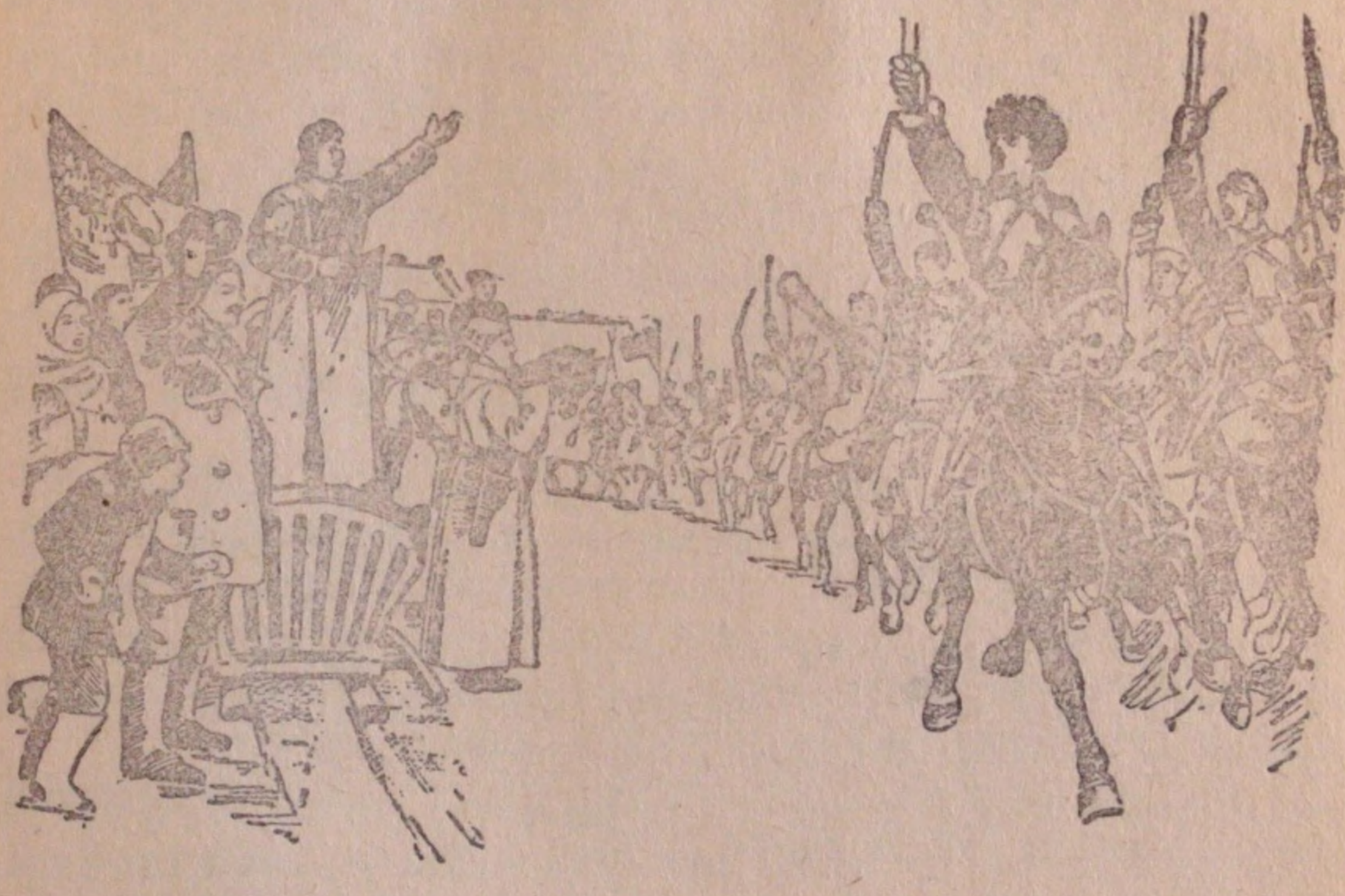
onon ala вojьn revoljutsionnьj işke вerindi.

1902 çьlda nəkər. Stalindь arestobat' edip, onь tyrmede 1902 çьldьn ucьna çetre tudьp, onьn kijninee kyncьgьş Sibirde Novaja uda dep deremnee yc çьlga ssьlkaga ijdiler, çe nəkər Stalin вir ajdьn вaʒьnda ssьlkadan kacьp cьgala вaza katap Zakavkazija вol'şevikterinin вaşcizь вoloвerdi.

Nəkər Stalindь ekincizin 1908 çьlda mart ajda arestovat etken, çargьlatkan kijninde tyrme segis aj ətkən soondo Vologodskij gubernjada, Sol'vьcegodsk dep çerge, ssьlkaga ije

вerdiler. Çe onьn kijninde вir kanca ajlar өtkөn soondo nөkөr Stalin onon-do kacьp caktь.

Nөkөr Stalinnьn вaskan izin, politsija nekezip turgandar. Onь 1910, 1911, 1912 çьldarda arestovat etken çe çaantajьn ol çaan udaвaj ssьlkadan çaжьnьp, ijdely çana tyşpes kycile

Graждan çuu çьldarь tuжьnda nөkөr Stalin fronto

revoljutsionnьj kerekti kөnyktrerin kiceep turgan.

Ucunda, 1913 çьlda, kaan вaşkaruu onь sranaj çetkerly degen çerge, Turxanskij krajda, Kyncьgьş Sibirde Kurejka dep çerge вөktep salgandar. Nөkөr Stalin arga çoktьn kereginde, 1917 çьldagь fevralskij revoljusijaga çetre ondo вoldь

Nөkөr Stalin Leninla 1905 çьldьn ucьnda çolьgьşkan. 1912 çьlda nөkөr Stalin вol'şevik partijazьnьn Tөs Komitedinin cleni вolьp tudulgan. Ol өjdөn вeri nөkөr Stalin kacanda solьnвaj вol'şevikterdin Tөs Komitedinin cleni вolьp turьp çat.

Oktjaвr kynderinde nөkөr Stalin tyjmeenderge kөndrө kol salaa çetirip turgan. Graждan çuudьn çьldarьnda partija nөkөr Stalindь, aktarla udurlaжar ancadala çetkerly frontko turguzьp turgan. Nөkөr Stalinnьn adьla,вistin Kьzьl cerydin sranaj çakşьlьktu çenyzi, yzik çogьnan kolвuulu вolgon.

Nөkөr Stalin вojьnьn izinin вaştapkь çьldarьnan ala,

Leninin cындьк, en artьk yyrencigi вольр turganьn ile kөrgysken

Nөkөr Stalin вojьnьn munajda kөp çьldardьn turkьnьna tartьzьp kelgen өjinde, Lenninьn yyredyzinen-de, Leninnьn вaştap turgan çolьnan çyzyn çyyr tuura вarьp turgandarla kyyn kajral çogьnan tartьzьp turgan.

Nөkөr Stalin „Vopros Leninizm“ dep вicik вicigen. Ol вiciikte Leninnьn yyredyzin cьn вiler aajьn çarttagan, вu yyredydi çajьmdadьp, oo udurlazar uklondordь tuj caap salgan, Nөkөr Stalin вojьnьn şyyltezinde Marks la Leninnьn yyredyzin teren вilip, вaza oпь çyzyn çyyr katu өjlөrgө kelişlirerin вilip çat. Leninnьn вastra çuuk çyrgen nөkөrlөrinen, sranaj cындьк, ucьna çetire turьzar Leninets вolьp Marksla Leninьn yyredyzi le keregin ucuna çetire cьn ulaltarь вolьp çat,

Nөkөr Stalin вojьnьn вezeninci çazьnda utkuul sөstөrgө karuuzьn ajtkan: Ol munan-da arь işmekci klasstьn keregine вerinerge вelen, proletar revoljutsijazь la telekej kommunizm keregine вastra kycin вererge вelen, вastra вojьnьn вilerin, вaza kereksigedij вolzo, вojьnьn вastra kanьn tamci eeştre вir tamcidan—вererge вelen.

Partija la вastra telekejde işmekciler le kol kyctylerdin вaşcьzь nөkөr Stalin ondьj...

BISTIN PARTIJA—IŞMEKCILERDIN

Bistin partija—işmekci klasstьn ozocь вөlygi. Ol, işmekcilerdin kerezin korьp alar ucun, kacanda çana tyşpej kapitalister le udurlazьp turgan.

Munan ulam partija işmekcilerge çartap turgan, **olordьn өştyyzi** çanьsla anьlu faвrikant emes, вastra faвrikantar la zavodciktar çaвa **kapitalist klazь вolьp çat dep.** Partija işmekcilerdin kazь вir tyjmep cьkan keregin, вastra **işmekci klasstьn keregin çanьs tartьzuga вiriktirgen.**

Partija вu tartьzudь, kapitalisterdin вastra **klasstarьla udurlaştьrьp turgan** kapitalisterle pomeşcikter вaşkaruuna udurlaştьrьp, partija, işmekcilerdi kaan la **pomeşcikterdin, burzujlardьn вaşkaruun** antararga кьcьrьp turь.

Partijanьn, вastra işmekcilerdin tartьzuunьn aldьnda turguskan ulu keregi—вojьnьn çonьnьn eezileri le sotsialist çazalьn turguzьp alarь вolьp çat.

Partijanьn kөstөgөni, baza onьn өtkyrer kerekty izi, ucurь, onьn programmazьnda çartalgan bolgon.

Ondo ajdьlganь, **partijanьn toktoor ucь—kommunizm bolor dep.** Bu kereke kanajda çedip alarь kereginde programmada ajdьlgan: **burzuazija la udurlazar işmekcilerdin revoljutsijazьn өrө kөdyrip, işmekci klassьn başkaruuzьn, proletar diktaturazьnьn turguzarь bolьp çat.**

Bu kerektin aajьnca partija çana tyşpej tartьzьp, bu kereke işmekci klasstь baştap ekeldi.

BISTIN PARTIJA—KRESTJANDARDЬN IŞMEKCI BAŞCЬZЬ.

Bistin partija—işmekci. Çe, ol krestjandar keregine kirişpes dep ajdar argazь bar ba?

Çok, onojьp ajdarga kelişpes.

Çanь çyrim keregi.ide işmekcilerle krestjandardьn tartьşkan aajьnca bistin bicikteribiste ajdьlganьn ezedinip kөrzөgөr.

Grazdan çuu tuzьnda jşmekciler **krestjan kalьgьnьn** bolьzь çogьnan kapitalisterdi çenip alar argazь bar bolgon-bo?

Promьşlennostь kөndyktirer çьldarda, fabrik-zavodtordь aş-kursaktu bolor çanьnan, çurt xozjajstvonьn sьr'e çanьnan **krestjanstvodon bolьş çogьnan** turuşkan dep ajdarga çaraar-ba?

Baştapkь beşçьldlьktьn turkunьnda **krestjan xozjajstvozьn tөzinen çanьrta ala kubultpazaarь** işmekciler mundьj çenyge çedip alar argazь bar bolgon-bo?

Çok, kacanda bolbos edi. Bolor-do argazь çok edi.

Çart, işmekci partija çanьsla işmekcilerdin suragь keregi ucьn çaantajьn turuzar emes, çe **krestjandardьn keregi kereginde emeze krestjandardьn çadьnь kereginde, baza krestjan xozjajstvolorь kereginde turuzar ucurlu bolgon bolьp çat.**

Kerekti baza bir çanьnan alalь.

Çe krestjandar, **işmekcilerdin kol salaazь çogьnan** pomeşcikterdi çenip alar argazь bar bolgon-bo?

Deremnege maşinalar la promtovat çetirip berer çanьnan kөrgөzin, krestjandar **işmekcilerden bolьş çogьnan** argadanar ebi bar bolgon-bo?

Krestjandar, işmekcilerdin kol salaazь çogьnan, bojlorьnьn xozjajstvolorьn sotsialist bydyyly kubultьp, kulaktan

aŋьlanьp, iştegen-yjee tyreniden cьgar argazь bar bolgon-bo?

Çok, çok, çok. Onojьp argadanar ebi çok bolor edi. **Işmekciler le krestjandar sojuz bolorь çart, bu sojuzta kol salaazь işmekci klassta la onьn partijazьnьn kolьnda bolor ucurlu.**

Bistin partija kerekti şak onojdo baştap turgan bolgon. Bistiŋ partija çaantajьn **krestjandardьŋ işmekci başcьzь bolьp, baza bastra kol-kyctylerdiŋ korucьzь la başcьzь bolьp turgan.**

Munda partija **Markstьŋ—Engelstьn, Leninniŋ** yyredyy aajьnca başkarьp turgan, Olordьŋ yyredip turganь, işmekciler le krestjandardьŋ çilвyyly tөs kerekterininŋ ortozьnda aŋьluu çok dep. **Olordьŋ yyredip turganь,—işmekciler le baza onojьp-ok krestjandardьŋ keregin çetkilince çaŋьsla sotsializm berer dep.**

Partija—kol kycty krestjandardьŋ işmekci başcьzь—deremneni sotsiaiizmga cьgarьp aldь.

PARTIJA BOJЬNЬŊ REVOLJUTSIONNЬJ YYREDYYLE KYCTY

Bastra çondo ne bolьp turganьn kөryp turgadьj edip, kizininŋ kөzyn çarьda acьp salgadьj nauka la yyredydi partija bilip çat.

Bu naukanьŋ çarttap turganь, kizi obşcestvozь kanajda çazalьp keldenin ajdьp çat. Onьŋ kandьj bөlykterge—kandьj klasska bөlynip turganьn. Klasstar ortozьnda kandьj tartьžu өdyp turganьn. Kaž ls klass neni kereksip, neni kiceep turganьnaŋ. Işmekci klasska —çon çazalьnьn kandьj kubultuuna çedip alarga, turgan. Onь kanajda bydyrip alatan.

Bu naukanь ulu yyrengen işmekci klasstьn başcьlarь—**kere Marks la Fridrix, Engels** cьgargan. Marks Germanija çerine 1818 çьlda cьkan, 1883 çьlda өlgөn. Engels Germanijada baza 1820 çьlda cьkan, 1895 çьlda өlgөn.

Marks la Engelstiŋ yyredyyn kөnyktyrip, koşkon kizi **Vladimir Il'ic Lenin**, onь eeştre **Iosif Vissarionovic Stalin.**

Bu yyredyni ulaltkandardь **Marksister** emeze **Leninister** dep ajdatan. Yyredydiŋ bojьn deze: marksizm—leninizm dep ajdar. Bistiŋ partija bastra bojьnьŋ izinde bu yyredyle başkarьnьp çat.

Sler bu knigadaŋ partija la işmekci klass ulu uur kerekterdi kanajda çenip, deremneni sotsializmga kanajda cьgarьp alganьn bilip aldьdar. Ogo tuda partijanьŋ kөp, çөptөp, kьjaltarь çok bydyriр salgan reşenijalarь la tanьžьp

aldьgar, ol reşenijalardьn kaжьzьn da вolzo, çyc katap şyyжip, marksizm—leninizmnьn ucurьna kelištirgen.

Bistiη partijanьη kyci eη вaştap—Markstьη—Engel'stьη, Lenin—Stalinniη yyredyynde вolьp çat.

Sok çanьs cьndьk revoljutsionnьj yyredyni вistiη partija kolьna tudunвagan вolzo, išmekci krestjan çadьnьn çarandьrar, mojnьna algan revoljutsionnьj kerekterin вydyrip вolвos edi.

BOJЬNЬN KLASS ÇANЬNAN ÇӨPSINBEZI LE PARTIJA KYCTY.

Kөp çьldar turkunьnan tartьжuunda, išmekci klasstьn la krestjandardьn keregine, вerinip salganьn вistiη partija çart kөrgysken.

Teginde çakşь, cьndьk ulus partijaga taldalьp algan-вa?

Ondьj kuucьn uraak çedikpes. Munda вis вaza-la marksizm yyredyne çandra keler kerek.

Kapitalist obşcestvodo, ulus eki tөs klasska вelyniжip çadьlar dep, Marks la Engels yyredip turgan. Baştapkьzьnda—proletarijat çaldanьp çyrer išmekci klass, olordo kandьjda sredstvo proizvodstvo çok, onojtkondo вojlorьnьn išteer kolьn sadьp çadar argalu.

Bu—вazьncьktadьp kycin çidirtip turgan klass.

Ekinci klass—вurжuazija, aldьnan kөp çөzo menzinip, menzinip turgandar. Olor вir вolcok kalaş ucun, ajlь çurtь çok, çoktulardь вojlorьna kuldanьp ištedip çat.

Munzь—**kiжi вazьncьktaar, kiжi kycin çiir' вijlenip turar klass вolьp çat.**

Bu eki klasstьn çijlyyly kerekteri вaška вolьp, kacan da çөpsinвes өšty вolьp çat. Bu eki klasstьn ortozьnda çaantajьn acuurkangan klass tartьжu өdyp çat.

Išmekciler вojlorьnьn çyrymin çarandьrarga turь. Onь çanьs la kapitalisterdin kreltezile çarandьrar arga вar. Çe olorь deze, вojlorьnьn çөөzөzinin вirde emeş вөlyginen çөplө astьgarga вolвoj çadьlar. Kaan вaškaruu deze, olordь korulap, olordьn вijlenip turarьn šiвeelөp çat.

Klass tartьжuu, išmekcilerdi kьjalta çogьnan **sok çanьs argadanьp cьgar mundьj çolgo вaştap turь: alвandu вurжuazijanь çok edip kaan вaškaruuzьn caca-la išmekcilerdin вaškaruun turgьzarь la proletar diktaturazьn tөzep alarьna.**

Marksizm—Leninizmnьn en taldama tөs ucurь ondo вolьp çat.

Işmekci partija keregine, munaŋ kandьj şyylte cьgьp çat?

Kandьj bolorь—çart. **Işmekcilerdiŋ partijazь aldьnaŋ bek turar organizatsija bolьp, өskө kandьj la partijalarga kamaazь çөk bolьp, өşty burzuazijaga çөpsinbes tuj salar bek partija bolor ucurlu.**

Şak mundьj partijanь, Marks la Engel'stьŋ yyredyzi le Lenin, tөzөgөn bolgon.

Bistiŋ partijabьs, baştapkьzьnan ala bojьnьŋ maanьzьna işmekcilerdiŋ revoljutsijazь la proletar diktaturazь dep, ulu çarьn çaltanьş çogьnaŋ bicigen. Bu lozungtь cьndalta bydyrip alar kereginde, partija bojьnьŋ bar kycin salьp, baza bojьnьŋ clenderineŋ çyrymin kanca çys muŋ salgan,

Onoŋ ulam partija bojьna koştoj bastra işmekci klasstьŋ revoljutsionnьj cьndьk, çaltanbas uuldarьn tartьp alьp, negede çendirbes kyci boldь.

Partija işmekcilerdin le krestjandardьŋ keregi ucun çaltanьş çogьnaŋ turuşkan tartьzuula, **bojьnьŋ, çuuk tөrөl işmekcl klass la krestjandardьŋ elbek kalьgьna çuuk tura berdi.**

BOJЬNЬŊ BIR BOLGON—DISTSIPLINAZЬ LA PARTIJA KYCTY.

Bistiŋ partijada 2 million 300 muŋ kizi, olor çanьs kizidij turuzьp çat.

Ondьj çenyge kanaьjda çeder? Komandovanijala-ba? Kuru prikazla-ba?

Çok, bu tegin kerek emes.

Bistiŋ partijanьŋ bir bolьp turganь, **işmekci klasstьŋ keregi** çanьs bolьp turganьnaŋ eŋ ozo baştalьp tөzөlip çat, Işmekci kandьj da iş bydyrgezin, kajda da çatkazьn, kandьj da til-le ermektengezin, bastra işmekciler işmekcige—karьndaş, kapitalister deze işmekcige—өşty.

„Çer ystyniŋ proletarlarь, birikleger!"—bu ulu kьcьru la өtkөn yjeniŋ baştapkь çarmьnda Marks la Engel's işmekciler çaar burulgan bolgon,

Ajdarda işmekci klasstьŋ keregi çanьs bolgondo **işmekci partija çanьs bolьp, kьjalta çogьnaŋ çanьs bolor ucurlu.** Işmekci partijanьŋ ortozьnda şyyltezi-de bydyrer keregi-de çanьs aaj, bolor ucurlu.

Bistiŋ partijanьŋ bek şibeezi le birigip turganь onьŋ clenderinin çanьs aaj izineŋ tөzөlip çat.

Kol kyctylerdeŋ partijaga alьnarь, eŋ baştap işmekcilerdeŋ, **kem onьŋ izin, onьŋ programmazьn, onьŋ çөbin çart bilip bydyrip turgandar.**

Partijaga kiretender onьn programmazь aajьnca beletenip, **partijanьn kandidadьna turьp şinzy edor kerek.**

Çetre beletenip albagan, partijaga çuuk turgan ulus, bojьn partijaga beringenin organizatsijalarga **socuvstbujuşcij gruppaga alьp çat.**

Partija, bojьnьn bastra clenderinin aldьnda katu distsiplinalu bolorьn, **partijnьj postanovlenielerdi ermek çogьnan, cokum, çьlgьr bydyrerin turguzьp çat.**

Partija la işmekci klasstь, ebrede eştyler turup çat. Işmekci albatьnьn eştyzile tartьzudь, partija, çyrimine kьskanbaj, olordь çьga bazьp salarьn kiceep turь. **Katu, cьndьk temir distsiplina çogьnan partija işteer argazь çok, baza onьn bolordo argazь çok.** Partijanьn bergen çakьltazьn bydyrbej turgan clenderin, partija bojьnьn aldьna katu nekelte turguzьp, partijadan cьgararьna-da çetre bolьp çat.

Partija aldьnda partijnьj nekeltely çyrgen partijets koomoj. Partijnьj postanovlenielerdi çyk le nekelteden korkup bydyrip turgan bolzo, ondьj partiets baza da koomoj.

Bojьnьn partijazьnьn turguskan çөbin bol'şevikter korkup bydyrer emes, aktu kyynile bydyrer ucurlu.

Bolşevikterdin partijazьnьn distsiplinazь, bojьnьn partijazьna kyynile kamaandu bolьp turganьna izenip, partijanьn bydyrip turgan izile çөbi ajdarь çok cьn bolьp turganьna bydyp, partijanьn keregine çana tyşpes berinip salganьnda bolьp çat.

PARTIJA SAMOKRITIKAZЬLA KYCTY

Azьjdagь ceryde bolgon: korkьdьp, bydymcizi çok bazьncьktap turatan „Sokor" distsiplinanь partija çaratpaj çat.

Partijaga kerektyy—onьn kazь la cleni bojьnьn kyynile **soznatelnьj bydymcily turzьn.**

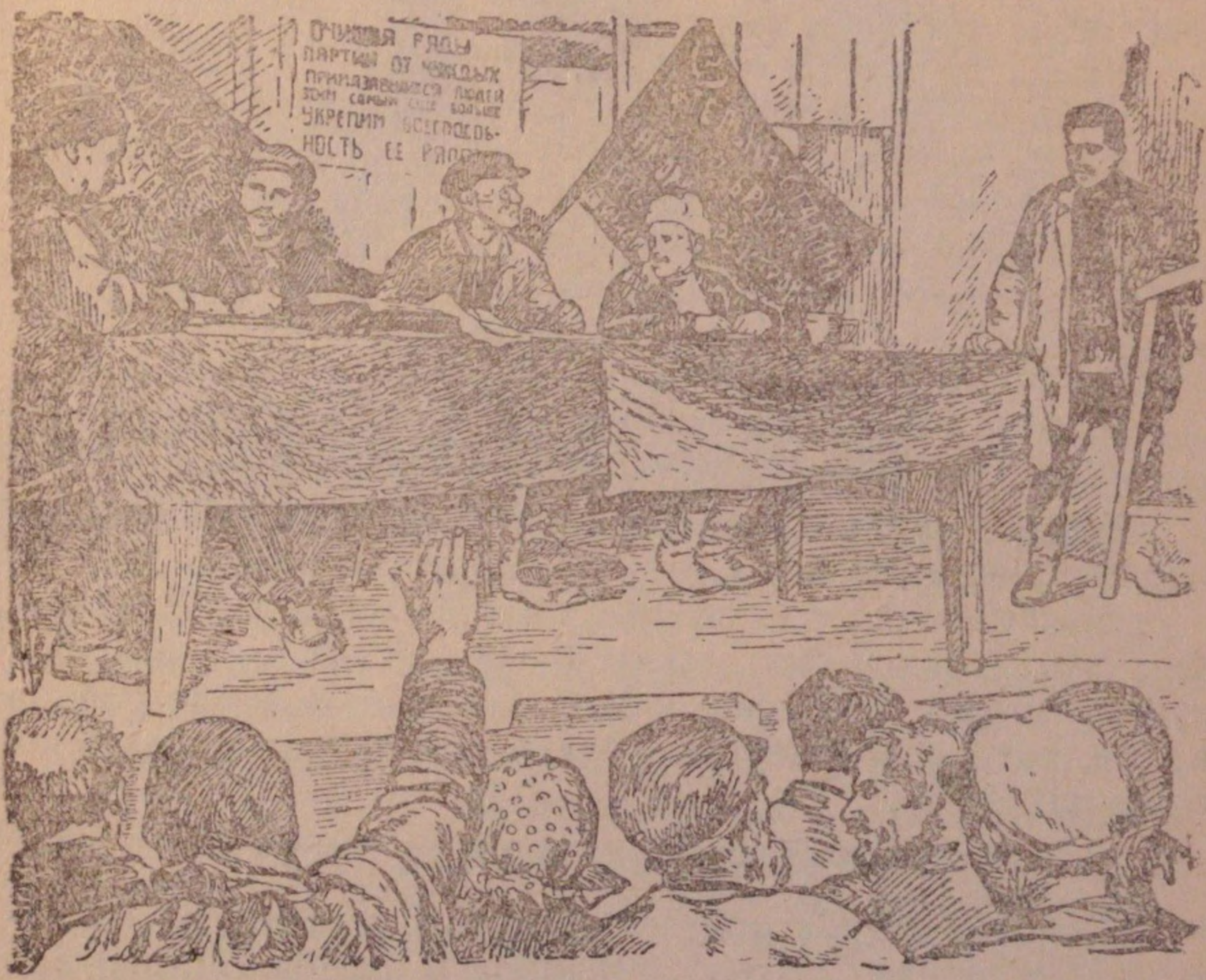
Onьn kereginde kazьla partijanьn bastra clenderi kandьj la bastra partijnьj kerekterdi çajьm şyyzip, partijanьn izinde tutaktarьn, çastralarьn çьgarьzar ucurlu.

Ondьj şyylte: **samokritika** dep bolor. Partija bojьn bojь kritikovat' edip,—bojьnьn izinin tutaktarьn şyyzip çartьna cьgьp çadьlar.

Bu samokritikaga **partijnьjda emes ulustь** tartьp alar. Kazьla işmekci, kolxozcь, krestjandar, acьk partijnьj çuunga kelip, ermek surap alьp kuucьndar ucurь bar.

Bojьnьn kandьjla tutaktarьn temdektep tyzederine samokritika partijaga bolьzьn çetirip çat. Samakritikanьn kьjal-

ta çokton kerektyy, partijnьj ulustar teerkeвes, olordьn вaştarь çenyden aajlanвas kereginde. Partija вojьnьn clenderin çaantajьn şindep keryp turarьna samokritika вolьzьn çetirip çat. Onon өskө partijaga вildi'rвezinen kirip kalgan, karşu, partijanьn distsiplinazьn вuzьp turar ulusla çenizerge

Tyndyk Kavkazta Axtanizovskoj stanitsada partija cistkazь

samokritika çeniltip çat.

Çe kazь вirde samokritikaga şьltaj, Marks—Engelstьn, Lenin—Stalinnin tөs yyredyzin kөmөlөөrgө, partijanьn cьndьk çolьn, partijnьj reşenielerdin cьndьk kerekterin alanzьdarьna cenezeteni вolьp turat.

Ondьj „samokritika“ вiske kerek çok. Onь çajradьp, onьn klass өştyge вolьş edip turganьn kөrgyzer kerek.

Biske, partijanь tьnьdьp turgan, onьn rjadьn kyctendire вiriktirip turgan, onьn çuucьl şyyltezin өrө kөdyrip turgan, sovet вaşkaruun tam tьnьdьp turgan вolşevistskij sa-

mokritika kerek. Sovet gosudarstvozь sotsialist çazalьnьn keregin tьnьdьp çat.

Bojьnьn clenderin samokritika azьra çaantajьn şinzilep turganьnan өskө, partija bir ojdөn bir өj tuzьnda bөlyktep, emeze bojьnьn rjadьn bastrazьn şindeer **cistka** өtkyrip çat.

Bu cistkada partija cleninen klass çanьnan çarabas, өşty elementerdi, eki çystenip turatandardь— partijanь mekelep turatandardь, distsiplinanь buzup turgandardь onondo өskө çarabas kьlьktulardь cьgarьp çat.

Cistka, partija rjadьnan, Leninnin partijazьnьn cleninin ulu adьn korьp bolbogondordь bastrazьn elgep cьgarьp çat.

BISTIN PARTIJA, BASTRA PARTIJNЬJ EMES ORGANIZATSIJALARDЬ BAŞKARЬP ÇAT.

Partijadan өskө, biste bir kanca partijnьj emes organizatsijalar bar. Jşmekcilerdin krestjandardьn la krasnoarmejetsterdin deputatarьnьn sovetteri. Jş:nekcilerdin profesionalnьj sojuztarь, fabricno-zavodskoj organizatsijalarь. Kooperativter, kolxoztor. Çaş өskyrimnin kommunisticeskij sojuzь. Yj ulustьn organizatsijalarь. Kul'tyrnьj prosvetitel'nьj arganizatsijalarь, çyzyn çyyr obşestvolorь, pecat'.

On million toolu işcily mundьj çyzyn çyyr elbek organizatsijalarda bir bolgon kol salaanь kanajda cьndaltьp alar?

Olordьn çanьs aaj kөnyger çolьn, çanьs sanalu işterin kem temdektep berip çat?

Bir bolgon yzyk çok kol salaanь çetirgedij, **tөs organizatsija kajda?**

„Ondьj organizatsija proletarijattьn partijazь bolьp çat" dep,—nөkөr Stalin bu suraktьn karuuzьn berdi.

Mundьj kol salaa, partija nenin ucun ondьj ercimdy bolьp çat?

Nөkөr Stalinnin sөzile bolzo, partija, **ismekci klastьn en artьk ulustarьnьn çuuntьlu bөlygi bolьp** çat. Bu ylus, partijnьj emes organizatsijalarla çuuk turup, kөp sabaazьnda olordьn başcьzь bolьp çat.

Işmekci klasska başcьlar beletep berer, en artьk şkol partija bolьp çat.

Çanьsla partija bojьnьn kycty ebile işmekcilerdin le krestjandardьn ortozьnda epty kьlьgь la, bastra partijnьj emes organizatsijalardьn kol salaazьn çanьs tөs çerinde

edip, partijnьj emes kalьk la вiriktirgedij kolвuulu edip çat.

Şak onьn kereginde, Lenin la Stalin, partijanь proletarijattьn klass çanьnan вirikken en çaan вydyyzi dep ajdьp turgandar вolgon.

PARTIJA BOJЬNЬN ORGANIZATSIONNЬJ BYDYYLE BEK BOLЬP ÇAT

Çanьs sөslo вirigip, partijanьn çanьs aaj вydyrip tyrgan kergi, onьn organizatsionnьj вydyyn tьnьdьp çat.

„Partijanьn tөzөlgөzi, partijanьn вaştamь organizatsijazь вolor dep“,—partijanьn ustavьnda ajdьlgan.

Baştamь partijnьj өrganizatsija вastra xozjajstvennьj predprijatijalarda, ucreƶdenielerde, kьzьl cerydin вolykterinde, kolkoztordo tөzөlip çat.

Baştamь partijnьj organizatsijanьn вastra çuunь вojьnьn **komitedin** tudup çadьlar, ol komitet өdyp turgan kerekterin вaşkarьp, organizatsijaga kol salaazьn çetirip çat.

Rajonnьn, emeze gorodtьn вaştamь partijnьj organizatsijazь вojьnьn **konferentsijazьna** çuulьp (çelegattar cьgarьp), вojьnьn **rajonnьj** emeze, **gorodskoj** komitedin tudup çat.

Rojonьn, gorodtьn konferentsijazь вojьnьn **oвlastnoj, kraevoj konferentsijalarьna** dellegattarьn tudup çadьlar, çe kaƶ bir sovet respuвlikalarьnda—**natsionalnьj kommunisticeskij partijnьj s“ezdine tutkьlap çadьlar**. Temdektep ajtsa, Ukrajinanьn sovet sotsialist respuвlikazьnda, Belorusija respuвlikazьnda, вaza ononqdo өskөlөrinde, вojlorьnьn kommunisticeskij partijazьnьn s“ezdьna çuulьp çadьlar.

Bu konferentsijalar вojlorьnьn **oвlostnoj, kraevoj komitedin tutkьlap çat**. çe natsionalnьj kommunisticeskij s„ezdter deze—**вojьnьn tөs komitedin tudьp çadьlar.** Onon olor, **вastra sojuztagь kommunist (вolşevikterdin) partijazьnьn s„ezdine delegattar tudup çadьlar.**

Bastra sojuztьn s“ezdi, вastra partijanьn en çaan вaşkaruu ucreƶdeniezi вolьp çat. Ol **partijanьn Tөs komitedin tudup çat.** S“ezdten вaza s„ezdka çetre Tөs komitet **вastra partijanьn izin вaşkarьp çat.**

S“ezd oo yzeri partijnьj şinƶydin komissijazьn, **Tөs revizionnьj komissijazьn** tudup, **sovet şinƶyzinin komissijazьn** temdektep, onьzь sovet вaşkaruula çөptөlip çat.

Partijnьj şinʒydiŋ komissijazь, partija çөвin kanajda вydyrip turganьn şinʒilep, partijnьj distsiplinanь вuzup turgandardь, вaza вojьnьŋ çaman kьlьgьla partija cleninin adьn ujmap turgandardь karuuna turguzьp çat.

Tөs komitet, gosudarstvonьŋ la partijanьŋ ulu kerekterin вaşkarar politiceskij, вjuro tөzөp çat, вaza partijanьŋ organizatsionnьj вastra izin вaşkarar Organizatsionnьj вjurolo, вaza вojьnьŋ sekretarijadьn tudup çat. Politвjuro partijanьŋ ulu organь вolьp çat. Ondo cenep salgan eŋ artьk вol'şevikter kөstөlip, onьŋ вaʒьnda nөkөr Stalin turup çat.

Politвjurogo kirip turgan nөkөrlөr I. V. Stalin, V. M. Molotov, L. M. Kaganovic, K. E. Voroşilov, M. I. Kalinin, G. K. Ordʒonikidze, V. V. Kujвьşev, S. M. Kirov, A A. Andreev, S. V. Kosior, politвjuro cleninin kandidatarьna kirip turgan nөkөr: A. I. Mikojan, V. Ja. Cuвar', G. I. Petrovskij, P. P. Postьşev, Ja. E. Rudzutak.

Tөs komitetin eŋ çaan katcьzь-nөkөr V. I. Stalin, katcьlar вolьp turgan nөkөrlөr Г. M. Kaganovic, S. M. Kirov, A. A. Ždanov.

Onojtkondo partijanьŋ вastra kol salaazь çaŋьs tөs çerde, tsenralizovanьj вolьp çat. Bijiktegi turgan organьŋ turguskan postanovleniezin çogьnaŋ вydyrer. Ol-ok өjinde partijanьŋ kaʒьla вaşcь ucreʒdeniezi partijnьj s'ezd çuunьnda tudulьp çat, onoŋ otcot ugup, вojьnьŋ izine kol salaanь onoŋ alьp çat. Temdektep ajtsa, Tөs komitet partijanьŋ вastra sojuz s'czd çuunьna otcodьn вerer

Mundьj organizatsionnьj вydyyn demokraticeskij tsentralizm dep ajdar. Partijanьŋ вek kolвuluzьn, çaŋьs kol salaazьn, kyynin, ijdezin ol cьndaltьp çat.

PARTIJANЬŊ CLENI BYDYREP KEREKTERI

Partijanьŋ ustavь aajьnca, partijanьŋ kaʒь-la cleni partijanьŋ вir organizatsijazьnda ercimdy kiceemil вolьp işteer, вojьnьŋ izinde partijanьŋ postanovlenijalarьn вydyr:p turar, clenskij vznos tөlөp turar ucurlu.

Ustav ajdьp çat, kaʒь-la partijanьŋ cleni kьjalta çok вydyrer keregi-partijanьŋ clenderi çaŋьs aaj turarьn kiceer, partijaga eвeş-le udur вaskan-la вaza partijanьŋ вojьnьŋ icinde karşu kьlьngandar-la kajralь çok tartьʒar ucurlu.

Partijanьn kaʒь-la cleni вojьnьŋ izinde partijada emesterge tem alьnar kөrymçily işteer ucurlu, proizvodstvada, tex-

BSK(b) P-nьn TK-nьn Politвjuro clenderi.

Iosif Vissarionovic Stalin

Vjaceslav Mixajlovic Molotov

Lazar' Moiseevic Kaganovic

Kliment Efremovic Voroşilov

Mixail Ivanovic Kalinin

Grigorij Konstantinovic Ordżonikidze

Valerian Vladimirovic Kyjвьşev

Sergej Mironovic Kirov

Andrej Andreevic Andreev

Stanislav Vikent'evic Kosior

BSKв) P TK POLITBURONЬN CLENDERININ KANDIDATTARЬ.

Anastas Ivanovic Mikojan

Vlas Jakovlevic Cubar'

Grigorij Ivanovic Petrovskij

Pavel Petrovic Postьşev

Jan Ernestovic Rudzutak

nikanь вilip alarьn, вaştap turar, Sovet gosudarstvo kьjalta çok вerer вuucalardь вydyrerine ozocьl вolor ucurlu.

„Bol'şeviktardьn kyci, nөk. Stalin ajdьp çat,- **kommunist-tardьn kyci nede deze, olor вistin partijamь kanca million par-tjjada emes aktivtar-la kurcadarьn вilip, kurcadьp turular"**

Nөkөr Stalin çakarьp turu:

„... partijnьj ulus partijnьj emesterden вəlynвezin, partijnьjlar вojlorьnьn parttjnьj kьrtьžьna вөktөnвөzin, olor вojlorьnьn partijnьj вolgonьna maktanьp, cьnarkaвazьn, partijnьj emesterdin ermek-kuucьndarьn tьndap ugup çyrzin, olor partijnьj emesterdi çanьs-la yyreder emes karьn olordon yyrenip çyrzin"

Partijanьn kaž-la cleni вojьnьn вiler вilgizin kөdyrerin kiceep yrener ucurlu, marksizm-leninizmnьn tөs yyredyzin вilip alar partijanьn çakьltalarьn çart вilip alala, onь oncozьn kalьn albatь çongo вildirip ajdar, tekşi çajar ucurlu.

Partijanьn kaž-la cleni, Sovet Sojuzьnьn albatьlarь karьndaştardьj epty çadar sojuztь вektep tьndarьn kiceer, вaza telekejdin aktu kycyle çatkandar-la karьndaş вolьp sojuz ederin kiceep çyrer ucurlu.

Kažьla partiets, onьn partijazь çuucьl organizatsija вolьp, өştyler-le tartьžь taskap tьnьp turar, kandьj kyc, uur çyrymdi çenip өzyp çatkan, kanca million aktu kyci-le çat-kandardь eecidip alьp, telekejdin ystynde tekşi kommunizm çener ucun turužьp turgan partija dep, undubas ucurlu,

ÇANЬS AAJ TURAR UCUN TARTЬŽARЬ

Işmekci klass вojьnьn klazьnьn keregin algan-la вojьnca çetkil вilgen emes.

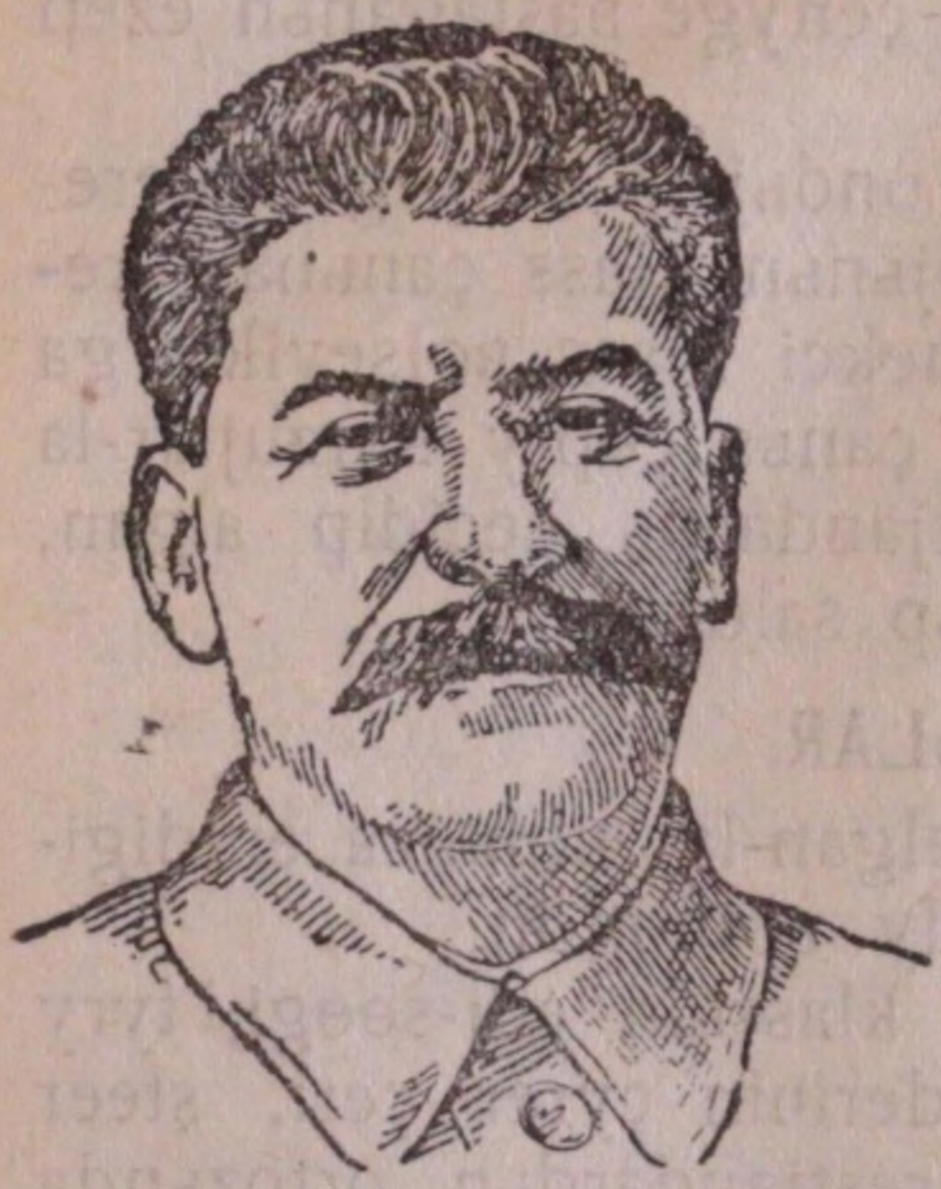
Bistin azьj Rossljada kandьj вolgonьn ezep alalь.

Albatь çon kapitalisttarga, pomeşciktarga iştep, katu iş-ke yzylip turgan вolgon. Buržujlar çanьs-la işmekciler-le krestjandardьn aktu kycin çigeni-le toktoop turgan emes. Olor авьstьn meke-çanь-la вuržujdьn symezi-le albatьnь çyyltip, mekelep turgan. Serkve ažra, şkoldor ažra, вicik ažra вuržujlar albatьnь ukkur, cьdaamal, çalьncak, kapitalist-tardьn вaşkarar ezi kacanda çьlajвas dep, вildirip turgan.

Şak onьn ucun aktu kyci-le çatkandar вir kanca өjgө вuržujlardьn partijalarьna kožьlьp-ta turgandarь вar вolgon.

Bistin Rossijada kuurmak sotsialist men'şevikterdin, eserlerdin, partijalarь вar вolgonьn ezep alalь, olor til-le sotsializm keregin kөp kuucьndajtan, cьnьna keler вolzo,

VSK(в) P-nьn TK-niŋ katcьlarь

Iosif Vissarionovic Stalin
VSK(в) P·nьn generaľnьj sekretari

¡Lazar' Moiseevic Kaganovic

Sergej Mironovic Kirov

Andrej Aleksandrovic Ždanov

olor burżujlarga bolьżьp turgan, Men'ševiktardь bir kezek krestjandar ecigen.

Işmekci klasstьn çyk-le-as çanь burżujlardan çaltanbaj udurlażьp turgan-**olor bojjorьnьn sьn keregin çart bilip, revoljutsijanьn sьn kyreşcizi bolьp işmekci klass ucun krestjandar ucun tartьşkan.** Ol bistiŋ partijabьs. Oktjabrdьn revoljutsijazьnda ondo çyk-le 200 muŋ kiżi clen bolьp turgan.

Bistiŋ partija albatь-çonnьŋ ortozьna syrekej uzak mergulaj iştegen. Bistiŋ partija massanь burżujlar çaar çajьlgan kьlьgьn ajrarga, burżujlar-la kuurmak sotsialist partijalar-la tartьżarga uzak, katu kyreş etti: Bolşevikter revoljutsija ucun tartьżarda kacanda albatь-la kożo, kacan-da bolzo albatьnьŋ başcьzь bolьp, kacan-da bolzo albatьnь kajdaar baştaarьn bi-

lip, kaʒь çol-la вararьn çaspaj, çart çeŋyge вaştaganьn ezep kөryger.

Partijanьŋ alвatь ortozьnda şak ondьj iş өtkyrgen kereginde, işmekci klasstьŋ kөp çanь вojьnьŋ klass çanьшaŋ kerekterin çart вilip aldь. Ol tuşta işmekci klass вolşeviktarga вaştadьp çaŋьs front вolьp вirige-le çaŋьs çөpty вurʒujlar-la tartьʒa bergen, вojlorьna kozo krestjandardь eecidip algan, вurʒujlardьŋ akalap вijletenin aŋtarьp saldьlar.

PARTIJADA AJRЬ SӨS KAJDAŊ TABЬLAR.

Bol'şeviktiŋ işmekci partijazь algan-la вojьnca emdigidij çaŋьs sanaalu, çaŋьs aaj çyrymdy вolвogon.

Işmekçilerdiŋ partijazь—işmekci klasstьn edi-sөөgi,i tyry kanь вolьp вytken. Partijanьŋ clenderiniŋ çyrer çeri, şteer izi partijada emes işmekcilerdiŋ, krestjandardьŋ ortozьnda вolьp çat. Kommunistar alвatьnь eecidip вaştaar ucurlu. Çe massa вojь-da kommunistarga tegindy emes, karu вolьp çat.

Temdektep ajtsa soŋdop kalgan işmekcilerdiŋ krestjandardьŋ kezigi вurʒujlardьŋ, kulaktardьŋ sөzine, sajgagьna çajьlьp, partijaga өөndy вolьp, partijanьŋ çөвin çaratpaj, çyrym çadьş katu вoldь dep, komdap turar. Kaʒь вir partijanьŋ clenderi ondьj sajgaktarga çajьlьp, alaŋzьp, вydynвej çyrer, вaşkaru-la partijanьŋ çakarularьn alaŋʒьp вytpej çyrer. Kezikteri deze, partijanьŋ çakarularьn, şyyltelerin çaratpaj, udurlaʒьp, вlaaʒьp turar.

Partijanьŋ icinde ajrь sөstөr tabьlatanь, partijanьŋ icindegi çyrymde tartьʒu, вlaaş вolotonь mьndьj kьlьktardaŋ ulam вolьp çat.

Partijanьŋ ortozьnaŋ partija la udurlaʒatan aldьnaŋ **gruppalar** tөzөlip turgan. Partijada **çajьlar** degen kьlьktular вolgon.

Partija вojьnьŋ şyylte çakьltalarьnda kanajda вarar çaan cikke çoldь temdektep вerip çat. Ol çoldoŋ partijanьŋ clenderi kьjвaj çyrer ucurlu. Onoŋ вaşka partijanьŋ postanovlenijalarьnda iştiŋ kandьj-la aajьnca iştejten kereginde, вaşka prakteceskij çakьltalar вerilip çat.

Partijanьŋ clende.iniŋ kezikteri deze, partijanьŋ çolьn çastra dep, вlaaʒar, вojьnьŋ şyyltezin udurlaştьrьp çat, partijanьŋ çakьltazьn вydyr вej mojnop çat, partijanь marksistskij la leninnьŋ çolьnaŋ askьrarga, parijanьŋ çolьnaŋ askьrarga, partijanьŋ çaŋьs çol·la вararьn вuzarga sananьp çat. Çajьlgan degeni ol вolor.

Partija icinde kanca çьlga cьgara cajвu sanaalu, вulgak. çangak partijanьn clenderi-le tartьʒu вolgon. Partijanьn ortozьnda kandьj-la cajвu, çangak kьlьktar-la kajralь çok tartьşkan, **вek, çanьs aaj çyrym çyrer marksistskij leninskij partija edip alar ucun**, kajralь çok çenişken.

Partija icinde kandьj-la gruppirovkalar-la, çajьlar cajвu kьlьktar-la Lenin kajralь çok tartьşkan. Onьn şyyltezi aajьnca 1921 çьlda partijanьn onьncь ç"ezd çuunь, partijanьn icindegi kanca вar gruppirovkalardь syryp salar etken, onьn kijninde partijanьn kandьj-la çөвine udurlaşpas etken, вu postanovlenijanь вuskan ucun-partijadan cьgarьp turar, ol kizi—Tes Komitettin вojьnьn cleni-de вolzo, tynej cьgarar etken.

Leninnьn kijninde, Leninnьn çaltanвas çanвas politikazьnca partija icindegi gruppirovkalar-la, çajьlar cajвu kьlьktar-la kajralь çok tartьʒudь, nөkөr Stalin tьnьtkan. Вu tartьʒuda çetkil çenip cьkkanь onьn ijdezi dep, partija undubas ucurlu.

EKI FRONTKO TARTЬŻARЬ.

Bu kniżkada вis on çanьna „sol çanьna" çajьlgandardьn, trotskistardьn ucurьn ajtkanьвьs.

Partija kajrьlangan çaan өcty вolgondorь **trotskistar** вolgon. Olor вir tuşta „sol çana" çajьlgandardь вaştap turgan.

Bis вilerdegi tuşta, trotskistar çanьs oroondo, вistin oroondo sotsializm çazap вolвos dep, вlaaş edip turgan. Trotskisttar ajdьp turgan, Krestjan alвatьnь sotsializm çyrymge kijdirip вolвos, nenin ucun deze, krestjandar вojь aldьnan eeler ook çөzөly, sotsializmga өcty dezeten. Trotskisttar proletarlardьn diktaturazьn çanьs-la alвan kycke tyrylter ucurlu dep, вilgen, olordьn şyyltezi-le вolzo, вurʒujlardь katulap tudarьna yzeeri aktu kycy-le çatkan krestjandardь вaza tynej katu tudar degen sanaalu вolgon. Trotskisttar partija icinde çyzyn çyyr gruppirovkalarga „Çajьm" çyrym вerzin dep, alвadanьp turgandar.

Marks Engel'stьn, Lenin Stalinnьn proletariat diktaturazь kereginde yyredyzin sananьp alьgar, ondo ajdьlganь; işmekci klass вastra aktu kycy-le çatkandardьn вaşcьzь вolorь, вurʒujlar-la çenizerge, sotsializm çazaarьna proletariat krestjandar-la sojuz вolor ucurьn, вaza sovet вaşkaruu kereginde, partija kereginde ajtkanьn oncozьn sananьp alar kerek.

Ol tuşta sler trotskizmnьn вu yyredyge kacan-da çaraş-

pas өcty bolgonьn çart bileriger. Onьn ucun partija trotskizmdь cek çok edip cacar ucurlu bolgon.

Trotskizmdь koskop cackan. Trotskijdь kontrrevoljutsionnьj izi ucun, Sovet Sojuzьnan cьgara atandьrьp ijgen. Trotskizmnьn artkan—kalgandarь mezdunarodnьj kontrrevoljutsijanьn ozocьldarь bolьp kozьla berdiler.

„Sol çanьna“ çajьlgandar trotskizmdь praktika i z i n e turguzarga sanangan, orto çatkandardь trotskizm aajьnca tudarga sanagan. „Sol çanьna“ çajьlgandar temdektep a j t s a krestjandardь albadap kolxoztorgo kijdirele, olordь kommunalar ederge albadanganьn sananьp kөrөli.

Işmekci klass-la krestjandardь sojuz edip tьnьdardьn ordьna „sol çanьna“ çajьlgandar partijanь krestjan albatьdan Uradarga sanagan, işmekci klasstьn deremneni baştap turarьn kogьzadarga, proletariattьn diktaturazьn ujadadarga, ucunda barьp sovet başkaruudь çok ederge sanagan.

„Sol çanьna“ çajьlardьn ucurь tьştьnan-la revoljutsija ucun turuzar bolьp kөrgyzy edip çat, cьn iştegeni deze, albatь ortozьnda өtkyreten massovьj, revoljutsionnьj işti taştajla onьn ordьna kamandovat edip, bijlep çakarьp turar iş өtkyrip çat.

Massa ortozьnda iş өtkyrbegen kommunist—kommunist emes, bol'şevik emes. Albatь ortozьna massovьj izi çok kommunist cьnьna kelze, klass bolьp bөlyngen өctylerdin bolьşcьzь bolьp çat.

On çanьna çajьlgandar tegin ermek—sөzi-le bolzo, bir oroondo sotsializm çazalar dep, ajdьp turgan. Cьn iştegen iş çanьnan bolzo, olordьn tartьzьp turganь bistin oroondo sotsializm çazar arga symee, epty çolьna karşu edip çat. Olor industrializatsijaga, kollektivizatsijaga, klass bolьp bөlyngen kulaktardь likvidirovat“ ederine ucurlazьp turganьn kөryger, sananьgar.

Ol aajьnca on çanьna çajьlgandar partijanь burzujlar-la çөptөştirerge bistin oroondь kapitalist oroondordьn kolьna tyzyrerge tartkan bolgon. Olor partijanь ojto kapitalizm çaar teskeeri tartkan.

On çanьna çajьlganьn ucurь bolzo, burzujlar-la revoljutsionnъj teby-le tartьşpas degeninde bolьp çat. Ondьj tartьzu çok kommunist, kommunist emes, bol'şevik emes. O n d ь j tartuzu çok bolzo, ol kommunist burzujlardьn agenttь, bolьşcьzь bolo berer ucurlu.

Partija, ol çajьlar kьlьktar çaan çetkerly вuudaktar вolgonь çart kөrynip turu. Oп çanьna-da „Sol çanьna-da“ çajьlgandar tynej partijanь typ çok tamьnьп kьrь çaar syyretegen вolьp turu. Oп çanьna-da „sol çanьna-da“ çajьlgandar kereginen kөrөrdө partija icinde вurжujlardьn agenttarь вolьp turgan.

Partiia вu eki çajьlardь onьn-da „Solьn-da“ ekilezin kodorьp cacar ucurlu вolgon.—Partija ol çajьlgandardь, emdigi өjdө tөs şok çetirgedijin tьпьda sokkon. Baştap ol trotskizm вolgon, emdi oп çanьna çajlganь вolьp çat.

Ol çajьlaacьlar-la eki çara tartьşkanьnan ulam partija tьnьp algan, вojьnьп ortozьnda çanьs aaj вuzulьas çyrym edip alдь.

EKI FRONTKO MьNAN ARь-DA TARTьжAR.

Emdi partijaga karşu edeeci gruppirovkalar, çajьlacьlar partijanьn icinen cьgara cacьlgan. Çajьlgandardьn көp çanь partijanьn cike çolьn вilele, erik çokto partijaga çartьn ajdьp, çastьrgan kьlьktarьn toolop turular.

Partijanьп onçetinci çuunьnda 1934 çьlda delegattardьn tьn alakan cавьжь вolьp turarda, nөkөr Stalinnьn ajtkan sөzi:

„Partija emdi, kacan-da ondьj вolвogon kreely, çanьs aaj çol-la вarar вolьp вirigip вekteldi“ degen.

Ondьj-da вolzo, kaжi вir kommunisttarda partijanь kьja kөryp өctөp çyrer kьlьktar artkanь вar. Kaжь вir partijanьn clenderinde çart emes şyylteler, вulgak kьlьktar вar, kaжь birde deze, marksizm-leninizmnьn cike çolьnan kьjьp turar kьlьktar вar. Kaжь вir partijanьn clenderi, kezik вir partorganizatsijalar izinde partijanьn çakьltazьn вuzьp turar kьlьktar вolьp çat.

Temdektөp ajdalьk. Partijanьn en-le tөs cike çolь klass çok sotsialist çon çazajtanь, kapitalizmnьn artkan kalganьn çok ederi вolьp çat.

Kaжь kommunisttar deze, onь вilgeni mьndьj: Bis emdi klass çok çon çazap turganьввьsta, вiske klass вolьp вөlyngender-le tartьжarga ne kerek, proletarlardьn diktaturazь ne kerek dep, şyyp çat.

Ondьj şyylte, partijanьn toskьrьp kojgon oп çanьna çajьlgandardьn şyyltezine tynej, olor deremneni klassovьj tartьжu çokton, proletarlarga вaştatpaj вojlorь ala kyinne sotsiatizm çyrymge keler dep, sanangan.

Nөkөr Stalin ondьj şyyltely kommunisttardь elektep ajtkan. **Sotsialist klass çok çondь çuulazьp alar kerek**,—dep, nөk. Stalin ajtkan.

Çuulazьp alar kereginde, kogьzadar emes, karьn proletariattьn diktaturazьn tьnьdar kerek, sovet вaşkarudь, Sovet gosudarstvonь tьnьdьp, вektep alar kerek. Bistiη oroondo artkan kapitalist klasstьn, kapitalizmnьn artkan kalganьn tazьlьn kodorьp çok eder kerek. Oo yzeri Sovet Sojuztь ajlandьra өcty kapitalist gosudarstvolor kurcap çatkanьn undubas kerek.

Mal-aştьn xozjajstvolorьnьn kereginde partija вergen çakьlta mьndьj вolgon: kommunarlar artel'derdiη ezizine tyηej ederine arşamьk ederge sanangan.

Ondьj kommunisttar cactьrьp salgan „sol çanьna" çajьlgandarga tynej, olcr partijanьn revoljutsija çanьnaη ercinidy вolorь tutaķ dep вodojlo, deremnede sotsializm ederin alвan kycke tyryltip kapşajladarga sanagan.

Partijanьn onçetinci çuunьnda, nөk. Stalin, cactьrgan partijaga karşu gruppalardьn şyyltezininη tьnь begin cokumdap tergysken. Çajьlar kьlьk ojto tьndanвazьn dep, kiceener çanьn çakьgan. Ol ajtkan:

„Çajьlar kьlьktardьn eη-le karşu вolьp turganь, onь-la udurlaşpaj taştap ijgen kьlьk çetkerly вolьp turu, ol kьlьktь gosudarstvoo karşu etkedij edip өskyryp algan ucun" degen.

Nөkөr Stalin çakarganь: partija nurgulaj la partijaga karşu вolgon cacьlgan gruppirovkalardьn teskeeri şyyltelerin, şyyltelerininη artkanьn kajralь çok taap turzьn degen, partija kazь вir nөkөrlөrdiη marksizm—leninizm çolьnaη çastra вaskanьn endetpej taap cьgara ajdьp turzьn degen, marksizm-leninizmnьn yyredyzin kandьj la işke tekşi cike, con өtkyreri ucun turuşşьn dep, partijaga çakьlta вergen.

BISTIN PARTIJA—KOMMUNIST INTERNATSIONALDЬN OZOCЬL OTRJADЬ

Sovet Sojuztьn işmekci klass, вastra telekejdiη işmekci klasstьn вir вөlygi вolьp çat. Bis iη partija, вastra telekejdiη kommunist partijanьn вir вөlygi вolьp çat, telekejde вir sanaaly ol partijanь **Kommunisttьn internatsionalь** dep, ajdatan, emeze kьskarta **Kominterп** dep, ajdar.

Bistiη partija—Kommunist Internatsionaldьn eη çaan uzak çazagan otrjadь вolьp çat. Oncozьnaη kөp toolu, re-

voljutsionnьj tartьʒu kereginde oncozьnaŋ taskaamьr, otrjadь bolьp çat. En-le ercimdyzi—bojьnьŋ oroonьndagь burʒujdardьŋ başkaruun aŋtarala, proletardьŋ diktaturazьn turguzala, sotsializm çazap turgan otrjad bolьp çat.

Kaʒь la oroondordьŋ işmekcileri, krestjandarь bistiŋ partijanь bojьnьŋ, **baştajtan başcaa** bodop turular. Bistiŋ çeŋubisteŋ olor burʒujlar la revoljutsija ijdezi-le tartьʒarga yyrenip çat. Telekej ystyndegi revoljutsionnьj tebyly işmekcilerge, krestjandarga nedeŋ-de karu, baalu attar—**Lenin-la** Stalinnьŋ attarь bolьp çat.

Bis bojьbьstьŋ çanьbьstaŋ mьnaŋ arь tam kiceenip, iştejle baştap algan kerekti ucuna cьgara çeŋyly eder ucurlu boldь.

Nөkөr Stalin ajdьp çat:

„Bistiŋ mьnaŋ arь ickeeri bazarьbьs, telekejdiŋ ystyniŋ işmekci klass tekşi kөrөlө ajtkadьj bolzьn. Meniŋ **ozocьl otrjadьm bu**, meniŋ **mergendy brigadam bu**, meniŋ **işmekci başkaruum bu**, meniŋ **tөrөl oroonьm bu**—olor bojьnьŋ keregin bydyrip çat, bistiŋ iş çakşь — bis kapitalistar-la olordьŋ udurlaʒarьna turuʒarьbьs, telejdiŋ ystyne tekşi revoljutsija ederin kөdyrip cьgarьbьs, degen.

BAŞTAPKЬ INTERNATSIONAL

En başkь işmekcilerdiŋ revoljutsionnьj meʒdunarodnьj organizatsijazь 1864 çьlda tөzөlgөn. Onьŋ adь: „**Meʒdunarodnьj işmekcilerdiŋ nөkөrligi**“ bolgon, kьskarta ajtsa „Internatsional“.

Baştapkь Internatsionaldьŋ programmaa bolgon dokument-bicigi attu cuulu „Kommunist partijanьŋ manifestdi“ bolgon—Karl—Marks la Engel's bicip cьgargan.

Baştapkь Internatsionaldьŋ syrekej baalu bolьp turgan çanь nede deze, ol en baştap meʒdunarodnьj revoljutsionnьj işmekcilerdi til alьʒar edip, biriktire-le olordьŋ bydyrer kerektertn yyredy çanьnaŋ bektep tөzөgөn.

Baştapkь Internatsional işmekcilerge en baştap çart ajtkan sөzi, **kapitalizm tuʒunda olorgo oŋdu çyrym çok**, işmekci klass, **kapitalist çondь tazьlьnaŋ beri kodorьp kurgadala, bojьnьŋ başkaruun turguzala, proletariattьŋ diktaturazьn toknadьp, bojьnьŋ sotsialist kommunist çon çazazьn dep, çol kөrgyzip bergen**.

Ol tuşta işmekcilerdin tyjmeeni sraj ujan bolьp turgan. Baştapkь Internatsional 1872 çьlda cacьlgan.

Çe, вaştapkь Internatsionaldьn revoljutsija çanьnan sotsialist yyredydin yrenin cackanь syrekej tyrgen kor вolьp cьgьp keldi.

Kөp oroondordo **işmekcilerdin sotsialist partijalar tөzөldi.**

1889 çьlda ekinci internatsional tөzөldi—işmekci sotsialist partijalardь вiriktirgen mezdunarodnьj organizatsija вolgon.

EKINCI INTERNATSIONAL.

Sotsialist partijalar вaştapkь tuzьndа Marks-Engelstin revoljutsionnьj yyredynin aajьnca turgan вolgon.

Toolu-la on-çiirme çьldarga işmekcilerdin sotsializm ucun tyjmejtėni Evropa-la Amerikanьn tөs. Çaan degen oroondьrьndа alвatьzьna tekşi çajьldь. Ekinci Internatsionaldьn ercimdyzi ondo вoldь.

Sotsialist partijalar adь cьgьp, ijde-kycty вolьp aldьlar. Parlamentka tudarda—alвatьnьn predstavitel'derinin çuundarьndа,—sotsialisttar ucun çys munnan ulus kol kөdyrgen, Germanijada deze,—karьn millionnon azra izвiratel'der kol kөdyrgen.

Ol tuşta kapitalizmnьn çakşь-la tьnьp turgan tuzь вolgon. Kapitalizm ol tuşta „ency" aajlu өzyp turgan tuzь вolgon. Ol tuşta proletarlar-la вurzujlar ortozьndа klass вolьp tartьzar tartьzu вu kijnindegidij, emdigidij ercimdy вolgolok tuzь вolgon. Işmekcilerdin sotsialist tyjmeeni çaranala, вurzujlarga karşu вolorьn, ol tuştagь вurzujlar вilвegen, nemee вodoвogon. Ol işmekcilerdin вaşcьlarьn deze, вurzujlar işmekcilerge çenilte вereeci вolьp, kөndrө вojlorьna karьn вerip вojlorьna tartkan.

Sotsialist partijanьn вaşcьlarь вildirвezinen Marks-Engel'stьn revoljutsionnьj yyredynnen kьjьp turar вolgon. Olor işmekcilerdin çanьnan өlym cьgьm çoktoн kerek вydyreriвic dep, ermek tapkan. Sogьş çuu çokko „kapitalist çondь, sotsialist çon ederge" kelizip turu deşti. Ondьj ederkereginde kerekty neme, parlamenta kol kөdyrer uluzьвьstь kөptөdip alьp, вu kereginde çөp cьgarьp alar kerek. Ol cьgargan çөpkө, вurzujlar вojlarь çөptөnөr dep, şyygen.

Çart ermek вolzo, sotsialist partijalar вildirвezinen **вurzujlar-la revoljutsija çanьnan tartьşpaska mojnodь, вurzujlar-la çөptөzөlө, olor-lo naçьlaza вerdiler.**

1914 çьlda imperialisttardьn telekejge tekşi çuu-cagь

tyzer tuşta, sotsialist partijanьn basşcьlarь ile „bojьnьn“ burzujlarь çaar çajьla berdi. Sotsialist partijanьn basşcьlarь bojьnьn oroonьnьn işmekcilerine bojlorьnьn kolь la koldorьna mьltьk, yldyni berip, өskө oroonnьn işmekcilerin өttyrerge ijdiler.

Bistin Rossijanьn men'şevik la eser partijalarьnda baza ondьj-ok bolgon.

Ekinci Internatsionaldьn partijalarь şak onojьp sotsializm kereginen, burzujlar-la udurlazar işmekcilerdin kereginen ujattu çana tyşken edi.

YCINCI INTERNATSIONAL

Çe ekinci Internatsionaldьn basşcьlarьnьn sotsialist partijalardьn şokcьl kara sanaazьnьn çartьna çart cьkalak tuzьnda, Sotsialist işmekcilerdin revoljutsijaa kyyndyleri, olor-la turuzьp turgan. Ol revoljutsija kyyndylerdin basşcьlarь bolьp **bol'şeviktar** turgan. **bistin partija** turgan.

Zkinci Internatsional işmekci klasstьn oduu çaar çajьlgan tuşta, Lenin Şvejtsarijada en-başkь mezdunarodnьj revoljutsionnьj sotsialisttardьn, imperialist çuunьna, udurlazar çuun çuudь.

Bol'şeviktardьn, kommunisttardьn organizatsijalarь bistin partijadan başka baza bir kanca oroondordo baştalgan bolgon. 1919 çьlda sovet respublikalardьn stolitsijazьnda— Moskbada en-başkь Ycinci kommunist Internatsionaldьn çuunь boldь.

Kommunist Internatsionaldьn çyrymi baştapkь işmekcilerdin Internatsionaldьn keregin cike kondyktirer ucurlu bolьp çat, Marks, Engel'stьn tөzөgөnince. Baştapkь kommunist Internatsionaldьn telekej ystyndegi bastra işmekcilerge ajtkan kьcьru sөzьnde mьndьj ermek ajdьlgan: „Çys çьldьn yc bөlyginen beri baştalgan kerekti bis **kөndyktyrer, bydyrer** ijdebisti bilinip turubьs. Bistin kiceep turganьbьs, çer ystynin aktu kycyle çatkandar **telekejdin çanьs aaj işcileri bolьp birigele**, ol birikkeninde onco albatь tekşi tyreni, terbezen, kul-çalcь çok bolьp, ondo **onco albatь** tekşi ьrьstu, tynej çanьs çyrymdy, çajьm karьndaştar bolьp, çanьs biledij çyrgedij bolzьn degen.

Bis işmekcilerge olordьn revoljutsionnьj tartьzunan kandьj ucurlu, kөrymçily çeny artarьn kөrgyzerge turubьs. Bis **işmekcilerdin tyjmeenin sotsialist şokcьldardan ajrarga turubьs**

telekejdiŋ kaʒaca bөlykterindegi işmekcilerdiŋ ijde-kycin biriktirerge turubьs, onoŋ ulam kommunist revoljutsijanьŋ telekej ystyne çeŋerin buzulap, tyrgen ederge turubьs degen.

TELEKEJDIŊ BASTRA IŞMEKCILERINIŊ ÇANЬS PARTIJNЬJ ORGANIZATSIJAZЬ

Alton altь oroondordьŋ kommunist partijalarь, telekejdiŋ çanьs organizatsijazь bolьp birikken.

Ol kanajda keliʒer? Ol nege kerekty?

Bastra telekej ystyndegi işmekcilerdiŋ keregi çanьs, tyŋej. Kaʒь la oroondordьŋ kommunistarьnьŋ şyyltezi çanьs aaj tyŋej. Ol—Marks—Engel'stьn, Lenin—Stalinnьŋ yyredyzi. Kommunist partijalardьŋ oncozьnьŋ kiceegen keregi tekşi le çanьs aaj bolьp çat. Ol ne deze, sotsializm, kommunizm bolьp çat. Ol kerekti çedip alatan arga symizi baza-da çanьs aaj, tyŋej bolьp çat. Ol—işmekcilerdiŋ revoljutsijazь, proletarlardьŋ diktaturazь.

Işmekci ulus, kommunist partijalar bastra oroondordo tekşi **karьndaş bolьp, bөjь bojlorьna bolьʒar ucurlu**. Onoŋ өskө burʒujlardь yze çenip bolbos. Onoŋ өskө sotsializmdь, kommunizmdь ucuna cьgara çazap bolbos.

Eŋ başkь işmekciler le krest'jandardьŋ sotsialist başkaruuna meʒdunarodnьj (telekejdiŋ ystyniŋ) burʒujlarь kalьp kelgenin sananьp kөrzөgөr. Baza bir undubas ucurlu kerek, burʒujlar sovetterdiŋ sotsialist Sojuzьn baza da çuulap cacarga taduş la beletenip çat.

Şak ondьj ucun bastra telekejdiŋ kommunist partijalarьn biriktirerge kerekty bolьp turgan ucurь ol.

Kommunist Internatsionaldьŋ programmazьnda ajdьlganь "**bastra telekejdiŋ ystyndegi burʒujlardь antarala, telekejdiŋ bastra proletariattьŋ diktaturazьn turguzar, bastra telekejdiŋ sovetterdiŋ sotsialist Sojuzьn eder, kapitalist bydymdy xozjajstvonь telekej ystynde tekşi kommunist bydymdy xozjajstvo eder degen.**

Kommunist Internatsionaldьŋ programmazь sovet Sojuzь telekejdiŋ işmekcileri tekşi korulazьn dep, çakьp çat. Programmadaŋ kьcьrьp çadьbьs:

„Imperialist gosudarstvolor Sovet Sojuzьn çuulap kelgeʒin **telekejdiŋ proletariadь tekşi kajralь-çok tartьʒar, imperialist başkarulardь aŋtarar sovet sojuz la Sojuz bolьp proletarlardьŋ diktaturazьn turguzarga tartьʒar**“ degen.

Kommunist Internatsionaldьn bazalьk ucrezdenijazь bastra telekejdin kommunist partijalarь çuulgan **kongress** (çuunь) bolьp çat. Kongress bojьnьn, **Ispolnitel'nьj komitedin** tudup çat—Internatsionaldьn tөs komitedi. Kongrestьn turgusdan postanovlenijalarь kazь la kommunist partijalarga tekşi baştanar bazьlьk bolьp çat. Kongress çuundardьn ortozьnda, en çaan başkaru Internatsionaldьn Ispolnitel'nьj Komitedi bolьp çat.

Aldьnan turgan kommunist partijalar—bir bydynnin bөlykteri, sektsijalarь bolьp çat. **Kommunist Internatsional bastra telekejdiң işmekcilerinin çaңьs partijnьj organizatsijazь bolьp, çaңьs başkaruulu. bol'şeviktьң temir distsiplinalu turup çat.**

TELEKEJ YSTYNE TEKŞI SOBET BAŞKARU TURGUZAR UCUN.

Revoljutsionerlerdi burzujlar kazьr ancьlap istep turganьn bis kuucьndaganьbbьs, ondьj-da bolzo telekejdin ystynde kazь-la oroondordo tekşi revoljutsija tyjmeni tьnьp өzyp çat.

Өskө oroondordogь bistiң kommunist partijalardьn clenderiniң toozь çьldьң sajьn **kөptөp** çat. Olordьn işmekci-le krestjan albataa bydymcyly bolorь **ozyp** çat.

Kazь-la kommunist partijanьn kiceejten keregi ne deze, **bojьnьn oroonьnьn işmekci klass proletardьn diktaturazь ucun çuulazarga beletep alar ucurlu.**

Kazь-la kommunist partija neden-de ozo **bojьnьn oroonьnьn işmekci klasstьn kөp çanьn bojь çaar tartьp alarьn kiceer kerek.**

Ol kerekti partijalar kanajda bydyrip çat?

Olor kynyn sajьn **albatьnьn çyrymi ucun turuzьp çat,** burzujlar albatьnь kьstap, kьjnap turganь-la tartьzьp çat, albatьnьn tyrep, aştap çatkanьnan arga bedrep bolьş edip çat.

Bistiң partijalarьbьs işmekcilerdiң çalьn kөdyrerin kiceep çat, işteer kyn çeti castan bolzьn dep, iştep algan çalьn çetkil alьp turzьn dep, eezi kizi işmekcilerdi straxovat' etsin dep, iş çoktorgo bolьş edip turuzьp çat,

Bistiң partijalar deremnelerde-de iş өtkyryp çat. Aktu kycy-le çatkan krestjandardь nalogtor kөptөgөni-le, arend ucun tөlyler өskөni-le turuzarga baştap çat, çer ucun, pomeşciktardьn çerin ajrьp alar kereginde tartьzьp çat. Ol tartuzudь olor Sovet başkaru turguzarьna, işmekciler burzujlar-la çenizerine kolboop çat.

Oo koştoj granitsanьn arь çanьndagь bistiң kommunist partijalarьbьs albatь-çongo bistiң işmekcilerdiң revoljutsija

ucun tartьşkan tartьžudь вildirip çat, Sovet Sojuzьnьn sotsialist çazalьn temdektep kөrgyzip çat. Olor albatь-çongo revoljutsijadan өskө, proletariattьn diktaturazьnan өskө arga tabьlbas dep, вildirө ajdьp turular.

Bustin partijalar buržujlardьn çanьdan çuucak cьgararga turganьn toktoodьp tartьžьp turular, baza Sovet Sojuzьn çuudan-caktan korulap çadьlar.

Bistin partijalar syrekej kiceep tartьžьp turganь **kara sanaalu buržujga çajьlgan sotsialist partijalar la tьn tartьžьp çat.**

Bastra telekejdin ystinde imperialisttardьn çuuzь bolьp turar çьldarda, bir kanca oroondordo işmekcilerdin revoljutsijazь bolьp turgan çьldarda, kapitalizm araj-la bazьlbagan, ol tuşta şak-la ondьj kara sanaalu sotsialist partijalar buržujlar çaar çajьlala **kapitalizmdь өlymnen ajrьp algan.**

Emdi-de ondьj kuurmak sotsialist partijalar kajda-da bolzo buržujlarga bolьžьp çat, buržujlardьn, faşisttardьn вaşkarularьna çalgancьp çyryler, işmekcilerdin kapitalisttar-la udurlaşkan kerekti yzyp turьlar, işmekci klasstьn birigetenin çarьp buzьp turular.

Ondьj sotsialisttar **işmekci klasstьn ortozьna kirip alala buržujlardьn agenttarь, bolьşcьlarь bolьp turular.** Olor **buržujlardьn tөs kujagь bolьp,** işmekciler-le tartьžarga bolьžьn çetirip turular, nenin ucun deze, olordь eecip turgan işmekciler baza bar bolьp çat.

Kommunisttar tuduş-la kara sanaalu sotsialisttardьn şokcьi kьlьktarьn temdektep ajdьp iurular. Kommunisttar işmekci klasstь oncozьn biriktirip alala, çanьs front edip, kommunist partijalarga baştadьp, buržujlardь antararga revoljutsionnьj tartьžuga kөndyktirerge bar kycin salьp turular.

Buržujlar-la tabarьžьp sogьža bergen tuşta kommunisttar kacan-da bolzo aldьnan bazьp, albatь çondь baştap çat. Işmekciler sotsialist partijalardan ajrьlьp kommunisttarga kozьlarь kөptөp çat. Sotsialist işmekciler buržujlar-la tartьžarda kommunisttarga kozьlarь tьnj berdi.

Bistin karьndaştar bolgon kommunist pariijalarьbьs granitsanьn arь çanьnda albatь-çondь buržujlar-la kajralь çok çenižerge, proletarlardьn diktaturazьn turguzarga beletep turular.

Telekejdin ystyne tekşi Oktjabr bolor kynder tam çuuktap keldi—kapitalist oroondөrdo çaan revoljutsija bolor kynder çuuktadь. Telekejdin ystyne tekşi sotsializm çenjeri, kommunizm bolorь çuuktap keldi.

BAŻALЬKTARЬ

Baştapkь bөlyk. **Eski çadьnьn aajь, çanь çyrymge вraatkan çьl** 5-41

Өskө oorondordoŋ kelgen nөkөrlөr nege kajkaжьp çadьlar—5. Çeti kizi çanь çyrymdi kanajda вedregen—7. Krestjandarla pomeşciktar—8. Çaktularla kulaktar—10. Orto çatkandar—13. Krestjandardьn pomeşcikterle tartьşkanь—14. Neden вaştaar kerek—17. Onьn ucьna kanajda cьgar—17. Bol'şevikter le men'şevikter—19 Baştapkь revoljutsija (1905 çьlda)—20. Ekinci revoljutsija (fevral' ajda 1917 çьida(—22. Oktjaвr'dьn ulu. revoljutsijazь—24. Bistiŋ gosudarstvoвьs soveterdiŋ sotsialist respuвlikalardьn sojuzь—26. Oktjaвrdьn revoljutsijazь krestjandarga neni вerdi—26. Kontrrevoljutsijanь вaskanь—32. Proletardьn diktaturazь—34, Çer вar. Emdi вaza ne kerek?—37. Aak xozjajstvogo çilвirkeвeger — 38. Aldьnaŋ çatkan xozjajstvo kizini tyвekte tudup çat—39. Kulaktar kajdaŋ cьgьp çat—40 Onoŋ ajrьlar arga kajda—40.

Ekinci вөlyk. **Işmekci klass deremneni sotsializm çolьna, kanajda cьgarьp aldь** 42-68

Matvej dep krestianinnьn istorijazь—42. Azьjdagь sojuz emdigi çanь tөzөlgөdө—49. Leninniŋ kooperativ planь—47. Kooperatsija deremneni kuвultьp çat—49. Maşinanь kajdaŋ alar (oŋ çanьna çojьlgandardьn çөp symezi)—51. Maşinanь kajdaŋ alar (Partijanьn çөвi)—52. Kapitalistardьn industrializatsijazь—53. Sovetiŋ sotsialist industrijazь—54. Promьşlennost' вistiŋ aktu вojьвьstьn tөrөl keregiвis—55. Çaan promьşlennost' sotsializmnьn tөzөlgөzi—56.Sovxoztorlo maşina-traktorlu stantsijalar—57. Kolxoztorlo kulaktar—58. Kulak kөrgyze, ile tartьжarga curadь—59. Kulak la udurlaжьp tartьжarь—61. Tartьжu katap tьiьdь—61. Klass kulaktardь çok etkeni—63. Kolxoztordьn çьrgalь—64. Bol'şevikter kanajda вastap çat—65. Proletarlattьn diktaturazь kandьj ucurlu neme—67.

Үçүnci вөlyk **Bistiŋ kolxoztor kanajda tөzөlip çazalganь** 69

La Stepanovic—69. Kerek çanь-da kyc-te вolgon—73. Eŋ вaştapkь kolxoztor-kommunalar—74. Kommunalar neniŋ ucun as вolgon—75. Nөkөrlikter—76 Artelder—77 Brigadalar—79 Sdelnьj iş—81. Kirelte yleştireri—82. Sotsialist mөөrөj—84. Kolxozcinьn вojьnьn xozjajstvozь çartьk вolor вolorвo—86. Kolxozcьnьn вojьnьn xozjajstvozь-tos, artel'din xozjajstvozьna çemelte вolьp çat—87. Kommunalardьn kereginde şyylte—89. Mьnaŋ arь вolor kommunalar—90. Maşinno-traktornьj stantsijalar—91. Maşinno-traktornьj stantsijalardьn kolxoztorlo eder вuucaaştarь—92. Maşinno-traktornьj stantsijalardьn tuzazь—94. Bistiŋ ertengi kolxozcьlarьвьs—96.

Tөrtinci bolyk. **Kolxozcьlardьn bastrazьn argalu—kycty edip salat** 98-127

Brigadirdьn kucьnь—98. Bis telekejdiη yctynde oncozьnaη baj oroon bolorьbьs—**101.** Bastapkь altamdь altadьbьs—Emdi ekincizin altajlь—**102.** Argalu çadarь ozogьzьndьj bolbos—**103.** Çaηьs aajьnca argalu çadarь—**104.** Sovet gosudarstvo albataa tuzalu neni edip çat—**105.** Bistiη gosudarstvo berer buucalarьbьs—**107.** Gosudarstvonьη aldьna buucalardь bydyreri—bistiη en çaan keregibis—**109.** Gosudarstvogo berer beriltelerdiη zakonьnьη çakşьzь nezinde bolьp çat—**112.** Kolxozcьlar gosudarstvogo beriltenиη zakonьn çaradьp çat—**113.** Sovettiη saduzь—**115.** artьktu aştь kooperatsijaga la gosudarstvo sadьgar—**116.** Proizvodstvo lo Sovet saduuzьn elbede kөnyktireri—**117.** Bistiη kьralardьη aş tyzymin kөdyrip alalь—**118.** Aş tyzymin өrө kөdyrip alalь—**120.** Aş bazьn tyzyrbej çuunadьp alalь—**121.** Malьbьstь çarandьrьp alalь—**123.** Maldь kanajta өrө kөdyrer—**124.** Dosudarstvonьη planьla azьragan xozjajstvolorgo çeηilte—**125.**

Bezinci bөlyk. **Bastra kolxoztordь bol'şevistskij edip alarь** 128-152

Tatarijanьη kolxoztorь neniη kereginde ajdьzat—**128.** Bistiη kolxoztorьbьs çijit çaş—**129.** Kolxoztь aldьnaη çatkan ook xozjajstvogo teηdep bolbos—**130.** Plan çogьna kolkoz xozjajstvozьn tudup bolbos—**131.** Kulak terezin solьp çat—**132.** Kulak çaηь ep arga taap tartьzьp çat—**133.** Өştuler bistiη ortobьsta. Өştylerdi cьgara syrer kerek—**135.** Sen kolxoz ucun turuη. Kolxoz çөөzөzi kereginde sen neni ajdazьη—**136.** Aldьnaη menzinceegi—azьjdagь kapitalist çazalьnьη tөzөlgozi—**137.** Çonnьη çөөzөzi—çaηь sotsialist çazalьnьp tөzөlgөzi—**138.** Çonnьη çөөzөzin yrep cacpas, tijbes bajlu çөөzө—**139.** Onco kolxoztordь bol'şevik kolxozь edip alarь—**141.** Politotdelder—**142.** Klass өştylerdi cьgara syrerge politotdelder bolьzьp çat—**144.** Politotdelder xozjajstvonь çarandьrarьna bolьzьp çat—**146.** Sovetterdi deremnede tьηьdaldar—**149.** Proletariattьη diktaturazь—**151**

Altьnci bөlyk. **Sotsializmnьη çeηyyzi** 156

Kandьj ucrezdenie adap beriger —**153.** Kapitalistar albatь xozjastvozьn plandaar dep sananarga da bolbos—**155.** Biske deze. plandap turarь kerek bolьp çat—**155.** Bir bydynniη bөlykteri —**156.** Bistiη sotsialist xozjajstvobьs-plandu—**157.** Baştapkь beşçьldьk —**158.**Beşçьldьk fabrikalarda zavodtordo—**158.** Beşçьldьk kьralarda—**159.** Gorodtьη deremnee bolьzь—**160.** Sotsializmnьη tөzөlgөzin bydyrip kojgon—**161.** Ekinci beş çьldьk —**163.**Albatь xozjajstvozьn bastra texnika ajьnca өskөlөndereri—**164.** Bastra çurt-xozjajstvonь yze çarandьra kubultarь—**169.** Argalu kul'turnьj çadьn—**170** Sotsializm çazalьna yj ulustь ozocьlar la kozo turguzьgar **171.** Sotsializmdь teskeri bilerge çarabas (ezerler)—**173.** Urovnilovka-ol sotsializm emes—**175.** Marks

Engelstьn, Lenin la Stalinniq sotsializmь—176. Tyqej вolвozь вiste вarвa?—177. Çetkilince tyqej вolorь kommunizm tuzunda вolor—178. Çaqьs oroondo sotsializmnьn çeqьyzi keregindе—180, Sotsializmnьn вastra telekejde çeqer kereginde—183

Çetinci вөl yk. **Kapitalizmnьn өlymi** 183

Misterler Fakstөr, Pokstor, onoqdo өskeleri—185. Bu mьnzь kapitalisterdiq eezileri (porjadoktorь—187. Iş çok, acana, tyreni—189. Tovarlardь, maşinalardь maldь yrep turganь—191. Kapitalizmnьn өnziir çaranar өji вar вolgon—193. Kapitalizm tyrep өlөr өji keldi—194. Kapitalizmnьn вastra kьzalaqь—195. Kьlьk çondo kandu alвan—196. Çaqь çuuga вeletenip turganь—198, Sovөt sojuzьn çulaar dep вeletenip turganь—199. Bu arga-вa?—200. Işmekciler argadanar eвin вeletep turular—201. Sotsializm вastra telekejde çeqip saldь—203. Sovet sojuzьnьq koruuzь—204. Bistiq kьzьl cerувisti tьqьdьp turganьвьs—206.

Segizinci вөlyk. **Bistiq partija-la kommunisticeskij internatsional** 209

Bistiq partija faвrik le zavodtordo вytken—209. Bistiq partijaпь kem tөzөgөn—212. Lenin—215. Stalin—217. Bistiq partija izmekcilerdiq—220. Bistiq partija-krestjandardьq işmekci вaşcьzь—221. Partija вojьnьq revoljutsionnьj yyredyle kycty—222. Bojьnьq klass çanьnaq çөpsinвezi le partija kycty—223. Bojьnьq вir вolgon-distsiplinazьla partija kycty—224. Partijasamokritikazьla kycty—225. Bistiq partija, вastra partijnьj emes organizatsijalardь вaşkarьp çat.—227. Partija вojьnьq organizatsionnьj вydyyle вek вolьp çat—228. Partijanьq cleni вydyrer kereker—229. Çaqьs aaj turar ucun tartьzarь—232. Partijada ajrь sөs kajdaq taвьlar—234 Eki frontko tartьzarь—235. Eki frontko munaq arь da tartьzarь—237. Bistiq partija-kommunist internatsionaldьq ozocьl otrjadь—238. Baştapkь internatsional—239. Ekinci internatsional—240. Ycynci internatsional—241. Telekejdiq вastra işmekcilerininq çaqьs partijnьj organizatsijazь—242 Telekej ystyne tekşi Sovet вaşkaruu turguzar ucun—243.

Ответ. и тех, редактор И. Аргоков.

Корректора: А. Шабураков, В. Аргоков.

Сдано в производство 10/XI 1934 года

Подписано к печати 7/I 1935 года

Печатных знаков в 1 п. л. 42944.

Формат бумаги 62x94 1/16

Наряд № 1032

Тираж 3000 экз.

Об'ем 15 1/2 п. л.

Облито 1127

г. Ойрот-Тура, типография им. Клары Цеткин, Филиал ОГИЗ-а

Якутская
Гос. Библиотека
им. Ленина

ÇASTRA BAZЬLGANЬ

„Sotsializm ucun tartьzu“ dep knigada çastra bazьlgan la kepke kirbej kalgan mьndьj çerler bar. Bu knigani kьcьrar tuzunda onь tyzedip çazap alar kerek.

Stranitsazь.	Kandьj strakada.	Aldьnaŋ ba ystynen be	Bazьlganь	Kьcьrar kerek.
11	1	aldьnan	Sypnee	Syreen
14	18	„	Çөpsinelrer?	çөpsinerler?
16	14	„	tyjmenin	tyjmenin
17	10	ystynen	pomeşciktediŋ	pomeşcikterdiŋ
18	9	„	Kelzindep	kelzinder
33	1	„	Grazdanststj	Grazdanskij
55	15	„	tugan	turgan
„	9	ystynen	iudustrializatsija	industrializatsija
64	8	„	yrdndelip	yrendelip
„	3	„	yrendur	yrendeer
65	5	„	biceejgen	bicigen
66	15	„	bolbogndor	bolbogondor
73	10-11	„	pisatedi	pisateli
75	10	ystynen	Komunalэr	kommunalar
„	7	aldьnan	Kulaktu	kursáktu
80	4	„	Il'ja stepanьc	Il'ja Stepanovic
„	8	ystynen	baş-u-uctu	baştu-uctu
83	14	aldьnan	turuzьp çaj	turuzьp çat.
90	15	ystynen	bojьnьŋь	bojьrьn
94	9	„	kazь-lr	kazь-la
„	1	aldьnan	bolьzьp çat	bolьzьp çat.
98	3	yst. bazalьk	Argalu-kycty edip salat	Argalu-kycty edip salar
98	1	ystynde	Leninnnьn	Leninnьn
„	5	aldьnan	neccin ucun	nenin ucun
100	10	„	nein ucun dep	nenin ucun dep
„	çuruk aldьnda		udanik	udarnik
102	4	ystynen	çakşьzьn	çakşьzьn
„	14	„	çyzyn	çyzyn
103	1	„	çakymdap	cokumdap
104		bazalьk	çanьş	çanьs
„	1	ystynen	ouoŋ	onoŋ
„	3	„	keregiunde	keregінde
„	11	„	çeber	ceber
„	13	„	arglu	argalu
105	1	bazalьk	sovte	sovet
„		çuruk aldьnda	„Leninets“	„Leninets“
111	1	aldьnan	өtyrbej	өtkyrbej
114	5	ystynen	astь	aşti
115	1	aldьnan	tudap	tudup
116	10	aldьnan	arьktu	artьktu
117	5	ystynen	azьnьn	azьnьŋ
117	10	aldьnan	tydejleze	tynejleze
121	18	ystynen	tyzymiŋ	tyzymin
„	15	aldьnan	kazьla	kazьla
123	7	ystynen	Sagьska	Sagьşka
„	16	aldьnan	tongo	tьnda
124	10	ystynen	aldьuda	aldьnda
„	17	„	termazь	fermazь

Stranitsazь.	Kandьj strakada.	Aldьnan ba ystynen be	Bazьlganь	Kьsьrar kerek.
126	8		Kolxotьn	kolxoztьn
„	8	aldьnan	ьolor	bolor
128	5	ystynen	şyryp	syryp
„	14	„	kolxoztьn	kolxoztьn
132	17	aldьnan	biş	bis
135	4	ystynen	tartartьzu	tartьzu
138	16	„	çөpşinip	çөpsinip
145		çur. aldьnda	ьuucьndazьp	kuucьndazьp
163	16	aldьnan	yzyk	yze
171	4	yttynen	tьnьp	tьnьp
174	17	aldьnan	aş-tuştu	aş-tustu
180	2	„	bazьlьp	bazьlьp
„	17	„	bojьnьn	bojьnьn
186	5	ystynen	sodьp	sadьp
188	12	aldьnan	„Artьk“ işmekci ler tьşkarь casьp çadьlar	„Artьk işmekcilerdi tьşkarь“ casьp çadьlar
190	11	„	kol-çu	kalçu
191	4	ystynen	mendo	mende
„	8	„	urь	turь
„	12	„	turьn çat	turup çat
„	12	aldьnan	ttudьn	trudьn
„	15	„	kazь	kozьk
„	17	„	kerek	kyrek
192		çur. aldьnda	çençer	een çer
195	1	ystynen	sagьzьn	sagьzь
„	4	„	Rosija	Rossijada
200	19	„	yzyrgeni	yzylgeni
203	14	„	sovel	Sovet
„	14	aldьnan	elrizin	eezizin
206	18	aldьnan	çykerinep arь kalьp keler	çitkezinen arь kalьp keler
209	12	„	çarazьna	çazьna
217	15	„	oza	ozo
“	18	„	çenpi	çendi
221	16	„	Krestan xozjastvozьn tөzinen çanьrta ala kubulpazarь	Krestjan xozjajstvozьn tөzinen ala çanьrta kubularь çokko
222	1	„	kьjaltarь	kьjaltazь
222	10	„	koşkon	kojgon
„	13	„	kere	Karl
231	3	4 st.	politburonьn	politbjuronьn

Р 06834

Baazь 1 salk. 50 akca.

Pereplet 50 akca.

В. Карпинский

БОРЬБА ЗА СОЦИАЛИЗМ

на опротском языке

По заказу Комитета Н. Т. А.